НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „КИРИЛ И МЕТОДИЙ"

БЪЛГАРСКИ ИСТОРИЧЕСКИ АРХИВ

ОБЗОР

НА АРХИВНИТЕ ФОНДОВЕ, КОЛЕКЦИИ И ЕДИНИЧНИ ПОСТЪПЛЕНИЯ, СЪХРАНЯВАНИ В БЪЛГАРСКИ ИСТОРИЧЕСКИ АРХИВ

КНИГА V

СОФИЯ • 1981

1300 ГОДИНИ БЪЛГАРИЯ

CYRIL AND METHODIUS NATIONAL LIBRARY

ARCHIVES OF BULGARIAN HISTORY

GUIDE

TO THE ARCHIVE GROUPS, COLLECTIONS AND SINGLE DOCUMENTS PRESERVED IN THE ARCHIVES OF BULGARIAN HISTORY

BOOK V

(Archive group № 249–289)

Compiled by

Elisaveta Miladinova, Elena Pavlova, Dora Tomova, Zdravka Noneva, Viktoria Tileva, Vera Vasileva, Dimitar Tzanev, Manja Dobreva, Kalina Stoilova, Lidia Dragolova

Edited by
Kirila Văzvăzova-Karateodorova

SOFIA • 1981

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

БЪЛГАРСКИ ИСТОРИЧЕСКИ АРХИВ

ОБЗОР

НА АРХИВНИТЕ ФОНДОВЕ, КОЛЕКЦИИ И ЕДИНИЧНИ ПОСТЪПЛЕНИЯ, СЪХРАНЯВАНИ В БЪЛГАРСКИ ИСТОРИЧЕСКИ АРХИВ

КНИГА V

(От фонд № 249 до фонд № 289)

Съставили:

Елисавета Миладинова, Елена Павлова, Дора Томова, Здравка Нонева, Виктория Тилева, Вера Василева, Димитър Цанев, Маня Добрева, Калина Стоилова, Лидия Драголова

Под редакцията на
Кирила Възвъзова-Каратеодорова

СОФИЯ • 1981

Петата книга от поредичното издание „Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления“ на Народната библиотека „Кирил и Методий“ — София, отразява накратко и сумарно съдържанието на 41 архивни фонда, които съдържат общо около 320 000 документа.

Справочникът дава сведения за хронологическия обсег и характера на документалните материали, за въпросите и темите, засегнати в архивите на 36 български и трима чуждестранни дейци (техните имена, живот и дела са свързани с историческото развитие на България от Възраждането до XX в.); в V книга са включени и фондовете на две български издателства, развивали дейност след Освобождението. Преобладаващата част от документите във всичките 41 обзора произхождат главно от последната четвърт на XIX и първата четвърт на XX век.

Обзорът е необходимо помагало за изследователите, които работят в областта на историята, литературата и другите обществено-политически науки. Справочникът ще подпомогне всеки, който се интересува въобще от изворите за българската история и от взаимоотношенията на България с чуждите страни и най вече със славянския свят.

Book V of the serial „Guide to the Archive Groups, Collections and Single Documents“ preserved in the Archives of Bulgarian History reflects briefly yet totally the contents of 41 archive funds comprising about 320 000 documents (papers).

The reference gives intormation on the chronological range and character of the papers, items and topics concerning 36 Bulg. and 3 foreign activities (their names, lives and deeds linked with the historical development of Bulgaria from the Renaissance to XX century). Book V includes the funds of 2 Bulg. publishing Houses functioning after the Liberation as well. The majority of the papers in all 41 surveys are from the last quarter of XIX c. and first quarter of XX c.

The survey is an indispensable guide for researchers in history, literature and other social and political sciences. The reference book will help anyone interested in the sources of Bulgarian history and the relations between Bulgaria and other countries, mostly slav.

ПРЕДГОВОР

Необходимостта и ползата от настоящото поредично справочно издание, чиято пета книга[1] поднасяме на всички ползуватели на архивните източници, са неоспорими и вече доказани от практиката. Тази няколкотомна публикация, носителка на първоизворна ретроспективна научна информация, се търси в читалните на наши и чужди библиотеки, архиви и други подобни институти. Но безспорно тя е ежедневен и настолен справочник най-вече в Ръкописно-документалния сектор на Народната библиотека „Кирил и Методий", към който се числи и Български исторически архив (БИА), чиито архивни фондове, колекции и единични постъпления се разкриват чрез това издание в най-сбита и обобщена форма.

Положителните отзиви[2] и рецензии за обнародваните досега четири тома (независимо от някои критични бележки в тях) в крайната си оценка са изцяло благоприятни. Те единодушно заключават, че изданието е навременно и много нужно за всички, които работят с документални източници, и преди всичко за научните работници, които изследват проблемите на нашата история, както и за историците-балканисти и слависти; изобщо за тези, които се занимават с мина-

---

[1] Обнародваните досега четири книги, издадени от „Наука и изкуство", са излезли както следва: 1, 1963, 250 с.; 2, 1966, 246, с.; 3, 1970, 226 с.; 4, 1973, 294 с.

[2] Имаме пред вид следните: Симеонова, Ев. Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив. Кн. 1. С., 1963. — Изв. на Държ. архиви, т. 8. 1964, 297—300; Паскалева, В. Обзор на архивните фондове... Кн. 1. Под ред. на К. Василев и К. Възвъзова-Каратеодорова. С., 1963. — Изв. на Нар. библ. „Кирил и Методий", т. 5. (11), 1965, 320—323; Маркова, З. Обзор на архивните фондове... Кн. 3. Под ред. на К. Възвъзова-Каратеодорова. С., 1963. — Изв. на Нар. библ. „Кирил и Методий", т. 14 (20), 1976, 801—805; предварителна рецензия на Кр. Шарова от 1973 г. за кн. 4, 6 маш. стр.

лото на Европейския югоизток за периода от края на XVIII до първата половина на XX в. Освен това всички препоръчват неговото ускоряване и възможно по-бързото завършване на цялата серия. Още една препоръка се дава от някои: да се увеличи тиражът на изданието, тъй като излезлите досега томове отдавна са станали голяма библиографска рядкост. Дори понякога се прибягва до тяхното репродуциране по фотомеханичен начин за нуждите на международния книгообмен.

Досега обаче по редица причини главно от обективен характер не беше възможно да се изпълнят тези препоръки. Особено наложително е да се ускори и завърши изданието, тъй като вече ясно се очертава, че то ще бъде около десет книги, а не пет, както предварително се предполагаше, когато се планираше преди петнадесет години. Тогава голяма част от архивното имущество на БИА не беше обработено и провизорно се изчисляваше на около половин милион. Междувременно се набавяха нови постъпления, а при обработката на старите се установи, че техният брой е много по-голям.

Понастоящем в БИА са регистрирани 792 фонда, 83 колекции и около 3000 единични постъпления, като обработените и инвентирани документи в тях са вече 1 270 961 единици. Така че като се инвентират и необработените[1] още фондове и колекции, архивното богатство на БИА ще надхвърли може би милион и половина. Половината от него (около 700 000 единици) е разкрито вече чрез обнародваните досега обзори: в кн. 1 до кн. 4 са включени фондовете от № 1 до № 2482, които наброяват общо към 380 000 документа. А настоящата пета книга, която съдържа характеристиките на 41 фонда (от № 249 до № 289), осветлява съдържанието на около 320 000 документа. Следователно тя е най-богата в това отношение от всички излезли досега. И още нещо я отличава от предходните четири — големият хронологичен обхват на документите в нея: най-ранният е от края на XVII в., а най-късният от третата четвърт на нашия век, така че цели три столетия са включени в тях. Но веднага трябва да се допълни, че много ранните и по-късните документи са съвсем мал-

---

[1] Броят на необработените още документи се изчислява на около 250 000, най-много 250 000.

[2] По същност фондовете са 246, тъй като в кн. 2 липсват обзори за ф. № 32 (братя Робеви) и за ф. № 33 (братя Хаджигюрови), които вече са обработени; за тях ще бъдат дадени сведения на страницата в приложение към нея.

ко и че многохилядната част от тях произхожда главно от последната четвърт на XIX до първата четвърт на XX в. Следователно най-добре документиран е периодът от нашето историческо развитие, заключен между Освободителната руско-турска и Първата световна война.

Известно ускоряване на изданието бе осъществено от втора книга насам чрез прилагането на редица съкращения както по отношение на количествената характеристика на архивите и на биографичните бележки за фондообразувателите, така и във връзка с предаването на съдържанието на документите, като в някои случаи се стигна дори до неговото конспектиране. Тези принципи са възприети и при изработването на петата книга. Естествено съкращенията не засягат фактическата страна на изложението, а са главно от структурно и езиково-стилно естество. Така че всички исторически реалии, които биха представлявали интерес за изследователя, пак се дават по възможност най-пълно. Прилагането обаче на споменатите съкращения позволи на съставителите да включат много повече фондове и документи в един том. Като се надяваме, че те ще бъдат следвани и в бъдеще, можем да смятаме, че в близките няколко години изданието ще бъде приключено. Още повече, че в първите пет тома са описани най-големите, най-ценните и най-богатите фондове, запазени в БИА. Останалите за разкриване архиви са далеч по-малобройни, но не и незначими (между тях има няколко фонда, които са първостепенно изворово градиво). Така че при изработването на техните характеристики ще може да се правят още по-големи обобщения и съкращения.

*

Публикуваните в тази книга 41 обзора разкриват съдържанието само на частни архивни фондове. Едни от тях са еднолични (ф. 249—251, 253—258, 264, 265, 267, 270, 275, 278, 279, 283, 286—288); други имат повече или по-малко подчертан семеен характер (ф. 252, 259, 261—263, 266, 269, 271—274, 276, 277, 280—282, 284, 285); трети са колкото семейни, толкова и на различни колективи — търговски фирми и сдружения (ф. 269, 272 и др.); а два фонда отразяват дейността на акционерни обединения (ф. 260 и 289).

Голяма група фондове принадлежат на фондообразователи, живели и действували почти изцяло през епохата на Възраждането или в първите няколко години след нея.

Такива са архивите на Сава Филаретов, Петър Боянов, Иваница Иванов, архимандрит Стефан, Брайко Лулчев, Минко Радославов, Васил Хадживълков, Христо Златаров и др. Документи за същата епоха обаче се срещат и във фондовете на много дейци, чиято главна дейност се развива предимно след Освобождението. Тук имаме пред вид архивите на Стефан Бобчев, Иван Гешов, Васил Радославов, Александър I Батенберг, Рачо Петров, Владимир Палаузов, д-р Георги Вълкович и пр. И веднага трябва да се добави, че за разлика от предходните четири книги, в този том Възраждането е сравнително по-слабо осветлено, защото по-голямата група архиви, разкрити в него, принадлежат на дейци, живели и работили повече след Освобождението, а именно: Иван Вазов, Димитър Филов, Досьо Негенцов, Анастас Бендерев, Жорж Нурижан, Димитър Минчевич, Лука Малеев, Михаил Якобсон, Георги Баласчев, Теодор Теодоров, Николай Николаев, Михалаки Георгиев, Илия Краев, Никола Бобчев, Константин Бобчев, Димитър Драгиев, Йордан Сливополски, Яков Змейкович, Христо Караманджуков, Христо Константинов, Стоян Аргиров, Васил Кънчев и др. Към тази група принадлежат и архивите на книгоиздателствата „Христо Г. Данов“ и „Хемус“.

Три архивни фонда са на фондообразуватели-чужденци (Александър I Батенберг, Жорж Нурижан и Михаил Якобсон), но намиращите се в тях документи са изцяло свързани с нашата история и отразяват тяхната дейност по време на пребиваването им в България. Ето защо на общо основание те се смятат за домашни извори и са включени в обзорите.

Проблемите и темите, третирани в архивите на споменатите 41 фондообразуватели, които съдържат при това толкова голям брой документи и принадлежат на лица, действували в различни епохи и развивали най-разнообразна дейност, са извънредно много. От друга страна, те са толкова различни, че мъчно биха се подали дори на съвсем сумарно систематизиране. По тези причини ще маркираме само няколко най-основни моменти в тяхното съдържание, които могат да служат като известен ориентир за богатството и разнообразието на фактите и проблемите, документирани в това многохилядно историческо изворово градиво, което представлява интерес за специалистите, работещи с подобни материали в различните отрасли на знанието.

В тези архиви може да се намерят интересни и малко известни данни както за изследователите на икономическите

проблеми от Възраждането до първата четвърт на нашия век (дори и до по-късно), така и за правника; също и за историка на политическите събития (за първите десетилетия от живота на новоосвободена България; за големите вътрешнопартийни кризи и борби; за външната политика на страната и пр. главно през 1879 до 1919 г.); също така и за тези, които се занимават с културното развитие на страната (и най-вече с училищното дело, с книгоиздаването, с периодичния печат, науката и пр.). Изследователите на партийната история също могат да намерят известни податки за наченките и първите стъпки на работническото движение и на социализма у нас по време на управлението на България от различните буржоазни режими. От тях могат да ползуват богат фактически материал както военните историци (за Освободителната руско-турска и Сръбско-българската война, за балканските и Първата световна война), така и изследователите на българската църковна история. Не по-малко ценни са сведенията и за българо-руските отношения за почти едновековен период, както и за връзките между нашия народ и останалите балкански, славянски и други народи.

•

Обзорите на отделните архивни фондове, включени в настоящата книга, са изработени въз основа на принципите в предходните томове. Описанието за даден архив съдържа:

I. Количествена, хронологична и езикова характеристика с контролни данни за фонда. Тук са включени следните елементи:

1. Номерът на фонда, под който той е заведен в БИА (в случай че има промени в тази регистрация, дадени са и старите номера). 2. Броят на документите и крайните им дати, т. е. годината на най-ранния и на най-късния документ в архива, които не винаги съвпадат с крайните дати (годината на раждането и на смъртта) на фондообразувателя. 3. Броят на инвентарните описи или на серията на описа (когато архивите са инвентирани по стария начин). 4. Годината или годините на постъпването на архива в БИА. 5. Езиците, на които са написани документите, изброени сумарно в азбучен ред, като на българския се дава преднина (този елемент не е отбелязан, когато всички документи са на български език). 6. Наименованието на архивохранилището и

номерът на фонда при случаите, когато части от даден архив се намират не само в БИА, но и в други институти (в София или в провинцията).

II. Био-библиографска справка за фондообразувателя, която съдържа:

1. Пълното му име (малко име, презиме и фамилия в познатите им и общоприети форми), както и известните псевдоними или прозвища; не е развито пълното име там, където не е било възможно поради липса на сведения за него; за фондообразувателите, които са обществени и колективни формации, също така е дадено по възможност пълната форма на неговото наименование, както и промените в нея, ако има такива; 2. Годините и мястото на раждането и на смъртта на фондообразувателя, а при обществените фондообразуватели — годините на основаването и на закриването им; 3. Съвсем кратка характеристика за дейността на фондообразувателя, заострена по линията на най-важните му изяви, без анализ и без оценка; за фондообразувателите-чужденци, работили у нас, или за българи, родени и действували повече в чужбина, се отбелязва и народността им, за да се избягнат евентуални грешки и заблуждения; 4. Библиографски източници за фондообразувателя, дадени съвсем подборно, подредени азбучно по името на авторите, описани въз основа на приетия у нас държавен стандарт за библиографско описание и дадени в съкращение при повтарянето им; не претендират за пълнота и библиографските указания за публикации на документи от даден фонд, тъй като е много трудно тяхното издирване, особено когато те са обнародвани в периодичния печат непълно и откъслечно.

III. Характеристика на съдържанието на документите във фонда, изградена в основни линии по приетата в БИА примерна схема за класиране и систематизиране на документите в личните архиви, която обикновено съдържа следните дялове: I. Автобиографични, биографични и лични документи, както и такива за материалното състояние на фондообразувателя. II. Кореспонденция — от и до фондообразувателя. III. Документи за неговата дейност (където се отразяват и творческите ръкописи за лицата, които са развивали научна, писателска или друг вид книжовна дейност). IV. Илюстративни материали; документация от периодичния печат. V. Документи от, до и за членове на семейството на фондообразувателя. VI. Документи от, до и за други лица,

намиращи се във фонда[1]. Естествено във всеки архив не винаги има документи, които може да се класират в така посочените рубрики. В такива случаи съставителите на обзора са правили известни обобщения. Така е постъпвано и когато при обработката на архива документите са систематизирани в по-детайлирани рубрики и подрубрики; при изработването на обзорите е проявено старание сходните рубрики да бъдат обобщени. При архиви, обработени по стария начин (без прилагане на класификационна схема), се наложи систематизирането да бъде осъществено при изработването на обзора, за да може в основни линии съдържанието на архива да се разкрие по-пълно, макар и конспективно. Обзорите за търговските фирми и акционерните дружества са изработени също по приетата в БИА схема за такъв род архиви, която обикновено е структурно-предметна. Но естествено и тук тя не е следвана стриктно с оглед на реализирането на още по-голямо систематизиране при предаване съдържанието на документите.

При предаване съдържанието на документите от всеки фонд, следвайки в общи линии възприетите принципи, съставителите са се стремили то да бъде във възможната най-сбита форма, която въпреки това да съдържа най-важните сведения и факти, характерни за група документи (и само в съвсем редки случаи за отделни документи), както и да се получи цялостна, макар и само насочваща представа за обсега, съдържанието и характера на даден архив. В самото изложение сумарно се изброяват също така различните видове документи, намиращи се във всеки фонд. При описанието на архивните фондове, чиито фондообразуватели са обществени институции, стремежът е бил да се отразят преди всичко тяхната структура и основните моменти от дейността им. При тях обобщенията са още по-големи.

Почти всички архиви, чиито характеристики се съдържат в пета книга, са извънредно наситени с имена — лични и географски, — които безсъмнено представляват интерес за мнозина изследователи. Ето защо съставителите положиха усилия да ги отразят колкото може по-пълно, особено имена-

[1] Тази схема е приета и се прилага при научно-техническата обработка на архивите в БИА още от 1954 г. — ср. Панайотов, Ив., К. Възвъзова, В. Тилева и др. Правила за комплектуване, обработка, запазване и използуване на документалните материали от личните и обществените архивни фондове и колекции от XIX—XX в. (Из опита на Български исторически архив...). — Из в. на Държ. библ. „В. Коларов" за 1954 г. Юбилеен сборник. С., 1956, 218—298.

та на известните обществено-политически и културни дейци, които са или автори, или адресати на редица писма и на други документи (или пък се споменават в тях). Срещаните в документите лични имена са дадени в обзорите съкратено (с инициала на малкото име и с цялото фамилно); само в случаите, когато има опасност да бъдат объркани хора със сходни имена, се дава и презимето. По-пълната форма на имената е отразена в именния показалец към тома. Географските наименования са съобщени в характеристиките, тъй както са в самите документи, а новите наименования (ако има такива), както и някои пояснения от административно-териториално естество са допълнени в географския показалец. Датите за най-известните исторически събития и факти, споменати в обзорите, не се отбелязват, но за по-малко познатите годините са добавени в скоби.

Обзорите за отделните фондове естествено са непълни и далеч не са изчерпателни. Това нито е възможно, нито пък е необходимо при такъв род справочник, който не е инвентарен опис, нито пък е профилиран предметно-тематичен опис, а има за задача да даде само най-обща представа за характера, обсега и съдържанието на даден архив.

Изданието е снабдено с богат справочен апарат, което го прави по-лесно и по-пълно използуваемо. Освен споменатите по-горе именен и географски показалец, към него е изработен от В. Тилева и З. Нонева още и предметно-тематичен, който разкрива в едри рубрики и подрубрики темите, въпросите и предметите, застъпени в документите. Към справочния апарат са приложени още и: списък на приетите съкращения и списък на съкращенията на библиографските източници, използувани в обзорите; списък на поместените в пети том фондове, подредени азбучно по презимето на фондообразувателя, тъй като в книгата са подредени по номера на фонда; списък на всички фондове, включени в излезлите досега пет книги, подредени също азбучно.

*

Характеристиките на отделните фондове са изработени от съставителите, както следва: Е. Миладинова — ф. № 259, 261, 263, 270, 272 (дял I—III, V), 274, 280—285; Е. Павлова — ф. № 256, 262, 264, 266, 271 (дял I—III), 272 (дял II, III), 277, 286, 287, Д. Томова — ф. № 251, 252, 257, 269 (дял III—VI), 276, 289; З. Нонева — ф. № 258, 273, 298; В. Тилева — ф. № 255; В. Василева — ф. № 249, 253, 254, 279; Д. Цанев — ф. № 265, 267, 268, 272 (дял II, III); М. Добрева — ф. № 250, 260, 275; К. Стоилова — ф. № 278; Л. Драголова — ф. № 272 (дял IV—VI).

К. Възвъзова-Каратеодорова

Ф. 249; 63 док.; 1848... 1893[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1947, 1965, 1969, 1974, 1977 г.; бълг., гр., лат., рус. и фр. ез.

САВА ВЪЛЧЕВ (ВЪЛЧОВ) ФИЛАРЕТОВ

(Роден в 1825 г. — с. Жеравна, Сливенско; починал в 1863 г. — Кайро, Египет)

Възрожденски просветен и обществен деец; учителствувал в Шумен (1843—1848) и в София (1857 — март 1861), където като главен учител развил широка обществена и просветна дейност — организирал новото българско училище и съставил устава му; има заслуги и за откриването на първото българско женско училище в същия град; участвувал в църковно-националната борба (1857—1860); сътрудничил с дописки и материали в руския и българския периодичен печат; събирач на народни песни; съставител на руско-български разговорник; след март 1861 г. назначен за секретар в руското консулство в Одрин.

Източници

За фондообразувателя: Георгиев, М. Възраждането на София. С., 1920, 15—66; Динеков, П. София през XIX век до Освобождението на България. С., 1937, 180—219; Иванчев, Д. БПП. Т. 1, с. 94; Т. 2, с. 483; Из архивата на Найден Геров. Т. I. С., 1911, с. 1027; Т. 2. С., 1914, с. 978; КБЕ. Т. 5, с. 273; Стоянов, М. БВК. Т. 1, с. 358; [Некролог]. — Съветник, № 37, 2 дек. 1863; Юбилейна книга на Жеравненското читалище „Единство" по случай петдесетгодишнината му 1870—1920. С., 1921, 208—222.

Публикации на документи: Георгиев, Й. Документи по учебното дело във Враца, Градец, Елена, Габрово, Разград, София, Сливен и Шумен. — Учил. преглед, 1907, № 4, 391—393; Георгиев, М. Цит. съч., 31—338; Динеков, П. Цит. съч., 197—199; 224—225; Тошев, Хр. Материали из историята на учебното дело в България. — Учил. преглед, 1904, № 5, 444—446.

---

[1] По-късните документи се отнасят до членове от семейството на фондообразувателя.

Запазеното писмо-чернова (б. д.) на фондообразувателя до М. П. Погодин и писмата до него (1850/1862) от П. Георгиев, Дирекцията по печата в Петербург, А. А. Мелников, съдържат сведения за: подвига на 13-годишния Р. Николов по време на Кримската война и желанието му да бъде прехвърлен от занаятчийското училище в друго, за да получи военно образование; изпращане от Одеса в Цариград на сандъци с книги, принадлежащи на Филаретов; получаване на в. „Ден" чрез руското посолство в Цариград; отказано разрешение на Филаретов да получава „Цариградски вестник" по време на престоя му в Русия; лошо отношение на жителите на Пирот към учителя Стефан Н. (?); злоупотреби на епископ Антим в Пиротската епархия.

Останалите малобройни документи, свързани главно с учителската, книжовната и обществената дейност на фондообразувателя в Шумен и София, са следните: положителна характеристика, изготвена от шуменските първенци за учителя Филаретов; негова чернова на „Законы и правила, по които се нарежда от сега нататък Софийското общонародно Българско Училище" (1857); тетрадка-списък на учениците от Софийското българско у-ще за учебната 1858/59 г.; „обязателна записка" (1860) за постъпване в у-щето на ученичката М. Попмихайлова; обява от името на Филаретов като главен учител за „Годишното испитание на учениците в Софийското Българско Училище" и описание на самото провеждане на изпита в присъствието на софийския управител Етхем паша и австрийския консул Замеро; упражнение на ученичката Т. Димитрова от Шуменското девическо у-ще. Във връзка с тази дейност на фондообразувателя са и група народни песни (1859/60), записани от ученици на Филаретов; ода за учителя Филаретов от неизвестен автор.

Между документалните материали, свързани със семейството на фондообразувателя, има писмо от М. Дринов (1893) до И. Филаретова, с което ѝ се отправя покана за гостуване в Харков, и препис от заповед на софийския кмет (1890) за глоба.

Запазени са още и следните документи: обявление (1850) за събиране на спомоществувателя за издаването на на Българска граматика от Г. Миркович, между които е и Филаретов; разписка (1857) за предадени от Филаретов 33 бр. книги за продан на А. И. Глазунов, книжар в Москва; направени от Филаретов преписи (1855) на стихотворения на А. С. Хомяков и др.

Между документалните материали от и до други лица има чернови на писма от С. Тошкович до Я. Иванич, А. Николаевич и др. с данни за: З. Княжески и дейността му по създаване на Богословското у-ще; изпращането на двама българи в Русия за събиране на помощи за българската църква; успеха на Калоферското у-ще, поддържано чрез събиране на доброволни вноски от еснафите в града и от Русия; изпращане на събрани в Русия помощи — църковни книги, одежди, икони и др.; проявен интерес от страна на българи към внос на мед в България от Русия; положението и ролята на Рилския манастир по време на робството (избухналия през 1833 г. пожар и възстановяването на сградите; необходимостта от откриване на Висше духовно у-ще; решение на управата му да отпусне за нуждите на Софийското у-ще своя метох в София, в замяна на което Д. Трайкович, благодетел на у-щето, подарява на манастира къща); прошение от жителите на с. Габарево, Казанлъшко, до княз А. Б. Лобанов-Ростовски да подпомогне възстановяването на църквата им, пострадала от турците (1862); бележник със записки по лат. език на Р. Николов и неговото писмо до приятеля му Павел, в което изразява добрите си чувства към Русия.

Ф. 250: 36 док., 1877... 1943[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1943, 1946, 1949, 1951 г.; части от фонда — в къща-музей „Иван Вазов" в София и Сопот.

ИВАН МИНЧОВ ВАЗОВ

(псевд.: Белчин; Боянец; Т. Габровски; Геваша; Хито-Хито; Добринов; Н-ров; Н-чев; Пейчин; Ц-в)

(Роден в 1850 г. — Сопот; починал в 1921 г. — София)

Класик на българската литература и на литературното ни възраждане; народен поет и писател; културен и обществен деец през Възраждането и след Освобождението; редовен член на Бълг. книжовно д-во (1884), впоследствие Бълг. академия на науките, неин почетен член (1921).

Източници

За фондообразувателя: Арнаудов, М. Какво е за нас Иван Вазов. Пловдив, 1970; Вазов, Ив. Събрани съчинения в двадесет тома.

[1] Вж бел. 1 към ф. № 249

С., 1955—1957; Велчев, В. Иван Вазов. Жизнен и творчески път. С., 1968; Вълчев, В. Иван Вазов в развитието на българската литература. С., 1970; Державин, Н. С. Иван Вазов. Живот и творчество. С., 1950; Динеков, П. Иван Вазов и развитието на българската литература. С., 1950; Иван Вазов. Сборник по случай сто години от рождението му. С., 1950; Иван Вазов. Сборник от спомени, материали и документи. Под ред. на Николай Лилиев. С., 1949; Иванчев, Д. БПП. Т. 3, с. 224; КБЕ. Т. 1, с. 436; Прослава на Иван Вазов. Сборник по случай 50-годишния юбилей на поета. С., 1921; Сборник „Иван Вазов". За седемдесетгодишнината от рождението му. С., 1920; Цанева, М. Иван Вазов С., 1973.

Публикации на документи: Вазов, Ив. Неиздадени произведения. С., 1968; Вазов, Ив. Непубликувани писма. Подбор, редактор и коментар В. Вълчев. С., 1955.

Запазени са малко документи с биографични данни: негов портрет-скица (1920) от М. Димов; некролози за смъртта му и опис на притежавани ценни вещи от него.

В кореспонденцията до Вазов има: писмо от Ц. Гинчев (1894) за подготовката на тържество и юбилеен сборник, посветени на К. Фотинов, което съдържа спомени от негови сподвижници и приложени две стихотворения от Гинчев за Фотинов; писмо от Й. Михайлов, което изразява чувствата и настроението по време на Първата световна война в Пиротския край.

От творчеството му са запазени:

1. Седем стихотворения: „Аероплан", „В светлина", „Стихотворение без дата", „Ура" — ръкописи; „Падна Плевен", „Царю, добре дошъл" и „1878 — чувства по Новата година" — печатни.

2. Три мемоарни очерка: „Възпоменателни бележки за Константин Величков", „София на 1880 година", „Стефан Стамболов — една голяма историческа фигура".

3. Следните ръкописи от драматургическото му наследство: „Борислав"; (откъси от II и III действие); „Към пропаст" (II действие); пълен ръкопис от последното му незавършено произведение „Престолът", върху което е работил и братът на поета Б. Вазов след неговата смърт (запазена е и преписката на Б. Вазов с режисьора Ю. Яковлев във връзка с постановката на същата пиеса през 1934 г. във Варна; писма до М. Арнаудов, в които Б. Вазов споделя мнението си за пиесата, за работата си по нейното завършване, относно подготовката ѝ за печат); „Тиран" (1894) — в две редакции; „С чужди драг, в къщи враг".

Съхранява се и р е ч т а на Ив. Вазов, произнесена на тържеството по случай 70-годишнината му и 50 години литературна дейност.

Ръкописът на комедията „Мартагон“ свидетелствува за литературните опити на б р а т а на фондообразувателя — Б. Вазов.

Ф. 251; 14 док.; 1862... 1878; инв. оп. II Д; пост. 1948 г.; бълг., рус., ср., чех. ез.

ПЕТЪР ПАРАШКЕВОВ БОЯНОВ

(Роден в 1858 г. — Сливен; убит в 1887 г. — около Бургас)
Участник във втория Бургаски бунт (1887).

И з т о ч н и ц и

За фондообразувателя: Т а б а к о в, С. Опит за история на град Сливен. Т. 2. С., 1924, 358—359; Х р и с т о в, Ат. Бургас. (Юбилейна книга). Бургас, 1940, с. 39; документите от фонда.

Материалите с б и о г р а ф и ч н и д а н н и за фондообразувателя са следните: кръщелно свидетелство — препис от метрическата книга на църквата „Св. Великомъченик Димитрий“ в Сливен; свидетелства, издадени от Главното градско у-ще в Сливен за завършен VI кл. (1875) и цялостен курс на обучение с изучаваните предмети (1876); свидетелство за честност и съдимост, издадено от полицията в Сливен (1878).

Останалата част от документите са о т, д о и з а д р у г и л и ц а: свидетелство за завършен III кл. през учебната 1874/75 г. в Татарпазарджишкото главно у-ще на името на Г. А н г е л о в; копие от „журнал“, издаден от Акерманската община до П. Н. Б и м б у л о в, отнасящо се до завещанието му (1862); свидетелство на П. Б о н ч о в за завършен IV кл. на Габровската гимназия (1878); свидетелство на Сп. Г е о р г и е в от София за завършен първи срок от IV кл. на реалната Загребска гимназия (1876); свидетелства, издадени от реалната гимназия в Табор на името на Б. М а р к о в от Елена за завършен IV гимназиален клас (1872); свидетелство от Окръжния управителен съвет в Елена в уверение на това, че Цв. М а т е е в от с. Мъжляци, Еленско, не е в числото на „новоизбраните“[1] българи от Еленски окръг (1878); сви-

[1] Може би се касае за избраните в 1878 г. в управата на общината или пък за новобранци.

детелство на Н. Пешов за завършен IV кл. на Софийското главно у-ще и резултатите от годишните изпити за 1874/75 уч. год.; непълно писмо — неизвестен автор и адресат — за процеса на К. Паница.

Ф. 252; 9 док.; 1857... 1881 г.; инв. оп. II Д; пост. 1945 г.; бълг., рус. и тур. ез.

ИВАНИЦА АНГЕЛОВ ИВАНОВ (ЧЕРНЕВ)

(Роден в 1847 г — Свищов; починал в 1938 г. — Русе)

Деец от националноревюлюционното движение през Възраждането — участник в Свищовския таен революционен комитет (1867); заточен в Диарбекир, откъдето бил освободен през 1872 г. След Освобождението — член на Българското опълченско дружество в Русе.

Източници

За фондообразувателя: Ганчев, С. Свищов. (Принос за историята му). Свищов, 1929, с. 325, 327, 340; Дунав, 3, № 215, 4 окт. 1867; Иванов, Ив. Спомените на съзаклятника. — Мир, № 9710—9730, 1932; Каракостов, Ст. ДЗ..., с. 164, 165, 169, 170, 177; Монов, И. Спомени... — Христов, Г. Свищов в миналото 86—1877 г. Свищов, 1937, с. 392; Обретенов, Н. Спомени за българските въстания. С., (1942), с. 86; Христов, Г. Свищов в миналото 86—1877 г. Свищов, 1937, с. 243, 250—252, 255, 353, 450; НБКМ — БИА, кол. 47 (ПД), II 1104.

Запазена е разписка (1876) за внесена от Иванов сума в Одеската пограничната пощенска кантора на името на Ал. Друмев и разписки за изплатени суми като абонат на вестниците „Стара планина“ (1876/77) и „Напредък“ (1877).

Към членството на фондообразувателя в Руско-българското събрание в Русе се отнася годишен билет от 1878 г.

Във връзка с благотворителната му дейност е билетът за дадена доброволна помощ за изграждане на храма „Св. Кирил и Методий“ в Пловдив (1881).

Документалните материали, отнасящи се до членове от семейството, са във връзка с: Димитър Е. Шишманов (родственик) — негово писмо до Д. и И. (Ши-

шманови или Йванови) с молба да предадат писмо на посочен адрес (1871); Кириакица (Шишманова) — частна телеграма.

Запазено е и анонимно стихотворение, озаглавено „Освобождението на българете от гръцката „йерархия“ (1857).

Ф. 253; 27 док.; 1886—1887 г.; инв. оп. II Д; пост. 1945[1] г.; бълг. и рус. ез.

ДИМИТЪР ГЕНКОВ ФИЛОВ

(Роден в 1847 г. — Калофер; убит в 1887 г. — Русе)

Един от първите офицери, получили до Освобождението военно образование в Русия. Участник в Руско-турската война (1877/78) в Българското опълчение. След Освобождението на служба в Източнорумелийската милиция; участвува в подготовката и провъзгласяването на Съединението; член на „Привременното правителство“. Като военен комендант на Русе взима участие в Русенския бунт (1887), когато бил убит.

Източници

За фондообразувателя: Анчев, А. Българското опълчение. С., 1968, с. 16; Бендерев, Ан. История на Българското опълчение и Освобождението на България 1877—1878. С., 1930, с. 79; Дренски, Ив. Олимпий Панов. С., 1964, с. 126; Начов, Н. Калофер в миналото. С., 1927 492—493; Радев, С. Строителите... Т. 2, 1911, 696—718; НБКМ — БИА, ф. 209, арх. ед. 40 (Вж. Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив. Кн. 4. С., 1973, 91—99).

Между документите с биографични данни за фондообразувателя са писмото относно уреждането на негов паричен дълг и смъртният му акт.

Малобройната кореспонденция във фонда е свързана главно с обстановката у нас през политическата криза от 1886/87 г. Запазено е писмо-чернова на Д. Филов до неизве-

---

[1] Предадени на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 ян. 1945 г. заедно с архива на сина му Б. Филов, № 209. — Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив. Кн. IV, С., 1973, 91—99.

стен адресат. Автори на писмата до фондообразувателя са Ан. Бендерев, Гр. Начович, Ат. Узунов. Те засягат: допуснати злоупотреби с властта от страна на Ст. Стамболов, Д. Петков, Д. Ризов и др.; необходимостта правителството на В. Радославов да бъде свалено, за да се спаси България; подготовката на Русенския бунт и др. В едно от писмата в стихотворна форма се посочва Д. Мантов като виновник за нещастията, сполетели русенски граждани и офицери през 1887 г.

Дейността на фондообразувателя като военен комендант на Русе (1887) се документира от няколко писма и заповед във връзка с: поставянето под домашен арест на Д. Филов, тъй като си е позволил да критикува „разпорежданията на началството"; уволняването му от този пост и назначаването на кап. Хр. Драндаревски за негов заместник; арестуването на полк. Д. Николаев за проявен произвол и др.

Запазени са възвания и писма до офицерите в българската армия и до българския народ във връзка с участието на Филов в Русенския бунт. Те засягат: властта на регентството и правителството на Радославов и необходимостта от започване на въоръжена борба за събарянето им; режима на Стамболов, неговата вътрешна и външна политика; характеристика на княз Ал. Батенберг, недоволство от неговата антируска политика и засилване на агитациите сред българското офицерство за детронирането му; преследване на русофилите по време на управлението на Стамболов; разпространеното убеждение, че Русия е единствената страна, с чиято помощ може да се осъществят националните идеали на България.

Във фонда се пазят: циркулярно писмо от Н. Каулбарс до консулите в София (1886) относно положението в България след преврата и поведението на Русия във връзка с това; писмо-литография на консерваторите от Изт. България до К. Стоилов и Гр. Начович, с което се критикува тяхното поведение и русофобство; телеграма до Филов, с която го уведомяват за бягството на П. Груев и Ан. Бендерев и изпращането на депутация за посрещане на Ал. Батенберг.

Ф. 254; 11 док.; 1877 г.; инв. оп. II Д; пост. 1949 г.

АРХИМАНДРИТ СТЕФАН (СТЕФАН х. РАДКОВ)

(Роден в първата половина на XIX в. — с. Церова кория, Великотърновско; починал в 1908 г.[1])

Протосингел на Търновската митрополия през 70-те години на XIX в.

Източници

За фондообразувателя: АВ. Т. 1, с. 619; Възвъзова-Каратеодорова, К. Народополезната дейност на български духовници за облекчаване съдбата на пострадалите от Априлското въстание. (Според запазена кореспонденция от 1876—77 г.) — Априлското въстание и българската православна църква. С., 1977, 491—492; Век (Цариград), 1, № 24, 22 юни 1874; Източно време (Цариград), 3, № 8, 24 юли 1876; Архим. Нестор. Заточението на Търновския митрополит Климент Друмев в Петропаловския и Гложенския манастири. — Духовна култура, 1961, № 7—8, 40—45; Стара планина (Букурещ), 8, № 8, 1 септ. 1876; Стоянов, М. БВК. Т. 2, с. 854.

Запазената част от архива се състои от писма на архим. Василий до фондообразувателя със сведения за: здравословното състояние на фондообразувателя; влошаването на отношенията между екзарх Антим I и турското правителство, което поставя въпроса за свалянето му; оставката на екзарха и предстоящия избор на нов екзарх с условие изборът да се извърши и от цариградските българи, и от външни представители; избирането на Ловчанския митрополит Йосиф за екзарх, пристигането му в Цариград (15. V. 1877) и пр.; подадената оставка от митр. Симеон Варненски и Преславски до Синода и от Преславската епархия; нареждането на екзархията да не се бърза с избора на екзархийски чиновници и да не се ръкополагат духовни лица без разрешение на екзарха; напускането на Цариград от чиновниците на руското посолство във връзка с предстоящата война (1877/78); секвестирането на нивите на Васил Еленчанина срещу дълга му към екзархията; изпратените със съдействието на архим. Стефан в Цариград доставки от шаек и масло.

---

[1] Засега не можахме да уточним мястото на смъртта му.

Ф. 255; 8606 док.; 1677[1]... 1940 г.; инв. оп. II Д; пост. 1949, 1952, 1961, 1969, 1977 г.; бълг., англ., нем., пол., рус., ср., тур., фр., чеш. ез.; част от фонда — в Научен институт и музей „Иван Вазов" — София.

ПРОФ. СТЕФАН САВОВ БОБЧЕВ

(псевд и прозвища: Стефан Павлович; С. Славкин; С. Бежан; Граф Буки; Звездан; Кака; Стар дипломат; В. Стойков)

(Роден в 1853 г. — Елена; починал в 1940 г. — София)

Обществено-политически и просветен деец през Възраждането — учил във Военната медицинска школа в Цариград (1868); сътрудник в цариградските възрожденски вестници; секретар на Първото българско печатарско д-во „Промишление" (1871); председател на „Македонска дружина" (1873); редактирал заедно с Др. Цанков сп. „Читалище" (от 1874), а от 1875 г. — в. „Ден"; емигрирал в Русия и след това в Румъния (1876), където редактирал в. „Стара планина"; чиновник в Търново при Временното руско управление (1877). След Освобождението — студент в Москва в Юридическия факултет (1878/80), и сътрудник в руски вестници; председател на Окръжния съд в Пловдив (1880); един от организаторите на Научно-книжовното д-во и редакторите на сп. „Наука" (1881); редактирал от 1882 г. в. „Марица"; народен представител в Областното събрание (1883); директор на правосъдието в Източна Румелия (1884/85); интерниран в Елена (1885); адвокат в Пловдив (от 1886); емигрирал в Цариград и Русия (1886/89); основал с М. Маджаров сп. „Юридически преглед" (1893) и „Българска сбирка" (1894); народен представител (1894); преподавател в СДУ (1902); председател на Славянското д-во в Москва (1903/1904); министър на народното просвещение (1911) и народен представител в V ВНС; пълномощен министър в Петербург (1912/1913); професор в СДУ (1913); народен представител (с. г.); директор на основания по негова инициатива Свободен университет (1920—1935); член на БКД и БАН и на чужди академични дружества, институти и др. Автор на много научни и научно-популярни трудове и на студии и статии (в: „Славянски глас", „Мир", „Марица", „Стара планина", „Славянски вести", „Българска сбирка", „Юридически преглед" и др.).

Източници

За фондообразувателя: АСУ, 1940, 63—67; Стефан С. Бобчев. Живот, обществено-книжовна деятелност и показалец на по-главните му научно-книжовни трудове. С., 1915; Възвъзова-Каратеодорова, К. Писма ... Т. 3, 95—138 и Т. 9, 193—230; Стайнов, П. Проф.

---

[1] Запазеният в препис ферман от тази година, както и други ранни документи във фонда на Бобчев са събирани вероятно във връзка с историческите му занимания.

С. С. Бобчев. — Летопис на БАН, 24, 1940/1941. С., 1945, 157—162; Юбилейна книга в чест на Стефана С. Бобчев. По случа 50-годишнината от обществено-публицистичната му и книжовно-научна дейност. 1871—1921. С., 1921.

Публикации на документи: Бобчев, С. С. История на старобългарското право (Лекции...). С., 1910; Каноническо право. Кн. 1—2. С., 1919; Руско-турската освободителна война (1877—1878). С., 1928; Сборник на българските юридически обичаи. Събрал... Ч. 1. Плодив, 1896; Ч. 2. С., 1902; С. Д. Сазонов и славянството. — Слав. вести, № 17, 1авг. 1937; Славейков, П. Момини сълзи. — Бълг. сбирка, 1896, № 10.

Запазени са няколко документа с биографични данни за фондообразувателя: метрическо свидетелство (1876); бележник за събития от 1865—1876 г. (църковен въпрос, националнореволюционно движение — за БРЦК, дейност на Л. Каравелов, В. Левски, Г. Бенковски и др.); бележник, озаглавен „Записки на Стефана С. Бобчева. В Елена, 1867, юлий“ (Дядо Николово въстание в 1856 г., дейността на Раковски, ТЦРК, четите от 1867/68 г., подвига на Цв. Павлович и Н. Войводов и др.); недатирани автобиографични бележки и мемоари. От времето на учението му в Медицинското училище в Цариград са съхранени: записки „Гутенберг, изобретателят на книгопечатането, Ялъ кьошк, 1872 г., ян. 25“; свидетество за V кл. (1874); свидетелство от 1875 г. и др. От студентството му в Москва са: ръкописите „Сборник С. С. Бобчева, 1877. Москва“ (с бележки за Н. Геров, Г. Раковски, Др. Цанков, Р. Жинзифов); „Дневния заметки С. С. Бобчева. Москва, 1877, септ. 20“ и подобни от 30. XII. 1877 г. (със сведения за Г. Мамарчев, Лермонтов, Щедрин, Некрасов); части от лекции; бележки за срещи с видни лица; диплома за завършването на юридическите науки (1880); свидетелство от Градското кметство на Пловдив за жителството му и покана за брака му с Катя И. Тодорова (1881). Над 50 изрезки от вестници документират разнообразната дейност на Бобчев.

Два библиографски списъка отразяват статии във в. „Мир“ и трудовете му (след 1933). Към биографичните материали може да се причисли и писмо на свещ. П. Франгов (1930) със сведения за участието на Бобчев в националноосвободителното дело.

Малобройни са писмата-чернови на фондообразувателя до: Ив. Вазов (1920 — за 70-годишнината от рождението му и 50-годишната му книжовна дейност); Т. Джорджевич (б. г. с молба за библиографска справка за чорбад-

жийството в сръбската литература); М. Дринов (1888 — относно отзиви на Дринов за книгата на Бобчев „Писма о Македонии...“); Украинското правно дружество (1929 — за смъртта на проф. Р. Лашченко); Ст. Йованович (1932/34 — за връзките между сп. „Юридически преглед“ и „Правосъдие“ в Белград и др.); П. Каравелов (1884/86 — по вътрешнополитически въпроси); Г. Кацаров (1924 — за 25-годишната му научна дейност); Ср. Кирил, Р. Кисич, П. Лонг, Вл. Мажуранич), за сътрудничество на Бобчев във Всеславянски сборник — 1931; за събор на славянски лекари в Белград — 1926; за българо-хърватско славянско сближение и др.); М. Маринов (1888 — за заслугите му във възрожденската епоха и за емигрантството на Бобчев в Одеса); Д. Минев (1837 — с насърчение да пише за Д. В. Уранов); Б. Нушич (б. д. — за изпратени му от Бобчев сведения за лица); Ж. Перич (1932/33 — за научно сътрудничество); В. Ранков (1930 — за юбилея на Ранков и заслугите му за учебното дело); П. Сита (1929 — по научни въпроси); Хр. Стамболски (1908 — за цариградската му дейност); Ив. Хрибар (1918 и 1937 — за Първата световна война, за българо-словенско и българо-сръбско приятелство); Др. Цанков (1883 — за политико-обществения живот в България); до други лица.

Многобройни са писмата до Бобчев от учени, общественици, политици, граждани, студенти, познати и близки. В тях са застъпени най-различни въпроси, които може да се обобщят по теми и автори, както следва:

1. За следването на българи в чужди учебни заведения (в Лайпциг, Москва, Одеса, Николаев и др.) пишат Вл. Алексиев, Н. Анастасов, Н. Бобчев, Хр. Бояджиев, Ал. Дякович, С. Клечков, К. Константинов, Т. Минков, П. Орешков, Д. Ризов, Т. Ив. Теодоров, Й. Филаретова и др.

2. За Освободителната война осведомяват В. Немирович-Данченко, А. Талма и др.

3. Редакторската дейност на Бобчев в „Марица“, „Юридически преглед“ и „Българска сбирка“ е документирана в писмата на: Д. Бръзицов, Ив. Говедаров, Ив. Ст. Иванов, Дим. Панов и Н. Спространов; Н. П. Благоев, д-р Ив. Бурмов, Т. Васильов, Н. Ал. Златарски, Д. П. Консулов, Г. Кръстевич, Д. Маринов, Ж. М. Перич, митр. Симеон Варненски и Преславски; П. Стайнов, М. Такев, Т. В. Тарановски, д-р Т. Хинков, М. Ясински и др.; Ив. Ст. Андрейчин, М. Арнаудов, Дим. Г. Бабев, Ал. Балабанов, Ил. Блъсков, Хр. Борина, Ив. Вазов, К. Ве-

личков, д-р Д. К. Вогазли, Ив. Ев. Гешев, Ив. Грозев, д-р А. Головина, Ас. Златаров, К. Иречек, Хр. Цанков-Дерижан, М. Дринов, Елин Пелин, П. Карапетров, А. Карима, Ал. Кипров, Ив. Кирилов, П. Кисимов, Ст. Н. Коледаров, Г. Кръстевич, П. С. Кършовски, Ал. Людсканов, Д. Маринов, Ан. Митов, Ст. Михайловски, Ив. Найденов, Д. Немиров, д-р Д. С. Пасманик, д-р Й. Пата, А. Погодин, М. Радивоев, Д. Ризов, Г. П. Русески, П. А. Сирку, Ив. П. Славейков, П. Р. Славейков, Ан. П. Стоилов, Г. Стаматов, Д. и А. Страшимирови, П. Ю. Тодоров, А. Теодоров — Балан, Т. Траянов, Ст. Форман, Вл. А. Францев, Дим. В. Хранов, К. Христов, Ц. Церковски, Б. Цонев и др. Те съдържат главно сведения за: поместени материали в сп. „Българска сбирка"; изплащане на хонорари; творбите на някои писатели (П. Р. Славейков, Ив. Вазов, Ал. Константинов, Ив. Андрейчин, Ал. Балабанов, А. Златаров, Ал. Кипров, Л. Стоянов и др.).

4. Въпросите, свързани с Балканските войни (1912/13), са отразени в писмата на: Сръбската кралска академия на науката и изкуствата, Ил. С. Бобчев, Н. С. Бобчев, Д. К. Вачов, Г. Георгов, Ив. Ев. Гешев, П. Ал. Заболотский, Ст. Кръстев, Л. Леже, Д. А. Марков, С. Е. Паница, барон дьо Пеленберг, граф Перовский, Петрово-Соловово, А. В. Петерсон, М. Поповилиев, А. И. Череп-Спиридович, Е. Спространов, Ал. Теодоров — Балан и др.

5. Голяма група писма, засягащи дейността на Бобчев като министър на просвещението (1911/12), са от: П. Абрашев, Ал. Балабанов, К. Бербенко, Хр. И. Богоев, К. Ботев, А. Везенков, С. Вулетич, митр. Гервасий Сливенски, Хр. Г. Данов, д-р Ст. Данев, С. Добрович, Ив. Енчев — Видю, Р. Канели, А. Карима, Ив. Кирилов, Ст. Костов, Ст. Огнянов, Г. Палашев, С. Панаретов, Й. Попгеоргиев, П. Хр. Стаматов, Ал. Теодоров — Балан, д-р Ст. Г. Цончев и др. В тях са засегнати въпросите относно: създаването на Държавен институт за слепи (1905); изпращането на младежи в чужбина на учение; реорганизации в образованието; учителските заплати; уволнения на учители; отпечатването на учебници; дейността на различни културни институти; театралното дело; проекта за основаване на музикално у-ще от П. Й. Наумов (1912); Международния конкурс по рисуване в Дрезден (1912) и др.

6. Въпросите, отнасящи се до научната дейност на Бобчев, са отразени в писмата на: Д. Агура, Ал. Ал. Башманов, Ж. Блондел, С. Ватев, Ед. Ал. Волтер, Ц. Дамянов, Н. Державин, Р. Т. Джорджевич, Пр. Домбковски, М. Дринов, Гео-

графско дружество — Петербург, Дружество на любителите на руската литература — Москва, Й. Ерделянович, В. Зайкин, Ф. Зигел, В. Н. Златарски, Г. Илински, К. Иречек, А. Ихчиев, К. Кадлец, Ив. Кинкел, М. М. Ковалевски, В. Комаров, П. А. Кулаковски, Н. Кумануди, Л. Ламуш, Л. Леже, Т. Лер-Сплавински, А. Ф. Люне-По, Вл. Мажуранич, Матица Хърватска — Загреб, Матица-Сръбска — Белград, Д. Минев, Ч. Митрович, Чешки кралски музей, В. Немирович-Данченко, Бр. Нушич, П. В. Оджаков, М. М. Павичевич, Н. Хр. Палаузов, Ж. М. Перич, Ал. Погодин, М. Попруженко, Р. Раушер, Т. Сатурник, митр. Симеон Варненски и Преславски, П. Сивку, Вл. Сис, П. Скок, д-р Ив. Сливенски, А. Соловьов, сп. „Правосудие“ — Белград, Олга Туган-Барановски, Й. Фаденхехт, Б. Филов, Д. В. Хранов, Х. Шмид, Я. Яцимирски и др. В тези писма има сведения за българо-руското и българо-хърватското научно сътрудничество, членството на Бобчев в научни дружества, академии и други институти в чужбина, отзиви на наши и чуждестранни учени за трудове на Бобчев, за научни трудове на други наши и други учени, за новооткритата „Академия востоковедение“ в Петербург (1909) и др.

7. Въпросите, свързани със славистиката, са застъпени в писмата на: Вл. Н. Алексиев, Х. Батовски, А. Ив. Белич, Г. Вайганд, Н. С. Державин, П. А. Заболотский, Ф. Ив. Зигел, В. Н. Златарски, Гр. Ан. Илински, Дим. Ив. Иловайский, К. Иречек, К. Кадлец, М. М. Ковалевский, П. А. Кульбакин, Вл. Ив. Ламански, Л. Леже, Т. Лер-Сплавински, А. Мазон, Г. Манойлович, М. М. Мурко, Л. Нидирле, Й. Пата, Ал. Погодин, В. Ал. Погорелов, М. Г. Попруженко, П. А. Сирку, Ф. В. Тарановски, Ал. Теодоров — Балан, Ф. Ив. Успенски, М. Фасмер, Т. Д. Флорински, Вл. А. Францев, М. В. Шахматов, Ив. Д. Шишманов, Ал. Ив. Яцимирски, Б. С. Цонев и др.

По славистични въпроси пишат и: Ив. Байнов (за Славянския комитет в Париж и за дейността на българското студентство — 1924); Фр. Бучар (за различни славистични трудове — 1923—1939); Н. П. Глебовицкий (за Славистичния к-т във Виена — 1909); П. Гръев (за тържествата в Москва по случай 175-годишнината на Московския университет — 1930); Р. Кисич (за издаване на „Алманах на печата на южните славяни“ — 1926); П. Паренсов (за негови трудове и за председателството му на Санпетербургското славянско благотворително д-во — 1909—1913); Р. Пустослемшек (за конгрес на славянските книжовници и публицисти в София — 1906) и др.

8. По културно-просветния живот в България след Освобождението пишат: Г. Бакалов, В. Ст. Берон, Ил. Р. Блъсков, Хр. Борина, Д. Вариклечков, Сп. Вацов, К. Величков, Т. Г. Влайков, Ив. Г. Говедаров, Д. Дебелянов, Ив. Д. Иванов, Ат. Илиев, К. Иречек, В. Йорданов, Д. Йоцов, А. Карима, Р. Киркович, П. Кисимов, Кр. Крачунов, Г. Кръстевич, Ст. Кутинчев, К. Кушлев, П. Кършовски, Л. Ламуш, Л. Леже, Д. Маринов, К. Мисирков, Ст. Михайловски, В. Немирович — Данченко, Д. Подвързачов, М. Радивоев, П. Р. Славейков, Хр. Стамболски, А. Страшимиров, Д. В. Хранов, К. Христов, Ст. Чилингиров, А. Шопов и др. Някои от засегнатите въпроси в писмата на посочените автори са следните: за юбилей на Ил. Р. Блъсков (1907); за пътуване на Немирович — Данченко в България (1926); за дейността на българското печатарско д-во „Промишление"; за юбилей на К. Иречек (1905); за трудове на П. Кисимов, Кр. Крачунов, Ст. Кутинчев, П. С. Кършовски, Ст. Михайловски, М. Радивоев, К. Христов и др.; за участие на Д. Подвързачов в сп. „Искра" (1903); за 100-годишния юбилей на Илирион Макариополски (1909); за заслугите на Ст. Чилингиров за сп. „Училищен преглед" и др.

9. Обществено-политическите въпроси са засегнати от: П. Абрашев, Д. Агура, М. Балабанов, Н. С. Бобчев, К. Величков, Г. Вълкович, Ив. Е. Гешов, Л. Золотович, В. Караконовски, П. П. Карапетров, Ал. Людсканов, М. Ив. Маджаров, Гр. Д. Начович, Ал. Паскалев, Ж. Пелисие, В. Пушкарева, Дж. С. Симич, Д. Станчов, К. Стоилов, А. Столипин, Б. Цонев и др. (за вътрешнополитическия живот на страната от 1880 до 1933 г.; Македонския въпрос; някои външнополитически въпроси).

10. Многобройните поздравления (над 300 телеграми) от общественици, политици и културни деятели по случай няколкото юбилеи на Бобчев (в 1896, 1921, 1928 и 1933 г.) са от: Ст. Аргиров, И. Базанов, Л. Бобевски, Хр. Борина, Й. Брадел, Б. Вазов, Ив. А. Георгов, Н. Долапчиев, Л. Доросиев, различни български и чуждестранни дружества, П. Дървингов, Ек. Златоустова, граф Н. П. Игнатиев, Хр. Караманджуков, Г. Кацаров, Г. В. Киселов, Л. Леже, А. Ляпчев, Ив. Д. Мърквичка, Ст. Омарчевски, Ив. Панайотов, Вл. Сис, П. Струве, различни университети и пр.

Във връзка с дейността на Бобчев като обществен и просветен деятел преди Освобождението са запазени ценни документи и ръкописи:

1. Дейността му като книжовник в Цариград до 1878 г. е отразена в следните материали: „Пожарът (Писма от Венка до майка му). Нравоучителна приказка. Побългарил Стефан С. Бобчев. Цариград, 1870, окт. 25“; „Из цариградските спомени на С. С. Бобчев“ с бележки за П. Р. Славейков, Ив. Найденов, Т. Икономов, Св. Миларов и др. и за преследването на български дейци за „противодържавни статии“ във вестниците в Цариград; „Железните пътища“; „Книжовни записки. Един поглед върху съвременната ни книжнина“ (1873); съгласително писмо между д-во „Промишление“ и С. Бобчев за отпечатване на книгите му като преводач в Цариград (1873); „Спестяване и предвидливост“ (1875); „Съгласителен запис“ (1876) за редактирането на в. „Стара планина“; писма от „Одеский вестник“ и в. „Русский мир“ за сътрудничеството му в тях (1876, 1878). Все във връзка с тези прояви на Бобчев са и писмата на: Ил. Р. Блъсков (за излизането на сп. „Градинка“ в 1875 г. и за други негови литературни изяви); М. Матеев и В. Славов (за молбата им да бъдат преместени в Москва след ученето им в Одеската семинария); Т. Минков (по културно-просветни въпроси); Ст. Михайловски (за живота му във Франция преди Освобождението); Н. Палаузов (относно руско-български културни връзки преди Освобождението); П. Р. Славейков, С. И. Стомоняков (по разпространение на в. „Стара планина“ в Одеса, отстраняването на Ст. Стамболов от Одеската семинария за разпространение на комунистически идеи в 1874 г., за ученето на П. Висковски в 1868—1870 г. в Медицинското училище в Цариград и др.).

2. От дейността му като представител на Българското одеско настоятелство (юни 1876 — август 1877) при ген. М. Черняев в Сърбия са запазени: чернова на Бобчев до Настоятелството за среща с И. Ристич и Т. Николич относно обсъждането на Сръбско-турската война и сведения за нея; писмо от Настоятелството до Ив. Кишелски със сведения за български градове и положението им под османско иго; препоръчително писмо за Бобчев от Настоятелството до ген. Черняев; писмо от Тайния български комитет — Русе (ноем. 1876) до Человеколюбивото настоятелство в Букурещ за поднесена молба до В. Кожевников по въпроса за автономията на България и др.

3. От дейността му като чиновник за особени поръчки към Временното гражданско управление в Търново са запазени: писмо от К. Кавелин до княз Вл. Черкаски относно историческите и етно-

графските изследвания на Кавелин и с молба към Черкаски да се запознае в България с паметници, ръкописи и пр.; ръкопис на Ал. Пипин относно историко-етнографски изследвания в България и статия от същия „Несколько слов по поводу южно-славянского вопроса"; машинописен текст на Манифеста за обявяване на Освободителната война; изложение от Ив. Суручан за археологическите му изследвания в Румъния и България с молба за материална подкрепа (1876—1878).

Около 70 писма на изтъкнати просветни и обществени дейци (1877/78) разкриват моменти от Освободителната война; Й. С. Бобчев (за прехвърлянето на голям брой пленници-българи в Кишинев); Г. Г. Бошнаков и Н. Владикин (завладяването и разрухата на гр. Елена); М. Маринов (за задържането му в Ломския затвор); Българското човеколюбиво настоятелство в Букурещ (с молба до Ив. С. Аксаков за приемане на сираци от България в руски учебни заведения); Гр. Д. Начович (за недоволство в Търново от губернатора ген. М. Домонтович); В. Немирович-Данченко (за участието му в Освободителната война); П. Рашев (за същата война); С. Стомоняков (за любовта към русите поради освободителната им мисия); А. Талма (за участието му във войната) и др.

Многобройните документи за дейността на Бобчев след Освобождението се отнасят до следните негови служби и моменти от живота му:

1. Председател на Окръжното съдилище в Пловдив. Запазени са следните документи: „Патент" за избора му (1880); Акт за приемане на архивите и писма по разрешаване на съдебни въпроси; преписка по убийството на Олга Н. Скобелева (1881); „Патент" за избора му за съветник при Върховното съдилище (1882); общи статистики на граждански и углавни дела в Източна Румелия (1882); разни отчети и др.

2. Член на Върховното административно съдилище в Пловдив — законопроект за изменение закона за адвокатите (1883); „Ръководство за държание регистрите на селските кметове" и др.

3. Директор (министър) на правосъдието в Източна Румелия (1884/85). Съхранени са: „Послужний списък на чиновниците от ведомството на Дирекцията на правосъдието в Източна Румелия" — след 1885 г. (с имената и известни данни за учението в чужбина на: Гр. Анастасов от с. Залавчали, Македония; И. Анастасопулос от Станимака; Г. Бенев от Ст. Загора; А. Бернков от Чехия; Л.

Богданов от Ески Джумая; Ст. Генчов от Ст. Загора; Ив. П. Герджиков от Копривщица; Ив. Хр. Гешев от Пловдив; П. Ив. Данчов от Сливен; Н. Енев от Копривщица; А. С. Каблешков от Пловдив; С. Д. Кавалджиев от Сливен; К. Калчев от Ст. Загора; Ал. Каназирски от Болград; Ив. Кишелски от Котел; З. П. Коняров от Ямбол; Д. Куртев от Казанлък; В. И. Марченов от Сливен; Д. П. Минков от Сливен; М. Мишайков от Битоля; Д. Мишков от Хасково; К. Д. Мицора от Пловдив; В. Морфов от Калофер; И. Мрачек от Чехия; Ф. Пжевлоцкий от Полша; Вел. Попов от Русе; Ив. Д. Проданов от Сливен; Д. Русков от Котел; К. Свобода от Лоуни — Чехия; Ив. Д. Сладкаров от Ст. Загора; С. Станов от Казанлък; Т. Таксис от Прага; Ил. Томов от Пазарджик; П. Увалиев от Калофер; Х. Майер от Руднича — Чехия; Ф. Хитл от Чехия; Ат. Хитов от Сливен; Ив. Черепов от Ст. Загора и др.) В служебната кореспонденция са застъпени въпроси относно: обсъждането на „Закон за съдоустройството в Източна Румелия“; устройството на селските общини; създаването на юридическо и философско-техническо училище; уреждането на всякакви въпроси от съдебен характер с изпращане на окръжни писма до председателите на окръжните и апелативните съдилища в Източна Румелия; ревизии от съдебен характер и др.; назначаването на Бобчев за директор на правосъдието и освобождаването от длъжност на Ив. Салабашев и Т. И. Кесяков; състави на Окръжното съдилище в Пловдив и Дирекцията на правосъдието; одобряването на „Закон за непълнолетните, за опекунството и за запретените“; закони за криминалното съдопроизводство и др.; основаването на Областно юридическо училище; „Временни правила за епархиалното управление“; и др.

4. Интегрирането и емигрирането му се документира от негови и на М. Маджаров писма до министъра на вътрешните дела, до П. Каравелов и др.; писмо до него (1885), с което Министерството на вътрешните дела му определя временно жителство в Ески Джумая; писмо за жителство и в Елена; писмо за избиране на местожителство след интернирането му. Запазени са и документите: „Месечни и недели бележки. Емиграционно време“ (1887); „Записки о болгарский емигрантах“ от Др. Цанков относно условията за живот в България след завръщането на емигрантите; писмо до приятели и съмишленици от Др. Цанков (1889) за приема му от руското правителство, за любовта на българския народ към руския и пр.; „Списък на българските емигранти, проживяващи в градът Одеса“ с 81 имена и родните им места;

„Одеса — Букурещ — Белград. Пътен дневник на един политически бежанец из Ц[аригра]да“ — ръкопис на Бобчев; „Сбирка на разни бележки и записки. Цариград, 1887 г., септември“ — за църковния въпрос, Румелийския преврат, данни за известни турски и сръбски дейци и пр.; бележник с „Документи по превратa 6-го с[ептември] 1885 г.“; „Въпроси по ролята на емигрантите от 1886—1888 г., поставени от г-н Симеон Радев и отговори по тях от проф. С. С. Бобчев“; „Финансовоекономическое положение Болгарии после Румелийского переворота“, ръкопис от Бобчев; изрезки от руски вестници за обществено-политическото положение в България: писмо от Българското дипломатическо агентство в Цариград до Бобчев относно завръщането му в България (1889).

5. От адвокатската му дейност са: свидетелство (1889), което му дава право да бъде повереник на чужди дела пред всички съдилища в България; преписи и преводи от тур. ез., правени от Министерството на външните работи в България (1872—1901) на фермани, берати, мазбати, решения, хюджети и др. за владеене на спорни земи, за турската военна служба, за спорове, отнесени до местните меджлиси, отнасящи се повече до турското население, с изобилни сведения за различни села.

6. От дейността на Бобчев като министър на народното просвещение (1911/12) са запазени: а) Чернова на писма, окръжни, заповеди и др. относно: критика за работата на Народния театър; командировка на П. П. Славейков в Рим за събиране на извори за българската история и уволнението му от Народната библиотека; дадени облекчения на учители при университетските им изпити; гимназиалните униформи, въведени в 1911 г.; работата на организирания в 1895 г. комитет „Българско отечество“ и основната му задача да издаде илюстровано списание с изображения на българската земя, народ, култура, домашен и стопански бит, история и пр.; изразходвани суми за първоначалните училища и прогимназиите; б) „Реч, с която министъра на народното просвещение г. Бобчев закри висшия учебен съвет на 2. I. 1912 г.“ в) Служебна документация (писма, изложения, молби и др.) до фондообразувателя (от Д. Агура, Пражката кредитна банка, Ив. Г. Бацов, Ив. Н. Вулпе, Д. Хаджигендов, Б. Денев, Българското археологическо дружество, Н. Живодаров, Кл. Карагюлев, Редакционния комитет „Българско отечество“, различните министерства, Е. Михаел, Зографския манастир, С. Паприков, Я. Прайс, Главно равинство в България, Съюза на учителите и др.), засягаща следните

въпроси: поставяне начало на оперното дело от Йв. Вулпе (1908) и назначаването му в Музикалното училище; събиране сведения за книга на Д. Хаджигендов „Научно-административна система за повдигание на научни начала българското театрално дело“; вземане на мерки против пушенето в гимназиите; специализация на Б. Денев (1910) и негова изложба (1912) със списък на картините му; създаване на Археологическия институт; развитието на Народния театър; артистичната кариера на Н. М. Живодаров. играл в трупата „Сълза и смях“ и „Нов народен театър“; чешка изложба на земеделски произведения в София (1911); съставяне на учебници по езикови упражнения в отделенията от Н. Хр. Петлешков и Кл. Карагюлев; отпускане на помощи от Министерството за пострадалите от земетресението в Калабрия и Сицилия (1908); принципите на пропорционалната изборна система, усвоени от Ал. Людсканов по време на квалификацията му в Швейцария, Белгия и Франция; историята на Музикалното училище, създадено от Е. Михаел (1911); помощ от манастира Зограф за постройка на „Общий славянски дом“; дейността на католическите и еврейските училища в България; реконструиране на Боянската църква със съдействието на д-р Прайс; разтурянето на Съюза на помощния технически персонал (1912); организирането на български частни училища в Букурещ, Браила и Кюстенджа; развитието на учителско-лекарския институт и др. г) Документацията за командировки в чужбина се отнася за следните лица: Й. Попгеоргиев (в Белград, Букурещ, Кишинев, Одеса, Киев, Москва, Тулча, Галац, Кюстенджа и др. за събиране на архиви за Възраждането); П. П. Славейков (в Рим, Атина, Дубровник и др. също за събиране на български извори и по-специално за набавяне на венецианските издания за славянската книжнина); Б. Филов (в Цариград за участие в Балканската археологическа комисия при Руския археологически институт в Цариград); Н. Михайлов (във Виена, Берлин, Мюнхен и др. за проучване на портретни галерии); Г. Палашев (в Рим за участието му в международен архивистичен конгрес); В. Петков (във Виена за обмяна на опит по уреждането и преподаването в Института за слепи); П.Орешков (за специализация в Петербург); Ал. Попов (за специализация по цигулка във Виена); Хр. Морфова (за специализация в Париж); Хр. Цачев (за специализация в Рим по музика); Б. Ангелов (в Белград и Русия по случай юбилей на Сръбския народен театър и издирване на главен режисьор от Русия за българския народен театър); В. Златарски и П. П. Славейков (в Харков за

прибиране на библиотеката и архива на М. Дринов); Ал. М. Филипов (в Гренобъл по пренасяне останките на К. Величков); д) Документи с различно съдържание: списъци (на книги, изпращани от Министерството на пограничните основни училища; на книги от складовете на Министерството; на учители и длъжностни лица от ведомството на просветата; писма, анкети и др. за провинили се учители; закони за училищни стопанства, за сдруженията на сдружещите, за изменяне Закона за пенсиите; статистически сведения за училищата: бюджети и сметки; е) Малобройна документация за съдебния процес срещу министрите, виновни за катастрофите през 1913 и 1918 г.

7. За дейността на Бобчев като пълномощен министър в Петербург (1912/13) е запазена многобройна кореспонденция: а) Черновите на фондообразувателя на писма, телеграми и доклади до Н. Генадиев, Ив. Е. Гешев, Ст. Данев, С. Д. Добрович, Д. Ив. Иловайски, С. Дм. Сазонов, Т. Ив. Тодоров, цар Фердинанд и др. разкриват: пребиваването му в руската столица, водените разговори и срещи, моменти от войната, спорните въпроси за Одрин и други територии, границата, падането на Одрин, отношенията на българите към мюсюлманското население, ознаменуването на 300 години от Романовската династия, образуването на санитарни руски отряди и др. б) Кореспонденцията до него е от митр. Авксентий Пелагонийски и Борис Охридски, А. А. Башмаков, Ф. Бучар, Ив. Вазов, Кр. Геруц, Ив. Е. Гешов, Държавната дума — Петербург, Г. Калинков, Вл. Н. Коковцев, М. Маджаров, П. Паренсов, К. А. Рудановски, Вл. К. Саблер, Д. Станчов, д-р С. Табаков, А. Ф. Теохаров, А. Тошев, Ив. Щегловитов и др. В нея са застъпени: емигрирането на Авксентий Палагонийски в Одеса, прогонен от сръбските власти (1913); откриване на руска експортна палата в София; сръбско-български разпри във връзка с Междусъюзническата война; понесените от България жертви в двете войни; осъществяване на стратегическа граница Мидия — Енос; д-вото „Болгарское землячество“ в Киев; принадлежността на Солун; посещение на Г. М. Хитрово по проучване на славянския въпрос; румъно-българския конфликт относно Силистра; сключване на заем с Русия; брошурата на епископ Владимир „Великое дело освобождение южных славян от турецкого ига“, поднесена от Паренсов на Бобчев; исторически бележки от И. Станков за Тетово; поздравления до Бобчев във връзка с победите на българската армия и приемане на новия му пост.

Към тази дейност на Бобчев се отнасят и: „Акт за даване и приемане счетоводната част и паричните суми на Българската легация в Петербург“ (1912); мемоар на румънското правителство върху румъно-българския спор за Силистра (1913); текст на Букурещкия мирен договор (1913); декларация на Народната партия за политическото положение в България на фр. ез.; текст на Лондонския мирен договор (1913); документи за споровете по принадлежността на Кавала.

8. От дейността на фондообразувателя като директор на Балканския близкоизточен институт (Свободния университет — 1920/35) и доцент при Катедрата по история на българското право (1902/34) има писма на: Н. П. Благоев, Българско инженерно-археологическо дружество, Балкански институт в Белград, легациите, Г. Николов, Ив. Строхал, Българския национален студентски съюз, Университетите в София и Лвов и др. В тях са отразени сведения за: повишаването на Ив. Кинкел (1926) в извънреден професор; правилното изразходване на фонда „Евл. Георгиев“ от университета; чешки юридически събор в Прага (1904); признаване правата на Свободния университет за висше училище (1923); излизането на годишници на Свободния университет (1928); Висшето училище по държавни науки в Букурещ; освобождаването на Бобчев от длъжността частен доцент в Юридическия факултет (1934); удостояване на екзарх Йосиф с титлата „почетен магистър по правото“ за 25-годишната му дейност (1902); и др.

9. С преподавателската и научната дейност на Бобчев в СУ и в Свободния университет са свързани и следните документи и материали:

а) По черковно право; статистики за изпити (1926); за дейността и оставката на Вен. Ганев (1925); бележки за Устава на университета; записка „По тържествата в университета“ със списък на преподаватели; правилници, закони и др.; преписка по честването 50 г. от основаването на университета (1939); по завещанието на Евл. Георгиев и др.

б) По юридически въпроси — история на правото и др.: „Гражданско право“ (1883); „Първа сбирка на стари български закони, грамоти и други документи. 1886 г. — януарий — Елена“; „О побратимстве и посестримстве (Очерк из обычнаго — права болгар)“, Москва (1888); „Българско обичайно право...“, Пловдив (1893); Крумовото искане за екстрадицията (1907); „Програма на моите лек-

ции по история на славянското право през годините 1916—1918“; „Конспект на лекции на С. С. Бобчев. Жената в българското право. 1917—1918“; „Конспект и бележки по каноническо право“ (лекции на С. С. Бобчев), 1918; „Юридическите клаузи на Договора [Ньойския]“ от Ст. Баламезов с бележки на Бобчев (1919); „Правна терминология“ (1924); „Семинар по черковно право. Уч. 1927/28 г.“; „Борба на жените за права“; „Правото на Стара Полша“; „Старобългарските царски грамоти и тяхната класификация“; „По социалното законодателство“; и др. В отделна група могат да се отнесат многобройните му материали по труда: Сборник на българските юридически обичаи. Част 1, т. 1. Семейно право. Пловдив, 1897; т. 2. Вещи, наследства, обязателства. София, 1902; Част 2. Държавно право. София, 1915.

в) С историческите занимания на Бобчев са свързани следните материали: договор за напечатване на труда му „История на българския народ“ с издателство „Хр. Г. Данов“ (1881); договор за книгата му „Руско-турската война за 1877—78 г.“; и др. Към тази дейност може да се причисли и една своеобразна група от документи, събирани и използувани за исторически изследвания: препис на ферман (1677), издаден по молба на жители на с. Старо Белово във връзка с разрешаване на спор с други села; ръкопис на Ив. Молов „Черквата Възнесение“ (в гр. Елена) с исторически данни от сметководната книга на църквата от 1808, г.; преписка между В. Е. Априлов и други лица за приемане на руско поданство (1809); свитък с амулетни текстове в курсивно късно писмо от с. Новоселци, Видинско, дадено на Бобчев от П. Кабакчиев — Свищов (1816); „Участието на българите в Заверата“ (гръцкото освободително движение — 1821); благодарствено писмо и сметки на Рилския манастир от игумена Агапий (1830); съгласители на п. Г. Поппетров с шуменски чорбаджии и епитропи за обучение на деца (1842) и на Т. Попангонович (1844); писмо от Д. Драганов от Г. Оряховица (1846) до п. А. Робовски за разпространение на „Любословие“; писмо на Ив. Н. Момчилов до п. Никола от Котел за сметки по издадени книги със Ст. Попниколов — Изворски (1848); „Спомен на чорбаджий Стояна Теодорова Чялакова [Чалъкова]“ (1850) по училищното дело; писма на п. А. Робовски (1857) и др. до валията в Елена по църковния въпрос; пълномощно (1857), изд. от свещеници в Елена на Ст. Попандреев и др., за поучаване на населението; писма (1858) на рус. ез. на Д. Ст. Мутев до Сп. Н. Палаузов за построяване на църква и училище с помощи

от Русия; „доверително писмо“ (1860), дадено на П. Каляндж и за подобряване на народното образование, подписано от известни възрожденски дейци; „Краткая записка о болгарском церковном вопросе (1869)“ от Българското настоятелство в Одеса; ферман за учредяване на екзархията; ръкопис на п. Минчо Кънчев „Изгубеният старец“ (1875); таксидиотско писмо с печат от манастира „Зограф“, изд. на отец Партений за събиране на помощи и поклонници; ръкописите „Этюди о положении болгар до возстания 1876 г.“; „Творците на българското освобождение“; и др. Запазени са и материали и трудове по история от по-ново време: „Описание на новата турско-българска граница“, „Материали за Нова Турция“; „Пътеки из сръбските земи (спомени и впечатления)“; „Материали за историята ни под турско робство“; „Палестина“; „Румъния и Балканите“; „Списък на свършилите българи Московския университет до Освободителната война“ и друг — за след Освободителната война; „Московският университет и неговите заслуги за Българското възраждане и просвещение“; „К. Д. Кавелин (Черти из живота и деятелността му)“; бележник със сведения за „Д-р Никола Пиколо. Приноси за животописа и дейността му“ и за други дейци; „Поп Андрея Робовски“; няколко ръкописа от друга ръка („Частна история на Т. Ненова, съчинена от него самаго на 1883 год. в Златарица“, статистически сведения за Серес, Щип, Кочани, брошура от Ж. Калеб (1919) — „България и етническите малцинства“ и др.). Много изрезки от вестници документират също историческите интереси на Бобчев.

г) С научната дейност на Бобчев са свързани и група документи от академии и институти за членството му в тях: Чешка академия на науките (1925); Българско книжовно д-во и Българска академия на науките (1911—1933); Руско библиологическо д-во; Франко-български комитет; Югославска академия на науките; Интернационален институт за разпространение на социалните проучвания — Париж; и др.

10. За обществено-политическата дейност на фондообразувателя има също многобройни и различни материали: писмо (1884) от Пловдивския митр. Гервасий за членството на Бобчев в Епархиалния смесен съвет; речи на митр. Панарет Пловдивски за Търговското и Апелативното съдилище в Пловдив (1888); протест (1902) от Ив. Говедаров до К. Величков, В. Т. Велчев и Ст. Атанасов за заменяне на д-вото на Ив. Говедаров и с-ие с д-во „Ст. Атанасов и с-ие“; дневници (1907—1914) на Бобчев за политико-общест-

вения живот в България (срещи, разговори и пр.); писмо (1906) от Управителния съвет на читалището в с. Дядово за преименуването му на името на Бобчев; писмо-изложение (1908) от Ст. Николов и Д. Станчев за националноревюлюционното движение в Македония; изложение (1915) от Бобчев до В. Радославов за войната 1915/18; „Петиция руских солдат военнопленних, находящихся в плену в Болгарии“ (1918); военна конвенция за спиране на военните действия между Съюзническите сили и България (1918); опровержение на Министерството на външните работи — София до ген. Кретиен относно обвинението срещу него за неточни сведения по въоръжаването на България (1919); покана (1921) до Бобчев за събрание във връзка с мисията на Л. Милетич и И. Гьоргов в Европа по Македонския въпрос; протести (1923) против намесата на православната църква в работите на протестантските църкви (затваряне на църквата в Дупница и пр.); бюлетини на БТА (1905—1920) по всички български въпроси и по въпросите, свързани с политиката на европейските държави; устави, списъци, протоколи и др., свързани с дейността му като председател на българската интерпарламентарна група за уреждане на спорове между държавите чрез арбитраж (1902—1919).

Към обществено-политическата дейност на фондообразувателя са и материалите, свързани с членуването му в Народната партия: негови писма и на Т. Тодоров (1915—1921) до Централното бюро на партията по списване на партийния орган „Мир“ и по прокарване на партийната програма в провинциалните бюра; писма от Хр. Ив. Балабанов, Ат. Буров, Хр. Велев, А. Димов и др. за в. „Мир“, за избори и др.; възвания (1886—1903) от Централното бюро, клубовете на партията в провинцията и др. главно за избори и с препоръки да се гласува за С. Бобчев, за възстановяване на Силистренски окръг и др.; окръжни писма (1901) на Централния клуб, Бюрото в Пловдив и на коалираните (народната и прогресивно-либералната) партии за избори; възвания и на други партии (също и „Общо работническо прошение, съставено по инициативата на Общото работническо дружество „Братство“ в г. София . . . 1 октомврий 1895 г.“).

Тук спадат и документите, свързани с дейността му като народен представител (1883 . . . 1921): писма от Околийското свещеническо братство — гр. Елена, от Б. Вазов, В. Кънчов, П. Мусевич — Бориков, х. Д. Паничков, В. Д. Стоянов, Видул Христов и др. със сведения: за материалното положение на свещениците; за протеста на Б. Вазов до

XIX ОНС (1921) за неспазване завещанието на народния поет Ив. Вазов относно наследството му; за реч на В. Кънчов (1899); за притесненията от турците в Македония; ходатайства за пенсии на П. Мусевич — Бориков, Д. Паничков, В. Д. Стоянов и др.; речи на Бобчев в Народното събрание, бележки за дебатите там и пр.

Обществено-политическата дейност на фондообразувателя е изявена в председателствуваното от него Славянско дружество в България, която се документира от: негови чернови на писма, както и на ръководството на д-вото до Обществото на любителите на руската литература в Москва (1900); до Ив. Хрибар в Любляна (1913); до Ал. Ал. Савински (1915); до д-р Хр. Стамболски (1918); до Чехословашкото посолство в София (1930); до Младежкия славянски комитет в София (1937); до Ал. Ар. Столипин, Т. Масарик и др. В тази кореспонденция са застъпени следните въпроси: за честването на Н. В. Гогол в Москва (1909); за избора на Бобчев за председател на д-вото (с. г.); за Всеславянския събор в София (1910); за Междусъюзническата война; за издаване на „Славянский календар"; за сборник за Освободителната война (1927); за 50-годишния юбилей на Стамболски; за отношението на Славянското д-во към задържането на Бобчев (1923) като бивш министър през 1912 г.; за 80-годишнината на Т. Масарик (1930); за отношенията на д-вото с другите славянски страни. Запазени са още: част от отчета на Славянското д-во (т. е. от М. Морфов) „Бележка за санитарната мисия в Русия през 1914—1916 г., стъкмена и поддържана от Славянското благотворително д-во"; две речи на Бобчев „Руската книга и славянското съзнание у българите" (1930) и в памет на В. Н. Златарски по случай годишнина от смъртта му; протокол (1932) по парични въпроси на д-вото. Между кореспондентите, които пишат до Бобчев и д-вото, са: Българската телеграфна агенция, Чешката академия на науките и изкуствата в Прага, М. Васмер, Дм. Н. Вергун, В. К. Вичев, архим. Доситей Самоковски, Д-вото на учителите от Русе, д-вото „Славянска беседа", Ср. Кирин, Р. Кисич, Младежкият славянски комитет — София, ген. Н. Оболенски, Обществото на славянската взаимност в С. Петербург и др. В тази кореспонденция са засегнати следните въпроси: Общославянския събор в София (1910); смъртта на Т. Масарик; размяна на трудове от Балтийския и Славянския институт в Лайпциг със „Славянска библиотека" (1923); инициатива на учители в Русе да издадат сборник в чест на Л. Каравелов (1903) по случай 25 г. от смъртта му; проект

за издаване на южнославянски сборник „Обзор“ в Загреб; награждаване на Бобчев с грамота от Славянското благотворително дружество в С. Петербург (1911); и др. От дейността на д-вото са запазени и следните документи: „Заметка о последнем фазисе Македонскаго вопроса“ — литографир. от 1903 г. от Славянското благотворително д-во в България; брошурата „Славянская студенческая конференция в Праге 7—9-и юня 1930 года“; и др.

11. От дейността на Бобчев като публицист, редактор и като председател на Дружеството на българските публицисти са запазени: а) Устав на Д-вото на българските публицисти (1903); отчети (1903—1904); окръжно писмо за събор на югославянските книжовници и публицисти (1906); устав на Съюза на югославянските книжовници и публицисти; и др. Част от запазената кореспонденция (1904—1917) представлява чернови на Бобчев по следните въпроси: отпразнуване 1000-годишнината от смъртта на цар Борис I и въвеждането на християнството; създаване на Централен съюз на публицисти от цялото славянство; рецензиране труда на И. Хербст за произхода на българите; честване 30-годишния юбилей на сръбския публицист Ст. Бурич. Останалата част от кореспонденцията представлява писма на: Руското телеграфно агентство (1906/7), В. Атанасов, Др. Ст. Главички, Д. Йоцов, Р. Кисич, П. С. Кършовски, различни редакции, Съюза на югославските художници, А. Шопов и др. с данни за дейността на Руското телеграфно агентство; излизането на Д. Йоцов от ръководството на д-вото; процеса по убийството на Д. Петков; връзки на д-вото с югославски вестници; подаване на молби за членство; излизащи арменски вестници в Цариград (1843—1887); сътрудничеството на Бобчев в руски вестници (1886—1889) и др. б) Очерци за различни лица от Бобчев: „Дечо И. Бойчев и фамилията му“; „Народният поет Иван Вазов, емигрантството му в Букурещ и срещите с Л. Каравелов...“: „Из моите спомени за д-р Карел П. Крамарж“; „Иван П. Момчилов“; „За Димитър Наумов. Спомени“; „Григор Д. Начевич...“: „За Никола Пашич“; „Великият руски народен поет А. С. Пушкин и славянският свят“; С. Д. Сазонов и България“; „Петко Рачов Славейков като публицист“ и др. в) Няколко служебни документа: договор между него, Н. Краваров и П. Бъзайтов за издаването на „Стара планина“ (1894); ръкописи на писатели, коректури и др. за отпечатване в „Българска сбирка“ (на Хр. Ц. Борина, Л. Стоянов, П. Славейков, А. Страшимиров, Ц. Церковски, Ив. Ст. Андрейчин, К. Шапкарев и др.)

До жената на Бобчев — Екатерина Бобчева — са запазени малобройни документи: писма от мъжа й, от д-р М. Данаилов, проф. М. Попов, Т. Тодоров и др. със сведения за емигрантския период от живота на Бобчев в Цариград и Русия; за политико-обществения живот в България (1886—1913); за интерпарламентарна конференция във Виена (1903); за дейността на Бобчев като пълномощен министър в Русия и събития от политико-обществения и културния живот в С. Петербург (1912); за смъртта на Бобчев и изказани съболезнования (1940).

Ф. 256; 425 док.; 1883... 1937 г.; 1 инв. оп.; пост. 1949, 1950, 1958 и 1967 г.; бълг., англ., нем. и фр. ез.; части от фонда — в НА БАН (ф. 57 к)

ДИМИТЪР СТОЯНОВ ТОНЧЕВ

(Роден в 1858 г. — Калофер; починал в 1937 г. — София)

Юрист, обществено-политически и държавен деец след Освобождението: член на либералната и водач на младолибералната партия; подпредседател на Департаменталния (1883) и председател на Углавния съд (1884) в Пловдив; министър на правосъдието (1886, 1888—1891), на търговията и земеделието (1894), на обществените сгради, пътищата и съобщенията (1899—1900), на външните работи и вероизповеданията (1900—1901) и на финансите (1913—1918); нар. представител (1884—1918), председател на III ВНС (1886—1887); съден от държавен съд (1903 и 1922). Автор на трудове из областта на бълг. гражданско законодателство, член на БКД и БАН.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Велева, Д. АФС — БАН, 157—158; Данчов, Н. Г. и.. БЕ, с. 1538; Димитър Тончев. Смъртта на стария държавник и правник. — Зора, № 5495, 31 окт. 1937; Иванов, Ю. Български периодически печат от възраждането му до днес (от 1844—1890 год.). Т. 1. С., 1893, 421—424; Костадинова, Л. Документи на Димитър Стоянов Тончев, съхранявани в Архива на Българската академия на науките. — Изв. на Държ. архиви, 27, 1947, с. 207; Секулов, Б. НП..., с. 15; Сто години БАН... Т. 1, с. 717; Съдебното дело...; Фаденхехт, И. Димитър С. Тончев. — Летопис на БАН, 21, 1937—1938. С., 1941, 117—120.

Публикации на документи: Защитителна реч на бившия министър Д. Тончев пред III Държавен съд. Част първа. С., 1923, 3—5.

Писмата до фондообразувателя са от следните лица: Н. Бояджиев, С. Добрович, Д. Караманов, С. Костов, М. Макавеев, Г. Мархолев, Р. фон Мах, Ив. Медаров, Д. Сивков, П. Станчев, С. Събев, В. Чернев и др. Те съдържат сведения за: дейността на либералната партия, партийни борби и провеждане на избори (1904); стачката и демонстрациите на студентите в София (1907); политиката на Русия към България и Румъния в началото на Първата световна война (1914—1918); стремежите на Германия да въвлече България във войната на своя страна; отношенията между германски, австро-унгарски и чешки войници по време на войната; сключването на заеми с чуждестранни банки; сведенията на Р. фон Мах за Германия, за Б. Холвег и Фр. Розенберг; и др.

1. От дейността на фондообразувателя като министър на обществените сгради, пътищата и съобщенията са запазени: речта му, произнесена на заседанието на X ОНС относно правото на министрите да правят отстъпки на експедитори; преписка между д-р К. Стоилов, Ив. Грозев и Гр. Найденов, както и протоколи от заседания на МС (1899) във връзка със строежа на жп линията София — Куманово.

Между документите по политическия процес от 1903 г. против министрите от кабинета на Т. Иванчов — В. Радославов са: показания на Тончев по обвинението му; протоколи и постановления (1902) на комисията по разследване на делото.

2. Запазените документи от дейността на фондообразувателя като министър на финансите характеризират предимно икономическата и финансовата политика на българското правителство. а) Част от тях се отнася за сключването на заеми с чуждестранни банки: кореспонденция с Перие и с-ие и др. и извлечение (1914) от предложението на Перие до условията на заема; преписка между П. Стоянов и Тончев, както и писма от Българската легация във Виена относно: водените преговори и сключването на заем с немско-унгарския банков консорциум, начело с Дисконто гезелшафт (1914), за финансовите отношения между договарящите се страни, условията на заема, размера му, процедурата и срока на изплащане, постъпки за интервенция от страна на канцлера Бетман-Холвег и на Цимерман за подобряване условията на заема и др.; по уреждане на въпроса за транспортиране на злато през Румъния и пр. Намира се и договорът (преп.) за сключване на заема. б) Друга част е във връзка със създаването на монополистиче-

ски форми в търговията, кредита и производството: реч (1915) на Тончев пред НС „Мотиви към законопроекта за държавната привилегия върху петрола“ — за необходимостта от монополизиране на търговията с петрол: преп. от Закона за държавната привилегия върху петрола; ръкопис на Тончев с кратък исторически преглед на монополите, въведени в различни капиталистически страни, и най-вече на петролните монополи, за монополите върху тютюна във Франция и Португалия, алкохолния монопол в Норвегия, монопола върху осигуровката за живот в Италия; таблица за държавните монополи в различни европейски страни и др.; бележки по проекти за въвеждане на тютюнов монопол в България, за необходимостта от създаване на фабрики за оцет у нас и тяхното монополизиране; за монополната система върху солта, въведена в 1905 г. от министъра на финансите Л. Паяков; реч на Тончев, произнесена при откриването Първата българска фондова борса (1818) — за целите, ролята и значението ѝ за стопанския живот на страната. в) Трета група е относно търговски връзки между България и Унгария: писмо от Централното унгарско-ориенталско икономическо бюро до Тончев във връзка с интервю с граф Ж. дьо Форгах относно „Икономическото бъдеще на Унгария в Ориента“; договор (черн.) между българското правителство, представено от Тончев, и Унгарското банкерско и търговско акц. д-во за даденото му изключително право за производство, внос и търговия на едро и дребно със сол в България (1917); г) Във връзка с международната конференция в Лондон (1912—1913) за сключване на мирен договор между Турция и балканските съюзници са: протоколите от заседанията ѝ (3. XII. 1912 — 17. V. 1913). д) Отчети, доклади, бележки, таблици и др. на финансовата комисия в Париж (1913) по въпроса за военните разноски, искани от Турция, както и за разпределяне на турския държавен дълг върху победителите; програма на съюзническите държави за работа на комисията; списък на делегатите от участвуващите страни; отчет за подготвителните работи на комитетите за отоманския държавен дълг за паричните реклами на воюващите; доклад на австроунгарския делегат В. Далдел за дейността на Комитета за концесии и спогодби; таблица за паричните компенсации, рекламирани от гръцкото правителство; таблици за разходите, направени за военнопленници. е) Писма, изложение, молби и други документи по положението на българите в Македония и Тракия след Междусъюзническата вой-

на. В тях има сведения за отношението на гръцките и сръбските окупационни власти към българското население в Битолско, Скопско, Кумановско, Кичевско, Ениджевардарско, Леринско, Воденско, Солунско, Дебърско и др.; за етническия състав на тези области; националноосвободителното движение в Македония (Илинденското въстание и пр.); по църковния въпрос и др; изложението от жители на Лозенградско (1913) „Исканията на българите-бежанци и изгонени от Източна Тракия" е за заплащане на имотите им, останали в пределите на Турция, и за заселването им в Бургаски окръг". ж) От политическия процес в 1922 г. за съдене на министрите от кабинета на Т. Иванчев — В. Радославов е запазена част от защитната реч на Тончев по обвинението му от Държавния съд, в която, позовавайки се на международното право, е изложил и обяснил от свои позиции цялото дело на обвинените министри. Към нея са приложени и документи (ориг. и преп.) в подкрепа на доказателствата му по делото (преп. от договор за размяна на стоки между България и Австро-Унгария и Германия от 1917 г.; списък на стоки, които българското правителство получава от Австро-Унгария и Германия през с. г., списък на стоки за износ от 1917 г.; таблица за износ на зърнени храни — брашно, варива и птици от България (1912—1917); изложение на Държавния съд за определяне на присъдите и др.

3. Във връзка с дейността на фондообразувателя като член и председател на младолибералната партия са запазени рапорти, окръжни писма, протоколи и др. (1904—1931) във връзка с организационната ѝ дейност: за учредителното събрание (1904) при реорганизацията ѝ; по приемане на нови членове; за формирането и дейността на либерални дружини в различни селища на страната (Дупница, Цариброд, Русе, Нова Загора, Лом, Орхание, Караагач, Враца и др.); за избиране на градски, околийски и окръжни бюра, за състава на някои от тях; за вътрешнопартийни борби и разногласия; за разцеплението на партията (1911); за подготовка и провеждане на избори (1904—1906, 1908, 1911 и 1931) за партиен конгрес (1910); по определяне и регистриране цвета на партията и др.

Запазен е и препис на мирния договор, сключен между Германия, Австро-Унгария, България и Турция, от една страна, и Румъния от друга, в Букурещ на 26 март 1918 г.

Ф. 257; 3 док.; сл. 1883 . . . 1904 г.; 1 инв. оп.; пост. в 1950 и 1967 г.; бълг. ез.

БРАЙКО ЛУЛЧЕВ МЕХАНДЖИЕВ

(Роден в 1851 г. — с. Кавак дере, дн. Тополи дол, Пазарджишко; починал в 1911 г. — гр. Пазарджик)

Деец от националноревюлюционното и просветното движение през Възраждането: учител и ръководител на революционния комитет в родното си село, участник в Априлското въстание. След Освобождението: учител и деен член на Поборническото опълченско дружество.

Източници

За фондообразувателя: Оборищенци. Сборник от исторически очерци за народните представители на Оборище през 1876 г. С., 1972, 191—192; документите от фонда.

Публикации на документи: Из записките на Брайко Лулчев. — Септември. знаме, Пазарджик, № 36—39, 6, 10, 13, 17 май 1967 (публ. отчасти и неточно)[1]; АВ. Т. 2, дял I, с. 158, № 611 (публ. в анот.).

Запазена тетрадка със спомени, писани сл. 1883 г., които съдържат автобиографични данни (рождена дата, детски години, учителстуване преди и след Априлското въстание с означаване на селищата, затваряне в Шумен и Пловдив и др.), в по-голямата си част се отнасят до участието на Лулчев в Априлското въстание: подготовката му в с. Кавак дере; проведеното там събрание и избирането на народни представители за Оборище; събранието в с. Голямо Конаре; срещата на Лулчев, поп Никола (от с. Ферезлии) и Л. Кесяков в Панагюрище с Г. Бенковски и дадените указания за въстанието; въстанието в с. Ерелии и с. Саръ гьол, ръководено от поп Г. Тренчов; контрола на караулите в Панагюрище, извършван от Лулчев, поп Г. Тренчов, В. Балабанов, Д. Чолака и др.; дейността на Ив. Соколов във въстанието; участието на Лулчев в конната чета под предводителството на Р. Джунов, изпратена в с. Петрич; потушаването на въстанието в Панагюрище и с. Петрич.

Запазено е и съпроводително писмо на Поборническото опълченско дружество в Пазарджик (1904) за награждаването на Лулчев с възпоменателен медал по случай 25-годишнината от Априлското въстание.

---

[1] Посочената публикация се съхранява във фонда.

Ф. 258; 198 док.; 1896... 1961[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1950 и 1961 г.; бълг. ез. и шифровани док.

ЙОРДАН ХРИСТОВ ТРЕНКОВ

(Роден в 1880 г. — Прилеп; починал в 1960 г. — Русе)

Учител, публицист и деец от националноосвободителните борби на българите в Македония през XIX и началото на XX в. (член на революционния комитет на ВМОРО в Прилеп; делегат на Смилевския конгрес; участник в Илинденското въстание като член на Прилепското горско началство и др.). Като учител, развил широка културна и обществена дейност; сътрудник на сп. „Македония“ и в. „Македонски бюлетин“.

Източници

За фондообразувателя: Кьосев, Д. Илинденско въстание. С., 1953, с. 44, 48, 124, 126; Петров, Г. Спомени... Съобщава Л. Милетич. С., 1927, 128—129, 159—160, 195, 201; Силянов, Хр. Освободителните борби в Македония. Т. 1—2. С., 1933—1934. Т. 1, с. 239, 320; Т. 2. 15, 65, 69—72, 300; документ от фонда (арх. ед. 1, л. 1—3).

Биографичната бележка от сина на фондообразувателя съдържа конкретни данни за живота и дейността му.

Кореспонденцията във фонда е изцяло свързана с дейността на Тренков като активен деец на ВМОРО в Прилеп. Автори на писмата са П. Ацев, П. Христов (псевд. Семкин), Гр. Цветков, П. Янчев; няколко писма са без подпис или са подписани само с лични имена. В тях е отразена дейността на околийския комитет на ВМОРО в Прилеп и на околийската чета под ръководството на войводата П. Ацев: доставка на храна и боеприпаси; сметките на комитета; формиране на агитационна чета със задачата да обходи сърбоманските села в окръга; разглеждане поведението на някои членове на комитета и разногласията в него; връзките между прилепския и битолския комитет; извършени провокации срещу организацията в окръга; и др.

От дейността му като член на окръжното ръководство на ВМОРО в Прилеп (1902—1905) са запазени списъци, бележници, шифровани писма и

[1] Документът от тази година е биографична бележка, съставена от д-р Хр. И. Тренков.

др. От тях може да се извлекат данни за: продоволствието на Прилепската чета и събраните налози от населението в храни и парични средства; раздадени пари и хранителни припаси на семействата на комитетски дейци и четници; материалното състояние на комитета; снабдяване на четите с боеприпаси и храни; раздадени суми за оперативни нужди на комитетски работници и др. Бележка от Околийския комитет на ВМОРО се отнася за изработването на военна карта за околията, необходима за действията на районната чета. Запазени са буквени и цифрени шифри, с които са си служили комитетът и фондообразувателят.

Ф. 259; 121 док.; 1834 ... 1918[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1950 г.; бълг., арм., гр. и тур. ез.

МИХАИЛ (МИХАЛ, МАТЬО, МИНКО) ХРИСТОВ РАДОСЛАВОВ[2]

(Роден в 1849 г. — Ловеч: починал в 1895 г. — Ловеч)

Просветен и революционен дсец от Възраждането: учител в Габрово, Тетевен, Ловеч, Сопот, Ески Джумая, Шумен (1867—1873); основател и член на революционния комитет в Ески Джумая; заточеник в Кютахия и Карахисар — Мала Азия (1873—1878). След Освобождението: адвокат, съдия, просветен служител и др.

Източници

За фондообразувателя: Ванков, Н. Учебно дело в гр. Ловеч до Освобождението ни. — Учил. преглед, 8, 1903, №10, с. 732; [Ширков], А. Михал Хр. Радославов. — В: Ловеч и Ловчанско. Кн. 3. С., 1931, 127—128; Стойчев, Д. Тетевен. Минало и днес. С., 1924, с. 57; Ловеч, 5 август 1876. [Дописка]. — Напредък (Цариград), 11, № 94, 14 авг. 1876, с. 369 (Подп. Х.—У.).

В запазените квитанции, разписки, списък и други има бегли сведения за материалното състояние на фондообразувателя.

Писмото-чернова на М. Радославов до С. Геренов е във връзка с: пътуването му до Кютахия; лошото му здраво-

---

[1] Ранните документи са свързани с дейността на бащата на фондообразувателя, а тези след смъртта на Радославов се отнасят за негови сродници и за други лица.

[2] Брат на д-р В. Радославов — вж тук ф. № 263

словно състояние; тежките условия в затвора и др. Има сведения и за заточени там българи, участници във въстанието от 1862 г., и др.

Кореспонденцията съдържа писма, пощенски карти и др. от А. Бешков, Г. Велков, Хр. Г. Данов, Ив. Драсов, Е. Каролев, Ст. Момчилов, Ив. Пеев, С. Петров, А. Предич-Радославова, В. Радославов, В. Севов, Н. Стоянов и др. В тях има сведения за: изпращането на М. Радославов на заточение в Кютахия, а по-късно и в Карахисар (изпратени му книги, вестници и пр.); съдбата на книгите и ръкописите му, останали в Ески Джумая след неговото арестуване; опитите за помилването му със съдействието на Ловчанския митр. Йосиф, д-р В. Караконовски и руския консул в Бруса; изпратени прошения от съгражданите му до валията в Русе и до Ескиджумайската община, за да му помогнат материално; заниманията на някои заточеници и бягството на двама от Диарбекир (1875); положението на населението в Ловеч след Априлското въстание; слуха за изпращането на заточение на 18 карловски семейства в Карахисар (1877); съвета на Ив. Драсов да опише живота си в затвора; просветното и училищното дело през 1874—1876 г. (за мъжкото и девическото у-ще в Ловеч — броя на учителките и учителите, заплатите им, изучаваните предмети в I клас, провежданите изпити, учителите В. Радославов, Ф. Фиков, И. Поплуканов и др.; за мъжкото габровско у-ще: построяването му, начина на преподаване — предметите и чуждите езици, които се изучават, пансиона към у-щето и пр.; за девическото у-ще в Габрово — броя на ученичките и пр.; изброени са имената на учителите в двете у-ща: П. Генчев, Ив Гюзелев, С. Калпазанов, Р. Каролев, А. Манолов. Н. Марков и свещ. В. Михов; за у-щето в Ески Джумая; за П. Р. Славейков; за книгата на Н. Саранов „Нов бащин и майчин язик“; за дейността на ученическото женско д-во „Пчела“ в Ловеч и др.). Споменава се за: Мелетий Софийски, Лазар Йовчев и избирането му за митрополит в Ловеч (1876); Мурад V; курса на парите (1878); в. „Марица“ (1879); в. „Родолюбец“, „Народни права“, „Напредък“, „Matice česka“ и др.

От революционната дейност на Радославов са запазени само няколко документа от времето на заточението му — разписки за подадени от него препоръчани писма от Кютахия и Карахисар до д-р В. Караконовски, Х. Елиот, валията в Бруса, Държавния съвет в Цариград и др.

Във връзка с дейността му като настоятел и като абонат на вестници и списания са запазените: писмо от редакцията на в. „Свобода“ (1887) — София. с

което молят М. Радославов да изпрати събраните суми от абонатите; две приложения на „Научно списание“ — Търново и квитанция за платен абонамент за в. „Марица“ — Пловдив.

Две изрезки от турски вестник съдържат реклама за речник, даден под печат; за книгата „1001 нощ“; за излезлите пет тома от съчиненията на Абу Саут и др.

Съхраняват се и документи до членове от семейството му: 1) две спогодителни са във връзка с материалното състояние на баща му Христо Пенчев Попович; две писма от П. Попович и А. Иванов със сведения за изпращане на восък, мешина от Ловеч в Букурещ и др.; за дейността на Хр. Попович са запазените: обръщение от епитропите на черквите в Ловеч („Св. Богородица“ и „Св. Никола“) и разписки от Ст. Колев, П. Михайлов и др. относно избор на ново черковно настоятелство, взети черковни пари на заем, определяне срока за връщането им и др.; 2) писмото до брат му д-р Васил Христов Радославов е във връзка с партийните борби на Казанлъшката либерална дружина — промени в ръководството на дружината, провеждане на избори и др. (1901); 3) сметка на чичо му Михаил Пенчев Попович до Н. Йоани; 4) три свидетелства на сина му Милан Предич-Радославов са във връзка с успеха и поведението му в ловешкото у-ще.

Има и документални материали от и до други лица: писма от Й. Ефремидис — Кютахия до Т. Кали [?] за изпратени чрез Артин ага писмо и колет (1876); от Махмуд — Ловеч до неизвестно лице във връзка със закупуването от страна на казата чифлика на Дервиш паша в с. Юмер ова (1893) и др.

Ф. 260; 1038 док.; 1918 ... 1952 г.; 2 инв. оп.; пост. 1950—1953, 1961—1962; 1978 г.

„ХЕМУС“ — АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО ЗА КНИГОПЕЧАТАНЕ И ИЗДАТЕЛСТВО

(1918—1947)

Голямо и авторитетно издателство със заслуги за обогатяването и широкото популяризиране главно на българската литература. Първи директори — Р. Аврамов и Г. Бакалов; от 1924 г. до 1947 г. — директор Хр. Хаджиев. По-важни издания: периодични — „Детска радост“, „Злато-

рог", „Библиотека за ученика", „Нашето минало", „Театрална библиотека"; пълни съчинения на класиците на българската литература; на съвременни наши и чужди писатели.

Източници

За фондообразувателя: Бързицов, Хр. Д. Книгоиздателство „Хемус". — Лит. фронт, № 32, 9 авг. 1973, с. 5; Караславов, Г. Борба за първенство. — Сердика, 1941, № 2—3, 15—34.

Запазените във фонда документи отразяват:

Административната дейност на издателството във връзка с: 1) основния капитал на дружеството — акции (1930... 1933), удостоверяващи правото на притежателя върху съразмерна част от дружествения капитал и участие в печалбите съгласно устава и сметкоразписка (1933) във връзка с плащания на чиновниците-акционери (Т. Михайлов); 2) имуществото на дружеството (описи на инвентарни вещи в книжарницата на „Хемус" и сметкоразписка за платени суми за покупка на имущество); 3) участие в сдруженията издателства — договор между книгоиздателството с книгоиздателствата „Хр. Г. Данов", „Казанлъшка долина" и „Ст. Атанасов" относно картелирането им при издаването на учебници; протоколи (1937) за приключването на финансовата година и решение за прекратяване на сдружението; 4) ликвидирането и национализирането на дружеството (протоколи от заседанията на Управителния съвет; бракувани, унищожени и изписани книги (сл. 1948); протоколни списъци и писма относно взаимоотношенията с ДИ „Наука и изкуство" по повод на конфискувани по време на национализацията книги; 5) взаимоотношения между „Хемус", автори и печатници (непопълнени формуляри).

Финансовата отчетност е отразена в: 1) касови книги със сведения за размера на ежедневните дребни продажби; 2) списъци към баланса за 1949 г. за складовата наличност и финансовото състояние на дружеството по приключването на търговската година; 3) сметкоразписки, отнасящи се до суми, получени по сметка „Текущи кредитори"; 4) запис на заповед, с която се удържат междуиздателските плащания.

Търговската дейност е представена от група документи за: 1) получаване на суми срещу поместени реклами за издания на „Хемус" („Музикален речник" на Ив. Кам-

буров; обявления в сп. „Листопад“ и сп. „Слово“ и др.); 2) продажба на книги с наложен платеж; 3) складова наличност на собствени издания. Към същата дейност на издателството се отнасят и документите за ценообразуването на книгите; сметки с печатници; калкулационни тефтери, декларации-сведения за стойността на книгите, условия за продажби на книги на консигнация (автори: Т. Влайков, Ф. Попова-Мутафова, А. Страшимиров, Д. Талев); сведения за складовата наличност на чужди издания; посредничество (получени суми и направени търговски отстъпки за набрани чрез „Хемус“ абонати на редактирани от Н. Николов, Ст. Попвасилев, Тр. Симеонов списания).

Най-многобройни са документите във връзка с всестранната издателска дейност (1918... 1949) на „Хемус“:

1. За издаването на оригинална художествена литература: а) договори, подписани от страна на издателството с писатели, редактори и наследниците им — Й. Йовков за „Старопланински легенди“, „Последна радост“; К. Константинов за „Кръв“; Св. Минков за „Разкази в таралежова кожа“; Г. Найденова за издадените писма на Лора Каравелова до П. К. Яворов; Е. Пелин за третото издание на „Пижо и Пендо“; Ив. Унджиев за „Любен Каравелов“; Чудомир „Кой както я нареди“ и др.; б) хонорарни сметки, удостоверяващи получени хонорари срещу издадени книги и използувани илюстрации (М. Белчева, И. Бешков, Ран Босилек, Ал. Крумов, В. Лазаркевич, Д. Немиров и др.); в) кореспонденция (автори — И. Бешков, Т. Боров, Б. Вазов, М. М. Георгиева, А. Страшимиров, Чудомир и др.) за уточняване на някои подробности около издаването на техни произведения, адресирани до директора; г) разни (писма от личен характер, за анулиране на договор с Ем. Станев от дружество „Перун“ за сборника „Дивата патица“ и удостоверение за законните наследници на П. К. Яворов).

2. Документи, свързани с преводна художествена литература: а) договори и договорни писма между „Хемус“ и Ал. Балабанов за преводите на старогръцки писатели; Г. Милев и А. Разцветников за преводите на Гьоте; наследниците на Е. Попдимитров за Ш. Петьофи и др.; б) хонорарни сметки във връзка с издадени вече преводи и използувани илюстрации (Г. Атанасов, В. Лазаркевич, Г. Милев, Д Полянов, А. Разцветников и др.); в) кореспонденция за уточняване на подробности по някои спорни въпроси; г) ръкописи на преводи („Борци за свобода“ на Майн Рид, преведен от

С. Андреев); д) разни (удостоверение за внесена сума по сметка на Ъптън Синклер).

3. С издаваната научна и научно-популярна литература са свързани следните документи: а) договори с автори и редактори (Г. Бакалов за „Руско-български речник"; С. Казанджиев за „Знание и вяра"; И. Камбуров за „История на българската музика" и „Творци и творби на съветската музика"; Н. Фурнаджиев и Д. Бойчев за „Правописен речник" и др.); б) хонорарни сметки за издадени научни трудове (М. Герасков, С. Казанджиев, И. Камбуров и др.); в) кореспонденция.

4. За издаването на учебници и учебни помагала: а) договори със сътрудници, автори и съставители (Г. Дончев и А. Мандов за „Буквар и първа читанка"; Ел. Пелин, Р. Босилек и Х. Хаджиев за Христоматии за I—III кл. и др., В. Лазаркевич и Г. Атанасов за илюстриране на учебници и др.); б) хонорарни сметки за съставителство на учебници, поместени материали или извършени технически услуги при издаването на учебници (Р. Босилек, А. Каралийчев, Ел. Пелин, К. Малина и др); в) макети на учебници за II—IV отд., представени на конкурс с мото „Разковниче" и „Здравец" и машинописни преписи на художествени материали, предназначени за включване в съдържанието на читанките; г) кореспонденция (писмо от Г. Дочев до Х. Хаджиев относно процентното разделяне на хонорара между него и А. Мандов).

5. За периодичните издания: а) „Детска радост" и „Врабче" (изплатени хонорари на Г. Караиванов, Д. Пантелеев, Ас. Разцветников, И. Стубел, Т. Харманджиев и др.); б) за сътрудничество в списание „Златорог" (сметкоразписки за хонорари на Ст. Попвасилев и Д. Шишманов); за сътрудничество във в. „Лик" изплатени хонорари на Б. Ангелушев, Ст. Венев, Б. Болгар, Г. Караславов, К. Кръстев и др.; г) за сътрудничество в периодичната библиотека „Музикални бисери" (сметкоразписки на Г. Атанасов, П. Бояджиев, Др. Попов; д) за откупено издателско право над периодичната библиотека „Славееви гори"; е) за сътрудничество в списание „Учителска практика" и експедицията му по пощата.

Ф. 261; 898 док.; 1891 ... 1957[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1950, 1974 и 1975 г.; бълг., ср. и фр. ез.; част от фонда — в ЦДИА (ф. 1022) и в ОДА — Габрово (ф. 746к).

ДОСЮ АНДРЕЕВ НЕГЕНЦОВ

(псевд.: ДАН, Мариус)

(Роден в 1872 г. — Габрово; починал в 1952 г. — София)

Просветен, обществен и профсъюзен деец, журналист и публицист. Учител в Дряново, Габрово, Белоградчик, Берковица и др. (от 1891); участник в социалистическите дружинки в Дряново; един от основателите, член и председател на Българския учителски съюз (1895—1934); редактор и сътрудник на редица вестници и списания („Право дело", „Образование", „Пчела", „Съзнание", „Учителска мисъл", „Работник", „Социалист", „Съвременна мисъл", „Учителски другар", „Заря", „Нова струя" и др.); народен представител (1927—1931).

Източници

За фондообразувателя: Иванчев, Д. БПП. Т. 3, с. 277; Казасов, Д. Срещи, случки, размисъл. С., 1971, 46—47; Показалец на съдържанието на в. „Работник". 1892—1894. С., 1954, с. 149; Чолов, П. История на град Дряново. С., 1969, 212—213; Юбилейна книга на Българския учителски съюз. (По случай 30-годишнината от основаването му). 1895—1925. С., 1925, 5—27; и др.

Запазените биографични материали (родословно дърво, свидетелства, бележки и др.) са във връзка с живота и дейността на Д. Негенцов.

Автори на писмата във фонда са: Ст. Бакалов, Б. Балабанов, Ив. Войников, Ал. Джурджич, Г. Ковачев, Г. Лунгов, Хр. Негенцов, Ст. Славов, З. Ставрева, К. Страшилов, Просветният съюз — София, А. Цеков и др. В тях има сведения за: разпространени позиви от група прогимназиални учители (1926); събрание на членове (учители-неутралисти) на БУС в Севлиево (1930); дейността на учителското дружество в Лом (1930); уволнения на учители в Берковица (1934); образуване на учителско дружество в Търново (1934); проведена педагогическа конференция в Русе (1934); тежкото поло-

---

[1] Документите след смъртта на фондообразувателя се отнасят до членове от семейството му и спомени, писани за него.

жение на учителите (1934); отношението на правителството към БУС и разформирането му (1934); списването, разпространението и уреждането на финансови въпроси около сп. „Образование“ (1934—1936); участието на проф. д-р Хр. Негенцов в конференцията в Оксфорд на Международната федерация на учителите (1935); разпространението на в. „Нова струя“ (1936), „Съзнание“ и др.

От дейността му като член и председател на Българския учителски съюз (1895—1934) са запазени устави, правилници, списъци, протоколи, окръжни, апели, избирателни бюлетини, позиви, доклади, обръщения, резолюции, искания, писма, телеграми и др. Те се отнасят за: сформирането на социалдемократическа и комунистически групи в София (1920—1921) и борбата между неутралисти и социалисти; позива (1921) „до членовете и съчувствениците на Българския учителски съюз“ (от Г. Димитров и Щ. Воденичаров); обединението на учителството под знамето на III комунистически интернационал и пр.; избора на Управителния комитет на съюза (1921); обединението на учителските дружества и дейността им в София, Пловдив, Перущица, Хисаря, Враца, Видин, Ябланица, Гложене и др. (1927—1934); учредяване на единен съюз на прогимназиалната група в Карлово (1926); избора на делегати от Червен бряг за Учителския конгрес (1928); създаването на отделна организация на прогимназиалните учители (1928); неорганизираните учители-комунисти от Пазарджик, Казанлък и др., които желаят да станат членове на БУС (1930); ползуването на фондовете на съюза от членовете му (1930—1934); разформирането на БУС (1934); училищната организация в България (средни, професионални, педагогически и частни училища; администрация, бюджет и др.; педагогическа подготовка; назначаване на учители и културното им подпомагане, гражданското и политическото им положение и пр.); връзките на БУС с Интернационалното бюро на Учителската федерация в Брюксел, Белгия (1919) и с Международната федерация на учителските дружества в Париж (1928... 1935); VII конференция на делегатите от Интернационалната федерация на учителските дружества в Прага (1934); Международния конгрес на учителите в Оксфорд и участието на проф. д-р Хр. Негенцов като неофициален делегат от България (1935); VII световен конгрес на Международната лига (за въвеждане на нов метод на обучение) в Келтенхам, Англия (1936) и др. Споменава се за: Първата световна война и упадъка на буржоазното общество; началото на социалната революция и бързото спло-

тяване на работническите сили; подписването на Ньойския мирен договор и отношението на българското учителство (1919); професионалните сдружения на държавните служители: земетресението в България (1928); съюза „Отец Паисий“ (1928); сътрудничеството на М. Нинов във в. „Съзнание“ (1928); инциденти на западната ни граница (1929); разпространението на сп. „Образование“ (1935); кооперативна централа „Напред“ — София и др. Запазена е и документация във връзка с взети решения на съюзните конгреси — от I — XXXVIII (1895—1932) по следните въпроси: „Автономия на училищата“, „Училищни настоятелства“, „Бойкот и стачки“, „Висшия учебен съвет и Учебния комитет“, „Главни училища, прогимназии, горни курсове, персонал“, „Държавен изпит и стаж“, „Декларации по общата политика“, „Емиграцията“, „Единен фронт и обединение на Класния съюз“, „За поробените страни Македония, Добруджа, Зап. България“, „Централизация и самоуправление на училищата“, „Материално положение на учителя. Заплати, изплащането им. Служещи в училищата. Посмъртен фонд в Министерството“, „Назначаване на учителите“, „Преследване на учителите“, „Пенсиите на учителите и възнаграждение на служителите при БУС“, „Социална самопомощ: колонии, легла, смърт и др.“, „Санаториум“, „Пансиони“, „Съюзни фондове“, „Съюзни издания“, „Учителски интернационал“ и др.

Намира се и адрес по случай 30-годишния юбилей на Д. Негенцов като член и председател на БУС (1925).

От книгите на Негенцов се пазят: „Борби и придобивки на Българския учителски съюз“ (1925) и „Теория и практика на професионалното движение в България“ (1926).

От дейността му като редактор и сътрудник в сп. „Образование“ (1934—1941) се съхраняват броеве от списанието, писма, пощенски карти, покани, списъци, статии, дописки, рецензии и др. Те дават сведения за списването, разпространението и уреждането на финансово-административни въпроси (платени хонорари, отпуснати помощи и др. на И. Йовков, Н. Балабанов, Ал. Божинов, Т. Влайков и др.; имената на някои от абонатите) и др. Запазени са и няколко броя на сп. „Учителска мисъл“ (1929, 1932), както и статия от Д. Негенцов „Успехът на новото училище“, написана за органа на немския учителски съюз в Чехия.

Съхранени са изказване на Негенцов в Народното събрание (1919) и негов спомен за дейността на книжарница „Наука“ (открита в началото на 1897 г. в Дряново, а по-късно

преместена в Габрово) и на нейните основатели Б. Лунгов, М. Лунгова, Д. Негенцов и Н. Негенцова.

Членска карта (1927) удостоверява членуването му в „Българска пчеларска кооперация „Нектар" — София. Членството му в „Габровската дружба" — София (1932, 1935) се документира от схема и покана във връзка с отпразнуване 100-годишнината от откриването на Габровското училище и др. Като член на Съюза на приятелите на кооперацията в България (1934) се съхраняват писмо и проект във връзка с II конференция на ученическите кооперации.

Между документите с общо съдържание се намират: покана за набиране на абонати за сп. „Педагогическа практика" (1934—1935); „Празник за пенсиониране на деятелите-активизатори и инспектори при Чиновническото кооперативно сп[естовно]-застрахователно дружество" (1934) и др.

Документите до членове от семейството на фондообразувателя се отнасят за: 1. Жена му Неда Калчева Попниколова-Негенцова — свидетелство за раждане. 2. Няколко свидетелства и диплома, издадени на дъщеря му Милка Досева Негенцова, са във връзка със завършване на средното и висшето ѝ образование. Запазени са и три писма (1911, 1930 и 1952) от баща ѝ по лични въпроси. 3. Издадените свидетелства, диплома и студентска книжка на сина му Любомир Досев Негенцови дават сведения за завършване на основното, средното и висшето му образование. Намира се и членската му карта от ДСО „Червено знаме" (1953—1957). 4. Писмо и илюстрована карта (1911, 1951) от Д. Негенцов са адресирани до братовчед му проф. д-р Христо Станчев Негенцов. В тях се споменава за срещи на социалисти след Бузлуджанския конгрес в Габрово (в дома на Т. Постомпиров) в Търново и др., както и имената на Е. Дабев, Н. Габровски, Г. Миндов, Д. Благоев, Б. Лунгов и др.

Запазени са и писмо на Б. Лунгов до партийната организация — Габрово (ян. 1913) и отпечатачният за него спомен от Хр. Аврамов (в. „Борба", Габрово, XI, 21 март 1933, № 1, 2—3).

Ф. 262; 252 док.; 1884 ... 1941 г.; 1 инв. оп.; пост. 1950 г.; бълг. и рус. ез.; части от фонда — в ВИА — Търново (ф. 4) и в НА БАН (ф. 20к)

ГЕН.-ЛЕЙТ. АНАСТАС (АТАНАС) ТОДОРОВ (ГЕОРГИЕВ) БЕНДЕРЕВ

(Роден в 1859 г. — Горна Оряховица; починал в 1946 г. — София)

Учител и революционер през Възраждането: участник в Априлското въстание и в Сръбско-турската война (1876). Военен и политически деец след Освобождението: участвувал в Сръбско-българската война (1885), в детронирането на Александър I Батенберг, в Руско-японската (1905) и Първата световна война (1914—1918) в командния състав на руската армия. Автор на военноисторически трудове.

Източници

За фондообразувателя: Дейността на ротмистър Бендерев през войната между България и Сърбия в 1885 г. С., 1929, 41 с.; История на Сръбско-българската война 1885 г. Под общата ред. на И. Митев С., 1971, 492 с.; КБЕ. Т. 2, с. 218, Радев, С. Строителите ... Т. 1, 795—835 и др.; Т. 2, 4—34 и др.; Цонев, Зв. История на Горна Оряховица и околността му: Лясковец и Арбанаси. Велико Търново, 1932, 120—122.
Публикации на документи: АВ. Т. 2, с. 251, 254, № 1122, 1141; публ. в анот.

Запазените документи с биографични данни за фондообразувателя са относно отпускане на пенсия за прослужено време и за участието му в националноревюлюционното движение. В редица молби, свидетелства, сведения, атестации, изложения и др. има сведения за: дейността му като учител в с. Самоводене, Търновско (1873) и в Г. Оряховица (1875—1876), като революционер и като военен деец в българската (1879—1886) и в руската (1877—1920) армия, като служител в мини „Перник" (1925—1931) и като заслужил деец за успешния изход на Сръбско-българската война.

За дейността на фондообразувателя като участник в Априлското въстание са: удостоверение, издадено от Градското общинско управление — Г. Оряховица; писмо от председателя на Поборническо опълченско д-во в София (1931) до М-вото на финансите за включването в Закона за пенсиите и възнагражденията на поборниците и участниците в четата на Г. Измирлиев и Ив. Панов; прошение до настоя-

телството на Централното поборническо опълченско д-во в София — за зачисляването на Бендерев в д-вото.

Дейността на фондообразувателя като военнослужещ се документира от удостоверение и свидетелство, „послужен списък", атестации, сведения, писма и др. за прослужено време от постъпването му в редовете на българската армия до 1917 г. В тях има сведения за: заеманите военни длъжности, за командния му ценз, участието му във военни операции през Сръбско-българската, Руско-японската война и най-вече през Първата световна война, за военните отличия и награди, които е получавал; за боевите му качества и др. От изброените документи може да се почерпят и други данни от биографичен характер, като: рождена дата, месторождение, образование, семейно положение и др. Намират се и: протокол (1920) от Общото събрание на руските офицери от Генералния щаб на служба в София и околностите във връзка със създаването на Общество на руските офицери в България; също и списъци на офицерите от Генералния щаб, намиращи се в България.

Между ръкописите и материалите на фондообразувателя се съхраняват извадки, извлечения и бележки от негови и други трудове с военно-историческа тематика. Във връзка с Освободителната война (1877—1878) е запазена част от ръкопис за снабдяването на руската армия по време на войната — „Снабдяване на войските от действующата армия по интендантска, артилерийска, инженерна и санитарна част"; за Сръбско-българската война са: „Сведение за действията на Сливница на ротмистера Бендерева (сега генерал-лейтенант о. з.) на 5, 6 и 7 ноември 1885 г. По данните на българската официална история за Сръбско-българската война", извадки от книгата му „История на Сербско-болгарская война 1885 г." (С. Петербург, 1892) и др. Най-многобройни са материалите във връзка с Първата световна война. Те разкриват предпоставките, подготовката и отчасти хода, стратегията и тактиката на различните родове войски, организацията на армията, последиците от войната и пр. Между тях са извадки и извлечения от трудове на: А. Геруда („Полчища"), Н. Головин („Авиация в минувшую войну и в будущую", „Галицийская битва", „Мисли об устройства будущий российски вооруженой силы", „Тактика пехоты в позиционной войны", „Устройство артилерии по опиту большой войны"), С. Доброволский [?] („Новое устройство французкой армии", „Стратегическите планове към началото на всесветната война"), Запапчковски („Кампания

1914 г. Западноевропейский театр", „Позиционная война и типа укреплении"), П. Маравиня („Италианските войски на Балканите 1915—1919") и др.

Запазени са и бележки на Бендерев, озаглавени „Интригите на княз Александър и Русия" с нападки срещу княза, както и части от спомените на П. Малинов „Странички от нашата нова политическа история".

Съхранените документи от, до и за членове на семейството му съдържат сведения от биографичен характер за сина му Сергей А. Бендерев (рождена дата, месторождение, образование, поданство, имотно положение и др.) и кратки автобиографии на дъщеря му Татяна Бендерева.

Ф. 263; 1393 док.; 1873... 1923 г.; 1 инв. оп.; пост. 1950, 1957 и 1968 г.; бълг., англ., нем., ср., тур. и фр. ез.; части от фонда — в НА БАН (ф. 45к) и в ЦДИА (ф. 313)

Д-р ВАСИЛ ХРИСТОВ РАДОСЛАВОВ

(псевд. Люляков)

(Роден в 1854 г. — Ловеч; починал в 1929 г. — Берлин)

Учител през Възраждането в Тетевен (1868—1869) и в Ловеч (1875—1876). След Освобождението — буржоазен обществено-политически деец и държавник; секретар на Първия ловчански градски съвет (1877—1878); член на Соф. апелативен съд (1883—1884); министър на правосъдието (1884—1886), министър-председател (1886—1887, 1913—1918), министър на вътрешните работи и управляващ М-вото на финансите (1886—1887), управляващ М-вото на нар. просвета, министър на правосъдието и просветата (1894), министър на вътрешните работи (1899—1900), министър на вътрешните работи и народното здраве (1913—1918), управляващ М-вото на външните работи и изповеданията (1913—1915) и министър на същото м-во (1915—1918). Водач на либералната партия от 1887 г. Основател и редактор на в. „Народни права" и „Свободно слово". Адвокат. Народен представител и председател на II и IV ОНС (1880—1881, 1884—1886). Член на БКД от 1884 г. Съден (1922) от държавен съд като виновник за националната катастрофа след Първата световна война (1914—1918).

Източници

За фондообразувателя: Йоцов, Я. Класи и партии у нас до 1923 г. — Истор. преглед, 4, 1947, № 2, 177—193; КБЕ. Т. 4, с. 325; Пешев, П. Историческите събития и деятели. С., 1929, с. 486, 623 и др.;

Сто години БАН. Т. 1, с. 611; Съдебното дело...; Урумов, И. Спомени за д-р Васил Хр. Радославов. — Ловеч и Ловчанско. Кн. 3. С., 1931, 144—148; Христов, Д. Радославов и неговата политика. С., 1894. 90 с.

Запазените сметки, разписки и др. дават бегли сведения за материалното състояние на фондообразувателя.

Няколкото чернови на негови писма са адресирани до Димчев, Д. Йоцов (по лични въпроси), Фердинанд I (поздравления по случай провъзгласяване на независимостта на България) и др. Запазен е и плик от писмо на В. Радославов — Прага до С. Кундурджи в Кютахия, Мала Азия.

Автори на кореспонденциите (писма, телеграми, пощенски карти и др.) до Радославов са: Ст. Анастасов, Е. Атанасов, Д. Бойкинов, М. Буботинов, М. Валериану, Ст. Велков, Н. Владикин, Ив. Вуксанов, М. Георгиев, Хр. Горанов, Ив. Димитров, М. Димчева, К. Добрев, Хр. Драганов, Б. Дякович, д-р П. Жечев, А. Зографов, Ю. Иванов, Гр. Иванчов, д-р В. Караконовски, С. Кимрянов, М-вото на народната просвета, Гр. Начович, Д. Панов, А. Партениев, Д. Пешев, П. Пешев, Хр. Попов, Д. Провадалиев, Б. Райанов, Е. Радославова, Б. Райнов, С. Славов, Н. Станев, А. Теодоров — Балан, Д. Тончев, М. Тотев, М. Урумов, Фердинанд I и др. В нея има сведения: 1. По обществено-политически и военни въпроси — за поста на Радославов като управляващ М-вото на финансите; относно опит за противоправителствен митинг в Карловска околия (1887); за направен опит да се провъзгласи България за кралство (Чирпан, 1887); за Стамболовия режим (репресии над населението, интриги, беззакония и пр., 1892); за засилване на опозицията във Варна и околията и поведението на местните власти (1892); за противоправителствена дейност на Пловдивския градоначалник (1894); за новия министерски пост на д-р Радославов (1894); за промени в Стоиловия кабинет (оставката на Радославов — септ. 1894 г. и на Гр. Начович — 1896); за управление на правителството Иванчов — Радославов (1899—1900); за покушение над В. Радославов (15. VII. 1899); за изтегляне на сръбски поданици от Цариброд (1899—1900); за турски тайни агенти в България (1899—1900); за пристигането на Фердинанд в София и отпътуването на Гр. Начович за Виена (1900); за вътрешната и външната политика на Каравеловото правителство, посрещането на П. Каравелов в Пловдив и др. (1901); за съдебния процес на министрите от

кабинета Иванчов — Радославов (1903); относно предложения за създаване на Балканска федерация (1911); за прекратяване на процеса срещу кабинета Гешов — Данев (1914); за откриване на I редовна сесия на НС (15. X. 1914); за Първата световна война (неутралитетът на Румъния, 1914) и декларацията, направена от краля; решението на австро-унгарското правителство за привеждане в изпълнение на идеята за присъединяването на Македония към България (1914); неуспеха на Дарданелската акция: десанта на Кабатепе; укрепителните работи в Одрин; загубите на съюзниците (1915); доставка на оръжие за българската армия от фирмата „Круп“ и др.; за становището на А. Протогеров относно присъединените земи в Македония и Моравско (1918) и др. 2. По партийни въпроси (1887... 1915) — за агитация и провеждане на избори, свикване на митинги и събрания (в София, Бяла черква, Варна, Габрово, Кула, Ловеч, Нова Загора, Орхание, Плевен, Пловдив, Русе, Силистра, Станимака, Угърчин, Фердинанд, Ямбол и др.); за заслугите на отделни лица в предизборната борба и поставяне на техните кандидатури; за резултатите от изборите и пр.; за разтуряне на някои общински съвети (в Анхиало, Борисовград, Никопол, Созопол, Белоградчик и др.) и бюра на либералната партия; за състава и състоянието на Стамболовистката, Цанковистката и Либералната партия и моралния облик на членовете им; по вътрешнопартийни борби и др. Има сведения и за: списването, разпространението и финансово-административното уреждане на в. „Народни права“; публикувани статии, дописки, съобщения и др. (по повод на извършени беззакония в Дупница, Кула, Нова Загора, Тетевен и др.); съставени либерални дружинки в селата Долна Оряховица, Драганово, Сушица и др.: посрещане на Фердинанд I в Горна Оряховица; обвинения на следствените власти срещу издадената брошура на Д. Спиров „Армения и султан Абдул Хамид“ и др.; отпусната сума за фонд „Постройка на либерален дом“; изплащане на суми от печатница „Либерален клуб“ и др. 3. По разни въпроси — за книжовно-публицистичната дейност на Радославов (1892—1900); за разпространението и списването на в. „Демократ“ (1895) и в. „Народни права“ (1887); за в. „Санктпетербургские ведомости“ (1897); тримуфален марш „Глория“ за възхвала на В. Радославов (1900); за уреждане превоза на членовете, които ще участвуват в Юнашкия събор в гр. Варна (1900); за злоупотреби с фалшиви монети (1914); за желанието на австро-унгарското правителство да експлоатира мините в

България (1915); за участието на Д. Провадалиев и И. Пронков в Руско-турската война (1877—1878) и др.

Най-многобройни са материалите, свързани с министерската дейност на д-р Радославов. 1. Като министър на вътрешните работи (1886—1887, 1899—1900) се съхраняват няколко рапорта от Пазарджишкото и Хасковското окръжно управление във връзка с противоправителствени действия на населението (за отказа на жителите от с. Черногорово, Пазарджишко, да дадат продукти за военни нужди; за мемоара на българските бежанци до Кемал паша и др.); полицейско дознание на албанския поданик Й. Грамович, съставено в Ихтиман; прошение на К. Сербин по повод на арестуването и нанесения му побой (1887) и др. Запазени са и чернови на телеграми и бележки от Радославов (1899—1900), адресирани до окръжните управители във Варна, Кюстендил, Нова Загора, Пловдив, Разград, Силистра, Хасково, Шумен и др. във връзка със свикване на кандидатите за Столичен градски съвет (изброени са имената им); отпътуването на Радославов за Ямбол, срещите му с пловдивския и шуменския окръжен управител в София и Варна и др.; изпращането на персийския шах от страната при отпътуването му за Цариград; противоправителствено събрание в Разград; метеж в с. Тръстеник; противоправителствени действия на опозицията; появили се турски агенти в България и слуха за подготвян метеж от тяхното правителство, в който да участвува и турското население в Южна България; изнесени пушки от склада в Разград; разпространени слухове чрез опозиционните вестници за убити и ранени в Хасково; назначения, уволнения, премествания и пр. Тук се съхраняват и голям брой телеграми, молби, рапорти, сметки и др. относно провежданата от правителството политика и дейността на либералната партия. В тях има сведения за злоупотреби, грабежи, беззакония, побои, преследвания, арести, интернирвания, нарушаване на обществената нравственост и др.; ходатайства за назначения, уволнения, премествания и пр.; провеждане на избори, свикване на избори и събрания; партийни борби и пр.; разтуряне на общински съвети в Никопол, Бяла Слатина и др.; премахването на бача и октроата и въвеждането на натуралния десятък; амнистиране на политически затворници, подведени под отговорност по времето на д-р К. Стоилов; отпусната сума от Радославов на Върховния македонски комитет за нуждите на освободителното дело в Македония и Одринско; издигане на паметник в чест на Априлското въстание в Клисура; даване под наем на линията

Чирпан — Нова Загора на източната компания; повреда на линията Ясен — Сомовит; гимнастическите игри, устроени от дружествата „Юнак“; обиколката на руския император Николай II и съпругата му в някои северноевропейски градове (Копенхаген, Кил, Дармщат и др.); пристигането на Фердинанд I във Виена и отпътуването му за Унгария; отпътуването на император Вилхелм II за Швеция; увеличаване шконтото на Австрийската банка с 5% и др. 2. Като министър на правосъдието и управляващ Министерството на просветата и министър на просветата (1894) има телеграми, заявления и др. със сведения за: назначения, премествания и уволнения на учители и служители в съдебните и училищните ведомства; ограбени магазини и домове и нанесени побои под ръководството на околийския началник в с. Голямо Конаре; злоупотреби с държавни пари; постановление на Постоянната комисия за разтуряне на общинските съвети; турне на Варненската благотворителна трупа в Шумен; подадената оставка на Радославов от поста министър на правосъдието и др. 3. Като министър-председател, министър на вътрешните работи и народното здраве и управляващ Министерството на външните работи и изповеданията (1913—1918). Документите дават сведения за: положението в Ксанти (1913); искането на работниците за празнуване на 1 май (1914); мненията и опитите на различните страни за привличане на България на страната на една от империалистическите групировки — Тройния съюз или Съглашението; сключване на конвенция с Турция и аспирациите ѝ към Зап. Тракия; отзоваването на дипломатическия представител М. Сарафов от Цариград; взаимоотношенията ни с Германия (преговори за сключване на политически и военен съюз, отпускане на заеми и пр.); отношение спрямо живеещите в България гърци; изстъпления на сръбските власти над българите в Македония; разкриване на анархистична група в София (целите и задачите ѝ, имената им и кратки данни за тях); пристигане на български и гръцки анархисти от Александрия, Кайро и др.; закриване на I извънредна сесия и откриване на II сесия на XVII ОНС; интерпелацията на народните представители Г. Кирков и В. Коларов във връзка с авантюристичната политика на правителството по настъпващите международни събития и неутралитета на България (1915); групиране и взаимоотношения между България, Гърция, Сърбия и Румъния; включване на България в Първата световна война на страната на Централ-

ните сили; денонсиране на договора между Италия и Австро-Унгария и временния неутралитет на Италия; аудиенция на С. Радев при румънската кралица; участието на Румъния във войната на страната на Съглашението (обявяване война на Австро-Унгария; скъсване на дипломатическите отношения с Германия, Турция и България и др. (1916); подписване на декларация между Радославов и германското правителство относно военните поръчки за сметка на България и уреждане на финансови въпроси, свързани с войната; транспортиране на храна, муниции и др. за фронта; ориентирането на Полша към Германия и Австро-Унгария и основаването на „Лига на полската мисъл"; условията на мира, подготвени от турското правителство, с разпределяне на някои спорни земи; дипломатическите отношения между България и САЩ; влошаване на отношенията между Германия и Турция; срещата на Николай II и Р. Поанкаре и френско-руските военни отношения; „Лондонската мисия" на княз Лихновски; подарени учебници от В. Радославов на Одринското българско у-ще; отпътуване на група широки социалисти в Стокхолм (1917); изпратено писмо до М. Горки и др. Тук може да се отнесе и дневникът на Радославов (13. XI. 1913 ... 4. XII. 1916), който съдържа „Дневни бележки": 1. По външнополитически въпроси — положението на фронта; подготвян атентат в Ниш против Н. Пашич (IV. 1914); преминаването на чета в Македония (IV. 1914); срещата на Радославов и граф А. Тарновски (пълномощен м-р на Австро-Унгария — 1914); запазване на неутралитет от Румъния в случай на българо-сръбски конфликт (1914); постъпки по инициатива на Е. Грей пред правителствата на четирите балкански държави за Балканска конференция (1914); предложения на рус. пълномощен м-р А. Савински и френския му колега в България да пази неутралитет (1914); съобщението на рум. пълномощен м-р Деруси за сключен заем в Лондон и подготовката в Румъния за включване във войната (1915); сключване на конвенция с Турция и преговори за Тракия (1915); проект за политически договор между България и Германия (1915); водени преговори за запазване на неутралитет от страна на Гърция, ако България влезе във война със Сърбия (1915); сключен заем с Германия срещу използуване на мини Перник (1916); отношението на Австро-Унгария и Германия към Сърбия, Черна гора, Полша и др. (1916) и др. 2. По вътрешнополитически въпроси — аудиенции на Радославов с Фердинанд I и срещи с различни дипломатически представители; разговори на княз Кирил с Ал. Протогеров и Т. Алек-

сандров във връзка с народните представители (1916); реквизиране на храни и изпращането им на фронта (1916); вътрешното управление в страната и отношението на Фердинанд I към правителството; обвинението срещу д-р Н. Генадиев по делото „Деклозие"; подадената оставка от Радославов и отношението на Фердинанд I (1916) и др. Запазена е и документация от чужди вестници (1914). Тя съдържа сведения за сключване на заем с банковия концерн „Дисконто Гезелшафт" (разисквания в Народното събрание, отношението на партийните групировки в страната, на Русия и Франция, експлоатацията на мините в Перник и др.); българо-руските, българо-сръбските и българо-румънските отношения; фондацията Карнеги; посещението на гръцкия посланик в България при Фердинанд; неутралитета на България; отношението на Русия относно положението на Балканите; българското становище по въпроса за панславизма; стопанското положение на България и др.

Писма, телеграми, възвания, окръжни, съобщения, дописки и др. от и до д-р Радославов дават сведения за следните моменти от неговата обществено-политическа дейност (1887—1929): 1. Като шеф и член на Либералната партия. В тях има сведения за: вътрешното положение в страната; образуването на либерални дружини; провеждането на избори; свикването на събрания и митинги; вътрешните борби и разцеплението на партията; назначения, премествания и повишения на лица със заслуги към партията; разтурянето на общински съвети; свикването на конгрес (1899); пропагандиране на социалистическите идеи; програмата на Радикалната партия; вълненията против Закона за десятъка; посланието на д-р Ив. Димитров за подвеждането на д-р В. Радославов и с-ие пред партиен и обществен съд (1917) и др. 2. Като редактор на в. „Народни права" има сведения за: списването, разпространението и уреждането на финансово-административни въпроси и др.; стачката в печатница „Либерален клуб" (1900) и др. Споменава се за: изменението на Закона за съдебните пристави и помощниците им (1897); учителските заплати (1899); решението на М-вото на просветата да не се отпускат стипендии на учениците от Садовското земеделско у-ще (1899); природното бедствие в с. Райово (1899) и др. 3. Запазена е грамота за членуването му в дружество „Славянска беседа" (1905).

Намира се и свободна карта за БДЖ, издадена на Радославов като народен представител (1911).

Във връзка с дейността на В. Радославов като адвокат са запазени свидетелство, присъди, покани, призовки, бележки, искови молби, заключения, писма, съобщения, квитанции и др. Те дават сведения за: правото му да упражнява адвокатска професия (1889); водени от него дела по разни въпроси: във връзка с откритата кариера в Провадийско (1899); по построяването на линията София — Роман — процес срещу И. Хаджиенов и с-ие (1896 ... 1912); уреждане на наследства, извършване на продажби и пр. Споменава се и за I адвокатски съвет в София (1897).

Между документалните материали с общо съдържание се намират програми, обявления, статии и др. със сведения за: годишния акт на Американското девическо у-ще в Ловеч (1893); дейността на Ловечкото ч-ще „Наука" (1894—1895); унтерофицерско акционерно спестовно д-во в Силистра (1896); общото годишно събрание на акционерното „Спестително" д-во в Ловеч (1890); апела към селяните от с. Грамада във връзка с предстоящи избори (1899) и пр.

Съхраняват се и документи до членове от семейството на фондообразувателя: 1. Автори на писмата до съпругата му Евантия Василева Радославова са: С. Бешков, д-р К. Провадалиев, Н. Провадалиев, В. Радославов, В. Славова и др. В тях има сведения за: външнополитическото положение на България (1887); русофобските настроения на Радославов; избиране на княз (1887); заетият нов министерски пост от съпруга й (1899); наводненията във Варненски окръг — събиране на помощи за пострадалите и пр. (1899); в. „Сила" — Варна (1898) и др. 2. Разписката от Инженерно-строителното бюро Ковачев — Органджиев и с-ие, издадена на сина му Христо Василев Радославов, е във връзка с предадена от него сума за отбиване на трудовата му повинност (1922). 3. В двете писма от и до дъщеря му Катя Василева Радославова се споменава за пренасяне тленните останки на Д. Ризов в България (1918) и др.

Към документалните материали от, до и за други лица се отнасят свидетелството, издадено от кмета на с. Ковачевци на И. Янков в уверение на това, че е учил в Централното българско у-ще в с. Поповяне от 1858 до 1865 г.; тефтер със сметки за взети суми от различни лица (1896) и пр.

Ф. 264; 971 док.; 1914 ... 1952 г.; 1 инв. оп.; пост. 1950, 1954 и 1977 г.; бълг., англ., итал., нем. и фр. ез.; части от фонда — в НА БАН (ф. 99к).

ЖОРЖ (ДЖОРДЖИО, ГЕОРГИ) НУРИЖАН (НУРИЖАНОВ)

(Роден в 1892 г. — Ливорно, Италия)[1]

Италиански публицист, филолог, преводач и общественик, чиято дейност е свързана главно с българската литература. Аташе по печата при Италианската легация (1919—1928) и преподавател по италиански език в Свободния университет — София (1928—1932); представител в България на Италианския международен институт (1928); автор на Итало-български речник (1921), Италианска граматика (1921), Българо-италиански речник (1928) и др.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Възвъзова-Каратеодорова, К. Писма ... Т. 3, с. 107, 127, 130—131; Т. 9, с. 208, 210, 215, 217, 218, 225; Дамиани, Е. Българската литература в Италия. — Учил. преглед, 26, 1927, № 9—10, 1510—1514; Данчов, Н. Г. и ... БЕ, 1103; Жорж Нурижан. По случай тридесет годишна книжовна и публицистична дейност (1913—1943). С. 237 с.

Публикация на документи: Жорж Нурижан, цит. по-горе съч. 127—129, 163—165.

Кратките автобиографични бележки съдържат сведения за важни моменти от живота и разностранната дейност на Нурижан: 1) за заемани от него длъжности (преподавател в Морската академия в Ливорно — 1913—1915 — по итал. ез.; преподавател в Свободния университет, аташе по печата при Италианската легация и др.); 2) сътрудничеството му в български, италиански и други вестници и списания, между които са: „Corriere Adriatico“ (1927), „Idea nazionale“ (1922), „Impero“ (1928), „La tribuna“ (1928), „Rassegna Italiana“ (1929) и др.; отбелязано е и издаването на първия бр. на в. „Луци-

[1] Напуснал България през или след 1954 г.; документите от фонда му са предадени лично от него на 12 ян. 1954 г. (вж Книга на постъпленията в БИА за 1924 ... 1961 г.). След тази година нямаме податки за пребиваването му в България; според устни сведения сега е на местожителство в Рим.

фер“ в Ст. Загора под ред. на Нурижан; 3) написването и отпечатването на трудовете му: „Grammatica Bulgara ad uso degliv Italian“ (1928), „Очите на живота“ (1928) „Галилею Галилей“ (1942), „Създатели на италианската държава“ (1930), „В страната на Исперихови те българи“ (1942), „Франческо Криспи в България“ (1943), „Италианска граматика“ (1932), „История на италианската литература“ (1942) и др.; 4) срещи, запознанства и интервюта с български и чуждестранни писатели, учени, обществено-политически, музикални и други дейци, между които: Т. Александров, Г. Бакалов, М. Горки, Д. Казасов, Е. Карузо, Б. Кроче, Л. Ламуш, П. Маскани, Ив. Михайлов, Ст. Михайловски, Ал. Малинов, Г. Маркони, А. Негри, проф. Т. Павлов, Р. Раймонди, Е. М. Ремарк, Я. Сандански, Ал. Стамболийски, К. Христов, Ст. Цвайг, проф. А. Цоки, Хр. Ясенов и др. Отразени са по-важни събития, на които Нурижан е бил свидетел, като: атентата в черквата „Св. Неделя“ (1925); политическите убийства на Ал. Греков и П. Петков (1922); земетресението в Чирпан (1928) и др. Има сведения и за направеното признание от проф. Ал. Цанков за избиването на 15 хиляди души (1925). Изброени са и други по-незначителни факти, свързани с неговата и на близките му биографии.

От биографичните документи за фондообразувателя е запазен адрес по случай 60-годишнината му. Между авторите на адреса са: проф. М. Арнаудов, проф. Ст. Младенов, проф. А. Протич, Ст. Чилингиров и др.

Запазени са две писма-чернови на фондообразувателя: поздравително писмо до проф. Т. Пазлов по случай победата на 9-тосептемврийското въстание и поверения му висок пост като регент; писмо до Деянов във връзка с обсъждането на творчеството на Ал. Лебедев (1948) и за намерението на Нурижан да напусне България.

Автори на кореспонденцията до Нурижан са: проф. Ж. Ато, проф. Ал. Балабанов, проф. А. Балдачи, Л. Бобевски, Хр. Борина, Д. Боюклиев, Р. Брако, Дж. Бругиер, Д. дел Векио, Д. Гичев, д-р Л. Гудев, проф. Е. Дамиани, Хр. Г. Данов, М. Дендист, Ж. Десбон, В. Йорданов, Д. Казасов, Хр. Калайджиев, И. Капиа, А. Карима, проф. К. Каснер, А. Ларокка, Хр. Луков, Националният комитет на македонската емиграция в София, М. Кремен, проф. А. Кроня, проф. Е. Ло Гато, проф. Дж. Мавър, К. ди Марцио, Ив. Михайлов, Ф. Попова-Мутафова, проф. Ст. Младенов, А. Негри, проф. А. Николов, проф. Т. Павлов, проф. И. Пата, Ал. Протогеров,

проф. Н. Райнов, И. Релжи, У. Ронки, проф. Л. Салвини, Т. Силани, проф. П. Стайнов, Л. Стоянов, А. Страшимиров, Вл. Такев, д-р К. Талиавини, Д. Тончев, Л. Ферарио, К. Христов, Хр. Цанков — Дерижан, проф. А. Цоки и др.

Основната част от тази кореспонденция отразява писателската му и публицистична дейност: написване, издаване, отзиви, рецензии и оценки на някои от трудовете му („Творци на българския дух", „Приятели на България", „Откровения на мъдростта", „Творци и литература", „Glorie Bulgari" „La Macedonia nel pensiero italiano" и др.); подарени екземпляри от книги („Creatori della spirito Italiano", „Откровения на мъдростта", „Очите на живота", „Приятели на България", „Откровения на света", „Жорж Нурижан за България" и др.); рецензии на „Итало-български речник" от проф. Е. Дамиани, на „Glori Bulgari" и „Острието на живота" от Кирил Христов и за „Grammatica Bulgara ad uso degli Italiana" от Фр. Сапори и д-р К. Талиавини и др.; сътрудничеството на И. Релжи, проф. А. Кроня и др. във в. „Светоглас"; предложението на д-р Л. Гудев да сътрудничи от Мюнхен по културните прояви на българите там и по други въпроси, които засягат културните връзки между България и Германия. Голяма част от писмата са относно българо-италиански културни връзки: за българи, учещи в италиански висши учебни заведения; размяна на книги и периодични издания и пр: за трудове и статии на италиански слависти (проф. А. Кроня, проф. Е. Дамиани, К. Талиавини и др.). В писма на проф. Дж. Мавър, проф. А. Цоки, проф. Л. Салвини и др. са поместени техни впечатления и спомени за България. Някои от кореспондентите разкриват отношението на европейски учени, писатели, журналисти, обществено-политически дейци и др. към България, връзките им с български дейци, техни мнения и становища по политически, културни и други въпроси. В поздравителните писма по случай 50-годишния юбилей на Нурижан са изтъкнати разностранната му дейност и заслугите му за укрепването и развитието на българо-италианските културни връзки. Има сведения и за: убийството на Т. Александров (1924); дуела между Н. Цанов и австрийския дипломат С. Кирали (1898) в София; връзките на Н. Цанов с Д. Мишев; честването на 45-годишната дейност на К. Христов; ч-щето „Ив. Вазов" в Пловдив; награждаването на М. Нодис за дейността му като военен журналист по време на Балканската война; кратки спомени на Н. Пенев за Д. Благоев, Я. Сакъзов и на К. Христов за пътуването му заедно с Ив. Вазов, Ст. Омарчевски и др. за Пловдив по повод на юбилея на Хр. Цанков — Дерижан;

мисли на Яворов върху живота, приятелството и пр., записани от М. Кремен и др.

От дейността на фондообразувателя като председател на Дружеството на чуждестранните писатели и публицисти в България (1936) са запазени заявления и покани за зачисляване в д-вото на следните лица: Д. Бабев, проф. А. Балдачи, В. Бутфелд, д-р Е. Бинг, Б. Габриели, проф. Г. Генов, Р. Голиян, проф. Е. Дамиани, Ж. Десбон, Н. Дончев, Е. Замфиролу, Н. Зафирис, проф. К. Каснер, проф. А. Кроня, Л. Ламуш, проф. П. Линденберг, проф. А. Мазон, П. Милюков, проф. Ст. Младенов, проф. Й. Пата, проф. А. Цоки и др. Повечето от заявленията са придружени с кратки био-библиографски бележки. Запазено е и писмо от д-вото, подписано от Нурижан, до проф. Т. Павлов, в което са разкрити целите на д-вото и характерът на печатния му орган в. „Светоглас". То съдържа и молба за помилване на осъдения от Народния съд М. Арнаудов.

Всред ръкописите и материалите на фондообразувателя се очертават няколко групи: 1. За творческата дейност на Ж. Нурижан са статиите: „Една светла 30-сет годишнина с перото" (К. Георгиев), „Юбилярът Жорж Нурижан" (А. Цанов), „Една твърде бележита книга „Приятели на България" (проф. Ст. Младенов), „Незаменимия" (И. Чигин), които са посветени на неговата 25-и 30-годишна книжовна, писателска, журналистическа и обществена дейност. 2. За други лица: кратки спомени на Т. Траянов и Ст. Чилингиров из техния живот; биографични бележки за д-р Н. Генадиев и за К. Калчев; био-библиографични бележки за акад. Т. Павлов и др. 3. Бележки и интервюта с писатели учени и общественици във връзка с проведените от Нурижан анкети за българската литература, език, критика и театър и по македонския въпрос. Между анкетираните лица са: Н. Атанасов, акад. М. Арнаудов, Д. Бабев, Г. Бакалов, проф. Ал. Балабанов, А. Балдачи, Вл. Василев, Д. Габе, Ив. Грозев, проф. Б. Йоцов, Г. Константинов, А. Каралийчев, акад. Н. Лилиев, Д. Мавър, А. Мореале, акад. Т. Павлов, У. Пани, Д. Подвързачов, Елин Пелин, Ив. Радославов, Н. Ракитин, Л. Стоянов, А. Страшимиров, Т. Траянов, Гр. Чешмеджиев и др. 4. Статии, рецензии и бележки по политически, културни и други въпроси от проф. Ал. Цанков, проф. Б. Филов, акад. М. Арнаудов, проф. Г. Генов, ген. Н. Жеков и др. за: икономическото и стопанското положение на

България около Втората световна война и вътрешната политика; за външната политика и международни отношения (политиката ни със Сърбия, Румъния и др.); проблема за малцинствата у нас; отражението на общата икономическа криза (1939) върху изкуството; за българо-италиански, българо-гръцки, българи-чешки и българо-германски предимно културни връзки. Между материалите са: отговори на ген. Н. Жеков пред Народния съд (1945); бележки на А. Каракас „Българската белетристика в Гърция“, на Й. Пата „Чехословашко и България“; предговор на проф. П. Бицили към книгата „Философията на Бенедето Кроче“ и на проф. Г. Генов към книгата „Приятели на България“; брошурата на К. Христов „Кой проваля българската драма?“, насочена срещу режисьорската дейност на Хр. Цанков — Дерижан; бележки с мисли на Елин Пелин; хумористично стихотворение на Д. Подвързачов, посветено на Нурижан.

Запазен е и а л б у м със заглавни страници на книги, подарени на Нурижан, с автографи и посвещения: „Политическия живот на България и войнството“ (Н. Жеков); „Христо Ботев. Драматични картини“ и „Солунския чудотворец“ (Ф. Мутафова); „На литературни и философски теми“ и „Обща теория на изкуството“ (Т. Павлов); „Деца на ада“ (Ст. Чилингиров); „Хляб и вино“ (М. Грубешлиева); „Планински вечери“ (Ас. Разцветников); „Магда“ (Е. Марс); „Капят листата“ (Н. Ракитин); „Завой“ (Т. Влайков); „Алеко Константинов и Бай Ганьо“ (Г. Бакалов); „Творци на Българското възраждане“ (Г. Константинов); „Васил Левски — Дяконът. Живот и революционна дейност“ (Ив. Клинчаров) и др.

Ф. 265[1]; 103 док.; 1891 ... 1907 г.; инв. оп. II Д; пост. 1948 и 1976 г.

ДИМИТЪР ПАНТАЛЕЕВ МИНЧЕВИЧ (МИНЧОВИЧ)

(Роден след 1857 г. — ?; починал след 1909 г. — ?)

Обществено-политически деец и държавник след Освобождението; министър на правосъдието (1894—1895), дипломатически представител във Виена (1891—1894), Букурещ (1896—1899), Рим (1903—1907), Лон-

[1] Старият номер на фонда е бил № 248.

дон (1908—1909); дарител на БАН; син на лекаря д-р Пантелей Минчевич (Минчович) (1834—1898), родом в гр. В. Търново.

Източници

За фондообразувателя: Сто години БАН . . . Т. 1, с. 419[1], 849; документите от фонда.

В черновите на писмата и докладите на фондообразувателя до княз Фердинанд от времето на заеманего длъжността български дипломатически агент в Рим (1903—1907) са засегнати въпроси от външната и вътрешната политика на италианското правителство, промени в администрацията и военно-полицейския апарат, отзвуци от събития в България вред италианската общественост, мнения и отношения на чужди дипломати в Рим и на техните правителства към външната политика на България и др.

Във фонда са запазени и писма от Г. Начович до фондообразувателя. Най-многобройните са от времето, когато е бил управляващ българската легация във Виена (1891—1894). В тях се съдържат следните данни: мнение на фондообразувателя за функциите на виенското агентство; поръчки във Виена на ювелирни предмети за подаръци на султана и други лица и на художествени картини със сюжети от бълг. военна история с масово-възпитателна цел, които да бъдат литографирани; недоволство на политически дейци, между които д-р К. Стоилов, Гр. Начович и др. от злоупотреби и нарушения на Конституцията по време на Стамболовия режим; мнението им по препоръката на Калноки да не се разрешава завръщането на Др. Цанков и други емигрирали лица в България (окт. 1894); намерението на недоволните да осведомяват европейското обществено мнение чрез европейските вестници; намерението на В. Радославов да списва вестник, който би могъл да стане орган на недоволните от Стамболовия режим; за първите стъпки към помирение с Русия (окт. и ноем. 1894) и получената телеграма-отговор на съболезнованията за смъртта на Александър III; желанието на българското правителство да разбере дали действително този отговор е проява на благосклонност от страна на Русия към България и поръчението спрямо фондообразувателя да разбере от княз Лобанов, руския дипломатически представител във Виена, истинските намерения на Русия; назрялото мнение вред българското

[1] Тук данните са за бащата на фондообразувателя. Засега за самия фондообразувател няма открити по-изчерпателни сведения.

правителство, че решаването на българския въпрос е немислимо без благосклонното участие на Русия; желанието на правителството и княз Фердинанд да изпратят делегация на погребението на имп. Александър III, която би трябвало да има дипломатически цели; интересът на Начович към мнението на княз Лобанов за признаване на Фердинанд от Русия; евентуалния състав на българската делегация за погребението на руския император. Писмата съдържат податки за мнението на Начович относно неприятелски действия на Австро-Унгария спрямо България (началото 1895); настроения против установяването на акцизни налози у нас; решимостта на правителството да проведе тези мероприятия дори пред риска на една митническа война с Австро-Унгария; отказ „Кореспонденц-бюро“ да поднови договора си за обмен на информация и необходимостта да се направи опит да се привлекат агенциите „Хавас“ и „Ройтер“ да поемат същите функции; усилията на „Кореспонденц-бюро“ да представи наследилото Стамболов правителство за русофилско; опит за споразумение и с виенски вестници, които биха давали гласност на български новини и прегледи; щедростта на предишния кабинет на Стамболов по отношение на заплащанията на услугите на осведомителните агенции и намеренията на последвалото го правителство да намали тези разноски и др.

Няколко писма от Г. Начович до фондообразувателя, когато заемал поста дипломатически представител в Букурещ, са във връзка с българо-румънските отношения (1895—1899): стремеж на румънците да използуват цинцарското малцинство в Македония за териториални претенции на юг от Дунав; подтискането на българите в Румъния — част от последователно провеждане на програма за ликвидиране на българщината в Румъния; неприязненото чувство на Начович към рум. министър-председател и м-ра на външните работи Д. Стурдза, необходимост от създаването на бълг. вестник, субсидиран от бълг. правителство, който да излиза в Тулча — Сев. Добруджа; интерес на Начович от експлоатацията на румънските жп линии от Щрузберг и от мнението на румънското правителство по построяването на мост на Дунава; спорове между членове на бълг. правителство за мястото и построяването на моста — между Русе и Свищов. В писмата са засегнати и въпроси от вътрешнополитически характер: отстраняването на Начович от поста м-р на външните работи по искане на Фердинанд; ситуация-

та около предстоящите избори (април 1899) и започналата агитация и др.

Във фонда има и две писма на Начович като дипломатически агент в Цариград до фондообразувателя, когато е дипломатически агент в Рим (1903). Те засягат външнополитическите отношения между България и Турция; избягнатата война между двете страни; отстъпчивостта на българското правителство; острата реакция на турската общественост след получаването на руско-австрийската нота за реформи в Македония; възможност македонските комитети да се опитат да окажат давление върху бълг. правителство и общественото мнение за поддържане на по-твърд курс и мнението на Начович за по-голяма гъвкавост, както и ролята на някои дипломатически представители в реформената акция в Македония и др.

Ф. 266, 958 док.; 1874 ... 1942 г.: 1 инв. оп.; пост. 1930, 1950, 1955, 1960, 1962, 1972 и 1976 г.; бълг., англ., нем., рус., тур. и фр. ез.; части от фонда — в ЦДИА (ф. 52) и ВИА — Търново.

ГЕН. РАЧО ПЕТРОВ ПЕТРОВ

(Роден в 1861 г. — Шумен; починал в 1942 г. — Голямо Белово, Пазарджишко)

Буржоазен военен, обществено-политически деец и държавник след Освобождението: началник на Щаба на българската армия (1885—1894); като министър на войната (1887, 1894—1896) и министър-председател (1900—1901 и 1903—1906) провежда политиката на Фердинанд Кобургготски; основател и редактор на сп. „Военен журнал".

Източници

За фондообразувателя и фонда: Бълг. алманах за 1893. С., 1893, 494—502; Васильов, Т. Живот и спомени. С., 1938. 108—110 и Спомени за лица и събития през XIX—XX век. С., 1934. 121—122. Иванчев, Д. БПП. Т. 3, с. 288; КБЕ. Т. 4, с. 121. Пеев, П. Генерал от пехотата Рачо Петров. С., [1939]. 132 с. Петрова. С. Из моите спомени. Т. [1]—2. С., 1922, 1939; 177, 179; Пътеводител на Централния държавен исторически архив. С., 1970, 200—201; Секулов, Б. НП..., 21—22, 26—27, 32, 34.

Запазени са част от личен дневник с автобиографични данни за фондообразувателя и два биографични документа: венчално свидетелство (1886) за брака му със С. Минчович и паспорт (1895) за пътуването му до Виена.

Писма, разписки, фактури, договори и др. документират материалното му състояние — неговата валутна наличност в Българска генерална банка, във Френско-белгийската б-ка и в Кредитната б-ка, както и за притежаваното движимо и недвижимо имущество.

Кореспонденцията от и до фондообразувателя, която е преобладаващата част във фонда, характеризира неговата военна, политическа, обществена и стопанска дейност, както и политическото положение на България от 1886 г. до Балканските войни и главно през режима на Стамболов. В нея има сведения относно: Сръбско-българската война; по емигрантския въпрос; по военни въпроси (за бойни учения, въоръжението на армията, за преговори с Ф. Круп относно доставянето на оръжия и др.); за военни, обществено-политически и културни дейци (полк. К. Никифоров, кап. Ванков, подполк. М. Савов, д-р Г. Вълкович, Д. Минчович, П. Тишков-Чардафон Велики, В. Стоянов, проф. К. Иречек, А. Тупал), за срещи на Стоянов с Иречек във Виена (1895); за националноосвободителното движение в Македония в края на XIX в. (революционно настроение в Солун, Серес и други селища в 1894 г; преминаването на чета от 40 души в Турция — 1894 — и дейността на местните революционни комитети; подготовката на Илинденското въстание); за следването на българи в чужди учебни заведения (Д. Петров в Лозана, Д. Стоянов в Дрезден, А. Назлъмов и други български офицери в тригодишна военна школа в Брюксел — за изучаваните предмети, методите на преподаване, паричните им затруднения и др.); за каменовъглените мини в Хаинбоаз (1900); по проект (1899) за откриването на тъкачна фабрика в София; по построяването на жп линията Радомир — турската граница; за преминаването на престолонаследника Борис в лоното на православието (1896); за назначения, повишения, приемане на студенти, отпускане на стипендии; за някои доноси, оплаквания, препоръки и др.; за изпратени на Л. Ламуш статистически, юридически и други материали по военната история на България, за книгата му „Сръбската войска“, за научните му планове, за намерението му да посети България (1892); по отпускане на субсидия за издаването

на юридическо списание у нас; за изпратени на Р. Петров екземпляри от книгата на Е. дьо Барбарик „Сръбско-българската война"; за посещение на В. Винаров в Сърбия (1891) с военна цел.

Писмата-чернови на фондообразувателя са до Борис III, Т. Джебаров, Ол. Панов и др., а кореспонденцията до него е от следните лица: М. Абаджиев, Е. дьо Барбарик, Цв. Белковски, О. Бенщифт, Ил. Блъсков, К. Величков, В. Винаров, П. Генадиев, Ив. Герман, Ал. Гика, Ф. фон Гиленщмит, Т. Горбанов, Л. Дагоров, С. Добрович, Хр. Дрангаревски, Г. Живков, Д. Здобнов, Хр. Златаров, Л. Золотович, Д. Йозев, В. Йорданов, А. Каблешков, П. Кауфман, Б. Крозие, Л. Ламуш, Д. Минчович, С. Муткуров, Фр. Мут, К. Никифоров, К. Норман, Ол. Панов, Ст. Паприков, Д. Петков, Вл. Победоносцев, Н. Радев, М. Савов, Я. Сакъзов, Ст. Стамболов, д-р К. Стоилов, В. Д. Стоянов, С. Тепавичаров, Ан. Тошев, А. Тупал, Д. Филипов, Фердинанд I, К. Херцфелд, Хр. Хесапчиев, В. Шак, М. Шишманов и др.

От дейността на фондообразувателя като адютант в Щаба на Първа пехотна бригада в София (1885) са документите за назначаването му на тази служба и за командироването на офицери от първия випуск на Генералщабната академия към Генералния щаб на българската армия.

От дейността му като началник на Щаба на армията е запазена официална кореспонденция с Александър I Батенберг, М. Ланчев, ген. Хр. Луков, Ив. Сарафов, З. Стоянов, Фердинанд I и др. във връзка с: обявяването на Съединението; Сръбско-българската война (команден състав на армията; разположение на войсковите части; изтеглянето на Пловдивския, Сливенския, Приморския и други полкове към границата; хода на военните действия; сключването на примирието; упълномощаването на Петров да води преговорите по примирието); избухнали вълнения в Южна България (февр. 1886) и мерки за потушаването им; Народното събрание (15 окт. 1886) по избора на княз; изтеглени от Петров суми от Държавното ковчежничество по изплащане заплатите на офицери, чиновници и други служители по ведомството на Военното м-во (1886): изразходените от него суми по време на командировките му в Русе и Силистра (1887); посещението на австрийския военен аташе полк. фон Манега в Цариград (1889); дипломатическата мисия на Петров в Букурещ (1890); командировката му в Англия (1893); военните обекти, които е натоварена

да посети възглавяваната от него комисия; отказа на Фердинанд I да приеме оставката му от поста началник на Щаба на армията (1893); и др.

Във връзка с дейността му като *началник на Източния отдел* (1887) са запазени писма и телеграми за: извършени арести и подвеждане под съдебна отговорност на участници в преврата (9 авг. 1886) и в бунтовете в Русе и Силистра; уреждане на емигрантския въпрос; изплащане заплатите на офицери (1887) и др.

Относно дейността на фондообразувателя като *министър на войната* са: записка на д-р Г. Вълкович (1887) по изплащането на годишните данъци от Източна Румелия на Турция; извънредното издание на „Държавен вестник" (15 апр. 1894) с указа на Фердинанд I за приемането на оставката на военния м-р подп. М. Савов и назначаването на Р. Петров; кореспонденция на последния с Фердинанд I, д-р К. Стоилов, граф Паар, С. Паприков и др. относно: вътрешното и външнополитическото положение на България; отношенията със Сърбия, Румъния и Турция; политиката на Русия към България, предстоящото пристигане на новоназначения пълномощен м-р Н. В. Чариков, секретаря на Виенското посолство барон Бюстберг, А. Суборин, подп. Комаров и др.; присъствието на Петров на погребението на ерцхерцог Албърт във Виена и аудиенцията му с Вилхелм II и с австроунгарския държавник Г. Калноки (1894); превъоръжаването на армията и за военни маневри; изложението от К. Хинков във връзка с политическото положение на България (1896); записка (1895) относно преместването на войници и офицери от Трети в Първи конен полк; рапорт на командира на Първи конен полк полк. Кърджиев във връзка с наложено наказание на ротмистър Тодоров; молба на българските емигранти в Русия С. Манолов, Хр. Паков, кап. Д. Филипов за завръщане в родината им.

Други материали от дейността му като *военен* са: заповеди, задачи, разпореждания и сведения (1885, 1892, 1894) във връзка с проведени бойни учения; инструкция за занятията на офицери и низши военни чинове от Западния отдел (1881); програма за бойни учения; строеви рапорт за състоянието на Първи пеши софийски полк (1885); „Инструкция для летних топографических занятий офицеров Николаевской академии генерального щаба" и др. и съобщения, сведения и други документи във връзка със Сръбско-българската война (за разположението, движението и военните действия на

почти всички дружини, полкове и отряди, за броя на убитите и ранените, за отличили се офицери и др.).

От дейността му като министър-председател, министър на вътрешните и на външните работи са запазени: телеграми на Фердинанд I относно издаване на указ за свикване на Народното събрание (февр. 1901) и за приемане оставката на Петров от поста министър-председател (1901); указ за освобождаването му от длъжност; писма, доклади, изложения и телеграми от Фердинанд I, Д. Ризов, С. Добрович и др. по руско-български отношения, за назначаването на руски дипломатически представител в България (1903); за българо-сръбските отношения; за крал Александър I (1903) и неговия приемник Петър Карагеоргевич; срещата на Д. Ризов в Черна гора с кн. Никола (1904); доклади от бълг. дипломатически представител в Цариград — Гр. Начович; доклад и писмо от Х. Давидов (Цариград), писма от Бълг. екзархия в Цариград, от Бълг. търговско агентство там и др. (1904—1906). В тях има сведения по: българо-турските отношения и ролята на Начович за тяхното благоприятно развитие, разговори и срещи с чуждестранни дипломати и турски държавници; частична мобилизация в Турция; атентата срещу султана (юли 1905) и задържане персонала на Екзархията; взаимоотношенията между Бълг. дипломатическо представителство и Екзархията и просветната й политика в Македония; засилването на сръбската и гръцката пропаганда и отношението на турското правителство; политиката на България и нейните взаимоотношения с Великите сили и с други балкански страни; по македонския въпрос след въстанието от 1903 г., и пр.

Документите относно дейността на фондообразувателя като управител на Събирателното дружество „Петров — Джумалиев и сие" за построяването на жп линията Радомир—Кюстендил — турската граница (1899) са във връзка с решение от X ОНС за временно преустановяване строителните работи на линията Кюстендил — турската граница до сключване на конвенция с турското правителство за свързването й с турските железници.

Във връзка с дейността му като началник на Македонската областна военна инспекция (1915—1917) са документите за обжалване на присъдата му (1920).

Документите от дейността му като председател на реформистка политическа организация са

относно: нейното основаване и дейност; сформиране на местни реформистки съвети в различни селища на страната; партийни събрания, партийни борби, провеждане на избори, в. „Свят“ и др.; (за народната, земеделската, демократическата и прогресивнолиберална партия).

Между документалните материали с общо съдържание са запазени: слово, произнесено в гимназията „Св. Кирил и Методий“ във В. Търново по случай откриването на паметна плоча на основателя ѝ д-р В. Берон, литография на протокол на БРЦК (20 и 21 авг. 1874 г.); репертоар на Императорския петербургски театър (1896).

Документите относно членове на семейството на фондообразувателя се отнасят до: Султана Р. Петрова — съпруга, Елиза Петрова и Влада Петрова-Карастоянова — дъщери, Димитър Петров — син. Кореспонденцията до С. Петрова е от кн. Евдокия, царица Елеонора, кн. Клементина, Д. Минчович, Р. Петров, кн. Борис Търновски, Фердинанд I и е предимно от частен характер. В нея има сведения и за: дипломатическата дейност на Д. Минчович; основаването на женски комитет за събиране на помощи за участници в Руско-японската война (1905) и др. Запазени са и нейни спомени, озаглавени „Из моите спомени — 1920 година. Във Виена. В Берлин. Първото ми посещение в Кобург. Цар Фердинад. Второто ми посещение в Кобург в 1921 година. Заминаването ми“. От биографичните документи за Д. Петров е свидетелство от Ecole d'ingenieurs (Лозана, 1892). Документите на Е. и В. Петрови са относно водени от тях дела за наследствен имот; по направа на паметник на гроба на Р. Петров и др.

Ф. 267; 532 док.; 1914... 1951 г.; 1 инв. оп.; пост. 1950, 1951, 1952 г.; бълг., нем. и фр. ез.; части от фонда в Народна библиотека „Иван Вазов“ — Пловдив (ф. 55).

МАЙОР ЛУКА МАЛЕЕВ МАЛЕЕВ

(Роден в 1888 г. — Пловдив; починал в 1976 г. — София)

Буржоазен военнополитически деец; участвувал в Балканската война (1913); по време на Първата световна война адютант на главнокомандуващия ген. Н. Жеков; поддръжник на прогермански курс във външ-

ната политика на България; автор на мемоарнодокументални трудове за историята на войните 1912—1918 г.

Източници

За фондообразувателя: Документите от делото на фонда и от фонда.

Публикации на документи: Малеев, Л. Принос към истината за катастрофата на България през септември 1918 година. С., 1921, 262 с.; Лудендорф клевети! С., 1931, 114 с.

В писмата до фондообразувателя с автори Т. Александров, ген. Д. Гешов, С. Добрович, ген. Н. Никифоров, ген. Н. Жеков, Т. Марков, Ст. Мошанов, Д. Ризов, полк. М. Сапунаров, А. Тошев, К. Христов и др. са засегнати въпроси главно от периода на Първата световна война: необходимост от мерки за увеличаване производството на каменни въглища; нелоялни намерения на съюзна Турция в Беломорието по време на войната; вземане на мерки срещу сръбски чети в Моравско и по-голям контрол към сръбските военнопленници; ролята на артилерийската подготовка при атаката; българо-румънски сражения при Кубадин и Тутракан (1916); някои моменти от военните действия на различни фронтове; отношенията между съюзниците от Централните сили; кондоминиума върху Сев. Добруджа; причините за катастрофата на Южния фронт (1918); съдебното преследване срещу виновниците за националната катастрофа; уреждане на въпроса за адвокатска защита на ген. Н. Жеков на процеса срещу виновниците; по молбата на Д. Ризов племенникът му П. Д. Петков да бъде преместен от фронта в тила; причините за нередовното снабдяване на армията с продоволствие и муниции; въпроса за бъдещото политическо устройство и външнополитическата ориентация на Албания; разговори, проведени от представители на армията с Т. Александров и Ал. Протогеров за евентуална смяна на правителството на В. Радославов, като ген. Жеков заеме поста министър-председател; необходимост след победите на българската армия да се установи справедливо управление в новоосвободените земи; уточняване текста на драмата „Стар воин“ от К. Христов и несъстоял се дуел между Христов и редактора на в. „Заря“ и „Балканска трибуна“; интриги и несъгласия всред командния състав на конната бригада; написването на книги, разкази, стихове за съюзниците от Централните сили и др.

Най-значителната част от документите — телеграми, донесения, доклади и др. във фонда — са свързани с дейността на фондообразувателя като адютант на главнокомандуващия ген. Н. Жеков. Техни автори са: Енвер паша, Ариф бей, фон Фалкенхайм, полк. Ст. Ганчев, ген. К. Найденов, цар Фердинанд, ген.-майор Христов, ген. П. Тантилов и др. Отправени са главно до ген. Жеков, полк. Ганчев, д-р В. Радославов, цар Фердинанд и др. Те може да се разделят на две групи по тематиката, която отразяват: 1. Политически въпроси: сведения за сключване на съюз между Турция и България (1915); политическото бъдеще на победена Сърбия; неутралитета на Румъния и Гърция и тяхната намеса във войната; бъдещето на Албания и нейните сухоземни граници; международните отношения (1916); българо-германо-австрийския спор по управлението на бившата румънска Добруджа; желанието на българското население в Сев. Добруджа да получи българско управление и др. 2. Военни въпроси: военни операции и състояние на Южния и Севернобалканските фронтове през Първата световна война, по-конкретно за: настъплението на Първа соф. дивизия в първите дни на войната (1915); сраженията около Битоля (1916); положението на фронта на р. Серет (март 1917); недисциплинирани прояви на офицери и войници от Седма рилска дивизия (февр. 1916); проведени курсове за усъвършенствуване на командния състав на Пета дунавска дивизия; въоръжението на противника, позициите му, неговите резерви и състоянието на личния му състав и др. Запазени са и географски, военни и топографски карти на Одринската укрепена позиция, на Южния (македонския фронт), на Северния (румънския фронт), на Румъния, на Сърбия и др.

Група документи с автори: ген.-лейт. Христов, ген. Загорски, ген. П. Тантилов и др., отправени до ген. Жеков, Главната квартира, военния м-р и др., осветляват състоянието на снабдителните служби на бълг. армия — обозите, добитъка; лошата организация на снабдяването с храни на армията и населението в тила; нередности в снабдяването с бензин; нередности в санитарното обслужване и др.

Във фонда има и ръкопис на ген. о. з. Жеков с обясненията му пред Държавния съд като подсъдим по време на процеса срещу виновниците за националната катастрофа, както и по обвиненията за измяна на отечеството и нарушение на Конституцията и законите по време на Първата световна война.

От документалните материали във връзка с книжовната дейност на фондообразувателя е запазен машинописен екземпляр на продължението на книгата му „Принос към истината за катастрофата на България през септември 1918 г.“ В него са засегнати следните въпроси: спорове между България и Австро-Унгария по определяне граничната линия и сферите на влияния в завладяната сръбска територия; участието на турски войски като съюзници на българите на Балканския южен фронт (1916—1917); осъществяването на кондоминиума на Сев. Добруджа (1917—1918).

Съхранени са също речи, стихотворения, балади, разкази и други художествени произведения от български поети, писатели и публицисти, посветени на участието на бълг. войник във войните (1912—1918). Между авторите личат имената на: Хр. Борина, Д. Бабев, Д. И. Андрейков, Б. Дрангов, Н. Илиев, Я. Лучански, Ив. Кирилов, М. Неволин, М. Теофилов и др. Запазен е и екземпляр от драмата на П. К. Яворов „Когато гръм удари, как ехото заглъхва“ с автограф на автора и посвещение.

Ф. 268; 176 док.; 1884 ... 1894 г.; 1 инв. оп.; пост. 1950 г.; бълг. и рус. ез.

МИХАИЛ ИВАНОВИЧ ЯКОБСОН

(Роден в първата половина на XIX в. — ?; починал след 1894 г.)

Руски дипломатически служител: драгоман в консулството в Русе след Освобождението и в легацията в Букурещ; публикувал с политическа цел руски дипломатически документи.[1]

Източници:

За фондообразувателя и фонда: Радев, С. Строителите ... Т. 2, с. 392, 394, 674; делото на фонда: исторически бележки от д-р Иван Панайотов; документите от фонда.

Публикации на документи: [Якобсон, М.]. Документи из секретните архиви на руското правителство. Политиката на Русия към България от Освобождението досега. С., 1893, XLVI, 256 с.

---

[1] Повече биографични данни засега няма.

Запазени са писма на фондообразувателя до М. Хитрово, Н. Хартвиг, Н. Гирс. Ст. Стамболов и др. Те съдържат сведения за: организирането на окупационния фонд на неизразходваните суми на бившото Руско временно управление в България; затрудненатa доставка на оръжия от Русия за България вследствие на заемането на българския престол от Фердинанд; решението на Якобсон да се откаже от руско поданство и да прекъсне всякакви връзки с руски служебни лица (1891) и готовността му да обясни защо е пътувал така внезапно из Европа; обвинения за кражба на руски дипломатически документи и оправданията на фондообразувателя; изгонването от България на представителя на агенция „Хавас "— Шадурн; предаването на материалите на фондообразувателя на Д. Петков; искането на руското правителство германският дипломатически агент в София да съдействува за задържането на бившия руски дипломатически чиновник Якобсон, обвинен в кражба на дипломатически документи; организирани антиправителствени действия и демонстрации в България (1891) от страна на руската държавна полиция, Азиатския департамент, славянските благотворителни комитети и Букурещката руска дипломатическа мисия; възможността под името Колобков в Белград да е изпратен друг човек, подчинен на одеския жандармерийски началник; препоръка за одесчанина Бодаревски, който може да достави коне за българската армия; начина, по който фондообразувателят напуска Румъния и идва в България, и желанието му оттук да отиде в Лондон; престоя му в София и срещаните трудности; молбата да му бъдат върнати записките, необходими му за публикация; желанието му да получи бълг. поданство и лошото му здравословно състояние; влошаване на отношенията между Румъния и Гърция вследствие на уреждане наследства на техни поданици; уреждането на наследствата на починалите в Румъния българи М. Кефалов и митр. П. Рашев; организационните принципи на руската императорска тайна полиция (отдели, начини на действия и др.); мнението на сръбското правителство, че документите, публикувани във в. „Свобода", са съмнителни; написването от фондообразувателя на книгата му въз основа на документи, нейното отпечатване, печатни грешки и др.; предложената от румънска страна кандидатура на крал Карол за български княз; слухове сред дипломатическите кръгове в Букурещ за предполагаема Румънско-българска федерация; отхвърлено предложение от в. „Свобода" да отпечати кореспонденцията на фондообразувателя; в.

„Свободно слово“ — орган на съединената опозиция срещу Стамболовото управление; нареждане до управляващия руското консулство в Русе (4 ноем. 1886) за отзоваването на ген. Ал. Каулбарс от България и заповед да се предадат архивите и текущите дела на консулството на драгомана (Якобсон) и др.

Писмата до фондообразувателя с автори Вл. Бурцев, Ст. Стамболов, Н. Талянин (?), д-р [П.?] Юриев се отнасят до книгата му („Документите...“), както и за интереса на участници в руското революционно движение към изнесените от Якобсон факти във в. „Свобода“.

Документите, които са свързани със заеманата от него длъжност — драгоман при руската дипломатическа мисия в Букурещ и руското консулство в Русе, — представляват в повечето случаи бележки и възстановени по оригинал или по памет официални писма, циркуляри, инструкции, наредби и др. Техни автори са: Мокеев — руски консул в Русе, М. Хитрово — от руската легация в Букурещ; Н. Гирс, Ив. Зиновиев, Ал. Каулбарс, Ал. Кояндер и фондообразувателят. Те са отправени до Ст. Стамболов, Н. Гирс, М. Хитрово, в. „Свобода“ и др. Основна тема в тях са руско-българските отношения (1881—1895). В съставените от фондообразувателя по памет документи, в които има субективизъм и неточности, се третират следните поважни въпроси: начините, по които е бил разходван т. нар. „окупационен фонд“; дадените средства от него на Св. Миларов; спорът между в. „Свобода“ и „Журнал дьо Сан Петербург“ относно достоверността на публикуваните от фондообразувателя секретни документи; мисията на Ал. Каулбарс и политическата обстановка в България; неодобрението от страна на Русия на стремежа на княз Ал. Батенберг да се задържи на българския престол след детронацията му; искането на руското правителство да бъдат освободени офицерите, взели участие в детронацията, както и да се отложат изборите за ВНС; мнението на фондообразувателя относно отношенията между балканските страни и Русия в последната четвърт на XIX в. и по-специално отношението на Русия по бълг. въпрос по време на политическата криза (1885—1890); наследството на митр. П. Рашев и уреждането му; начинът и формата на съставяне на циркуляри, предписания и др. в Русия: подготвянето на опити за покушение срещу коронован глави — руския император, българския княз, министър-председатели, министри, Ст. Стамболов и други лица; режимът за използуването на Дунав от крайбрежните стра-

ни — корабоплаване и строеж на пристанища; дейността на Петербургския славянски комитет с председател граф Н. П. Игнатиев; изгонването на руските политически емигранти от България по искане на руското правителство; дейността на Азиатския департамент, на руското външно м-во и на Департамента на Държавната полиция при М-вото на вътрешните работи по някои въпроси на българо-руските отношения; русофилските бунтове в Русе, Силистра и други градове; отношението на руските и западно-европейските официални кръгове към публикуваните секретни документи във в. „Свобода"; причините за допуснати печатни грешки при публикацията, влиянието на съветниците на руския император върху неговите решения; опитите на руското правителство да контролира емигрантите-социалисти, бивши руски поданици в България; мнението на фондообразувателя относно становището на руските славянофили за пропадането на Санстефанския мирен договор и налагането на Берлинския; някои пресилени твърдения в руската преса по време на кризисния период в българо-руските отношения; кризисни моменти в румъно-руските отношения и опитите на крал Карол да засили недоверието към Русия и нейната балканска политика; подкрепата на Стамболовото правителство от западните сили в антируския му курс; съществуващото и сред френски правителствени среди мнение, че секретните документи са фалшифицирани, което се отразява върху документалната стойност на публикацията им; изказано от Бисмарк мнение, че Русия трябва енергично да действува за установяване на законен ред в България през кризисния период и др.

Сред документите от и до други лица във фонда се съхранява писмо от анонимен автор (1891), от което личи, че положението на фондообразувателя не е много безопасно и по нареждане на Стамболов той трябва да си смени квартирата.

Ф. 269; 153 док.; 1847... 1922[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1952 и 1960 г.; бълг., гр., евр., тур. и фр. ез.

ВАСИЛ ХРИСТОВ ХАДЖИВЪЛКОВ

(Роден в нач. на XIX в. — Карлово (?); починал в 1875 г. — Карлово[2])

Търговец на розово масло — развивал дейност на вътрешния и външния пазар, подпомаган от фирмата на известните пловдивски търговци братя Гешови.

Източници

За фондообразувателя: Александров, В. Из историята на град Карлово. Стопански, културни, благоустройствени, просветни и др. придобивки от 1903 до 1934 г. С., 1938, с. 110; Унджиев, Ив. Карлово. История на града до Освобождението. С., 1962, 78, 143, 149, 191, 193; документите от фонда.

Публикации на документи: Балабанов, М. Страница от политическото ни възраждане. С., 1904, 139—149; Цанков, Д., Марко Д. Балабанов. Българският меморандум. — Напредък, 11, № 101, 2 окт. 1876, с. 397; Българския мемоар. Букурещ, 29 септ. 1876. — Стара планина, 1, № 15, 29 септ. 1876, 57—58; Цанков, Д. и М. Д. Балабанов. Мемориалът, поднесен в името на българския народ до шестех сили на Европа в 1876 година от... Търново, 1885, 3—10 и др.

Във връзка с материалното състояние на фондообразувателя се съхраняват разписки, сметки, полица, удостоверение, завещание и др. 1858... 1874) за: взети парични суми от различни лица; негов заем към Пловдивската държавна каса; разпределяне на имуществото му между преките наследници и др.

Автори на писмата до него (1849... 1874) са: бр. Гешови, Ев. Ив. Гешов, А. Десплес, К. Нешев, Ив. Хр. Хадживълков, Н. В. Хадживълков, Д. Хаджитилев и др. В тях се третират въпроси относно: търговията с розово масло и цените му на лондонския пазар, както и възможностите за пласирането му в Марсилия и Париж; изучаваните предмети в българското у-ще в Браила; придвижването на турски войски по Дунав от Свищов до Видин (1850) и др.

Търговско-лихварската дейност на В. Хадживълков е документирана от разписки и записи (1847... 1869)

---

[1] Документите след смъртта на фондообразувателя са във връзка с членове от семейството му и с други лица.

[2] Точни данни за датата и мястото на раждането му липсват.

за дадени суми в заем и изплащането им в пари, в розово масло или чрез други стоки. Запазен е и пътен лист (1863) на негово име за пътуване до Казанлък.

Голяма част от документалните материали са от, до и за членове от семейството на Хадживълков:

1. Запазени са няколко писма до сина му — Александър Василев Хадживълков от Хр. Хадживълков, Ив. Ев. Гешов и В. Илиев по парични и лични въпроси. Във връзка с дейността на същия се съхранява тефтер с извадки от „Правила за живеене във всяко състояние".

2. Към документите за материалното състояние на Димитър В. Хадживълков (син) се отнасят договори (1881, 1889) за даване под наем на дюкяни в Карлово и данъчен лист (1892).

Авторите на писмата до него (1875... 1885) — бр. Василеви Хадживълкови, Хр. Г. Лазаров, Хр. Ф. Попов, Л. Н. Пулиев, Ал. В. Хадживълков, Ив. В. Хадживълков третират въпроси за: състоянието на мъжкото и девическото у-ще в Карлово и броя на учителите; работата на Ученолюбивата дружина, на „Самостоятелното икономическо дружество", на неделното девическо у-ще и женското д-во „Възпитание"; възможностите в близко бъдеще да се приеме за полуофициален език българският; погромите при потушаването на Априлското въстание; посрещането на леди Ем. Странгфорд в Карлово и посещението ѝ в болницата, основана от нея, в мъжкото и девическото у-ще, в Сопот и Калофер; ученето на Д. Хадживълков в Загреб; търговията с розово масло; лични въпроси, ходатайства и др.

Данни за търговската дейност на Д. Хадживълков съдържа молбата до губернатора в Пловдив за освобождаване на жито, запечатано от Интендантството (1878).

Няколко документа (1879—1880) са във връзка с дейността му като член на черковното и училищното настоятелство и се отнасят до удостояването на Ев. Георгиев със званието „почетен попечител и покровител на училищата"; проведените избори в Карлово (8 и 18 окт. 1879); избора на градски съветници (22 ян. и 23 февр. 1880) и др.

Дейността на Д. Хадживълков като градски съветник е документирана от писмо (1883) с покана за участие в извънредната сесия в Кметството на Карлово и с таблица с поименен списък на кметовете (1878— окт. 1903).

3. Във връзка с търговската дейност на Иван Василев Хадживълков (син) са два документа за

изплащане на сума, приета в стоки, и правила за изчисляване на лихва.

Към общественo-политическата му дейност се отнася препис, направен от него на „Български меморандум" от Д. Цанков и М. Балабанов (1876), в който се съдържат данни за: управлението в Турция; положението на българския народ, данъчната система и злоупотребленията; програми за даване пълна автономия на България с народно правителство под гаранцията на Великите сили и др.

4. Кореспонденцията до Никола Василев Хадживълков (син) се състои от писмо (1864) от Ал. Хадживълков във връзка с изпращането на „Les lectures graduées" и две писма от Хр. Хадживълков (1865) по търговски въпроси и за ученето на Н. Хадживълков.

5. Писмата (1875) до Христо Василев Хадживълков (син) от бр. Гешови и З. Ив. Енков са по търговски въпроси.

Във връзка с търговско-лихварската му дейност се съхранява тетрадка (1873—1875) със сметки, бележки и разписки (1876) за дадени парични суми в заем на различни лица.

Дейността му като откупвач на данъци се потвърждава от запазен договор (1873) за откупуване на десятъка на всички селскостопански прозведения в с. Арапово, Карловско, заедно с К. Нешев и от разписка (1875) за внесени суми срещу откупения десятък в с. Чаталтепе и десятък върху розите в с. Абдулрахманлар.

Към документалните материали с общо съдържание се отнася лист от книга на тур. ез. с означение, че е притежание на Хр. Хадживълков.

6. Освен писмата до синовете на фондообразувателя има и кореспонденция до бр. Василеви Хадживълкови (1871 ... 1876). Автори на писмата са: Ев. Ив. Гешов, Ив. Ев. Гешов, Т. Михайлов & Симеонов. Странски & Михайловски, Д. Хадживълков, Щарбаков & Михайлов. Те засягат следните въпроси: ученето на Д. Хадживълков в Загреб; поемането на фирмата на В. Хр. Хадживълков от бр. Хадживълкови (1871); търговията с розово масло и печите му в Лондон; парични и търговски въпроси между бр. Хадживълкови и споменатите фирми.

Търговската дейност на Хадживълкови е отбелязана от документи (1871 ... 1876) със сведения за взети от тях суми в пари или стоки от различни лица; сметката им към Странски & Михайловски и др.

7. Запазени са и документални материали, свързани с други членове от семейството на фондообразувателя: а) Мария Александрова Хадживълкова (снаха) — автобиографични материали (тефтер и тетрадка — сл. 1878) с данни за годежа и сватбата ѝ, за децата ѝ, за затварянето и обесването на Ал. Хадживълков и двамата му братя Иван и Христо; за търговията на братята и др.

Съхраняват се документи за материалното ѝ състояние (1884... 1895) и лично писмо (1872) до нея от Ал. Хадживълков.

б) Васил Александров Хадживълков (внук) — за дейността му свидетелствува писмо (1905) от Ученолюбивото д-во „Васил Левски" в Карлово с покана да редактира дружествения в-к „Васил Левски" в Карлово с покана да редактира дружествения в-к „Просвета" и негов отговор-чернова.

в) За материалното състояние на наследниците на В. Хадживълков са запазени три документа (1875, 1881) относно разпределянето на имуществото му и уреждане на парични взаимоотношения с отделни лица.

Документалните материали от, до и за други лица (1860... 1922) са за: взети суми в заем; заплащане на такси за данъци; облагане с данък на лица, отглеждащи царевица и притежаващи гори; отстъпване и прехвърляне на недвижими имоти и др.

Ф. 270; 44 док.; 1904... 1935 г.; 1 инв. оп.; пост. 1938 и 1950 г.; бълг., англ., гр., нем., рум., рус., ср. и фр. ез.

ГЕОРГИ ДИМИТРОВ БАЛАСЧЕВ

(псевд. Езерски)

(Роден в 1869 г. — Охрид; починал в 1936 г. — София)

Историк-археолог; учител в София и Цариград (1899... 1931); уредник на Народния археологически музей (1902—1903) и на Народния етнографски музей в София (1919—1921); редактор на сп. „Минало" (1909... 1919).

За фондообразувателя и фонда: Възвъзова-Каратеодорова, К. Писма... с. 116, 117, 123, 134; 9 (15), с. 196; Данчов, Н. Г. и... БЕ, с. 100; КБЕ, Т. 1, с. 171.

Запазено е писмо-чернова на фондообразувателя до графиня Уварова във връзка с поканата на Ф. Успенски, Г. Баласчев да участвува в археологическия конгрес в Екатеринослав; за доклада му на тема „За нови изследвания и открития в областта на българската нумизматика с приложени два неиздадени документа на турски език относно устройството на Софийския монетен двор“ и др. (1904).

Кореспонденцията е основна част от фонда. Състои се от писма, телеграми, пощенски карти и др. до фондообразувателя. Техни автори са: К. Атанасов, Н. Вулич, маршал Грегович, проф. М. Дринов, проф. Г. Илински, Р. Йенч, проф. д-р К. Иречек, д-р А. Ксантос, А. Матлис, проф. д-р Ф. Моравчик, С. Панаретов, проф. Б. Цонев, д-р Ю. Шлосер, проф. Т. Шмид и др. Съдържат сведения за: научната и публицистичната дейност на Баласчев, участието му в „Сборник статей по славяноведению, посвященных професору Марину Степановичу Дринову...“ под ред. на проф. М. Г. Халански (1908); молба на Дринов до проф. В. Златарски да му предаде своите бележки относно статията на Баласчев (за характера българската писменост през XIII в.); българските писмени паметници от XIII в. („Охридски апостол“, „Болонский псалтир“ и др.); отпечатък от реферата на Баласчев за ръкописната сбирка в Народния музей в София и статията му за турски тефтери (в. „Пряпорец“, 1904); III конгрес на византолозите в Атина (за предстояща среща на Баласчев с Керамопулос; мнението на проф. Б. Филов относно направени разкопки в Охрид; имена на селища и др. — 1930); книги, брошури и студии на Баласчев, изпратени на различни лица; книгата му „Българите през последните десетгодишнини на десетия век и първите от единадесетия“ (1927—1930); сътрудничеството му в руски периодични издания: разпространението на сп. „Минало“ (сътрудничеството в него на проф. Илински, кап. Николов и др.). Има сведения и за: прехвърлянето на турска библиотека от Самоков в София със съдействието на проф. М. Дринов и спомените му за „Конституцията“ (1904); подготвяни лекции от Г. Илински („Введение в изучение старославянского языка“ — 1903) и завършването на труда му „Codex diplomaticus Regni Bulgariae“ за книгата му

„Грамоты болгарских царей“ (1910); труда на Е. Гарднер за „Ласкаридите“ (1915); изпратено фотокопие от грамотата на Иван Шишман на проф. К. Иречек; боянските фрески; конгреса на славистите след 1903; Руско-японската война (1903); убийството на К. Мисирков и др.

Във връзка с дейността му като историк-археолога запазени: отзив от проф. Н. Йорга по повод на научното съобщение на Баласчев пред III конгрес на византолозите в Атина (1930); бележка на Баласчев за „Неотпечатани и малко известни византийски гробни надписи в България“; 10 фотокопия на гръцки пантахуси с обращения към епископите в България, в които се споменава за Наум като „голям български проповедник“ в Охрид и Преспа; за Климент като „светец“ и архиепископ в Охрид; за тежките налози върху християнското население и др.

Ф. 271; 4830 док.; 1806... 1943[1] г.; 1 инв. оп.; пост., 1951 г.; бълг., англ., исп., итал., лат., нем. (голяма част на готически), ср., тур., фр., унг. и яп. ез.; части от фонда в ВИА — В. Търново (ф. № 1).

КНЯЗ АЛЕКСАНДЪР I БАТЕНБЕРГ

(Граф Хартенау)

(Роден в 1857 г. — Дармщат, Германия; починал в 1893 г. — Грац, Австрия)

Германски принц, избран след Освобождението за пръв княз на България (1879—1886), проводник на австро-унгарско и английско влияние; суспендирал Търновската конституция (1881); детрониран на 9 авг. 1886 г., абдикирал на 26 авг. 1886 г.; генерал в австрийската армия (1892). Участвувал в Руско-турската война (1877—1878) и в Сръбско-българската война (1885—1886).

Източници

За фондообразувателя: Головин, А. Княз Александър I Български (1879—1886). Варна, 1897, 662 с.; Corti, E. C. Alexander von Batenberg. Sein Kampf mit den Zaren und Bismark, Wien, 1920, 351 S., Ди-

[1] Документите преди рождената дата на фондообразувателя са свързани с неговия родственик Лудвиг I, а документите след смъртта му — с наследниците му.

митров, Ил. Князът, конституцията и народът. С., 1972, 218 с.; Drandar, A. Le Prince Alexandre de Batenberg en Bulgarie... Paris, 1884. 213 p.; Huhn, A. Aus bulgarischer Sturmzeit, Leipzig, 1886. 188 s. Кох, А. Александър Първи, български княз. Пловдив, 1896. 261 с.; КБЕ, Т. 1, с. 55; Михалев, К. Княз Александър Батенберг. Сливен, 1898, 32 с.; Радев, С. Строителите... Т. 1, 835 с.; Т. 2, 3—733; Цанов, А. С. Първий български княз или очерки из историята на първите седем години на свободна България... Пловдив, 1895. 167 с.

Запазени са следните биографични документи: личен паспорт (1886—Дармщат) за свободно пътуване до Англия, Белгия, Франция и др.; некролози (1893), вестници и изрезки от вестници, в по-голямата си част от с. г. със съобщения за смъртта му и статии, посветени на него. Те засягат предимно дейността му като български княз. Има сведения и за: проектите му за женитба с пруската принцеса Виктория и гледището на Бисмарк по този въпрос; предложението за назначаването му на английска служба в Индия (1887); подробности по смъртта и погребението му в Грац; пренасянето на тленните му останки в София (дек. 1893) и по-късно (1898) от църквата „Св. Георги Софийский" в новопостроения мавзолей; книгите на А. Кох и А. Головин за него и др. Поместени са негови и на семейството му снимки, както и отпечатък от романа на Л. фон Пойсл „Граф Хартенау".

Документалните материали за материалното състояние на фондообразувателя са относно: отпуснатата му от българското правителство сума за разноски при отпътуването му след абдикацията; откупуването от държавата на движимото и недвижимото му имущество в България; дълга му към БНБ и др. По-съществени документи от тази група са: доклад от министъра на финансите Ив. Ев. Гешов за превръщането в държавна собственост имотите на Батенберг в България със сведения за тях; проектобюджет за държавните дългове (1888), в който е отбелязана и сумата за изплащане на остатъка от имуществото му. Съхраняват се и таблици, сведения и други материали за бюджета на фондация „Александър I" (1884—1886), за касовата наличност (1886) и др.

В личната и служебната кореспонденция на фондообразувателя са застъпени важни моменти от икономическата и политическата история на България, както и дейността му като български княз: изработването на Търновската конституция и суспендирането ѝ; участието на България в Европейската дунавска комисия (поведението на Др. Цанков по Дунавския въпрос и обяснения между Цанков, Р. Кевенхюлер и А. Белдимано; становището на Батенберг по

австрийския проект за контрол върху корабоплаването по Дунава); принудителната оставка на Цанков от поста министър-председател и съставяне на правителство начело с П. Каравелов (1880); режимът на пълномощията (1881—1883); Народното събрание (1883), настроението на различни обществени кръгове и личности в Русия към княза (1883), както и отношението на Александър III към него; министерска криза (1885) — уволнението на Н. Сукнаров от поста министър на вътрешните работи и др.; политическата криза (1886—1887) — превратът от 9 авг. и детронацията на Батенберг, контрапреврата от 11 авг. 1886 г. и абдикацията му, гледищата на български и чужди държавни и политически дейци (Ст. Стамболов, О. Бисмарк, Р. Солсбъри и др.) по абдикацията, както и по въпроса за възвръщането на Батенберг на престола; интересът на Англия към политическите събития в България и общественото мнение по абдикацията на княза. Има сведения и по: сключването на заеми с чуждестранни банки, главно австрийски и английски (1886—1889); за железопътното строителство (1884—1889) — австрийски проект за построяването на жп линията Белово — София — Пирот; постъпки на австроунгарското правителство пред Портата по разрешаването на концесии за построяването на жп линии в България; срещи и разговори между Франц Йосиф I и Батенберг (1884) по железопътния въпрос и по белгийското предложение (1886) за строеж на жп линии и пътища и др. В голяма част от кореспонденцията са изтъкнати заслугите на Батенберг за изграждането на българската държава и главно за Съединението и успехът на българските войски в Сръбско-българската война. Някои от документите обхващат периода след абдикацията му и се отнасят за политическото положение на България (1886—1889) и управлението на Фердинанд I: мисията на руския извънреден пратеник в България ген. Н. Каулбарс; ВНС (15 окт. 1886), изпращането на делегация (д-р К. Стоилов, К. Калчов, Д. Греков) в европейските столици във връзка с избора на нов български княз; избора на Фердинанд Сакс Кобургготски и пристигането му в България; посрещането му в София (извлечение от сведение на О'Конор); бунтовете в Русе и Силистра (февр. 1887) и потушаването им — арести на участници и пр.; уреждането на емигрантския въпрос; управлението на Ст. Стамболов; политическите партии и междупартийни борби (1887—1889). Голяма част от кореспонденцията отразява политиката на правителствата на Великите сили — Русия, Австрия, Германия и Англия — спрямо България. Засегнати са и отношения-

та между Русия, Австрия и Германия и външнополитическите отношения на България със съседните ѝ страни. Има и други сведения от външнополитически характер, които не засягат България, като: убийството на Александър II (1881); опита за атентат срещу Милан IV (1882); положението в Херцеговина (1884); сведения за Черна гора; правителствената промяна в Сърбия (1887); избора на Б. Сото за президент на Коста Рика (1886); заболяването и смъртта на германския император Вилхелм I (1888) и съставянето на регентство; отношения между Италия и Франция и др. В кореспонденцията са отбелязани и други факти, свързани с личността на Батенберг, като: връзките му и проектираната женитба с принцеса Виктория, пречките за осъществяването на брака му; отказа на Вилхелм II да го приеме по политически причини; гледищата на Вилхелм I, Виктория—Мария Луиза и др.; разговори с Радолински, Майнингер и изложение на Бисмарк по този въпрос; живота и дейността му след абдикацията — назначаването му като офицер в австрийската армия и произвеждането му в чин полковник (1889) и генерал (1890); признаването на графската му титла (1889). Поместени са и отзиви и бележки за книги, брошури и статии, като: „Княз Александър Български" на А. Кох; „България и Румелия" от С. Гопчевич; „Истината за България" от Ан. Бендерев; статии на А. Головина в „Петербургски ведомости" по българския въпрос и др. Има сведения и за: дейността на княз Ал. Дондуков-Корсаков в България; живота и дейността на Ан. Бендерев, В. Винаров, Е. Гика, Х. Есер, Игелстром, А. Корвин, Г. Кръстевич, А. Мосолов, Й. Орт, К. Паница, В. Ползиков, Хр. Попов (подготвяно покушение срещу него и Д. Мантов (1887) и съдебния процес срещу Попов (1888), за К. Стоилов, А. Шадурн и др.; построяването на двореца в Евксиноград (1883); храма-паметник „Александър Невски" и др. Значителен брой писма и телеграми са поздравителни за: празника на славянските просветители Кирил и Методий; годишнини от успешния изход на Сръбско-българската война; рождени и именни дни; Нова година; рождението на сина на Батенберг Крум-Асен (1890); съболезнования за смъртта на Александър Хесенски (1888); поздравления на Батенберг по случай юбилей на Виктория I, Вилхелм I, Карол I и др.

Кореспонденцията от фондообразувателя е адресирана до: Александър II, Александър III, Александър Хесенски — баща, Р. Бигелебен, О. Бисмарк, Виктория I, Виктория—Мария Луиза, принцеса Виктория Пруска, Вилхелм I, Вилхелм II, Н. Гирс, Ж. Греви, Опълченско дружество — София,

Франц Йосиф I, М. Кантакузин, П. Каравелов, Хр. Карагьозов, Карол I, Комитет „България за себе си“ — Варна, Видин, Русе и др., Лудвиг Батенберг, Лудвиг IV, граф Мекленбург, А. Менгес, Милан IV Обренович, Е. Молтби, Гр. Начович, Нихат паша, Б. Сото, С. Тъпчилещов, Фердинанд I и др.

Автори на кореспонденцията до Батенберг са: Абдул Хавид, Д. Агура, Александра Йосифовна, Александър II, Александър III, Александър Хесенски, митр. Антим Видински, К. Барингтон, Р. Бигелебен, О. Бисмарк, Ж. Блок, А. Блудов, М. Василчиков, И. Вейри, Виктория I, Виктория—Мария Луиза, Вилхелм II, Витгенщайн, д-р Г. Вълкович, Георг I, митр. Гервасий Левкийски, Ив. Гешов, Е. Гика, Ф. Гилман, Н. Гирс, Т. Глук, А. Головина, К. Голц, Р. Грейвс, Д. Греков, митр. Григорий Доростоло-Червенски, М. Домонтович, А. Дондуков-Корсаков, Ив. Доспевски, Р. Драндарова, Ал. Екзарх, Елисавета (австрийска императрица), Елисавета (румънска кралица), Е. Ернрот, К. Ернст, Х. Есер, Н. Живков, О. Зичи, Г. Калноки, М. Кантакузин, П. Каравелов, Е. Каравелова, Карол I, Р. Кевенхюлер, М. Колони, Армейска колония в Русе, А. Корвин, А. Кояндер, Леополд II, Г. Лангебух, Лудвиг Батенберг, Лудвиг IV, Мария Александрова, Мария Каролина, Мария Терезия, А. Менгес, Милан IV, Обренович, С. Муткуров, Гр. Начович, Николай Николаевич, Й. Орт, Осман бей, К. Паница, А. Ползиков, Радолински, д-р В. Радославов, А. Ремлинген, Ф. Ридезел, Д. Ризов, Б. Сото, Ст. Стамболов, д-р К. Стоилов, Н. Сукнаров, Т. Увалиев, Фердинанд I, М. Флеш, Франц Йосиф I, Фридрих Вилхелм, Фридрих III, Хенрих Батенберг, Хобе паша, Християн IX, А. Хун, Др. Цанков, К. Цанков, И. Цанов, В. Чирол, А. Шадурн и др.

Дейността на Батенберг като участник в Руско-турската война се документира главно от негов личен дневник за войната „Meine Erlebnisse im Feldzuge gegen die Türken (1877/78)“, в който са отбелязани: пътуването му от Дармщат до Петербург, впечатления оттам и от Царское село, срещата му с Николай Николаевич и с други военни и политически лица в Букурещ; важни моменти от войната и сраженията, в които е участвувал (бомбардировката на Никопол; превземането на Търново и Ст. Загора и отстъплението на турските войски; прекъсването на жп линията при Каяджик; падането на Плевен; сключването на мирния договор в Сан Стефано); завръщането му в Москва, после през Берлин за Дармщат и пр.; получени военни отличия (ордените „Св. Георги“ от Александър II, „Гранд де Кор“ от император Вилхелм I и др.). Неголям брой писма съдържат кратки ин-

формации за военните действия в България и за пребиваването на Батенберг в Румъния всред руските войни и царската фамилия; за отношението на Александър II към него и др. Запазени са: златошито слово и адрес, поднесени от Евг. Кисимова (Търново) на Александър II по случай Освобождението на България.

Намират се и следните документи от дейността на Батенберг като княз на България: постановление на НС (17 апр. 1879) относно избора му за княз; изложение (1879) и бележки във връзка с бъдещите му задачи и принципи на управлението, за български обществеци и др.; писма и телеграми относно делегацията за поднасянето на Батенберг акта за избора му и за поздравленията; мемоар до Александър II (есента 1879) върху политическото положение в България, за българската конституция и политиката на Русия; адрес от свищовски граждани до княза по повод на предстоящото му посещение в града; негов ръкопис (1888) „Мотиви за Балканското преминаване (прехода през Балкана). Берлински конгрес. Започване на пътешествието. Свършване в 1885 г." — за обиколка из Европа, разговори върху положението на България и отношенията й с европейските държави.

Значителна група документи отразява: 1. Държавното управление по времето на Батенберг — а) Политическия кабинет на княза (1881—1883). Многостранната вътрешна и външнополитическа дейност се илюстрира от документи, съдържащи сведения за: заседанията на Министерския съвет и правилника за работата му; предложение за създаване на прес-бюро с директор А. Головин (1882); оставката на д-р К. Иречек и причините за нея (1882); освобождаването на В. Крилов и назначаването на ген. Ив. Лесовой за управляващ Министерството на войната (1882); освобождаването на Н. Копиткин от длъжността управляващ обществените сгради (1882); интернирането на Д. Цанков във Враца и екстернирането на П. Р. Славейков в Източна Румелия (1882); подготовка на помещение в Русе във връзка с бъдещото посещение на княз Милан IV в България; разходите за пътуването на Батенберг (1882) в Русе и Варна; отпускане на помощ за строеж и обзавеждане на девическо у-ще в Пловдив; съставяне на комисия с председател А. Ремлинген във връзка с построяването на помещение за Софийско военно у-ще; състоянието на българските у-ща в Македония; инспектирането на болниците в княжеството; въпроса за железниците, разглеждан на конференцията във Виена (1880—1881); предложението на представителя на Па-

рижката и Нидерландската б-ка Волф де Беер за построяване на жп линия Цариброд — София — Вакарел; претенциите на барон Хирш за закупуване линията Варна — Русе и преговори в Париж за заем; удостояването на ген. М. Скобелев и ген. О. Раух с новоучредения от Батенберг орден (1881) за участие в Освободителната война; награждаването на ген. Лесовой с орден „Св. Владимир“ (1882) и Батенберг с ордена на почетния легион (1883), посещението на Батенберг в Цариград и Атина и някои въпроси, свързани с аудиенцията при султана и членовете на придружаващата свита — принц Лудвиг, ген. Ив. Лесовой, Ф. Ридезел, д-р Г. Вълкович, А. Корвин, Масалов [А. Мосолов?], Т. Увалиез, С. Тъпчилещов и др. (1883); изразходвани суми по пребиваването на княза в Гърция; назначаването на Г. Симич за сръбски представител в София и К. Рангабе за политически агент и генерален гръцки консул в София (1882); подписването на турско-българска спогодба за телеграфите; обявяване независимостта на Сърбия и политическото положение в страната — въпроса за свикването на Скупщината, сръбската конституция, обявяването на военно положение в областта на Зайчар (1883) и др. б) Министерски съвет — съхранява се протоколна книга за заседанията (29 апр. 1881 — 17 дек. 1882) по следните въпроси: жп линията Русе — Варна; отпускане на опълченски пенсии; чифликчийските земи; обявяване на военно положение в Плевенски окръг и Раховска околия поради възникнали смутове; отпускане кредит на министъра на външните работи и изповеданията за чуждестранната преса; предложението на де Беер за учредяване на Българска б-ка; създаването на Държавен съвет; оферти за сечене на бълг. сребърни монети; безмитен внос в Княжеството на произведения от Изт. Румелия; построяването на мостове по шосето Лом — Петрохан и довършителни работи по шосето София — Клисура; направа на водопровод в София; забрана за участието на държавни чиновници в изборни агитации и демонстрации против правителството; изработване на правилник на Върховната смесена палата и Закон за мерките и теглилките в Княжеството; изменяне на съществуващите правила за стипендиите; военната служба в артилерията; бюджета за 1882—1883 г. и др. в) Народно събрание (1880—1887) — запазените адреси, тронни слова, обръщения и др. съдържат данни за: предстоящото разглеждане на законопроектите за Народната милиция, финансите, железниците и др.; гласуваните пълномощия на княза (1881) и налагащата се смяна в състава на правителството; посещенията на Батенберг в

Сърбия и на Карол I в България; одобряване на договора, подписан във Виена, за построяване на жп линия в Княжеството, свързваща турските със сръбските линии; откриване сесиите на IV и V ОНС. г) Министерство на вътрешните работи (1881—1883) — документите съдържат сведения за извършени инспекции от д-р Ив. Грим и д-р К. Бонев по санитарното състояние общо на страната, на София, на военната болница и казармите и на военното училище; статут за работата на главния лекар във войската; отпускане на парична сума на Русенското градско общинско управление във връзка с посещението на Милан IV Обренович и др. д) Министерство на външните работи — част от дейността на министерството (1882—1886) е представена с телеграми, рапорти и ноти, съдържащи сведения за: размяната на дипломатическата кореспонденция между България и Турция (1882); въоръжени чети, преминаващи от България в Турция по инициативата на български емигранти от Македония (1882); домовете за турски сираци от Освободителната война и преговори с Нихад паша за изселване на турци от България (1882); скъсване на дипломатическите отношения между България и Русия (1886); църковните дела в Княжеството и др. е) Министерство на финансите — запазен е проекто-бюджет за доходите на Княжеството (1 март 1881 — 1 март 1882) и писмо (1885) с предложение за заем от страна на финансова къща с представител в София Васо Петрович. ж) Министерство на правосъдието — документите (1882—1886) се отнасят до назначения, уволнения и премествания на съдии, адвокати и служители в съдилищата; допълнение към временните съдебни правила и др. з) Министерство на обществените сгради (1882) — документалните материали съдържат сведения във връзка с някои членове от устава на пощите и телеграфите; назначението на Т. Минков за чиновник в пощите и телеграфите; насаждения по шосето София — Княжево и др. и) Министерство на войната — съхранява се голяма група инструкции, планове и регламенти (1884 и б. д.) за военната служба на всички видове войски в руската императорска армия; заповеди, писма, доклади, изложения и др. (1879—1886) за: награждаване на военни с орден за храброст (подполк. Попов, кап. Розанов, кап. Соколски, пор. Александров и др.); оставката на министъра на войната В. Крилов (1882); недоразумения между офицери, предизвикани от политиката на М. Хитрово (1882); отношенията между руските и българските офицери; задълженията и изисква-

нията към руските офицери на служба в българската войска; организацията на бълг. войска и задълженията на княза, военния министър, офицерите и Ген. щаб; санитарното състояние на Военното у-ще; предложение за прилагане на балони на бойното поле с разузнавателна цел (1886); преименуването на I пеши соф. полк (1886); униформата на бълг. войска и др. От материалите, отнасящи се към М-вото на войната, е обособена група документи (1887—1889) относно офицерския състав на армията; учредяване на Емеритална каса при Военното м-во (1888); назначения, премествания, уволнения, командировки и отпуски на личния състав на армията; съставяне на комисия за откриването на конезавод в с. Кабиюк (1888); занятия с офицерите от бълг. армия; условията за изпращане на бълг. офицери в чужди висши учебни заведения; награждаване на офицери с кръст „За десетгодишна служба“ — С. Муткуров, Д. Николаев, С. Кисьов, К. Паница, П. Тантилов, Г. Агура, Ст. Паприков, Вълнаров, М. Савов, Д. [?] Петрунов, К. Никифоров, В. Винаров и др. (1889); инвалидни пенсии за членове на семействата на убити през Сръбско-българската война и др.

2. Документите, отнасящи се за държавния преврат (27 апр. 1881 г.) и режима на пълномощията, съдържат сведения за: съставяне на м-во начело с ген. К. Ернрот; учредяване на Държавен съвет и неговия устав; структурата на управлението в България, функциите на Държавния съвет, Министерския съвет, администрацията, предстоящото гласуване на закони за чиновниците, печата, жандармерията, правосъдието, санитарното дело и др.; построяване на жп линии в България; инструкциите, дадени на М. Хитрово за дейността му в България; правителствени промени (1883); експулсирането на митр. Мелетий от София (1883); съгласието на Т. Бурмов да поеме управлението на М-вото на финансите (1883); дейността на ген. Л. Соболев и Ал. Каулбарс и недоволството от тях (1883); искането за възстановяване на конституцията и комисия за изработване на проект за нова и др.

3. С правителствената политика по Бреговския въпрос (1884—1885) са свързани документи по уреждането на сръбско-българския конфликт за правата над спорната територия; за политическото положение в Сърбия; за схващанията на Милан IV Обренович за руската политика на Балканския п-ов.

4. Запазени са програми, заповеди, покани и карти относно маневри на австрийската войска при

Пилзен (1885), в които вероятно е участвувал и Батенберг.

5. Многобройни документи се отнасят до Съединението (1885). Те съдържат данни за: отрицателното отношение на австроунгарското правителство към един подобен акт (писмо на Р. Бигелебен до Батенберг, 1884); нежеланието на Русия да се преназначи Ал. Богориди за ген. губернатор на Изт. Румелия (1884); подготовката на населението в Изт. Румелия за съединение и устава на Българския таен централен революционен комитет; изпращането на делегации при Батенберг с цел да го уведомят за взетото решение за съединение; обявяване на военно положение и създаване на военни съдилища в Южна България; становищата на имп. Вилхелм, кралица Виктория и Бисмарк по въпроса за Съединението; убеждението на руското правителство, че в подготовката на Съединението са взели участие Батенберг и П. Каравелов; необходимостта от подобряване на отношенията между Александър III и Батенберг; предложението на Ил. Цанов на Цариградската конференция и хода на преговорите; подкрепата на Англия по време на конференцията; споразумението на Великите сили и решенията на Цариградската конференция и др.

6. Сръбско-българската война (1885—1886) е богато документирана. Отразени са политическите събития (окт. 1885) и подготовката ѝ: настроението в Сърбия срещу България и прояви на враждебност след Съединението; изпращането на д-р К. Стоилов с мисия за преговори в Сърбия; отказът на Милан IV Обренович да приеме Д. Греков, носещ писмо от Батенберг с уверение за приятелство и искане за споразумение; мнението на Бисмарк за една бъдеща сръбско-българска война; мобилизацията в Турция и др.

Документите от ноем.-дек. 1885 г. свидетелствуват за: военните приготовления на Сърбия; военните операции на Видински, Плевенски, Дунавски, Търновски, Преславски, Приморски полк, артилерията, кавалерията, източнорумелийските дружини и др.; боевете при Сливница и Пирот; придвижването на сръбски войски към Трън; бомбардирането на Видин; ултиматума на граф Р. Кевенхюлер за спиране напредването на бълг. войски; предложението на Високата порта за посредничество при сключване на примирието и за изпращане на турска комисия в Пловдив; мисията на Меджид паша — специален делегат по сключването на примирието; спиране на военните действия; броя на убитите, ранените и безследно изчезналите; събиране и изпращане на помощи за България от Дармщат; предложение за свикване на конфе-

ренция във Виена от военните аташета на Великите сили по сключването на мира; подготовката на сърбите за подновяване на военните действия, съсредоточаване на войски към Видин и помощта на Австрия; отпътуването на Кевенхюлер от Белград и спечелването на Гадбан ефенди за бълг. кауза; мисията на ген. Шакир паша за изработване на условията по примирието; предложението за изпращане на кап. Панов като делегат на Виенската конференция; включването на В. Винаров в работата на конференцията; условията за сключването на примирие и др.

Документите (1886—1887) във връзка с войната съдържат данни за: предстоящото изпращане на Меджид паша като делегат на конференцията за мирни преговори в Букурещ заедно с Ив. Гешов; благодарност за помощта, оказана на България от руския ЧК, възглавяван от Йозефович; връчване на благодарствени значки на ЧК на членове от семейството на Батенберг за оказаната санитарна помощ през войната; отчет за санитарната дейност през войната; поздравления и възхвали за успешния й изход и др.

7. Във фонда се съхраняват документи относно политическата криза в България (1886—1887) с данни за: превратa на 9 август 1886 г. — детронирането на Батенберг и съставянето на временно правителство; оставките на майор П. Груев, митр. Климент, Д. Цанков, Т. Бурмов и Хр. Стоянов; съставяне на правителство (12 авг. 1886) начело с П. Каравелов и членове Ст. Стамболов, майор К. Никифоров; митинги за възвръщането на Батенберг; обявяване на военно положение в страната; изпращане на комисия за посрещане на княза; арестуването на П. Каравелов, Ил. Цанов, митр. Климент, К. Никифоров и Ол. Панов; неодобрението на Александър III относно завръщането на Батенберг; мнението на Бисмарк за мирно уреждане на кризата и за необходимостта от подобряване на отношенията между Александър III и Батенберг; окончателната абдикация на Батенберг и определяне на регентите; откриването на V извънредна сесия на IV ОНС от Стамболов, Каравелов и Муткуров; следствието над офицерите П. Груев, Ан. Бендерев, Р. Димитриев, Г. Вазов, Стоянов, Селяновски, К. Никифоров и др.; политическото положение на България след абдикацията на Батенберг — партийни борби, освобождението на Груев и Бендерев, смъртното наказание на офицерите Паков, Белов и Енчевич във връзка със Сливенския бунт, бунтовете в Русе, Силистра и Бургас; руската политика и политиката на Великите сили по бълг. въпрос; възможностите за връща-

не на Батенберг на престола; кандидатурата и избора на Валдемар Датски за княз на България; кандидатурите на Мингрели и Фердинанд; избора на Фердинанд за български княз и др.

8. Към дейността на Батенберг като княз на България се отнася и обособената група от разни документи (1879—1888), съдържащи: прокламация на Александър II към българите от Изт. Румелия във връзка с изтеглянето на руските войски от областта; разписна книга за посещения при Батенберг; брошура с публикувани писма, засягащи финансови въпроси между Османската империя, България и Великобритания; реч на Милан IV Обренович при откриването на Скупщината; завещание на Батенберг във връзка с управлението на страната след неговата смърт; списък на притежавани от Батенберг ордени; проект за химн, посветен на княза; стихотворения в негова чест и др.

Дейността на Батенберг след абдикацията е обособена в две групи: а) офицер в Австрийската армия — с данни за зачисляването му в австрийската армия и произвеждането в чин полковник (1890); за австрийски маневри (1888); за състава на армията и др. и б) разни документи — разписна книга за посещения при Батенберг (1886—1889); изрезки от вестници относно слухове за падането на Бисмарк; интервю с Батенберг в Грац по политическото положение в България — режима на Ст. Стамболов и др.

Към документалните материали с общо съдържание се отнасят брошури с автографи: „Немската политика и финансовата реорганизация“, „Положението в Изтока“, докладът „Произход и разселване на сърбите и българите и началото на държавния и социалния им живот“; карта на Германската империя и други печатни материали.

Във фонда са запазени документални материали от, до и за членове от семейството на фондообразувателя: 1. Към биографичните материали (1892—1894, 1901) за съпругата му Йохана фон Хартенау се отнасят и изрезки от вестници с кратки данни за живота ѝ.

Кореспонденцията ѝ се състои от две писма, отпечатани във вестниците „Индепанданс Белж“ и „Ла Реформ“ до бълг. студенти в Брюксел с благодарност за съболезнованията по повод на смъртта на Батенберг (1893) и преписка между нея и командуването на I пехотен на княз Алексан-

дър I полк във връзка с изпратени предмети за спомен от Батенберг.

Писмата и телеграмите до Й. Хартенау са многобройни и в преобладаващата си част са във връзка със здравословното състояние на Батенберг, съболезнования за смъртта му и съобщения за изпращане на бълг. делегация за погребението. Между авторите на писмата и телеграмите са: Абаджиев, княз Адолф, ерцхерцог Албрехт, А. фон Хесен, Ангелов, Г. Андраши, Г. Арас, Е. Бардо, Х. и Г. Биргханс, Б. и Л. Батенберг, А. Бец, Браунмюлер, Л. и Р. Ветер, Виктория I, ерцхерцог Вилхелм, В. Вюртенберг, Ем. Георгиев, Е. Гика, А. Головин, митр. Григорий, фон Дегенфелд-Шьонбург, Е. Лудвиг, княз фон Изенбург Бирщайн, Карлос — дук на Мадрид, Каролев, А. Корвин, К. и А. Ламберг, А. Лихтенщайн, М. Батенберг-Ербах, Р. фон Мах, Милан IV Обренович, ген. Д. Николаев, Р. фон Клайн, д-р К. Стоилов, български студенти в Брюксел, Женева, Лвов, Монпелие, Мюнхен, Фердинанд I, Ф. Хохенлое, Ф. Батенберг, С. де Хауке, Хун и др.

2. Кореспонденцията до Юлия Батенберг (майка) се състои от лично писмо (1880) от С. Ползикова и песен от А. Щьонрих (1885), посветена на Батенберг.

3. Запазена е биографична статия от в. „Еберщедтер цайтунг“ (1889) за Александър Хесен (баща).

Кореспонденцията от А. Хесен включва писма и телеграма до Александър III, княз Константин и Лойергер с данни за събитията в България (1885), отношението на Александър III към Батенберг и лични въпроси.

Между авторите на писмата и телеграмите до А. Хесен са: ерцхерцог Албрехт, Виктория I, В. Вюртенберг, Ал. Екзарх, Г. Калноки, Франц Йосиф I, В. Шефер и др. В по-голямата си част те са във връзка със здравословното състояние на Ал. Батенберг (1887). Други третират политически събития в България (1881) и желанието на Ал. Екзарх да служи на княза; поздравления за Ал. Батенберг по случай годишнина от победата му в Сръбско-българската война (1886) и др.

4. Кореспонденцията до Лудвиг Батенберг (брат) съдържа писмо от Виктория I във връзка с политическите отношения между Русия, Австрия, Германия и Англия (1885) и съболезнователна телеграма от Г. Начович за смъртта на Батенберг (1893).

5. Запазена е и поздравителна телеграма до Франц Йосиф Батенберг (брат) от Вендещадт.

6. Към кореспонденцията до Мария Каролина фон Ербах Шьонберг (сестра) се отнася изрезка от в. със стихотворение от Е. Манголд по повод на смъртта на Батенберг.

7. Съхранени са и документи във връзка с Лудвиг I (родственик), велик херцог на Хесен: анонимна биографична брошура (1844) и материали, илюстриращи дейността му — карти (1806) на бойното поле при Йена и Ауерщат, адрес, програми, статии, заповеди и др. (1822... 1844) за празненство в двореца на Хесенския херцог; за полагане на основния камък и откриване на паметника на Лудвиг I в Дармщат.

8. Във връзка с наследниците на Лудвиг I са запазени печатни материали — вестници „Гутенберг", „Нойе райнишес фолксблат" и др.

Документалните материали от, до и за други лица са: извлечение от рапорт (1887) във връзка със събрание на Юнион клуб в София по случай годишнината от смъртта на членовете му Маринов и Л. Тонорд и писмо от Спиро [?] до Маринов [?] със сведения за Филип Тотю.

Ф. № 272; 88 515 док.; 1846... 1939[1] г.; 11 инв. оп.; пост., 1950, 1963, 1966 и 1972 г.; бълг., англ., нем., рум., фр. и др. ез.; части от фонда — в ЦДИА (ф. 568)[2]

ИВАН ЕВСТРАТИЕВ (ЕВСТАТИЕВ) ГЕШОВ (ГЕШЕВ)

(Роден в 1849 г. — Пловдив; починал в 1924 г. — София)

Обществено-политически деец преди Освобождението: осъден на смърт и заточен в Цариград (1877), амнистиран след подписването на Санстефанския мирен договор; буржоазен политически деец, икономист и банкер, книжовник и публицист след Освобождението: председател на Областното събрание и на Постоянния комитет в Пловдив и директор на финансите в Източна Румелия (1879—1883); директор на БНБ (1883—1885), министър на финансите (1886, 1894—1897), министър на външните работи и изповеданията и министър-председател (1911—1913); народен представител, председател на Народното събрание и член на парламентарни комисии; председател на Народната партия (от 1901), а от

---

[1] Ранните документи са свързани с живота на родителите на фондообразувателя, а по-късните — с членове на семейството му.

[2] В Музея на революционното движение в Пловдив се съхранява и фонд на братя Гешови.

1920 г. — на Обединената народнопрогресивна партия, след 1923 г. преминава в Демократическия сговор; съден (1923) от държавата като виновник за националната катастрофа след войната (1913). Дописен (от 1881) и редовен член (от 1884), ковчежник (1884—1898) и председател на БКД (дн. БАН).

Източници

За фондообразувателя: Бобчев, Ил. С. Живот, дейност и възгледи на Иван Евстратиев Гешов (1849—1924). С., 1933. 68 с.; Бобчев, С. С. Иван Евстатиев Гешов (1849—1924). С. [1934], 57—62; Български алманах за 1896 г. С., 1896, 11—13; Иван Евстратиев Гешов. Възгледи и дейност. С., 1926. 179 с. с 2 портр.; КБЕ. Т. 2, с. 19; Нашата дума . . ., 247—262; Сто години БАН . . . Т. 1, с. 163.

Публикации на документи: Възвъзова-Каратеодорова, К. Писма на Константин Иречек до Иван Ев. Гешов. — Изв. Нар. библ. „Кирил и Методий", 12 (18), 1972, 187—198; Из архивата на Евлогий Георгиев. (Писма от Евлогий Георгиев до Ив. Ев. Гешов), С., 1907. 109 с.

От биографичните материали за фондообразувателя са запазени: пътен лист (за свободно пътуване в Румъния и Сърбия — 1896, 1900); визитни картички; некролози (1924); рецепти и др. Съхраняват се бележник с лични, етнографски и исторически бележки (след 1885) и реч на Ил. С. Бобчев „Кой е Иван Евстратиев Гешов" (1908).

Многобройни и най-разнообразни по вид са документите, свързани с материалното му състояние: във връзка с недвижимите му имоти (къщи, места, ниви, воденици и др. — покупки и продажби, поправки и ремонти, обзавеждане и поддържане, събиране на наеми, изплащане на данъци, водене на дела, изпращане на призовки, уреждане на дългове, съдебни отношения с различни лица и пр.); за доставки на различни домакински уреди и съоръжения и направените разходи по тях: внос на стоки от чужбина за домашни и лични потреби (мебели, съдове, дрехи, книги и др.); изплатени суми за извършени различни услуги в дома на Гешов (заплати на прислуга, работници и др.); за изразходвана електрическа енергия и вода; за внесени суми за застраховки и осигуряване за живот, имот и др.; за получени и изпратени телеграми, препоръчани пратки и писма, записи, колети и пр. в България и чужбина; за разходи по поддържане и снабдяване със съоръжения за файтон, кола и др. Запазен е и препис от завещанието на Гешов (1923).

Писмата-чернови от Гешов са до следните адресати: Българско дипломатическо агентство — Виена, Българско търговско агентство — Цариград, Българска народна

б-ка — София, Дж. Болдуин, Борис III, К. Величков, Евл. Георгиев, Н. Геров, митр. Григорий, българско строително д-во „Ив. Грозев и с-ие", Г. Дагарадинов, Ст. Данев, Хр. Г. Данов, д-во „Балкан" — София, Централно д-во на Банк дьо Прованс — Париж, Търговска камара — София, Русе, Пловдив и Варна, Лендербанк — Виена, Николай II, Т. Пулиев, Хр. Пулиев, Ст. Стоянович, Х. Сърмаджиев, Т. Теодоров, Ан. Унтерберг, Фердинанд I, Др. Цанков. Те са главно за икономическата и финансовата политика на България през 90-те год. на XIX в.: сключването на търговски спогодби с Австрия, Германия, Англия и Франция (1894—1896); внос на стоки (1895) от Австрия (спирт, спиртни напитки, захарни изделия, кибрит, свещи и др.); сключването на вътрешни и външни заеми (с Отоманската б-ка, с Френско-германския банков синдикат — 1899 и др.); проект за митнически съюз с Турция; среща на Гешов с Е. Венсен (1895) във връзка с финансови проблеми на България; строеж на жп линии у нас с авансирани суми от чуждестранни банки (линиите Сарънбей — Нова Загора, Вакарел — Цариград и др.); законопроекта за откупуване на жп линиите Перник — Радомир, Сарънбей — Нова Загора, Русе — Варна; дейността на строителното д-во „Ив. Грозев и с-ие". Има сведения и за: дейността на търговската кантора „Евл. Георгиев" — Букурещ, българската болница „Евл. Георгиев" — Цариград, Българската църква — Букурещ, Текстилната фабрика в Карлово и оборудването ѝ с машини от Англия; дейността на Гешов като министър на финансите (1886); благотворителната дейност на Евл. Георгиев и Хр. Пулиев (подарени от тях суми за мавзолея в Плевен); изпълнение завещанията на З. Сароглу, П. Рашев и Евл. Георгиев; обявяване на Съединението; честване, посветено на Ем. льо Лавеле; за паметника „Цар Освободител" и мавзолея в Плевен.

Автори на кореспонденцията до Гешов са: Г. Аврамов, Г. и Д. Агура, Ж. Адам, Т. Алексиев — Е. Кемалев и с-ие, М. Ангелаков, А. Андрия, Г. Аргиропулос, Е., Л. и М. Арие, проф. М. Арнаудов, Ив. Астарджиев и с-ие, М. Байер и с-ие, М. Ангелаков, А. Андрия, Г. Аргиропулос, Е., Л. и М. Багиста, Дж. Баучер, проф. П. Бахметиев, Ив. Бацаров, К. Бебис и синове, Ан. Безеншек, Т. Бейтс и с-ие, Хр. Белчев, П. и В. Берон, Е. Берту и с-ие, О. Билиг, В. Благоева, П. Бобев, В. Бобошевски, Ст., Ил. и Н. Бобчев, П. Бобевски, Дж. Болдуин, Борис III, П. Боткин, Г. Дагарадинов, Е. Брадел, С. Браунщайн, Д. Буров и с-ие, Н. Бъкстон, Р. Вагнер, Ив. Вазов, К. Вакаро, архим. Василий, К. Величков, Е. Венсен,

А. Веричано, Ст. Веркович, Г. Вернаца, Я. Вешин, Е. Вис и с-ие, И. Воли, П. Габе, д-р К. Гелберт, Хр. Гендович, Г. Георгиев, Евл. Георгиев, Г. Георгов, епископ Гервасий Сливенски, Ив. Герджиков, П. Германов, Евл. П. Геров, Н. Геров, М. Герова, Евл. Ив. Гешов, Ив. Д. Гешов, Ив. Ст. Гешов, Ив. Хр. Гешов, Н. Ив. Гешов, Р. Хр. Гешов, Ст. Ив. Гешов, А. Ив. Гешова, М. Ив. Гешова, Х. Ив. Гешова, Ив. Говедаров и с-ие, М. Голдшмид и с-ие, К. Гойлинг, Ал. Головин, Др. Горанов, Петко и Петър Горбанови, А. Грам, Хр. Гребенаров, митр. Григорий Доростоло-Червенски, Ив. Грозев, Фр. Грюнангер, Г. Губиделников, А. Давидов и с-ие, Г. Дагарадинов, Л. Дагоров, д-р Ст. Данев, Г. Даскалов, П. Дахер и с-ие, А. Джаджови и с-ие Кръстови, Дж. Джекерсон и с-ие Брос, Хр. Джиджев, В. Диамандиев, С. Добрович, архим. Доситей Ковачев, българско акц. д-во „Балкан“, акц. д-во „Мир“, бълг. гимнастическо д-во „Шипченски герой“ — София, д-во „Дисконто гезелшафт“ — Берлин, електрическо д-во „Едисон с-ие“ в Суан — Лондон, първо бълг. застрахователно д-во „България“ — София и Русе, Народно земеделско д-во — София, В. Друмев, И. Дюбели, Дюма и с-ие Гийо, Х. Еберхард, С. Ебщайн, бр. А. Елиас, Ф. Елиот, Естрин и с-ие, проф. Т. Жантил, Н. Живков, А. Жилбер, Ю. Жулио, Ст. Заимов, П. Зарзов, С. Захей, Г. Згурев, д-р Л. Золотович, Зомер и с-ие Венигер, А. Ибишев, Ат. Иванов, Г. Иванов, Д. Иванов, Ив. Иванов, Н. Иванов, П. Иванов, Ст. Иванов, Хр. Иванов, Ю. Иванов, Игнатий Рилски, А. Изворов, Д. Икономов, Ст. Илич, Хр. Илич, проф. д-р К. Иречек, О. Искендер, Д. Ихчиев, М. Йованович, Хр. Йорданов, екзарх Йосиф I, Д. Йоцов, Ат. Каблешков, Д. Казаков, ген. П. Калитин, Ив. Калпазанов, А. Каназирски, Ст. Каравелов, Е. Каравелова, Ст. Караджов, Ат. Каракашев, д-р В. Караконовски, Хр. Караминков, А. Карима, Р. Каролев, Л. Касъров, П. Кисимов, княгиня Клементина, Я. Ковачев, Е. Колмар, М. Колони, Б. Кон, Ал. Константинов, Ст. Костов, К. Крес, П. Кропоткин, А. Круп, Г. Кръстевич, В. Кръстеняков, В. Кънчов, Ем. Лавеле, М. Лако, Л. Леже, Ал. Людсканов, Ан. Ляпчев, М. Маджаров, Д. В. Манчов, княгиня Мария Луиза, Р. фон Мах, П. Мелон, митр. Методий Кусевич, Св. Миларов, проф. д-р Л. Милетич, Е. Милкова, М-во на външните дела, Б. Минцес, Д. Минчович, Р. Миркович, Н. Михайлов, Д. Мишев, д-р Д. Моллов, П. Момчилов, проф. Ив. Мърквичка, П. Наботков, Ив. Найденов, Н. Начов, Гр. Начович, Хр. Негенцов, Н. Ножаров, Славянско благотворително д-во — Петербург, Руско параходно и търговско д-во — София, Градско общинско управление —

Варна, Видин, Г. Джумая, Карлово и др., К. Олимпиадис, К. Освалд и с-ие, А. Остерзетцер, К. Павлов, Ст. Панаретов, Е. Паница, Б. Папазоглу, ген. Ст. Паприков, К. Паркюс, митр. Партений Софийски, Ив. Пеев — Плачков, С. Перисе, Д. Петков, М. Петрова-Чомакова, Н. Пиперов, К. Попеску, Хр. Попов, Г. Прошек, Й. Прошек, Евл. Н. Пулиев, Н. Хр. Пулиев, Т. Хр. Пулиев, Хр. Н. Пулиев, А. Н. Пулиева, А. Т. Пулиева, Е. Хр. Пулиева, Н. Радев, С. Радев, Ив. Радионов, д-р В. Радославов, М. Радославов, митр. Максим Райкович, Б. Райнов, Ратклиф и с-ие Хорнер, К. Рене, Ал. Ризов, Д. Ризов, Х. Рийд, Н. Рихард, В. Рихте, У. Ричардсон и с-ие, Ж. Роже, Ив. Салабашев, Б. Сарафов, М. Сарафов, Ю. Секулич, митр. Симеон Варненски-Преславски, Ф. Симидов, Св. Синод на Българската църква, Н. Славков, Ю. Скайлер, Ив. Славейков, С. Славов, Е. Словачек, П. Смит и с-ие синове, Ст. Стамболов, Г. Стамболски, д-р Хр. Стамболски, д-р Д. Станчов, П. Станчов, А. Стивънс, д-р К. Стоилов, В. Д. Стоянов, Хр. Стоянов, Ем. Странгфорд, Странски и с-ие Михайловски, проф. д-р Г. Странски, Х. Сърмаджиев, д-р С. Табаков, Т. Такев, ген. П. Тантилов, проф. Ал. Теодоров-Балан, Т. Ив. Теодоров, Т. Ст. Теодоров, митр. Теодосий Скопски, свещ. Г. Тилев, Й. Титоров, И. Тодоров, Д. Тончев, А. Тошев, К. Трънка, Н. П. Тъпчилещов, П. Хр. Тъпчилещов, Ч. Търнър, Н. Тюфекчиев, А. Уйлсън, М. Ууд, проф. д-р Й. Фаденхехт, Фердинанд I, Й. Филаретова, проф. д-р Б. Филов, Г. Фингов, Ив. Хаджиенов, д-р Г. Хаканов, проф. М. Халански, Б. Хитева, П. Хитов, А. Хранов, Д. Хранов, К. Христов, Л. Цървулков, Г. Цветков и с-ие Ив. Василев, А. Циглер и с-ие, Ф. Цимерман и с-ие, Д. Цухлев, А. Чалъков, И. Чапрашиков, Л. Ф. Чипев, Т. Ф. Чипев, ч-ще „Виделина“ — Панагюрище, В. Шак, К. Шапкарев, Б. Шарс, А. Шариан, Б. Шатц, Г. Шиваров, проф. д-р Н. Шипковенски, Ст. Н. Шишков, проф. д-р Ив. Шишманов, д-р М. Ст. Шишманов, К. Шкорпил, К. Шлайхер и с-ие Шюл, Ат. Шопов, В. Шопов, Г. В. Шопов, Г. М. Шопов, И. Щърбанов, А. Юбер, Г. Юруков, М. Яблонска, Д. Яблански, Т. Яковлев, д-р Г. Янколов, Фр. Яшке и др.

Тематично тази кореспонденция е разпределена в следните групи:

1. По икономически и финансови въпроси (края на XIX и началото на XX в.). Голяма част от тях са: относно финансови и банкови операции и търговски дела между български и чуждестранни банки, фирми и български търговци в страната и чужбина (Бълг. нар. б-ка, Бълг. тър-

говска б-ка, Бълг. кредитна б-ка, Земеделска б-ка, Бълг. ген. б-ка — София, Акционерна б-ка „Напредък“ — Плевен, Бълг. гаранционна б-ка — София, Бълг. търговска и индустриална б-ка — София, Витошка б-ка, Индустриална южноруска б-ка — София, Отоманска б-ка — Цариград, София и Париж, Нидерландска б-ка — Париж, Сръбска народна б-ка — Белград, Солунска б-ка — София и Цариград, Гръцка търговска б-ка — Атина, Унгарска б-ка — Будапеща, Адриатическа б-ка — Триест, Борсова б-ка — Париж, Лондон, Бреславска дисконто б-ка — Берлин, Винер Банкферайн — Виена, Креди лионе — Париж, Лендер-банк — Виена, Югоизточна б-ка — Лондон, Румънска нар. б-ка — Букурещ, Национална б-ка — Ню Йорк, Френско-германски банков синдикат и др.); за откриване, закриване и функциониране на разни банки у нас и в чужбина, финансовата дейност на БНБ — кръгообращение на банкноти, сечене на сребърни и никелови монети (1884... 1891), сключване на заеми с чуждестранни банки и др.; за основаването, задачите, целите и дейността на редица акционерни дружества и търговски фирми у нас и в чужбина, като: Командитно д-во „Бр. Козареви, Генев — Шишков и с-ие“ — Силистра (1909), Експертно американско д-во — Ню Йорк (1897—1898), Транспортно д-во — Варна (1895), търговско д-во „Източни килими“ (1900), Българско автомобилно командитно д-во — София (1907), клон от Генерално транспортно д-во — Виена в София (1911), Кредитно акционерно д-во „Нива“ — Каварна (1912), д-во „Асикурациони дженерале“, „Алексиев с-ие Кемалов“, „Хр. Джиджев с-ие Н. Зоев“, „Киров с-ие Гребенаров“, „Т. Балабанов и с-ие“, „Стефанович с-ие Димитров“, „Александър Блуменфелд“, осигурително д-во „Балкан“, акционерно д-во „Мир“, застрахователно д-во „България“ — Русе, българско корабоплавателно д-во „Варна“, Търговско индустриално бюро на И. Пенев — Париж (1908); за митническата политика; за възлагане представителства на чужди фирми в България и на български в чужбина на определени частни лица; за дейността на Бълг. строително д-во по построяването на жп линията Цариброд — София — Вакарел (1886—1898) — състав на Управителния съвет и настъпилите промени в него, сключване на заеми и уреждане на сметки, капитали и материални затруднения, печалби и загуби, доставка на локомотиви, релси, вагони и други строителни материали, пускане на линията в експлоатация, свързването ѝ със сръбската част от жп линията Цариград — Виена, дейността на техническата комисия, пречки от страна на

българското правителство, секвестиране материали на дружеството в Сърбия, опити на чужденци да експлоатират линията и др.; за построяване, откупуване или експлоатиране на жп линии (Русе — Варна, Ямбол — Бургас, Търново — Трявна — Борущица, Вакарел — Белово — Саранбей, Шумен — Търново — София и др.); за построяване на пристанищата в Бургас, Варна и Кюстенджа (1893—1894); за построяване на мост на р. Дунав (1897); за създаване и развитие на фабрична промишленост у нас: основаването на Първа софийска ф-ка за вълнени платове (1906), Кибритената ф-ка в Костенец и Д. баня, оборудването на Книжната ф-ка за линиране и подвързване в София (1899—1905); Тъкачната ф-ка в Своге (откриването ѝ в 1896 г.); Парна валцова ф-ка за брашна на Евл. Георгиев в Княжево, построяването на розоварна ф-ка в Карлово с участието на чуждестранни специалисти; построяване на захарна ф-ка в София и създаване на захарна промишленост в България (90-те г. на XIX в.); за Химическата ф-ка за восък, лепило и др. в Оряхово (1895); проект за създаване на консервна фабрика в България (1900); за построяването на тъкачна ф-ка от италианска компания с представител М. Рок (1899—1901); за ф-ка за копринени тъкани в Станимака (1894—1897); за предложение на НС (1892) за построяването на книжна ф-ка; за построяването и функционирането на тъкачна ф-ка „Евл. Георгиев“ в Карлово и дейността на Хр. Джиджев като предприемач на строежа и директор на ф-ката и на Хр. Попов като директор (доставка на строителни материали; организиране и поддържане на фабриката; оборудването ѝ с машини и машинни части от Англия, Австрия и Германия; привличането на специалисти от Англия, доставка на вълна от Врачанско, Плевенско, Карловско и др.; персонал; капиталовложения и реализирани печалби; пласмент на произведената продукция; уреждане на сметки по производството и продажбата на стоките, за затварянето на ф-ката след смъртта на Евл. Георгиев и отдаването ѝ под наем; за социалистическа пропаганда между работниците във ф-та и др.); за ф-та за производство на мастило в Н. Загора; за бирена ф-ка в София, спиртни ф-ки в София и Враца, книжна ф-ка в Габрово; за упадъка на занаятите в Ловешко, Котел и други селища; за внос и износ на: вълна, тютюн, кожи, лой, мед, никел, спирт, барут, розово масло, каменна сол, брашно, земеделски машини, пръскачки, манифактури, колониални и други стоки, прилагане на бандеролната тарифа; за издаването на „Общ годишник за Румъния и България“ с адреси на търговци,

индустриалци, фабрики, дружества и др.; за Пловдивското изложение (1899); за участието на България в международен митнически конгрес в Брюксел; за проект относно откриването на Български търговско-промишлен музей.

Към същата група се отнасят и сведенията за дейността на търговска къща и банкерска кантора „Н. и Хр. Пулиеви с-ие Евл. и Хр. Георгиеви" — Карлово, Букурещ, Браила и София, както и на Ив. Ев. Гешов относно: сключени търговски сделки с български и чуждестранни търговски фирми; извършени покупко-продажби на стоки; реализирани печалби и натрупани капитали, вид и размери на закупените и продадените стоки; уреждане на търговски сметки, търговски връзки със страните от Центр. и Зап. Европа, Русия, Турция и Гърция; затруднения и загуби на ф-ката поради митническата тарифа и валутните колебания в турската империя; други финансови и банкови операции: отпускане на кредити, уреждане на сметки, ипотеки, полици и пр. с разни банки, дружества и частни лица у нас и в чужбина, събиране на лихви, получаване на доходи от ценни книжа, недвижими имоти и др., изплащане на дългове, покупко-продажби на канторски имоти, съдебни дела; отношения между съдружниците, състояние на реколтата в чифлиците, спадане цените на зърнените храни и др.

2. По о б щ е с т в е н о - п о л и т и ч е с к и в ъ п р о с и: министерски кризи, кабинетни промени, предизборни агитации и борби, провеждане на митинги и избори, беззакония, ходатайства за назначения, уволнения, премествания и пр.; сесии на НС, избор на народни представители, конституционни промени; подготовка и провеждане на Съединението, становището на руското правителство; политическата криза (1886); избора на Фердинанд Сакс-Кобурготски за княз; Стамболовия режим и падането му (1894), назначаване на Ив. Ев. Гешов за министър на финансите (1894), съставянето на кабинета на д-р К. Стоилов (1894—1899), втория Стамболов режим; законите за: десятъка, данъка октроа, поземления данък, акцизите, неправилно отпуснатите пенсии, патентите, градобитнината, тютюните; за прокарването на законопроекта за покровителствуване на земеделската индустрия; законопроекта за семейните имоти (1894—1897); откриването на миров съд в с. Каменлар, Разградско (1901); посещение на Фердинанд в Цариград (1896); избора на Ив. Ев. Гешов за шеф на народната партия; за дейността на Централното бюро на партията; за устава и правилника ѝ, за нейни членове, избор на

бюра, съставяне на клубове и пр. (1901—1920), студентски вълнения (1905) и др.

3. По дипломатически и военни въпроси (1885—1918): Сръбско-българската война (1885); възстановяването на дипломатически отношения между България и Русия (1896); обявяване, ход и последици от Балканската и Междусъюзническата война; положението на българското население в Добруджа (1913) и отношението на румънските власти към него; взаимоотношения между България и Австрия, Русия, Турция, Гърция, Сърбия, Румъния и други страни (уреждане на спорни въпроси, сключване на конвенции и др. между наши и чужди представители); интереса към политическото положение на България на френски и други западни делови кръгове според Е. Лавеле; среща на Ст. Стамболов с Франц Йосиф I (1895); посещение на сръбския крал в България (1896); българската мисия в Лондон (1901) и отказа на Солзбъри да приеме бълг. княз; участие на България в Международната конференция в Рим относно вземане на мерки срещу анархистите; мнения за съюзническите отношения и преговорите на България с балканските държави; изпращането на руски войски на границата на Германия и Австрия (1887); съсредоточаването на бълг. войски на сръбската граница (1891); политическа и финансова криза в Турция (1896); разискванията на Хагската конференция (1899); за националноосвободителните борби в Македония (формиране на чети, отпускане на помощи и пр., борбата срещу сръбската и гръцката пропаганда, контакти между македонски и арменски революционери; мнение на Лавеле по Македонския въпрос и необходимостта от славянско разбирателство; черковно и училищно дело в Македония — издаване на берати за български владици; проект за закриване на печатницата и книжарницата на Самарджиев в Солун; заточение на солунските българи К. Самарджиев и Н. Стоянов и отзвукът сред населението в Солун.

4. Документи по културно-просветни въпроси: училищното и учебното дело в края на XIX и нач. на XX в. — построяването на гимназията „Д-р П. Берон“ в Одрин (1889—1890); построяването на девическо у-ще в Габрово (1890), за училищната сграда в Шумен (1890), откриването на професионално девическо у-ще в Котел (1890) и на търговското у-ще „Евл. Георгиев“ — Пловдив (1901), поддържането на електротехническото у-ще в София (1909), преместването на Духовното у-ще от Самоков в София, Държавното низше практическо земеделско у-ще в Кюстендил

(1911), построяването на у-ща в Бяла Слатина, Врачанско, и др.; училищата в Македония (1890—1912); бълг. гимназия „Кирил и Методий“ в Солун; приемането на българи в Роберт-колеж — Цариград (1890—1912); построяването на българско у-ще в Цариград със съдействието на Бълг. екзархия; средствата, отпуснати от Общинското управление на столичните градски общински у-ща (1893); дейността на учил. настоятелство в Карлово (1893); училищното дело в Свищов; предложение в НС за намаляване заплатите на учителите (1902); проведените реформи по учебното дело и недоволства на учители (1902); построяването и дейността на български читалища в различни селища на страната — Карлово, Пловдив, Панагюрище и др.; културно-просветни и други д-ва, музеи и библиотеки (основаване и дейност на Бълг. книжовно д-во; отпечатването и разпространението на Периодическо списание и сътрудничеството на Гешов, Сп. Вацов, Ив. Шишманов в него; изборът на Евл. Георгиев и Панарет Рашев за почетни членове на д-вото (1884) и др.; д-во „Славянска беседа“: Музикалното д-во — София; Народния музей в София; Народната библиотека в София; дейността на Държавната печатница и др.; отпечатването и разпространението на книги, сборници, периодични издания и пр. — „Рибний буквар“ на П. Берон, „Исторически преглед на Българската църква“ от проф. М. Дринов, подготовката на сборник от статии в чест на 30-годишната научна дейност на Дринов и участието на харковския професор М. Халански, „Речник на български язык“ на Н. Геров, „Исторически разкази за българските дарения“ от Д. Х. Гендов, „Балканският съюз“, „Записки на един осъден“, „Думи и дела“ от Ив. Ев. Гешов; отношението на западни общественици и учени към трудовете на Гешов върху българското стопанство, финанси и работническа класа и др., „История на Брациговското въстание“ от Н. Хр. Петлешков, „Пътувания из България“ и „История на България“ от проф. К. Иречек, „Популярна занаятчийска библиотека“, стихосбирки на К. Христов, „Училищен алманах“ от Хр. Максимов, „Български алманах“ от П. Петров, сборник „Добруджа“, трудове на Г. Баласчев из областта на българската археология; трудове на проф. П. Бахметиев и др.; периодичните издания „Балканска трибуна“, „Земеделска защита“, „Независима България“, „Родопски ек“, „Свобода“, „Свободно слово“, „Селянин“, „Съветник“, „Прогрес“, „Поборник опълченец“, „Трибуна“, „Търговски вестник“, „Новини“, „Мир“, „Държавен вестник“, „Списание на Икономическото дружество“, „Македонски преглед“, „Македонски глас“, „Гра-

динар", „Ехо" (Шумен), „Електричество", „Светлина" и др.; становището на проф. Ал. Теодоров — Балан за българския правопис; учението на българи в чужди учебни заведения (Русия, Франция, Германия и др.) и разпространението на социалистически идеи между тях; художествена изложба в София (1897), картини на проф. Ив. Мърквичка („Софийска къща", „Софийска селянка" и др.) и участието му в оформянето на иконостаса на параклиса в Плевен; художествените творби на Ив. Ангелов („Жетварка" и др.), на Ив. Димитров („Гуслар", портрет на Евл. Георгиев и епизоди от Сръбско-българската война), на А. Митов („Селянка"), на А. Пйотровски („Пожарът в Батак") и др.; покупка на картини от художника Н. Михайлов; изпратени 20 000 литографни репродукции на четири исторически картини от Фр. Яшке [?] със сюжети из българската история; честването на 20-годишнината от Априлското въстание в Пловдив, Перущица и др.; полагане на основен камък на паметника на В. Левски в Карлово (1903); честване юбилея на екзарх Йосиф I (1902); събиране на суми за честване паметта на Ем. дьо Лавеле (1893); честване на проф. д-р Л. Милетич (1912), на Ив. Вазов и др.; построяване на паметник на Ес. дьо Лавеле и на Евл. и Хр. Георгиеви; изнесени сказки от Л. Леже за България във Франция и Холандия и др.

5. Въпроси, свързани с обществено-благотворителната дейност на Гешов: отпускането на заеми за поддържане на студенти и ученици у нас и в чужди учебни заведения — Одеса, Париж, Лайпциг, Цюрих, Брюксел, Женева, Ганд, Прага, Берн, Петербург, Хайделберг, Гренобъл, Тулуза, Лозана, Цариград и др. (между бълг. студенти, кореспондирали с Гешов, са: Д. Благоев, Ив. Бацаров, Н. Бобчев, Н. Бояджиев, С. Дамянова, А. Даскалов, П. Ваклидов, Т. Сахатчиев и др.); подпомагане на социално слаби или материално затруднени лица, пострадали от войни и природни бедствия; построяване или материално подпомагане на обществени организации, болници, у-ща, църкви и др. (построяването на Висшето у-ще в София; уреждане на парични въпроси на Ефорията на у-щето; водени съдебни дела по изпълнение на завещанието на Евл. Георгиев; събрания на изпълнителите на завещанието в София и др.; българската болница „Евл. Георгиев" в Цариград — построяване, издръжка и персонал на болницата, назначаване на служители, заплащането им и пр.; болницата в Карлово); избирането на Гешов за почетен председател на Д-вото на пловдивчани в София; основаването на музея към Народната библиотека в Пловдив и

отправената покана към Гешов да подари материали, свързани с миналото на града; назначаването му за подпредседател на Централната комисия в София за събиране на помощи на благотворителното братство „Йосиф I“ в Цариград (1899); откриването на ч-щето „Ив. Ев. Гешов“ в Пловдив; (1905); внесени от него суми в полза на учениците от Първо професионално у-ще по ръчно и машинно плетачество — София; направено дарение на БКД (1907); по подпомагането на фонда „Милосърдие“ за бедни ученици при основните у-ща в Солун; материално подпомагане на сиропиталището „Княз Борис Търновски“, Благотворителното д-во — Хасково, гимнастическото д-во „Юнак“ — Шумен, отпуснати суми на д-вото за безплатни ученически трапезарии „Тодор и Анна Пулиеви“ — София, за Бълг. д-во „Червен кръст“, за Централното поборническо-опълченско д-во — София, за Читалищния съюз в България (1912); подпомагане на разни периодични и други издания — „Популярна земеделска библиотека“, сп. „Ехо“ и др.; сведения и за завещанията и фондовете на Бракалов, Г. Даскалов, З. Сароглу, митр. Панарет Рашев, д-р П. Берон, д-р Н. Пиколо, Хр. Касъров, М. Кифалов, М. Колони, М. Бенли, д-р Ив. Селимински, Ст. Илич, К. Нектариев, Н. Василиади, Българска добродетелна дружина, митр. Максим Райкович.

Засегнати са още и следните въпроси: дейността на Българската екзархия (1891—1911); електрифициране на София, Карлово и други градове в страната (1888—1890); участието на митр. Методий Кусевич в благоустрояването на Ст. Загора; водоснабдяването на Пловдив; откриването на телефонна линия София — Русе (1895); откриването на каменовъглена мина в с. Каяджик, Хасковско, и край Пловдив (1893—1900), каменни кариери и др. за цимент, хром, талк и пр. в с. Воден, Караагач, Марково, Фердинандово, Бургаско (1893) и др.; природни бедствия: пожар в Котел (1894), София (1900) и Пазарджик (1904), земетресение в Цариград (1894), наводнение в Пловдив (1895), градушка и наводнение в Добрич (1898) и др.; българи, градинари на работа в Русия, Австрия и др. (1894—1922); награждаването на Евл. Георгиев с орден „Св. Александър“ II степен, „Румънска корона“, „Меджидие“ и др.; отслужени панихиди в Солун, Букурещ и др. по случай годишнини от смъртта му; убийството на Ал. Константинов (1897); смъртта на Б. Ботев (1885), Н. Паница (1887), х. Иван Хаджипенчович (1894), Евл. Георгиев (1897), д-р К. Стоилов (1901), П. Каравелов (1903), Н. Геров (1900), Александър I Батенберг (1893), Александър III (1894), Умберто I (1900),

Милан Обренович IV (1901) и др.; изборът на Николай II (1894), годежът на Александър I с Драга Машич (1900); революционни вълнения на о-в Крит (1897), студентски вълнения във Виена (1904—1905); бележки на Г. Телбизов за живота на банатските българи; изплатени суми на З. Стоянов от Народното събрание във връзка с пътуването му за Париж; конгрес в Будапеща на Международния кооперативен съюз по въпроса за кооперациите в Югоиз. Европа и др.

Запазени са и поздравителни телеграми (Нова година, имени дни, годежи, сватби и др.); визитни картички без и с поздравителен текст; покани за приеми, обеди, балове, вечеринки, театрални представления, годежи, сватби, менютни карти и др.

I. Многобройни материали документират разнообразната и богата политико-обществена и служебна дейност на Гешов:

1. Член и председател на Народната партия. В редица писма, телеграми, списъци, квитанции, разписки, членски книжки и др. има сведения за: платен членски внос; съставяне на бюра и клубове в страната; имената на членовете на културния клуб в София; събори на партията (1904, 1912 и 1920); недоразумения между партийните членове; отпечатване на избирателни бюлетини, покани и др.; брошурите „Защо е силна народната партия“ (1909) и „Как ще напредва нашата партия“; избора му за шеф на партията (1901); подготовка и провеждане на избори, митинги и събрания; ходатайства за назначения, уволнения и премествания; партийния орган в. „Мир“; Обединената народнопрогресивна партия (1922) и др. Запазени са и: устав на акционерно д-во „Мир“ (1899) и слово на Ил. Цанов за възвеличаването на България в Първата световна война. Споменава се и за: честуване на Априлското въстание в Перущица (1906); събиране на помощи от Окръжния комитет във Враца за децата на загиналите през Първата световна война (1917) и др.

2. Министър. а) Има сведения за приемане на оставката му като министър на финансите (1886). б) Като министър на финансите и управляващ М-вото на търговията и земеделието са запазени документи във връзка с икономическото и финансовото състояние на страната: бюджети; държавни дългове; договори; заеми; мита; акцизи; такси; търговски отношения — внос и износ на България с Русия, Сърбия, Румъния, Австрия, Англия, Белгия, Германия, Италия, Франция, САЩ, Швейцария, Турция и др. (1880 ... 1905); конвенция между България и Русия

(1883); разходи на учрежденията в Южна България (1886); броя на държавните чиновници и подведомствените на М-вото на финансите (1887—1898); отпуснати заеми от Австрийската имперска б-ка, Винербанк ферати, Креди Лионе, Лендербанк, Банк Интернационал, Банк дьо Пари, Румънска народна б-ка и др. (1889 . . . 1897) за строеж на жп линии (София — Роман, Роман — Шумен, Цариброд — София — Вакарел, Саран бей — Нова Загора, Галац — Бърлат, Питещи — Куртя де Аржеш, пристанищата в Бургас, Варна, Кюстенджа и др.); финансово-отчетната дейност на М-вото на финансите (1890—1901) — направени разходи за командировки в страната и чужбина, заплати на служителите и пр.; държавната наличност на БНБ и клоновете ѝ в Пловдив, Варна и Русе; действителната наличност в злато, сребро и разменни суми в окръжното ковчежничество (1895—1897); въвеждане на обща митническа тарифа и облагане с мита, акцизни такси и др. на наши и чужди стоки (1895—1900); държавните дългове (1897); кредити за превъоръжаване на войската, доставка на оръжие и пр. (1897). Още и за: финансовото положение в Италия (1894); данъчната система в Сърбия; бюджета на М-вото на финансите в Румъния; винарски конгрес във Фокшани и пр. (1895—1897); изложба на тютюни в Берлин (1895); дипломатическите представители в Белгия и др. Споменава се и за: внесени закони в НС — за сечене на български монети (1884—1887), румелийския избирателен закон (1886); земеделските каси (1895), и др.; партийни борби; провеждане на избори, митинги и др. (1894—1901); честуване на Априлското въстание в Панагюрище (1895); откриване на IX ОНС (1896); акц. д-ва „България“ и „Балкан“ (1896); министерска криза в България (1897); учение на българи в чужбина; четата на Х. Димитър и Ст. Караджа и др. Запазени са и: закони, законопроекти, правилници и др. за риболовството, съдопроизводството, тютюна, Земеделската б-ка, земеделските каси; насърчение на местната промишленост, спестовните д-ва в България и др.; списъци на фабрики, мелници, пивоварни и др., на определените от НС инвалидни и поборнически пенсии, на училищни, общински и дружествени библиотеки в страната, на българи, завършили образованието си у нас или в чужбина, и др. в) Като министър на външните работи и изповеданията и министър-председател (1911—1913) се съхраняват укази, писма, молби и др. със сведения за: отчуждаване на места в Бургас за разширяването на жп линията (1911); състояние на държавното съкровище (1912); съсредоточаване

австрийски войски на сръбската граница; Тройния съюз (1912); състояла се среща между д-р Ст. Данев и граф Викенбург в Букурещ (1912); закриване на XV ОНС (1913); участието на Сл. Николов като доброволец в Македоно-одринското опълчение; награждаването на Ив. Ев. Гешов по време на Балканската война и др.

3. Народен представител, председател на Народното събрание и член на парламентарни комисии. В запазените документи има сведения за: избора на Гешов като член на парламентарната комисия и нейната дейност (1897—1898) и като народен представител (1896...1911); освобождаването му от длъжността председател на НС и избор на нов председател (1901); откриване на НС (1901); свикване на XII ОНС (1902) и др. Има сведения и за: уреждане библиотеката на НС (1889); изменение и допълнение на Закона за горите (1894); насилия по време на изборите (1896); увеличаване заплатите на съдебните следователи (1897—1898); реформи в селските общини (1898); устройство на съдилищата, углавното съдопроизводство и пр. (1898); откриване на търговско-промишлен музей в България (1898); отпускане на суми за отпечатване на „Поборнически сборник" (1898); солниците в с. Малък Герен (1899); изменения в бюджето-проекта (1901); законопроектите за горите и за основното и средното образование (1901); протести срещу въвеждане монопола на тютюна, увеличение на поземления данък, изменение на Закона за градските общини (1901); отменяне на договорите за заема и монопола (1901); съединяване на народната и прогресивно-либералната партия (1901); зверства на турците в Одрин (1901); честуване на Априлското въстание в Брацигово и изработения медал за поборниците и опълченците (1901); честуване на 25-год. от боевете на Шипка и освещаването на храм-паметника (1902); намаляването на учителските заплати (1902—1903); загуби на държавното съкровище по неоправдани суми от М-вото на вътрешните работи за реформи в образователната система (1907); откриване на военни отделения към държавните болници (1916); законопроекта за допълнение на Закона за амнистията (1919); законопроекта за допълнителен кредит към бюджета (1919—1920); изменяне на Закона за трудовата повинност (1921); изменение и допълнение на Закона за организиране и подпомагане на заетите (1922); Закона за акцизите и общинския налог (1922); бюджетопроект (1922—1923); търговия със зърнени храни (1921—1922); проект за построяване на теснолинейка

Саран бей — Лъджане — Неврокоп (1920); жп линиите Търново — Трявна — Борущица, Борущица — Тулово — Ст. Загора и др.

4. Директор на финансите в Източна Румелия. Запазени са негови изложения и заявления до председателя на Окръжния съд в Пловдив, адресирани до Гешов сведение и писмо във връзка с българските у-ща в Изт. Румелия (1880), освобождаването му от длъжността по собствено желание (1883) и др.

5. Директор на БНБ и управител на Българ. търговска банка. Документите се отнасят за: приемане на поста директор на БНБ (1883), подведомствените на БНБ Русенски, Варненски и Пловдивски клонове (1895); награждаването му с орден от румънския крал (1886); пътуването му до Ню Йорк във връзка с уреждане финансови въпроси на осигурително д-во „Балкан" (1921). Запазени са и: правилник „за служителите при БНБ" и таблица за йерархическия ред на банковите служители.

6. Член на управителния съвет на Софийската класна лотария. Документите засягат назначаването му (1898) и освобождаването му от длъжност (1900); получаване на билети и др. Има и чернова на правилника на лотарията.

7. Председател на постоянния комитет в Пловдив. Съхранените няколко документа са във връзка с: избора на Ив. Цанков за нар. представител в Областното събрание (1879); и др.

Към дейността на Гешов може да се отнесат писма, телеграми, разписки, рапорти, доклади, изложения и др. със сведения за: границите на България след Съединението; мюсюлманските села в Кърджалийско (1886); чужди застрахователни д-ва, функциониращи в България (1891...1909); издирване на хромови, железни, манганови и медни руди (1891... 1909); уреждане положението на служители, назначени на секретни служби към М-вото на вътрешните работи (1891... 1898); участието на Гешов в комисията по повдигането на земеделието и търговията в България (1892); първото българ. изложение в Пловдив (1892) и Първия земеделски промишлен конгрес в Пловдив с председател Гешов (1893); откупуване на „Училищен алманах" от Хр. Максимов (1900); земеделието в България (1901) и производството на тютюн (1903); приходите и разходите на държавното съкровище (1904); търговията на Солунското пристанище (1909—1910); организирането на Славянския събор в София (1910); геоло-

жки проучвания във Варненско (1911); назначаването на Гешов за член на комисията по преглеждане законопроекта за данъка върху приходите към М-вото на финансите (1911); заеми от френски банки (1913); реквизиране на зърнени храни в Силистра (1917); несправедливостта спрямо България с подписването на Ньойския договор (1919); апела на д-р Фр. Нансен по повод „глада в Русия" — статистика за производството на зърнени храни и др. (1921); арестуването на Ал. Стамболийски (1923) и др. В тях се споменава и за: сметки на Ив. Симеонов в Разчетната комисия (1880) във връзка с доставка на хляб за войските по време на Освободителната руско-турска война; отпусната сума от Руското генерално консулство в Цариград на наследниците на ген. К. Кесяков (Т. И. Тъпчилещова и Т. Кесяков — 1903) за загуби, причинени през време на войната; награждаване на Гешов с кръст (1910) като участник в Априлското въстание; дейността на Центр. македонски революционен комитет, бунтове в Солун, Сяр и Битоля, покушения срещу В. Кънчев, Н. Лазаров и др., дейността на Тр. Китанчев, броя на населението в Македония, на българските черкви, училища и др.; икономически и политически сведения за Скопие, Разлог — географско положение, климатични условия, и пр. (1894 . . . 1914). В някои от документите се споменават: Ив. Вазов, Ст. Михайловски, П. Р. Славейков, Ц. Гинчев, П. П. Славейков, Т. Влайков, Ал. Константинов, д-р Хр. Стамболски, П. Горбанов и др.

II. Стопанско-търговската дейност на фондообразувателя е също богато документирана.

1. Управител на търговска кантора и банкерска къща „Евлогий Георгиев".

а) Организационни документи. Автори на тези документи са: Ив. Ев. Гешов, Евл. Георгиев, Хр. Георгиев, Хр. Пулиев, Н. Пулиев и др. Документите дават сведения за: основаването, функционирането и ликвидирането на кантората; отношения с фирмата на бр. Пулиеви и поемане управлението на кантората от Гешов, а по-късно от синовете му; ликвидиране на негови имоти в Англия.

б) Документи за взаимоотношенията на фирмата на Гешов с банки, дружества и частни лица: М. Ангелаков, А. Афталион, бр. Балабанови, Англо-австрийска б-ка — Виена, Англо-българска б-ка, Балканска б-ка — София, Британска б-ка—Лондон, Брюкселска б-ка, Българска земеделска б-ка — София, Българска народна б-ка, — София, Българска търговска б-ка — София и Русе, Дойче Хайделсбанк—Франкфурт, Итало-румънска б-ка,

Манчестерско-ливерпулска банкова група — Лондон, Кредитна б-ка — София, Креди Лионе — Лондон, Париж, Хемниц, Банка за народен кредит — София, Банк дьо Пари — Париж, Банк дьо Прованс — Париж, Румънска б-ка — Букурещ, Банка за търговия, индустрия и книжнина — София, Френско-белгийска б-ка — Брюксел, Париж, П. Генов, Ив. Говедаров, Ефория „Бр. Евлогий и Христо Георгиеви", Оперна дружба, Народно осигурително д-во „Балкан" — София, Букурещко д-во „Братство", Л. Касъров, бр. Караначови, Курвоазие — Бертолд и с-ие — Париж, Д. и Ив. Петрови, Икономическо-кредитно търговско д-во — Плевен, Дисконто гезелшафт — Берлин, Международна търговска б-ка — Петербург, Депозитна и сконтова б-ка — Букурещ, Банкферайн — Виена, Банка за народен кредит — София, Българско д-во „Червен кръст" — София, Застрахователно д-во „Дачиа Романиа" — Букурещ, Хр. Пулиев, Г. Сандоз, Ив. Симеонов, Н. Станкович, Х. Сърмаджиев, Банкерска к-ща Майер и с-ие Афталион — София, Търговско-банкерска кантора Ал. Г. Новаков — София, Г. Томанов, бр. Цанкови и с-ие Георгиеви и др. Те дават сведения за: покупко-продажба на имоти; ценни книжа и др.; уреждане на сметки, влогове, кредити, ипотеки и пр.; движения на капитали и акции; сключване на договори, заеми и др.; препращане на чекове, облигации, купони и други ценни книжа; участие на чужди капитали в български банки; откриване и закриване на текущи сметки; отпускане на държавни заеми от чужди банки; продажби на облигации от заеми; внасяне на парични суми; депониране на баланси и сметки; уреждане на застраховки; поддържане на имоти; събиране на наеми; облагане и изпращане на данъци; погашения на заеми; продажба и отчуждаване на имоти; водене на съдебни дела; уреждане на наследства; осигуряване на работна ръка; изплащане на заплати; покупко-продажба на зърнени храни; условия и такси за застраховане на зърнени храни от страна на румънското застрахователно д-во по Дунава и Черно море; отчети за текущата работа на търговската кантора „Евлогий и Христо Георгиеви" и др. Споменава се и за: румъно-български преговори за секвестиране на българските имоти в Румъния; уреждане на недоразумения между Евл. Георгиев и Ив. Горанов; Карловския павилион в Първото пловдивско изложение; къщата на Евл. Георгиев в Солун, подарена за девическо у-ще; болницата „Евл. Георгиев" в Цариград; Висшето у-ще „Христо и Евлогий Георгиеви" в София; българското у-ще и църква в Букурещ; предоставяне на документи от архива на Евл. Георгиев на Мих. Ди-

митров, за да напише история на Добродетелната дружина; събиране на суми за „фонд д-р К. Стоилов“ за написване на книга за живота и политическата му дейност; румъно-български преговори по прилагане на Ньойския договор; новооткритите д-ва „Народноосигурително д-во „Балкан“; земетресение в Карлово и др.

в) Финансовоотчетни документи (касови дневници, наръчници, партидни, приходно-разходни и други книги, сметки и извлечения от сметки, копирни книги и др.), които осведомяват за цялостната търговско-финансова дейност на кантората (1846—1938), за икономическото и финансовото развитие на страната (развоя на капиталистическите отношения и попадането на България под икономическата и финансовата зависимост от западните капиталистически държави). Те отразяват наличните капитални вложения и движението на капитала; приходите и разходите; печалбите и загубите; задълженията и заверенията на кантората; активите и пасивите; покупко-продажби на разни стоки и размерите на извършения стокообмен; видовете стоки, с които е търгувала фирмата (аби, анасон, восък, вълна, гайтани, добитък, зърнени храни — пшеница, ръж, царевица и др.; каплами, килими, кожи, кожарски изделия, машини, ориз, памук, сахтияни, тютюни, ямурлуци и др.); връзките с чуждестранни и български фирми; взаимоотношенията на кантората със следните банки и промишлени д-ва: б-ка „Леополд Лангер“ — Виена, Б-ка за народен кредит — София, Бълг. кредитна б-ка — София, Бълг. търг. б-ка — София, Русе, Варна, Пловдив, Винербанк ферайн — Виена, Дисконто гезелшафт — Берлин, Креди Лионе — Париж, Лондон, Женева, Москва, Одеса, Национална б-ка — Ню Йорк, Отоманска б-ка — София, Парижка б-ка, Румънска б-ка — Букурещ, Швейцарска б-ка — Цюрих, Женева, д-во „Балкан“ — София, д-во „Бъдъщност“ — Шумен, Първо българско застрахователно д-во — София и др., Бълг. строително д-во „Ив. Грозев и с-ие“, Акц. д-во за построяване на Бургаското пристанище, Бълг. параходно д-во — Варна (данни и за основаването и дейността му). Има сведения за постъпили и излезли от кантората ценни книжа (като облигации от 6% Бълг. държ. заем от 1888 и 1892 г., от 5% Софийски градски заем и др.; акции от Бълг. търговско параходно д-во — Варна, от д-во „Мир“ — София, д-во „Балкан“ — София, Акц. д-во на съединените тютюневи фабрики — София и др.); за заприходени от ценни книжа суми; за курса на ценните книжа; за текущи и други тър-

говски и банкови сметки на членове на съдружието (Н., Хр. и Ив. Пулиеви, Евл. и Хр. Георгиеви, Ив. Ев. Гешов и др.); на наследници на Ив. Ев. Гешов (Евл., Евст. и Н. Гешови, М. Гешова, Хр. Ив. Гешов, А. Пулиева, Н. Радев, Е. Сърмаджиева, Х. Яблански и др.); на други лица, които имат търговско-финансови връзки с кантората (Г. Аврамов, И. Александреско, М. Балабанов, Т. Балабанов, П. Бахметиев, В. Бобошевски, Дж. Болдуин, Д. Бракалов, Д. Буров и с-ие, С. Вакаро, Ст. Веркович, Г. Вернаца, Г. Георгиев, Н. Геров, Ив. Говедаров, Ив. Грозев и с-ие, д-р Ст. Данев, Г. Даскалов, Хр. Джиджев, И. Димитреску, Хр. Дюкмеджиев, К. Дюлгеров, В. Золотович, Д. Икономов, Калъпов с-ие Марков, Хр. Карагьозов, Хр. Караминков, бр. Караначеви, Я. Ковачев, Кон с-ие Митлер, Ст. Костов, Г. Мимиди, Т. Минков, бр. Миткоолу, Михайловски с-ие Хайрабедиан, Д. Мишайков, Гр. Найденов, Д. Папазоглу, Ив. Салабашев, Ив. Славов, Г. Табаков, П. Тъпчилещов, Хр. Тъпчилещов, М. Хаджицачев, К. Цанков, И. Щърбанов). Има сведения и за дадени суми от кантората с благотворителни цели — за подпомагане на: български училища, читалища, болници, библиотеки, църкви и др. в България, Румъния и Турция; просветни, благотворителни и други дружества; участници в националноосвободителното движение в Македония; българи, учещи се в чужди учебни заведения; пострадали от природни бедствия и пр. Отбелязани са разходите по: завещанието на Евл. Георгиев (адвокатски възнаграждения на Т. Теодоров, Г. Згурев, Ив. Гешов и др. във връзка с делото на Гешов с държавата, за консултации по делото и др.); други дела на кантората; по смъртта, погребението и построяването на паметник на Евл. Георгиев; по изплащане на данъци и осигуровки; за ремонти, поддържане и експлоатация на имотите в София, Софийско, Оряховско, Плевенско, в Букурещ, Галац, Браила и др. Има сведения за настъпили промени в кантората, както и за управлението ѝ (сл. 1894): закриване на клона в Галац (1886), прехвърляне на оборотни средства и ефекти от кантората — Букурещ в кантората — София (1911), участието на Хр. Пулиев в управлението ѝ; поемане на управлението в Букурещ и в клона ѝ в Браила от Евст. Гешов и др.; за служители при кантората (Н. Николов, П. Атанасов, Г. Дагарадинов, В. Христов и др). Между финансово-отчетните документи на кантората се намират още: таблици (1891—1928) за реализирани печалби; за събрани суми от наеми на недвижими имоти, от лихви, комисионни, камбио, продажби на недвижими имоти (1897—

1911); за лични сметки на Евл. Георгиев; за реколтата (1910—1911) от мушията „Прясна ноуа"; за зърнени храни, намиращи се в складовете на мушията „Прясна векe" и др.; годишни и месечни баланси (1849—1939), равносметки на Хр. и Н. Пулиеви, на Евл. Георгиев, Ив. Ев. Гешов, М. Гешова и др., на Бълг. болница „Евл. Георгиев" в Цариград (1899); воденицата в Княжево; и др.; за приходи и разходи от ценни книжа и др.; разписки за изплатени суми по: заплащане на служители и на работници в канторски имоти; за адвокатски възнаграждения; стипендии на студенти; панихиди на Евл. Георгиев; построяване мавзолея му в Букурещ; построяването на сградата на дом „Иван и Мария Гешови" в София; изплатени суми на наследници на Гешов и др.; квитанции (1892—1921) за платени данъци и митнически такси; ценни книжа — чекове, полици и протести на полици, бордера за изплатени ценни книжа от Евл. Георгиев на банка „Креди Лионе" в Одеса; списъци с номера на излезли от тираж облигации и на ценни книжа, собственост на кантората; сведения за курса на ценните книжа.

г) Документи от фабриката за вълнени изделия „Евл. Георгиев" в Карлово. Запазената кореспонденция, организационно-административните и финансово-отчетни документи осведомяват за: доставка на строителни материали; извършени дърводелски, зидарски и други работи по построяването на фабриката; оборудването ѝ с машини и машинни части от чужбина; устройството ѝ, капиталовложения, производството и пласмента на вълнени изделия; доставката на вълни от Браила, Улмени, Тулча, Кюстенджа и др. (1891); уреждането на сметки за извършените покупко-продажби; приходите и разходите; сключени заеми и др.; годишните стокови наличности във ф-ката и магазина към нея; уреждането на бояджийница; назначаване на служители; предаването на ф-ката, според завещанието на Евл. Георгиев на Карловската община (1897); предоставяне на експлоатацията ѝ за десет години на Ив. Астарджиев (1898); сключени договори за доставка на шаеци за войската и полицията; участието ѝ в Пловдивското изложение (1892); финансови отношения с фирмите: Попович — Илич и с-ие в Лясковец, Маркс и с-ие в Солун и др.; изплащане на заплатите на предприемача на строежа К. Крес и др. Сведения и за: откриването на търговска къща за продажба на зърнени храни за външния пазар в Бургас; производство и търговия с розово масло; ф-ката за розово масло в Карлово на П. Шиер и с-ие и бр. Митови; износ на масла за европейския

пазар; отпуснати от Гешов заеми на Хр. Джиджев. Запазени са: акт за построяването на ф-ката (1890), правилник за службите ѝ; окръжно (1891), с което се задължават чиновниците да се обличат с дрехи от местен произход, и др.

д) Универсален наследник на Евл. Георгиев и изпълнител на завещания. Най-многобройна е групата документи относно завещанието на Евл. Георгиев. Кореспонденцията засяга въпроси, свързани с: извършени финансови операции в кантората — Букурещ по изпълнение на завещанието; отпуснатите средства за основаване и поддръжка на Висшето у-ще в София; отправените срещу Гешов обвинения за извършени злоупотреби и становището на А. Вричано по този въпрос; изпълнение на завещанието по предаването на ф-ката за вълнени изделия в Карлово на Градското общинско управление; по построяването на бълг. църква в Букурещ и старопиталище в Карлово; смъртта на Евл. Георгиев и др. Между официалните документи са запазени: протоколи (1897, 1911 и 1927) за предаването на Букурещкия окръжен съд на плика със завещанието на Евл. Георгиев и ключовете от касите на кантората в Букурещ, за констатиране материалното състояние на завещанието, за изпълнението на чл. 13 от него за построяването на Висше училище в София; проект на „Устав на Ефорията по надзора на завещанието или подарени с общеполезна цел фондове"; доклад (1915) за взетите решения от изпълнителите на завещанието във връзка с тълкуването на чл. 13 от него; окръжно за продължаване търговската дейност на Евл. Георгиев от изпълнителя на завещанието му; преп. от завещанието на Евл. Георгиев (30 юли 1893 г.); искова молба (1907) срещу Гешов за 16 млн. лв. Запазени са ръкописи и бележки, между които са: юридическите консултации на проф. А. Вайс, проф. М. Планиол, проф. И. Фаденхехт, А. Вричано и др. по заведената искова молба и обвиненията на бълг. правителство срещу Гешов и др.; по оспорване на завещанието (1882); съобщение под наслов „Наследството на Евл. Георгиев" — за излезли под това заглавие сборници с консултации на споменатите юристи. Няколко ръкописи на Н. Радев, между които и ръкописът „Разбор на исковата молба от 1907 г." са във връзка със защитата на Гешов. В тях са изтъкнати заслугите му при отпускането на средствата за: Текстилната ф-ка в Карлово, Българската болница в Цариград, Висшето у-ще в София и Солунската гимназия. Има сведения и за прякото участие на Гешов в тези предприятия. В приведе-

ните в подкрепа на доказателствата писма има сведения и за основаването от Евл. Георгиев на кантората в София (1889) под управлението на Гешов и сведения от политически характер: падането на Стамболовия режим (1894); преминаването на престолонаследника в лоното на православната вяра (1896) и др. Финансовоотчетните документи са относно заплатени суми за: фотографиране на завещанието и отпечатване на брошурите: „Официални документи по завещанието на Евл. Георгиев", „Из архивата на Евл. Георгиев за Университета, за Българската болница в Цариград, за наследници..." и др. Запазени са и печатни материали по делото — статии от в-ците „Дневник" и „Мир", брошурата „Писмен отговор" от Т. Теодоров и др.; пълномощно на Н. Радев и договор между А. Веричано и Ив. Гешов за водене на защитата му. Има документи във връзка с други завещания (пряк изпълнител на което е бил Евл. Георгиев, чиито функции приема Гешов като негов наследник). Запазено е завещанието на А. Г. Аврамов за предвидените от него суми и недвижими имоти за обществено полезни цели и за наследниците му. По завещанието на д-р П. Берон са две писма от Бълг. митрополия в Одрин за посредничеството на Гешов между Евл. Георгиев и Одринското училищно настоятелство във връзка с отпуснатите за нуждите на училищата суми. По-многобройна е групата документи по завещанието на д-р Н. Василиади и дейността на Гешов като касиер на настоятелството на фонда с изчерпателни данни по: уреждането, дейността и закриването (1898) на Кожарското училище в Габрово; неговото преустройване в Железаро-ножарско у-ще (1899), както и закриването му (1900); устройване на Техническо у-ще в Габрово (1904) и откриването към него на шестмесечен курс за усъвършенствуване на майстори-ножари; ремонти на сградата, направа на леярници, ковачници и др., обзавеждане; назначаване на майстори по различните занаяти; доставка на машини и съоръжения от различни австрийски и унгарски фирми; бюджета, приходите и разходите на училищата, сметки с Българската народна б-ка; за купени облигации за сметка на училищния фонд от държавния заем (1888); извършени осигуровки срещу пожари и др.; освобождаването на Гешов от управлението на фонд „Д-р Н. Василиади" (1906); завещаните от д-р Василиади имоти в София, за приходите и разходите им, поддържане и ремонти; заплащане на извършените строителни, електро- и водоснабдителни ра-

боти и пр. Относно завещанието на М. Милков са два протокола за продажба на негов наследствен имот. Документите по завещанията на К. Нектариев, митр. Панарет Рашев, С. Радулов, К. Тричков, Т. Теодоров, Н. Попович, Т. Хр. Пулиев, архим. Максим Райкович са относно: отваряне, легализиране и изпълнението им, водени дела във връзка с някои от тях и др. Запазените документи по завещанието на З. Сароглу са относно: направените постъпки за признаване на завещанието от 12 май 1885 г.; за заведен иск против наследниците на Сароглу, хода на съдебните дела в Атина и Петербург във връзка със завещанието; действията на митр. Григорий, Министерството на просвещението, Ив. Ев. Гешов и защитата в лицето на адвокатите Милтиадис и Д. Раллис за запазването на завещанието, вкл. и сумите, определени за България; предложението за изпращането на М. Балабанов в Атина и Хр. Стоянов в Русия със същата цел; за кореспонденцията на Гешов със Сароглу и личните им срещи в Атина; за учредяване на Епитропия за изпълнение на завещанието; за мисията на Г. Груев и Я. Геров в Атина; за отпуснати от Сароглу приживе средства за построяването на църкви и училища в Русе и за издържане на бедни ученици; за консултации с атински адвокати по делото; за противоречията между гръцките съдебни власти и пълномощниците на българското правителство.

III. Материалите относно обществено-благотворителната дейност на Гешов са разпределени в няколко групи:

1. Документи за дейността му като член и председател на Българско дружество „Червен кръст“ — София. а) Запазената кореспонденция е относно: създаването на Българското младежко д-во „Червен кръст“ (1921); получена финансова подкрепа от американското д-во „Червен кръст“; участието на Гешов в VII международна конференция на „Червен кръст“ в Петербург, в VIII международна конференция в Лондон (1907) и в X международна конференция (1921); апел на бълг. делегат Ив. Герджиков на конференцията (1921) във връзка с положението на военнопленниците в Гърция и Сърбия; изпратени помощи (1919) от Съюза за подпомагане на бълг. пленници в Женева; сключени заеми от д-вото (1911 — 1912); изпратени от германското д-во „Червен кръст“ — Берлин проспекти за прочистване на водата за пиене (1905); уреждането на абонамента на д-вото за „Международен бюлетин на Червен кръст“ (1908 и 1909); сведения за испанското д-во

„Червен кръст". б) Между организационните и финансовоотчетните документи са: проекто-устав на БЧК; доклади на Гешов за целите, организацията, финансите и дейността на д-вото; покана за събрание на Софийския клон (1906); правилник и разписание на Обществото за милосърдни сестри „Св. Тройца" при БЧК; програма на курса за милосърдни сестри при него; печатни образци на американското д-во „Червен кръст" — Вашингтон за разни организационни акции; адреси на американски дружества; описание на списанието на чехословашкото д-во „Червен кръст" (1922); циркуляр на лигата на д-вото „Червен кръст" — Париж (1924) с популярни статии на здравни теми; квитанции, разписки и други документи за издължен членски внос, внесени суми за обществено полезни цели; таблици за заплатите на милосърдните сестри, работещи в държавните болници (1922—1923).

2. Запазени са документи за дейността на Гешов като член, председател и почетен председател на разни просветни и благотворителни дружества, комитети, комисии, читалища и съюзи, между които са: Благотворително д-во „Помощ" — Пловдив; Благотворително д-во „Състрадание" — Троян; Добродетелно д-во „Лепта за най-бедните" — София; Бълг. природоизпитателно д-во — София; Бълг. археологическо д-во — София; Взаимно благодетелно д-во „Подкрепа" — София; Музикално д-во „Родна песен" — София; Д-во на бълг. публицисти — София; д-во „Кирил и Методий" — София; Образцово спомагателно д-во „Родопска искра" — с. Чепеларе, Асеновградско; Д-во за безплатни ученически трапезарии „Тодор и Анна Хр. Пулиеви" — Карлово; Бълг. хуманно д-во „Компас" — Виена; ч-ще „Трезвеност" — Сухиндол; Съюз на бълг. учени, художници, писатели — София; Благотворително д-во „Помощ" — Пловдив; Женско образователно д-во „Саморазвитие" — Варна; Благотворително д-во „Евл. Георгиев" — Тутракан; Българско гимнастическо д-во „Сокол" — София; д-во „Славянска беседа" — София; Студентско д-во „Братство" — Лозана; ученолюбиво д-во „Родолюбие" — Станимака и др. а) Документите от този дял са предимно кореспонденция относно отпуснати средства от Евл. Георгиев, респ. от Гешов за: материално подпомагане на дружества; построяването на разни обществени сгради — училища, болници, църкви, старопиталища, паметници и др. (Университета „Карол I" в Букурещ; бълг. църква и у-ща в

Браила; сградата на образцовото спомагателно д-во „Родопска искра“ — с. Чепеларе, Станимашко; църква в с. Мала Кутловица, Фердинандско; читалище в с. Бреница, Врачанско; църквата „Св. Петка“ в Пловдив; възстановяване на църквата „Живоприемний източник“ в Босилеградско; пристрояването и възстановяването на църквата в с. Върба, Радомирско; помощи на църквите в с. Извор — Старозагорско, с. Ковачевци — Радомирско, Рельово — Самоковско, Селджиково — Пловдивско, в Попово, Карлово, Батак, Кюстенджа, „Св. Николай Новий“ в София, „Св. Георги“ в Лясковец; пристрояването на Калоферския манастир; построяването на мавзолея в Плевен (1899); паметник на загиналите войни от Трети Бдински полк през Сръбско-българската война във Видин; сиропиталището „Княз Борис Търновски“ в София; старопиталището в Битоля; стопанското у-ще „Трудолюбие“ във Варна); за благоустрояването на Карлово и др.; подпомагането на периодични и други издания („Славянски календар“, в. „Лъчезар“ — Берковица, сп. „Светлина“ — Пловдив и др.); уреждането на лотарии с благотворителни цели; подпомагане на студенти и други учещи се в български и чужди учебни заведения; подпомагането на бедни граждани в памет на Евл. Георгиев (1897); също на пострадали от войни и природни бедствия. Има сведения и за: основаването, целите, задачите, организацията, програмните документи и др. на много от дружествата, с които е свързано името на Гешов; за приноса на румънските войни за освобождението на България; училищното и учебното дело в Станимака, Карлово и в други селища; читалищното дело в Лясковец и др. б) Между организационните и финансовоотчетните документи са устави на: комитета „Цар Освободител Александър II“ — София, Старопиталището в Пловдив, д-во „Самозащита“ — София, Бълг. студентско д-во — Букурещ, читалище „Ив. Ев. Гешов“ — Пловдив; правилник за издаването на книжки от Популярна земеделска библиотека „Ив. Ев. Гешов“; отчетен доклад на благотворително д-во „Евл. Георгиев“ — Тутракан (1904—1905) и др.; квитанции, разписки и сметки (1884—1921) относно помощи за построяването на у-ща, болници, читалища, църкви, паметници и др.; подпомагане на пострадали от природни бедствия, ранени и болни войници от Първата световна война, руски бежанци, бежанци от Македония; издържане на ученици и студенти; подпомагане на просветни, благотворителни и други дружества, комитети, съюзи; подпомага-

нето на периодични и други издания, издължен членски внос от Гешов като член на различни дружества.

3. Запазена е и многобройна документация във връзка със студентския дом-общежитие „Иван и Мария Гешови" в София, поддържан със средства на фондообразувателя.

От документалните материали може да се почерпят сведения за успеха, поведението и материалното състояние на студенти, следвали в Софийския университет, Музикалната и Художествената академия през годините главно след Първата световна война до навечерието на Втората световна война. По факултети студентите се разпределят, както следва: Агрономо-лесовъден: Т. Трънеков, Д. Димитров, Ив. Йовчев, Бл. Молеров (Вишанов), Сп. Шипковенски и др.; Ветеринаромедицински: Ж. Димитров, Я. Кабаивански, Д. Нашков, П. Петев, Б. Стоянов, П. Шивачев и др.; Богословски: Н. Ангелов, Б. Божков, М. Иванов, И. Маринов, Р. Радковски, С. Хесапчиев и др.. Историко-филологически: Т. Антов, Г. Веселинов, М. Въгленов, Г. Георгиев, Гр. Грозев, Ал. Милев, Кр. Кръстев, К. Куев, П. Куюмджиев, М. Маринов, Й. Марков, Т. Миленов, Т. Натев, А. Неделчев, М. Орлов, Б. Пенков, Б. Попиванов, Вл. Попов, Р. Радковски, Ст. Спиридонов, Хр. Г. Христов, Ст. Цоневски, Я. Якимов и др.; Медицински: К. Ангелов, Др. Коджейков, Ц. Нановски, Ив. Райнов, В. Станев, Н. Шипковенски, В. Яначков и др.; Физико-математически: Й. Божков, Т. Велев, Хр. Джамбазки, Г. Димов, Бл. Долапчиев, Д. Крачолов, Ан. Панайотов, Н. Попдалов, Ж. Тонев, Хр. Христов, Сп. Шипковенски и др.; Юридически: Ат. Атанасов, Н. Богиев, Ив. Ганев, З. Зайцаров, П. Зидаров, Д. Иванов, А. Каранешев, Й. Керезов, О. Маринович, Ст. Ризов, Н. Самарджиев, М. Смрикаров, Р. Сотиров, Д. Табаков, С. Филипович, П. Христофоров, Ст. Цонев, Г. Чилингиров, Р. Шиндаров, Ал. Шопов, Я. Якимов и др.; Художествена академия: Т. Ангелов, Н. Балкански, Г. Белстойнев, Н. Бисеров, П. Бучавинов, В. Василков, Г. Големанов, П. Златарев, В. Иванов, Г. Ковачев, Ст. Кокошкарски, Н. Костов, Г. Манолов, К. Микренски, Д. Нанов, П. Павлов, Б. Попиванов, Кр. Чоканов, Г. Щирков и др.; Музикална академия: Ст. Ангелов, Б. Байчевски, К. Гецов, Д. Караджов, Др. Мицов, П. Райков, Ф. Кутев, Д. Узунов, Ф. Христова, Х. Чешмеджиев, Й. Щерев и др.

Запазени са и документи относно вътрешния ред на дома, домакинската част, органи на самоуправлението, поддър-

жането на дома, ремонти и др.; както и сведения за някои студенти-комунисти.

Запазени са редица писма, квитанции и разписки във връзка с абонаментите на Гешов за различни български и чуждестранни вестници и списания, библиотеки, енциклопедии, между които са: „Държавен вестник“ „Пловдивски търговски вестник“, „Софийска трибуна“, „Търговия“, „България“, „Военен глас“, „Добруджа“ — Бабадаг, „Източен край“ — Сливен, „Новини“ — Цариград, „Славянское слово“ — Петербург, „Банков преглед“ — София, „Икономически преглед“ — Варна, „Известия на Бургаската търговско-индустриална камара“ и др.

IV. Книжовно-научна и публицистична дейност. Запазените документи са от В. Д. Стоянов, Г. Живков, Ал. Теодоров-Балан, К. Величков, Ив. Вазов, П. П. Славейков и най-вече от фондообразувателя (ръкописи, чернови, отпечатки). От документите в този раздел може да се почерпят сведения за: избирането на Гешов за дописен член на БКД; отпускане на субсидии от страна на правителството за БКД; промяна в устава на д-вото (1900); подготвяна от Гешов монография на финансова тема; разпращане на неговите книги чрез българската легация в Париж през 1922 г. за защита на българската кауза; трудове на Гешов върху последиците от Берлинския договор и националните катастрофи; негови драматургически и стихотворни опити; библиографски материали на трудовете му и трудове на други автори със сходна тематика; организиран конкурс от Гешов за написване на съчинение на икономическа тема и др.

Между печатните материали са запазени: „Разпис на лекциите за зимното полугодие 1897/98 уч. год.“ на Висшето у-ще в София, Statuts du crédit foncier de Bulgarie (Paris, 1910), устав на д-вото на политехниците в Цюрих (1907), Правилник на д-вото на бившите ученици и учениците на Свободното у-ще за политически науки в Париж (1912—1913); книги: „Über die Temperatur der Insekten nach Beobachtungen in Bulgarien“ (Leipzig, 1899) от П. Бахметиев с посвещение от автора, „La politique financière de la France“ (Paris, 1882) от Л. Сей, „В полите на Витоша“ от П. Яворов с посвещение от автора (20 авг. 1911), „Великото народно събрание“ (1911) от Ст. Стаматов, „Опис на няколко ръкописа от библиотеката при Св. Синод на Бълг. църква в София“ от Е. Спростра-

нов (1900) и др.; вестници и изрезки от вестниците „Gazette des Ardennes“ (1917), „L'Echo de Bulgarie“ (1917), „Neue Freie Presse“ (1907, 1917, 1919), „Die Deutsche Balkan-Zeitung“ (1918), „La politique“ (1912, 1918), „Балкански сговор“ (1915), „Дневник“ (1914), „Мир“ (1914—1915) и др. с отбелязани материали във връзка с дейността на ген. М. Савов, за икономическите и социални последици от Първата световна война, за учредяването на Чехословакия като независима държава (1918) и др.; циркуляр-списък на автори и трудовете им на издателството на Bibliothèque Nationale — Париж (1904), ценоразпис на подвързаческата и книговезката фирма Л. Дюрванд — Париж (1907), циркулярна тримесечна библиография на книжарницата А. Томас с-ие Х. Томас — Париж (1908), съобщение (на рум. ез.) за отпечатването на брошурата „Милионите на Евлоги“ от В. Д. Казаков, карта на Бълг. екзархия в границите ѝ от 1870—1912 г. с обозначение на епархиите; план на гр. Берн, скици на машини за фабриката в Карлово и др.

Във фонда са запазени и материали от, до и за членове на семейството на Гешов[1]. Малък брой документи дават биографични сведения за съпругата на фондообразувателя Мария Гешова.

За материалното ѝ състояние свидетелстват сметки, разписки и квитанции от частен характер, лихвени сметки и писма, издадени от Бълг. земед. б-ка, Кредитна б-ка и Бълг. търг. б-ка, данъчни книжки (1896—1901), множество фактури от търговски магазини в София, Париж, Виена, Букурещ и др. за покупки на лични вещи, домашни потреби и други стоки.

Писмата-чернови на М. Гешова, адресирани до Борис III, Евл. Георгиев, Г. Дагарадинов, Н. Радев и др., имат частен характер. Запазена е покана, подписана от Ек. Каравелова, за заседание в дома на Гешова на членовете на д-вата „Милосърдие“ и „Майка“ (1905). Автори на писмата и телеграмите до нея са: ген. [Г.] Агура, Г. Атанасова, М. Бахметева, Р. Будаков, Н. Бузов, Г. Вазов, Г. Витанова, Евл. Георгиев, Евл. Гешов, Евстр. Гешов, Ив. Ев. Гешов, Н. Гешов, А. Даскалов, К. Кисимова, М. Кудрие, проф. Л. Милетич, См. Милкова, архим. Никодим, Ал. Пиронков, Евл.

[1] Номерацията тук не отговаря на номерацията от класификационната схема във фонда.

Пулиев, Хр. Пулиев, Н. Радев, А. Радева, Вл. Сис, А. Станчова, Кр. Филдиус, Х. Яблънска, Д. Яблански и др. По-голямата част са поздравления, молби за ходатайства и парична помощ, съболезнования за смъртта на съпруга ѝ. Има сведения и за пожара във Враца (1923); честуване в Карлово на 50-годишнината от основаването на женското д-во „Възпитание", чиято основателка е Гешова; изложението в Париж (1900); погребението на Ив. Славейков и Д. Греков (1901); направен мраморен бюст от Андрей Николов на Иван Ев. Гешов; пребиваването на последния в Лондон и срещите му с леди Ем. Странгфорд и У. Гладстон (1885); смъртта на Евл. Георгиев и оставеното от него завещание (1897); процеса с Ив. Т. Горан по завещанието на Евл. Георгиев; смъртта на П. Каравелов (1903); министерска криза (1903), бълг. мисия в Лондон (1901), тържества по случай 25-годишнината от Шипченската епопея (1902), процеса на бълг. правителство против Гешов по наследството на Евл. Георгиев (1903—1908), погребението на Т. Пеев (1904), убийството на руския консул Ростовски в Битоля (1903).

За благотворителната дейност на Гешова свидетелствуват запазените писма, разписки и квитанции за изплатен членски внос, подарени суми и оказана подкрепа на различни дружества, сиропиталища и училища: I взаимно благодетелно д-во „Подкрепа" — София, Благотв. д-во за подпомагане на българските поклонници в Ерусалим, Благотв. д-во „Евдокия" — София, женско благотв. д-в „Здравец" — София, Македонско женско благотв. д-во — София, благотв. д-во „Помощ" — Пловдив, Руско-българско културно благотв. д-во, соф. благотв. д-во „Милосърдие", соф. женско благотв. д-во „Екатерина Ав. Симидчиева", Бълг. д-во „Червен кръст" — София, женско образователно д-во „Саморазвитие" — Варна, женско д-во „Постоянство" — Пловдив, Д-во за устрояване на безплатни ученически трапезарии — София, Славянско д-во в България, соф. женско д-во „Майка", Държавна комисия за подпомагане на бежанците — София, редакционен комитет на „Българско отечество", сиропиталище „Надежда" — София, сиропиталище „Св. Патрикий" — София, Ръкоделно у-ще — Кюстендил.

2. Между документите, отнасящи се до дъщерята на фондообразувателя Харитина Гешова-Яблънска и зет му Димитър Яблански са: покани за сватбата им, писма, сметки, квитанции и фактури от Столичното централно общинско управление, от Бълг. нар. б-ка — София, Балканска б-ка — София, Кредитна б-ка — Со-

фия и др. във връзка с материалното им състояние. Кореспонденцията е свързана с имената на Ил. Бобчев, Евл. Гешов, Евстр. Гешов, Ив. Гешов, Г. Дагарадинов и др. и има частен характер.

3. Документите, отнасящи се до другата дъщеря на Гешов — Анна Гешова-Радева — са предимно сметки, фактури и квитанции във връзка с материалното й състояние.

4. Автори на писмата до д-р Никола Радев (зет) са Д. Куртев, Хр. Пулиев, проф. Й. Фаденхехт и др. Те съдържат сведения относно заведеното от държавата дело против Ив. Гешов по наследството на Евл. Георгиев.

5. Синът му Евстрати Ив. Гешов. Биографични сведения за него има в запазените удостоверения, разписки, ученически и студентски книжки, лични карти, тетрадки, записки, бележки, таблици, покани и др. от Немското у-ще в София, Държавната мъжка гимназия — София, Факултета за естествени науки — Марсилия, Свободното у-ще за политически науки — Париж, Университета в Берлин, Факултета за естествени науки — Париж и др.

Относно материалното му състояние са запазени документи за взаимоотношенията му с отделни лица и банки (Българска генерална б-ка — София, Българска търговска б-ка — София, Русе, Пловдив и Бургас, Народна б-ка — Ню Йорк, Френско-американска банкова корпорация — Ню Йорк и др.): за извлечения от личните му сметки от кантора „Евлогий Георгиев"; за направени лични разходи и пр.

Между запазената кореспонденция се намират чернови от Евстр. Гешов до Българската търговска б-ка — София, Н. Бъкстон, Ив. Ев. Гешов, Евл. Ив. Гешов, Ал. Кулоглу, Н. Станкович и др. със сведения за: следването му в чужбина (1906); уреждане на сметки и ценни книжа, сключване на договори, събиране на наеми в Букурещ, Женева, Лондон, Цюрих и др. (1925—1926), водене на дела (1939), спадане на акции, уреждане на наследствени имоти, движимите и недвижимите имоти на Ив. Ев. Гешов в Румъния, секвестиране на имоти в Букурещ, секвестирани авоари в Лондон (1925) и др.; за студенти, постъпили в дома „Иван и Мария Гешови" (1924—1927); за труда на Е. Бесон „Фискалната реформа за наследствата и даренията" и др.

Писмата, телеграмите, пощенските карти и др. от него са от: А. Ализе, В. Ангелов, Й. Байер и с-ие — Франкфурт, Британска б-ка за външна търговия —

Лондон, Българско-американска б-ка — Цюрих, С. Браунщайн, А. Буров, Ив. Буров, Е. Бюжен, д-р Б. Вазов, Сп. Вацов, К. Величков, Евл. Ив. Гешов, Ив. Д. Гешов, Ив. Ев. Гешов, А. Гешова-Радева, Х. Гешова-Ябланска, Ст. Губиделников, Г. Даскалов, А. Джексън, акц. д-во „Мир“, д-во „Славянска беседа“, Й. Йовков, Ж. Калве и с-ие — Френсие и с-ие — Бордо, Марсилия, книжарница „Таймс“ — Лондон, Ж. Крес и с-ие — Цюрих, д-р П. Нейчев, А. О'Конор, бр. Е. Паница, С. А. Паница, Н. Панов, Я. Пеев, С. Поменов, Т. Пулиев, Хр. Пулиев, Н. Радев, д-р Релие, Савов-Пиперевски и с-ие, д-р К. Сарафов, Н. Станкович, Д. Станчов, Е. Сърмаджиева, Съюз на българските писатели, Съюз на българските учени, писатели и художници, Ч. Търнър, Ч. Уудс, проф. Б. Филов, А. Шопов, М. Ябланска, Д. Ябански, Н. Янколов, Е. Яхуб и др. Има сведения: а) по финансови въпроси, банкови операции и търговски дела за: дейността на Българ. нар. б-ка и Българ. търг. б-ка (1911... 1920); преговори с Атинската б-ка (1911—1912); дейността на Англо-българската б-ка (1911); създаване на нова Френско-руско-българска б-ка (1911); връзки между британски, френски и други чужди банки с български банки (1911—1914); спадане на българските ценни книжа (1917); нов курс на акциите в Българ. търг. б-ка, Сконтовата б-ка и д-во „Гирдап“ (1918); курса на българския лев (1920); увеличаване капитала на Румънската народна б-ка (1920); избор на Ив. Ев. Гешов за член на Управителния съвет на Дачиа Романия (1917); състоянието на борсата и румънския стабилизационен заем (1928); дейността на търговската къща и банкерската кантора „Евлогий и Христо Георгиеви“ (1914—1931); сключване на търговски сделки; извършени покупко-продажби на стоки; отпускане на заеми; сключване на договори; продажба на имоти; сведения за реколтата и др.; откриване на кооперативен конгрес в Будапеща (1904); изложение в Румъния, в което България и Сърбия отказали да участвуват (1906); дейността на д-вата „Балкан“, „Брезнишкия минерал“, „България“, „Мир“, „Роза“, „Св. Георги“, „Строителното и икономическо д-во“ (1906... 1920) и др.; участие на Евстр. Гешов в комисията към М-вото на финансите във връзка с изработване на законопроект за данък върху приходите (1911); денонсирана търговска спогодба с гърците (1930) и др. б) по обществено-политически и партийни въпроси в България: министерски кризи и кабинетни промени (1900... 1931); откриване на НС (1901); провеждане и касиране на избори (1900... 1931); обиколки на Фердинанд I из страната (1900—1901);

Закона за десятъка (1900); избор на Ив. Ев. Гешов за шеф на Народната партия (1901); Македонския въпрос (за конгрес на македонските д-ва и арестуване членовете на ВМОК (1900—1901) и засилване на революционното движение (1902—1903), атентата в Солун (1903), състава на комитета в София (1905) с членове д-р Б. Вазов, Н. Радев, П. Нейчев и др.); оставка на Ив. Ив. Гешов като министър-председател (1913); подготвян митинг на социалисти в София (1919) и др. в) По външнополитически въпроси: обиколки на Фердинанд I из Австрия, Германия, Русия и други страни и срещи с видни политически дейци (1900—1906); политическото положение в Европа (1903); избори в Германия (1903); вълнения в Англия (1903—1905); прекъсване на дипломатическите отношения между Русия и Япония (1904); назначаване на български търговски секретари в Хамбург, Милано и Александрия (1911—1912); обявяване на Италотурската война (1911); Балканската и Междусъюзническата война: посрещане на войските от българското население в Карабунар (1912), поражението на турските войски при Чаталджа и Булаир (1913), изостряне на отношенията между съюзниците, процеса срещу виновниците от войните и др.; Първата световна война: снабдяване на войската (1913—1917), военни действия (1914), съобщение на Ед. Хюблин за нови военни изобретения на германците (1915), отношенията между балканските държави (навлизане на румънски войски в Добруджа — 1917), въпроса за Тракия и Македония и др., Брест-Литовската конференция (1917—1918) и др.; положението в България след войната (министерска криза, недоволства сред армията, абдикация на Фердинанд I, балкански проблеми и др.); финансова криза във Франция (1920); министерска криза в Румъния (1921); ликвидация на секвестираните имоти на чужди поданици в Англия и Румъния (1920... 1928); репарационната комисия и нейната дейност (1920... 1926); репарационния дълг на България към Румъния (1923); вълнения на комунисти в Париж (1930) и др. г) Има сведения и по културно-просветни въпроси: следване на българи в чужди учебни заведения (1900...1919); представени пиеси в „Славянска беседа“ през 1900—1903 г. („Лудетината“ от Крилов, „Съюзът на младежите“ от Ибсен, „Вестникарът“ и „Службогонци“ от Вазов и др.); статия на Н. Радев по правни въпроси и дейността му в Юридическото д-во (1902—1903); полагане основния камък на паметника Цар Освободител (1904); отпечатването на 11-то издание на енциклопедия „Британика“ (1911); откриването на

нов факултет към Висшето училище в София (1912); построяване дом „Иван и Мария Гешови“ (1914); за книгите „Балканския съюз“ на Ив. Ев. Гешов, „Общодостъпно ръководство по индустриално електричество“ от И. Илков, „La Serbie et la Bulgarie devant l'opinion publique“ от Д. Мишев и др. „Les origines de la guerre“ от Р. Поанкаре и др. д) Споменава се и за: електрифицирането на София и Габрово (1900—1901); пускането на първия трамвай и откриване на болница при д-во „Червен кръст“ (1910); природни и др. бедствия — пожар в София (1900), дифтеритна епидемия в Хасково (1904), земетресения в България (1912 и 1917) и в Одрин (1912), холера при Чаталджа (1913), суша в България (1918) и др.; женските д-ва в София „Майка“ и „Милосърдие“ (1902), сливане на д-во „Гвдокия“ с „Червен кръст“ (1904), Музикалното д-во (1902) и др.; благотворителната дейност на Из. и Евстр. Гешови: отпуснати суми за издигане на паметник в Плевен, българското у-ще в Браила (1914), руската църква в София (1929), въздигане паметник на загиналите през войните (1929), подпомагане на бежанците от Западните покрайнини (1932) и др.; смъртта на: Н. Геров (1900), Д. Греков, Ив. Славейков и К. Стоилов (1901), М. Балабанов (1921), Ив. и М. Гешови (1924) и др.

Във връзка с дейността на Евстр. Ив. Гешов са запазени писма, членски карти, квитанции, разписки, покани и др., които дават сведения за участието му като член и сътрудник в разни дружества, комитети, клубове и др. (1906... 1936) в „Алианс Франсез“, Фондова борса, Археологическото д-во, д-во на бивши и настоящи ученици на Свободно у-ще за политически науки — Париж, БКД, Българско д-во „Червен кръст“, застрахователно д-во „Дачиа Романиа“, народно осигурително д-во „Балкан“, Търговско д-во, д-во „Славянска беседа“, Юнион клуб, Български спортен клуб, Банкерски клуб „Ню Йорк“ и др. Като абонат на вестници и списания (1898... 1921) се съхраняват няколко квитанции и разписки. Във фонда се намират още и редица бележки, списъци, статии и други материали със сведения за: пребройването в Австрия (1916) на притежаваните от австрийските поданици чужди ценни книжа: репарациите, които България трябва да плаща след Ньойския мирен договор; „Клането от 22. VIII в Мадридския затвор“ (1937); „Монопола върху осигурителните дружества“; англо-френски отношения; противоречия на Балканския полуостров; банкови операции и др.

Към материалите с общо съдържание може да отнесем няколко изрезки от чужди вестници със сведения за: „Войната на Балканите (1918)"; „Неприятелските имоти в Румъния"; „Как ще бъдат щемпелувани ценните книжа, евакуирани в Москва" (1922); „Мирните договори. Как ще се изпълняват" (1922) и др.

6. Анна Евстр. Гешова (по баща Г. Губиделникова) — снаха. Към материалите с биографичен характер се отнасят няколко покани за венчалния й обряд с Евстр. Гешов (1922), удостоверение, извлечение от смъртния акт, некролози и др. във връзка със смъртта й (1934). Запазени са и писма, сметки и др. относно материалното й състояние. В няколкото писма от Евстр. Евл. и Ив. Гешови има сведения за дяловете им в „Banque de Paris", секвестираните им имоти, поскъпването на живота в Германия (1922—1925) и др.

7. Запазени са следните биографични материали за Никола Ив. Гешов — син: тетрадки за домашни и класни упражнения; свидетелство от Соф. град. община, че подлежи на набор (1905); квитанция, подписана от Ив. Гешов, че е получил дипломата на сина си Никола — лисансие по право (1907); зрелостно свидетелство (дубликат) от Мъжката гимназия — София (1910); билет за безсрочен отпуск от щаба на I софийски пехотен полк (1910); рецепти за лекарства.

Множество писма, разписки, квитанции, бордера, извлечения от сметки, полици и др. илюстрират взаимоотношенията му с банки и застрахователни дружества.

8. Към биографичните материали за сина му Евлогий Ив. Гешов се отнасят ученически книжки и бележници, тетрадки, съобщения, разписки и др. във връзка с ученето, облагането му с пътна тегоба, назначаването му по време на мобилизация, трудовата му повинност (1893 ... 1923) и др. Във връзка с материалното му състояние се съхраняват писма, разписки, сметки, квитанции, фактури и др. (1904 ... 1939) от Българската генерална б-ка, Българско-американската б-ка, Румънската сконтова б-ка — Букурещ, Креди Лионе — Париж, Фр. Кус, Л. Ларсен, П. С. Питев и с-ие, Т. Рикенберг и др. Те дават сведения за: текущите му сметки към различните банки: положението на ценните му книжа; извлечения на сметките му към кантора „Евлогий Георгиев"; изплащане и получаване

на суми и др. Има сведения и за направени лични разходи (изплащане заплати на прислугата; плащане на данъци, мита, транспортирани стоки, пътувания и пр., покупка на лични вещи и др.).

Писмата-чернови от него са адресирани до: д-р Д. Балабанов, Евстр. и Н. Гешови, Г. Дагарадинов, Народно осигурително д-во „Балкан", д-р Д. Киров, д-р К. Пашев, Хр. Пулиев, Н. Станкович, Г. Шопов и др. във връзка с: дейността на кантора „Евлогий Георгиев" (1925—1927); водени преговори между България и Румъния за участие на българи с акции в Народната б-ка — Букурещ (1925); участието на Евл. Гешов в годишното събрание на дружество „Балкан" (1928) и др. Споменава се за: участие на П. Райчев в Букурещката опера (1925); кабинетни промени в Румъния (1926); проведени избори в България (1926) и др.

Автори на кореспонденцията са: М. Атанасиу, Ж. Виснер, Евстр. Гешов, Ив. Ев. Гешов, Н. Гешов, А. Гешова-Радева, М. Гешова, Х. Гешова-Яблански, Г. Дарагадинов, Л. Карасо, Ф. Лалевиг, Ст. Петреску, Н. Пулиев, Н. Радев, Н. Станкович, М. Шен, Д. Яблански и др. Те дават сведения за: дейността на кантора „Евлогий Георгиев" (уреждане на сметки, сключване на заеми, покупка на ценни книжа и пр. с банките в Швейцария, Германия, Австрия, Румъния и др. (1906 ... 1930); закриване на Браилския клон (1914); отчуждаване на имотите на Гешови в Сомовит, Козлодуй и с. Баня (1920), взаимоотношения с разни д-ва, частни лица и др.); министерски промени в България, Румъния и др. (1909 ... 1926); процеса срещу Ив. Ев. Гешов във връзка със завещанието на Евл. Георгиев (1906); освиркването на Фердинанд I при откриването на Народния театър (1907); плебисцита за спорните земи на Балканите (1919); железничарската стачка в Румъния (1919); реформи на земеделското правителство (1920) и финансовата криза в България (1921); дейността на румъно-българската комисия във връзка с ликвидацията на имотите на Ючормански и кантора „Евлогий Георгиев" (1922—1923); положението на българското население в Добруджа (1924); дейността на репарационната комисия в Париж (1926); политическата ситуация на Балканския полуостров (1926) и др. Споменава се и за: концерт на полския цигулар Бр. Хюберон (1906); комедията на Ал. Островски „Доходно място" (1907); концерт на Славянското д-во; участието на Хр. Морфова в концерт на д-во „Майка" (1911); книгата на Р. Поанкаре „Les origines de la guerre" и на Ив. Ев. Гешов „Престъпното безумие и анкетата по не-

го“ и др.; пристигането на Мих. Димитров в Букурещ, за да прегледа архива на Евл. Георгиев (1921); дом „Иван и Мария Гешови“ (1924—1926); д-вата „Мир“, „Балкан“, „Св. Георги“ и др. (1924—1925) и др.

Документите относно стопанската дейност на Евл. Гешов са: 1. Кореспонденция с различни банки, дружества и др. (1915... 1930): Италианорумънска търговска б-ка — Букурещ, Балканско транспортно акц. д-во — София, Безименно акц. д-во за направата на Варненското пристанище — София, Застрахователно д-во „Dacia Romania“ — Букурещ, кооперативно спестовно-застрахователно д-во „Мир“ — София, народно осигурително д-во „Балкан“ — София и др. Относно уреждане на влогове, ипотеки, сметки и пр.; покупко-продажба на акции, облигации и други ценни книжа; закриване на текущи сметки; сключване на застраховки; уреждане на финансови и банкови операции; участие в заседания и др. 2. Като член на Ефорията „Братя Евлогий и Христо Георгиеви“ (1920—1937) са запазени редица изложения, таблици, доклади, схеми, програми, отчети и др. В тях има сведения за: избирането му за член на Ефорията; приходите и разходите; състоянието на фонда; заплатите на служителите; бюджета на фондовете; изразходвани суми, сключени заеми и пр. във връзка с построяването на Университета и Университетската библиотека и др. Запазени са и няколко протоколи, съобщения, бележки и др. (1927) относно облагане с данъци на жилищни и търговски помещения; продажба на публичен търг на сграда за дължими данъци и др.

Към политико-обществената дейност на Евл. Гешов може да се отнесат членска книжка и няколко квитанции за членуването му в Народната партия (1918—1921). Запазени са и квитанции, разписки и др. за членски внос, които документират членството му в разни дружества, съюзи и др. през 1912—1922 г. (Археологическо д-во, Руско-българско културно д-во, Славянско д-во в България, „Славянска беседа“ и др.). Има сведения и за абонирането му за „Варненски търговски вестник“ (1911) и сп. „Вносно-износен преглед“ (1912 г.).

9. Запазени са няколко писма, планове, сметки и др. до Анастасия Евл. Гешова — снаха във връзка с построяване на вила в Чамкория (1931).

10. Автори на писмата до Харитина Ев. Гешова (майка) и Евстрати Ив. Гешов (баща) са

Дим. Гешов, Евстр. Гешов, Ив. Гешов, А. Гешова-Радева, М. Гешова, Евл. Георгиев, А. Пулиева и др. В тях има сведения по следните въпроси: отказването на княз Александър Батенберг от престола (1886); посрещането на княз Фердинанд (1887); пожар в Цариград (1898); годишни равносметки на бр. Гешови в търговската им къща в Пловдив с клонове във Виена, Цариград и Манчестер; проектирано закриване на клона на къщата в Манчестер (авг. 1872); смъртта на Паисий Пловдивски (1872); богоявленската служба на Иларион Макариополски, Иларион Ловчански и Панарет Пловдивски в българската черква във Фенер (1872) и изпращането им на заточение в Измид (Турция — Мала Азия), избирането на Антим Видински за пръв български екзарх (12 февр. 1872) и тържественото му посрещане в Цариград; задържането на Петко Р. Славейков по повод на статията му „Двете касти и власти“ във в. „Македония“ (1872) и др.

11. Запазени са и множество документи — лични сметки, квитанции, разписки, фактури, писма и др. — предимно от частен характер, отнасящи се до сродниците на фондообразувателя: Дим. Гешов, Христо Гешооглу, Михалаки Милков, Ефимия Милкова, Евлоги Пулиев, Никола Пулиев, Христо Пулиев, Ана Н. Пулиева, Елена Сърмаджиева, д-р Георги Янколов, Олга Янколова и др.

Във фонда се пазят и документи от, до и за други лица с най-разнообразно съдържание, които нямат връзка с личния живот и пряката служебна и обществена дейност на Ив. Ев. Гешов. Между тях интерес представлява предложението (1922) от Ст. Омарчевски, отправено до народните представители за приемане на руски поданици на държавна служба при Министерството на народното просвещение.

Ф. № 273; 16 752 док.; 1885... 1925[1] г.; 4 инв. оп.; пост. 1950 и 1968 г.; българ., англ., итал., рус., ср. и фр. ез.

ТЕОДОР ИВАНОВ ТЕОДОРОВ

(Тодор Тодоров; Феодор Иванич)

(Роден в 1854 г. — Елена, починал в 1924 г. — Чамкория, дн. Боровец)

Буржоазен политик, държавник, юрист; един от лидерите на Народната партия; министър-председател и министър на външните работи (1917—1919); министър на финансите (1911—1913); министър на правосъдието (1895—1897); привърженик на политиката за помирение с Русия и член на българската делегация за поднасяне венец на гроба на император Александър III (1895); един от ръководителите на българската мирна делегация в Ньой (1919). Съден (1923) от държавен съд като един от виновниците за националната катастрофа през войната (1913).

Източници

За фондообразувателя: Данчов, Н. Г. и... БЕ, с. 1533; КБЕ. Т. 5, с. 112; Сборник в памет на Теодор Теодоров. С., 1925.
Публикации на документи: Нашата дума... с. 1—191.

Данни за фондообразувателя — семейство, ученически години и дейност — има в няколкото автобиографични бележки (1859—1887 и 1902).

Документите с биографичен характер допълват сведенията за живота и дейността на Теодоров: кръщелно свидетелство; училищни свидетелства: удостоверение за освобождаване от военна служба; адресни карти; укази, издадени от канцеларията на Двореца, подписани от Фердинанд и Борис III, за награждаването му с големия кръст за граждански заслуги и великия кръст на ордена „Св. Александър"; паспорти; пътни листове; медицински свидетелства и др. Няколко прошения, протоколи и постановления се отнасят за воденето на следствие срещу Теодоров — Г. Губиделников и др., обвинени в дезертьорство през време на Сръбско-българската война (1885).

Запазена е и значителна документация по случай смъртта на фондообразувателя: разписна книга за направени посещения в дома му, в която личат подписите на видни об-

[1] Документите след смъртта на фондообразувателя се отнасят за издадения през 1925 г. възпоменателен сборник за него.

ществници и политически дейци; некролози; съболезнователни писма и телеграми до семейството му; чернови на писма от съпругата му — Р. Т. Теодорова, с които тя благодари за изказаните й съболезнования; статии и съобщения в периодичния печат за смъртта му и пр.

Запазени са и материалите за издадения възпоменателен сборник (1925) по случай смъртта на Теодоров. В него са включени спомени от Н. П. Николаев, Т. Васильов, С. Огнянов, П. Пешев, Ив. Ст. Гешев, П. Абрашев, Цв. Бобошевски и др.

Голям брой документи (писма, договори, разписки и др.) във връзка със строежа на къщата му и нейното обзавеждане; документи за платени данъци и такси, за домашни разходи и др. отразяват материалното състояние на фондообразувателя.

Запазените чернови от писмата на Теодоров са отправени до: Бамбрегер-Лерой и с-ие — Франкфурт, Виена, Ю. П. Бахметиев, С. С. Бобчев, Борис III, Б. Вазов, д-р Л. Ванков, С. Ю. Витте, Хр. Геров, Ив. Е. Гешов, П. Дяков, граф фон Капнист, Ал. Киров, П. Макавеев, княгиня Мария Луиза, Г. Митов, К. Петрович, А. дьо Панафиьо, Ст. Пишон, А. Савински, барон Сонито, д-р Хр. Стамболски, д-р К. Стоилов, Фердинанд I, ген. Фурту, Н. Г. Хартвиг, Хр. Чакалов и др. В тях са застъпени средните въпроси: сключване на външни държавни заеми (1889 и 1892); участието на Теодоров в бълг. делегация за поднасяне венец на гроба на Александър III (1895); опит за помирение с Русия и признаването на кн. Фердинанд за бълг. владетел; срещите на делегацията с руския император Николай II и с министъра на външните работи княз А. Б. Лобанов-Ростовски и министъра на финансите С. Ю. Витте; молба към Н. Г. Хартвиг за съдействие от страна на Русия за укрепване на Българската екзархия в Македония; водени разговори от Теодоров с министъра на външните работи на Англия в Лондон (1913); водени преговори от страна на правителството на Радославов (1914) с Германия и сключване на държавен заем от Дисконто Гезелшафт — Берлин, срещу който германското правителство иска стопански и политически концесии; благодарности от страна на Теодороз към А. дьо Панафиьо за добрите му чувства към бълг. народ и молба за съдействие от негова страна и от страна на френската общественост към бълг. делегация, която ще участвува в мирните преговори в Париж (1919); поздравления към правителството на Чехословакия за обявяването на нейната независимост и молба

за съдействието на чехословашката общественост във връзка с предстоящото сключване на мирен договор; вътрешното положение на страната; партийни котерийни борби; ходатайства за назначения на служба; лични въпроси и др. В писмо до председателя на междусъюзническата комисия (1921) ген. Фурту Теодоров изтъква редица доводи за невъзможността на бълг. правителство да изпрати доброволци срещу СССР.

Автори на кореспонденцията до фондообразувателя са повече от 500 души. По тематика тя може да се групира в следните групи:

1. Писмата на Г. Андроников, Дж. Баучер, П. Бахметиев, д-р Б. Бешков, С. С. Бобчев, Борис III, Т. Бъчваров, А. Вълков, Хр. Върбанов, К. М. Георгиев, Ив. Ев. Гешев, П. Добрев, кап. Е. Иванов, д-р А. Керемекчиев, С. М. Килифарски, д-р Д. Кирович, И. Кисовски, Е. Козак-Чермак, д-р И. Колев, Г. Маджаров, Мих. Маджаров, ген. Марков, М. Матеев, полк. Д. Мустаков, Гр. Начович, д-р П. Нейков, Софр. Ников, д-р Ал. Николаев, Ст. Панаретов, Д. Папазов, Ант. Пиперов, В. Попов, А. Савински, М. К. Сарафов, Вл. Сис, Г. Стайков, Хр. Стаматов, Д. Стамболов, Д. Н. Стоилов, А. Теодоров-Балан, К. Толев, Ан. Тошев, А. Уокър, Д. Фурнаджиев, Н. Хартвиг, д-р С. Цанков, Н. Чилев, д-р М. Шишманов, Ат. Шопов, С. Юзлари и др. засягат въпроси от външнополитически характер: политическа амнистия за българските емигранти в Русия (1887) и водени преговори за помирение (1895); създаване на Балкански съюз и дейността на кабинета Данев — Гешев и Фердинанд I по време на балканските войни; воденето на мирните преговори в Лондон (1913); арбитража на Русия във връзка с изникналите недоразумения между съюзниците; мисията на Г. Маджаров в Париж да запознае общественото мнение със справедливостта на българските искания на мирните преговори в Лондон и др.; срещите на бълг. дипломатически представител в Петербург с обществеици и политици, водени разговори за външната политика на България и предложения за присъединяването ѝ към Антантата; мнението на някои бълг. обществеици за ориентация на България към Съглашението; мирните преговори в Париж (1919) — състав на делегацията, срещи на бълг. делегати с членове на другите делегации, настроенията във Франция и Италия към България; изпращането на редица бълг. обществено-политически дейци на Запад със задача да подготвят общественото мнение в полза на справедливите бълг. искания; отношение-

то на чешкия народ към тежката участ на българския народ и предложения за посредничество за подобряване на сръбско-българските отношения; доброто разположение на обществеността на САЩ към бълг. проблеми; препоръки към бълг. правителство да предприеме някои мероприятия за подобряване на лошите настроения към България (съдене на виновниците за националната катастрофа; правителствени промени и др.); репатриране на българи, останали в Германия по време на войната; дейността на междусъюзническата комисия в България (1919—1921); пристигане в България на представител на „Доброволческа контрареволюционна армия" в Русия (1918); дейността на д-р М. Шишманов като дипломатически представител при буржоазното национално правителство в Украйна, притока на белогвардейски бежанци във Варна; обиколката на английския полк. К. Брюкс и гръцкия полк. Мазаракис в страната (1919); струпване на турски войски в Одринско и слухове за окупация на Ортакьой от страна на гърците (1921) и др.

2. Вътрешнополитически въпроси са отразени в писмата на: Н. Абаджиев, Ив. Абрашев, П. Абрашев, Д. Аврамов, Ст. Алексов, Фигани бей Ахмедов, А. Байлов, Ив. Х. Банев, Дим. Бръчков, Ат. Буров, В. Ганев, Т. Гладиев, Г. Жеков, К. Илиев, Г. А. Кърджиев, П. С. Кършовски, В. Маринов, К. Маринов, К. Миланов, Ив. Минчев, Ст. Михайловски, Кр. Мирски, полк. Д. Мустаков, Д. Нарлиев, Ст. Нацов, Организация на собствениците на недвижими имоти, Т. Петров, В. Попов, П. К. Пулков, М. Радков, Хр. Селджубалиев, Хр. Симидов, Б. А. Стайков, инж. Г. Стайков, П. Стайков, Хр. П. Стаматов, Д. Станчев, Ив. Степанов, Д. Стоянов, К. Стоянов, Т. Н. Тодоров, ген. Ив. Фичев, Хр. Хаджиев, Хр. Хесапчиев, Г. Цветанов, Т. Цветанов, Ст. Цончев, Ив. Хр. Шарлаганджиев, Ат. Шопов и др. Посочените автори се спират на: законопроекта за обща амнистия (1894); изборната борба в Елена и падането на правителството на Ст. Стамболов (1894); управлението на правителството на д-р В. Радославов (1897—99) и недоволството на народа от насилията, своеволията и беззаконията на същото; провеждане на конгрес на ВМОРО в с. Жабокрът, Кюстендилско (1908); протест срещу правителствената наредба за използуване на детския труд в тютюневите фабрики (1911); партизанщината при назначения и уволнения от служба, при провеждане на избори и пр. през управлението на буржоазните правителства (края на XIX и началото на XX в.); отрицателното отношение на населението в Каваклийско към народната пар-

тия, считана като виновница за националната катастрофа (1913); недоволство на народа от политиката на Радославов, което ще доведе страната до нова катастрофа, и нежеланието му да се бие срещу русите; подготвян заговор за убийство на Радославов и д-р Н. Генадиев (1914); отправени нападки към ген. Ив. Фичев като военен м-р в правителството на Радославов за незаконни доставки на шинели; впечатления на проф. П. Стайнов от настроенията на войнишките маси на фронта (1915); становището на Теодоров за бламирането на правителството на Радославов (1916); откриване на гръцка църква и училище във Варна (1918); неприязнено отношение от страна на турското малцинство към правителството след войната (1918); уволнението на Ив. Шарлаганджиев като участник в железничарската стачка (1919); предложения да се уволнят от служба в М-вото на външните работи служителите комунисти и социалисти; приток на бежанци-белогвардейци във Варна; по въпроса за създаване бълг. доброволчески отряди за борба срещу революционните сили в Русия (1920); очаквани народни вълнения във връзка с вдигането на мораториума, особено във връзка с наемите (1921); засилване на терора срещу комунисти и земеделци след Септемврийското въстание (1923); управлението на Демократическия сговор; обвинение към властта за бездействие срещу въстанически чети (1924) и по-специално срещу четата на Ал. Христов (Кекето) в Харманлийско и др.

3. Въпроси, засягащи финансовата политика на България, има в писмата на: Хр. Арнаудов, Н. Хр. Бакърджиев, С. А. Вакаро, Ив. Ст. Гешев, Хр. Господинов, инж. Г. Геров, Л. Дедекен, Дирекцията на държавните дългове — София; Синдиката на френски проучвания на Балканите — Париж; д-во „Кредит Франсе“ — Париж, Ф. Елиот, Й. Йовчев, Ст. Караджов, Д. Качамаков, Ф. дьо Клозиер, Д. Кожухаров, Е. Козак-Чермак, Ж. Лисорг, Ф. Лъти, М. Маджаров, Х. Моазан, А. Молсбергер, А. дьо Панафиьо, А. Попов, д-р Н. Стоянов, д-р Т. Стоянов, д-р А. Събев, Н. Теодоров, Д. Трифонов, Ив. Тричков, А. В. Уокър, Х. Хоклей, Д. Христов, Н. Церовски, Хр. Чакалов, Я. Чакалов, Д. Ябланski и др. В тях има сведения за: сключване на външни държавни заеми; курса на облигациите от 6% на ипотекарен заем (1892) и пускане на облигации в обращение; предложение на френското д-во „Кредит Франсе“ да извърши конверсия на споменатия заем; сондажи за сключване на заем от страна на бълг. правителство от английски банки (1895); предложение на английски синдикати за сключване на заем

(1896); предложение на А. Молсбергер — Брюксел за скон-тиране или изплащане с отсрочка на бълг. съкровищни бо-нове (1898); преговори с „Лендербанк" — Париж за държа-вен заем (1898); подготовка за сключване на заем от Фран-ция (1912); предложение към бълг. правителство от банкера Флобер да посредничи за сключване на външен заем от ан-глийска банка вместо от немския синдикат „Дисконто гезел-шафт" при много по-изгодни условия; данни за кредита на България на Запад във връзка с подготовката за сключване на заем (1919); сключване на заем от САЩ (1920); военните обезщетения на Турция от Балканската война и създаване във връзка с това на междусъюзническа финансова комисия и състава на бълг. делегация в нея; бюджетите на Гърция, Румъния и Турция (1911—1912): изплащането на репарации от страна на България по чл. 133 от Ньойския договор; кон-кретни данни, свързани с управлението на БНБ; митническа-та политика на България (митнически тарифи, преговори с Русия за въвеждане на безмитов режим на някои сто-ки — 1911; преговори за митническа спогодба с Австро-Ун-гария — 1912; сведения за извършвана контрабанда от мит-нически чиновници по черноморските градове); предложение за въвеждане на монопол на тютюна, за създаване на дър-жавна спестовна каса; пренебрежителното отношение на държавата към Кооперативната банка и потребителните коо-перации; изплащане на държавни пенсии на българи. жи-веещи в Добруджа (1920); отпускане и увеличаване на по-борнически пенсии; необходимост от увеличение на чинов-ническите заплати (1919) и др.

4. Въпроси от икономически характер са отразени в писмата на: К. Бонан, Г. Георгов, Кирчев & Ра-дев, Ж. Коджабашев, Г. Койчев, Компания за експлоатация на източните железници — София, Г. Константинов, И. Куртев, П. Ламбрев, К. Медникаров, Организация-та на собствениците на недвижими имоти — София, д-р Па-нас, Н. Патев, Д. С. Попов, Б. Раданов, Я. Сакъзов, д-р Д. Станчов, Д. Стоянов, Ю. П. Теодоров, бр. Фернандес, Н. Д. Чешанков, Д. Шишков, К. Юрданов и др. В тях има сведе-ния за доставка на петрол и минерално масло от Русия; ле-карства от Швейцария (1920); предлагано жито от Италия (1920 — цена, качество и количество); изграждане на тур-бинна мелница при с. Златна Панега; пресушаване на блато край с. Стралджа; откриване на килимарска работилница в Елена и тежкото положение на работниците; постройка на Варненското пристанище (1897); строеж на шосе Русе —

Тутракан и на жп линии Царева ливада — Габрово и успоредна линия Саранбей — Нова Загора; протести от търговци за изменяне монопола на солта; неспазване на тютюневия монопол и контрабанда с тютюн (1912); дейността на тютюневия синдикат Дупница; протест срещу високите мита при вноса на машини; разпоредба на Министерския съвет да се спре вносът на траверси за строеж на жп линии отвън и да се използува местният дървен материал; производството на каменни въглища в България (1917—1918); искане да се отмени Законът за едрата поземлена собственост (1921) и др.

5. В. Аврамов, П. Бобчевски, Ив. Вазов, свещ. Ст. Ганчев, Мих. Сгурев, Д. Йоцов, Г. Каназирски, Р. Канели, Г. Я. Кирков, Ст. Костурков, граф. дьо Ландеман, Н. Леонард, Т. Панчов, Н. А. Славков, Хр. П. Стаматов, Н. Стоилов, П. Стоянов, А. Страшимиров, Т. С. Теодоров, Хр. Тодоров, Общинска театрална трупа — Пловдив, д-р Ив. Фарашов, А. Череп-Спиридович, Х. Шерифов, Ат. Шопов и др. в писмата си засягат културно-просветни въпроси: откупуване на археологическата сбирка на В. Аврамов от Археологическия музей; издаване на вестниците „Ден“ и „Реч“; мнението на Ив. Вазов за списването на печатния орган на Народната партия — в. „Мир“; сведения за възпитаници на пансиона на Т. Минков в гр. Николаев; събиране на данни — за живота на В. Друмев (митр. Климент Търновски); издаване в Париж на бълг. вестник (1919), субсидиран от правителството; отпущане на материални средства от страна на М-вото на просветата на Пловдивската театрална трупа; награждаване с български ордени на руски журналисти (1896), които имат заслуги за помирението с Русия; отпечатването на речника на Н. Геров, неговото разпространение и отзиви за него; назначението на Т. Миразчиева-Киркова, участничка в националноосвободителните борби, за артистка; издадена брошура от А. Череп-Спиридович „Европа без Турция“; основаване на френско-славянска лига в Париж (1919) и издаван от нея вестник; намерения на Ат. Шопов да напише биографичен очерк за екзарх Йосиф I; натоварването на Хр. Стаматов от страна на английския в. „Таймс“ да подготви биографични очерци на 30 бълг. общественици, между които е и Теодоров, за издавания от вестника справочник „Знаменитостите на в. „Таймс“; смъртта на П. Ю. Тодоров; сътрудничеството на д-р Ив. Фарашов в руски вестници и др.

6. В редица писма са застъпени въпроси от съдебноправен характер, свързани с юридическата дейност

на фондообразувателя: съвместната дейност с други юристи; водени дела и изпратени му хонорари; водене на съдебния процес срещу митрополит Климент Търновски; юридическа консултация по въпроса за монополното право на компанията за доставка на електрическа енергия; защита на Ал. Петрини (1905); воден процес между М. Момчилов и Ст. Симеонов за парично обезщетение по строежа на жп линии Русе — Търново и Саранбей — Нова Загора; защита на интересите на търговска кантора в Анверс във връзка с доставката на цимент и тръби на Военното министерство — София; освобождаване от затвора на М. Цонев, оказал съпротива срещу преврата на 9 юни, и др. Автори на писмата са: Б. Аврамов, А. Анастасиади, А. Антонов, В. Багаров, С. Байчев, Българска ипотекарна банка—София, А. Бомонт, С. Великов, Хр. Великов, Ив. Войводов, П. Габе, Г. Губиделников, д-р Ст. Данев, д-р С. Иванчев, Б. Йорданов, Търговска кантора — Анверс, Хр. Коев, Компания за електрическа енергия — София, Т. Лозанов, Г. Маджаров, П. Маймунков, П. Макавеев, В. Н. Македонски, Ал. Малинов, К. Марков, К. Миланов, Ив. Сапунджиев, Ив. Соколов, Сл. Славов, Хр. Стоянов, А. Фрай, Т. Хаджийски, С. Хорниферт и др.

7. Писмата на З. Атанасов, В. Бобошевски, Цв. Бобошевски, Ил. Бобчев, С. С. Бобчев, Б. Бойчев, Г. Бошнаков, Хр. Буржев, М. Гайдов, А. Гунев, Д. Денчев, д-р М. Икономов, Н. Йончев, Н. Кънчев, Б. Лафчиев, Ал. Маринкьов, Г. Мартинов, П. Матеев, П. Матов, К. Мечкаров, К. Миланов, Ив. Минчев, Ив. Москов, Д. К. Нарлиев, Ем. Начев, Хр. П. Никифоров, Ал. Николаев, Г. Николов, П. Пашов, д-р В. Пеев, Ив. Пеев-Плачков, Ал. Попов, Ст. Ряшков, Хр. Селджубалиев, Ю. Симидов, К. Д. Списаревски, П. Стаменков, Р. Станоев, Й. Табаков, Ю. Тодоров, Хр. Христов, Д. Цухлев, П. Чолаков, С. Шивачев, Д. Шишков и др. съдържат изобилни сведения за дейността на Народната партия в отделни градове (Видин, Добрич, Елена, Етрополе, Пловдив, Радомир, Трън, Шумен и др.); вербуване на нови членове, вътрешнопартийни борби и несъгласия; участието на партията в предизборни борби; ходатайства за назначения и уволнения с оглед на интересите на партията, взаимоотношенията на народната партия с другите буржоазни партии; коалицията ѝ с прогресивната партия (1911); редактирането на партийния орган в. „Мир“; създаване на банка с капитали на членове на партията; създаване на партийна групировка на народната партия в Ню Йорк и издаване на вестник; коалиране на буржоазните партии в борба срещу

Земеделския съюз (1922); създаване на Демократически сговор и дейността му и др.

8. В кореспонденцията на Д. Бръчков, Хр. Бъчваров, Д. Генов, Л. Динолов, Н. Живков, Пл. Икономов, С. Кисьов, Ю. Ненов, Н. Ников, Ал. Николаев, С. Панаретов, Т. Хр. Пулиев, Т. Параскевов-Бочоолу, П. Раданов, Вл. Сис, Н. А. Славков, А. Страшимиров, П. Хитов, Р. Хаджиюрданов и др. има сведения и по други въпроси за: стачки на печатарски работници (1911); засилена дейност на комунистическата партия в Русе (1919); помощ за организиране на бълг. лазарет в Москва за ранени руски войници (1914); положението на бълг. емиграция в Америка; състоянието на бълг. военнопленници във Франция (1919); молба за отпускане и увеличение на пенсии на поборници от освободителните борби — П. Раданов (от въстанието 1862 г.), П. Хитов, Ю. Ненов, Н. Рашков, Ф. Чеширанов, Р. Хаджиюрданов и др.; молба на А. Страшимиров за освобождаване от военна служба като народен представител и писател (1903); учредяване на фонд от Ив. Тодоров за подпомагане на бедни ученици в Елена; учредяване от Т. Хр. Пулиев фонд за поддържане на ученически библиотеки и трапезарии в Карлово; отпущане на материална помощ за строеж на бълг. църква в Цариград и др.

9. Към кореспонденцията се отнася голям брой визитни картички и телеграми с обикновен поздравителен текст от Н. Бакалов, Цв. Бобошевски, С. А. Бежанов, Ив. Д. Буров, М. Веснич, Т. Грабовски, Г. Губиделников, В. Дешанел, Л. Доросиев, граф Н. П. Игнатиев, Ал. Изволски, Н. Куртоклиев, проф. Д. Михалчев, д-р Н. Михов, Й. Мирчев, Ап. Монев, М. Палеолог, С. Пишон, К. Сарафов, Д. Стамболов, Ст. Стефанов, А. Франгя, Д. Цветков, Ст. Чокойска, Г. Янтовски и др.

I. Особено богата е документацията от служебната дейност на фондообразувателя:

1. Като народен представител и председател на Народното събрание (1894—1896). От дейността му като председател на НС са запазени: телеграма-чернова до екзарх Йосиф I, с която го поздравява от името на НС по случай 25 год. от учредяването на независима бълг. църква; документация (1895) от участието му като председател на НС в бълг. депутация за полагане венец на гроба на руския император Александър III в Петербург — няколко писма и телеграми от Ив. Дурнов, Вл. Краузе, кн. Ю. К. Мосалский, ген. Н. Н. Обручев, Славянско благотворително обще-

ство в Петербург и др. със сведения за приемане на депутацията от официални руски кръгове в Петербург, покани за срещи, вечери и др.; три речи-чернови, произнесени от митроп. Климент при приемане на депутацията от император Николай II и министър-председателя княз А. Б. Лобанов-Ростовски, (вероятно писани от фондообразувателя), списък на изпратени телеграми от страна на бълг. население до руския император във връзка с пребиваването на делегацията в Петербург; литографна записка „Памятка о свидание членове болгарской депутации с членами С. Петербургского славянского благотворительного общества в Петербург“ с подписите на бълг. делегация и на обществото.

Като народен представител (1894... 1924): телеграми, писма, молби и др. от Д-вото на учителите от средните у-ща в София, Общински съвет в с. Комощица, Царибродско, общински управления — Ловеч, Михайловград, Преслав и др., които се отнасят до несигурното положение на учителите; протести срещу незаконно провеждане на избори; молби за съдействие да се отпусне място за постройка на читалище в Ловеч; за доизграждане на мост на р. Камчия и др.

Запазени са още: реч на Теодоров в НС (1915) във връзка с външната политика на България и против присъединяването ѝ към Тройния съюз; печатно изложение на комунистическата парламентарна група до XIX НС (1921) за гласуване на Закон за отпускане на средства за закупуване на храни за бедствуващото от суша население в СССР; правилник за вътрешния ред на НС (1901); проектозакони за осигуряване на земеделските култури от градушка и за морската търговия; списък на прошенията, които ще се докладват в НС на 6 ноем. 1910 и др.

2. Като министър на правосъдието (1896—1897): единични документи със сведения за лошо държане на чиновници от съдебното ведомство, за сключване на договор за помещение на Околийския съд в Свищов и др.

3. Като министър на финансите (1897—1899 и 1911—1913) е запазена огромна документация.

а) Кореспонденция — доклади, рапорти и др. от: окръжни финансови управления във Видин, Враца, Кюстендил, Трън и др.; Акцизно управление — Пловдив; Общинско управление — Пазарджик; Дипломатическо агентство — Цетина; Търговска индустриална камара — Варна; Д. Станчов, Я. Чакалов; М-во на външните работи и др. Те се отнасят за персонални промени; прибиране на закъснели данъци; финансова ревизия на училищния отдел към Българската екзар-

хия — Цариград (1897); увеличение на чиновническите заплати; ревизия на Земеделската б-ка (1910); предложение за щатните единици в митниците; кредитите на Военното м-во; сондажи за сключване на паричен заем от Франция (1912); котирането на български облигации на парижката борса (1913); водени преговори за търговски договор с Австро-Унгария (1911) и др.

б) Таблици, ведомости, бюджетопроекти, печатна документация и др. за постъпили акцизни приходи в държавното съкровище (1896—1898); бюджетопроекти на отделни министерства (1902).

в) Документация за данъци и държавни привилегии: за определяне на данъци, налагане на акцизи и такси, дейността на данъчни чиновници, сведения за постъпления от данъци и акцизи и др.

г) Щатни ведомости и сведения за персонални промени в отделните ведомства на м-вото; уволнения, назначения; вакантни длъжности; ходатайства за назначения и уволнения и др.

д) Документация за Народната банка: данни за паричната наличност на банката; за издадени съкровищни бонове; курс на бълг. ценни книжа и сведения за тяхното пласиране и др.

е) Към същата дейност на фондообразувателя се отнася и запазената значителна документация около балканските войни. Това са преписи на официални писма, телеграми, протоколи, доклади и др. Между авторите на документите личат имената на цар Фердинанд. С. Д. Сазонов, Ив. Ев. Гешев, д-р Ст. Данев, д-р Д. Станчов, Д. Ризов, М. Маджаров, Ив. Ст. Гешов, Ив. Салабашев, П. Хаджимишев, проф. С. С. Бобчев, ген. М. Савов, Кемал паша, Б. Лаковски, М. Шаритен, Ф. дьо Клозиер, д-во „Кредит Франсе“ — Париж, М-во на финансите — София, М-во на войната и др. Преписката засяга дипломатическата подготовка за сключването на примирието (1913) с Турция; подготовката на Лондонската конференция; отношението на Великите сили към Балканската война; несъгласията между съюзниците; отношенията на Русия, България и съюзниците ѝ; състоянието на бълг. армия след примирието; разпореждания на главното командуване и действията ѝ (юни 1913); финансовото положение на страната през войната; разходите, свързани с воденето на войната (издръжка на войската, въоръжение, транспорт, гледане на ранени, издръжка на военнопленници и др.); преговори на правителството с чуждестранни кредитни

учреждения за сключване на заем и условията; жп линиите в България; условия, при които са били отпуснати заеми от чужди банки на Гърция, Сърбия и Турция; отпускане на заем на земеделското население, гарантиран от държавата, и др. Същите въпроси са отразени и в запазената документация от наши и чужди вестници, брошури и пр.

ж) Към дейността му министър на финансите са и документите, свързани със съденето му като един от виновниците за националната катастрофа (1913): няколко писма от Парламентарната изпитателна комисия при XII НС за призоваването му в Парламентарната анкетна комисия за показания във връзка с издирване на виновниците за националната катастрофа; заявление от бившите министри от кабинетите Гешов, Данев, Малинов до XIX НС и председателя на IV държавен съд във връзка със задържането им в Шуменския затвор (1922) и подвеждането им под отговорност като виновници за неуспехите на България (1913 и 1918); ръкописа „Възражение на обвиненията пред IV държавен съд" с отговора на Теодоров срещу отправените към него обвинения. (С изобилен материал от преписи на официални документи, кореспонденция, изваДки от книги и вестници, осветляващи редица подробности около събитията през юни 1913 г., които предшестват Междусъюзническата война, и даване на фаталната заповед на 16 юни, както и последвалите събития).

4. От дейността му като министър на външните работи и министър-председател (1917—1919) са съхранени чернови и преписи на официална кореспонденция: чернови на Теодоров до А. Балфур, ген. Ф. Д'Еспери, Ст. Пишон и др., които съдържат поздравления до английското правителство за новата 1919 г. и надежда, че не ще откаже защита на бълг. народ; документи за наложена възбрана на имотите на германски, австро-унгарски и турски поданици в България от страна на френското правителство и за положението в Добруджа след войната и др. Запазена е и преписка между отделни ведомства, организации и др. със сведения за вътрешни беззакония от страна на народни представители; за застъпничество за заложници-войници от 6-та дивизия; протести срещу безработицата; за връщане на български поданици след войната от Швейцария, Германия и др. и срещнати трудности; за неприкосновеността на бълг. Зографски манастир в Света гора; за гр. Воден и околността му — исторически, географски, етнически и културни данни; за забрана от страна на междусъюзни-

ческата комисия в България за завръщането на ген. Н. Жеков в страната поради вражеското му отношение към Антантата; за дейността на бълг. легации в Берн, Стокхолм — сведения в западния печат за България във връзка с предстоящото сключване на мира; за ролята на президента на САЩ Уилсън във връзка със сключването на справедливи мирни договори; за образуването в Киев на руско правителство и неговата политика за реставриране на руския царизъм; за жестокото потушаване на железничарската стачка; за доставка на зърнени храни от Америка и др.

Във връзка с участието на Теодоров като председател на българската мирна делегация в Париж е съхранена голяма документация: мирният договор; дневникът на делегацията; кореспонденция; доклади; паметни записки; изложения, речи, печатна документация и др. с изобилен материал за състава, дейността на делегацията, срещи и разговори с видни западни общественици, разменени официални документи и др.

II. Голяма част от документите е свързана с политическата дейност на фондообразувателя:

1. Като лидер и член на Народната партия. Това е предимно кореспонденция от околийски, градски и селски бюра на партията и от отделни нейни членове, в която се третират въпроси за състава на висшия партиен съвет; за дейността на отделните бюра; за провеждани събрания, на които се разглеждат някои организационни въпроси; за предизборна борба; за партийни раздори; за ходатайства във връзка с уволнения и назначения по партизанска линия и др. Запазени са речи и бележки на фондообразувателя с политически характер, свързани с външната и вътрешната политика на България (1914—1920). Група документи се отнасят до съвместната дейност на обединените Народна и Прогресивнолиберална партии (1911—1913).

2. От членуването на фондообразувателя в Обединената народнопрогресивна партия (1921—1924) са запазени членската му книжка, уставът на партията, кореспонденция от местни бюра и др.

3. От членуването му в Демократическия сговор са останали „временен правилник за управлението на Демократическия сговор“; инструкция за създаване на селски бюра на Сговора и др.

4. Във връзка с обществено-политическата дейност са запазени също печатни материали (позиви, апели, възвания и др.) за периода 1894 ... 1924: наредба на

сръбския крал Петър I — Белград до сръбските войски (18 юни 1913) за обявяване на Междусъюзническата война; позив на Бълг. комунистическа партия (т. с.) от 1923 г. за арестуването на видните комунистически дейци К. Янков и А. Халачев; три бюлетина от „конфедерацията на труда" (ян. 1920) със сведения за железничарската стачка; манифест от 9 юни 1923 г. на правителството на Ал. Цанков за станалия преврат и свалянето на правителството на Ал. Стамболийски; резолюция от общото събрание на железничари, пощенци и учители, на което са се изказали В. Коларов и Л. Кандев за тежкото икономическо положение на българския народ, и мерки, които трябва да се вземат за неговото подобряване, и др.

III. Като изпълнител на завещанието на карловския търговец Т. Хр. Пулиев: запазени са писма, протоколи, сметки, описи и др. от Т. Пулиев, А. Пулиева, Ив. Ев. Гешов, Т. Теодоров, търговска къща „Евлогий Георгиев" — Букурещ, Българска търговска б-ка — София и др. във връзка с избирането на фондообразувателя за изпълнител на завещанието на Пулиев; разпореждания и допълнения към завещанието; материали във връзка с неговото изпълнение.

IV. От членството му в кооперативна централа „Мир" има списък на лицата, които биха могли да запишат дялов капитал в кооперативната централа, и на такива, които са си изплатили дяловия капитал.

V. Изобилна документация е съхранена и от юридическата дейност на фондообразувателя: няколко регистъра (1894—1904) със сведения за водени дела, имена на клиенти, данни за изплатени хонорари и др.; дела от граждански, углавен и валутен характер. Между тях са делата: срещу ген. Г. Вазов във връзка с доставка на оръжие за войската (1909); на Найден Геров по парични спорове с държавата за отчуждени имоти; бракоразводното дело на Ив. Вазов (1892—1907); за участието на Ат. Буров и Г. Губиделников в Деклозиерората афера; относно аферата Ерофеев във връзка с готвен преврат срещу Фердинанд I (1909); за отпущане на инвалидна пенсия на Ст. Михайловски; процес срещу кап. И. Стоянов и Ат. Ризов, обвинени в предумишлено убийство на Г. Христов в Дупница — съмишленик на Я. Сандански (1900) и др. Като юрисконсулт на Балканска банка — София, Кредитна банка. Българска търговска банка, Д-во за електрическа енергия — София е запазена документация по изясняване на взаимоотношенията между кредитори

и длъжници, спорни банкови операции, нарушения на договорни отношения за доставяне на електрическа енергия, за електрификацията на Пловдив, за създаване на захарна фабрика в Търново и др.

Между документалните материали с общо съдържание се намират: възвание на БЦБО от 12 апр. 1877 г. във връзка с обявяването на Руско-турската война; прокламация от 6 септ. 1885 г. за Съединението; програма от 18 ян. 1912 г. от Министерския съвет по случай тържествата в чест на пълнотетието на престолонаследника кн. Борис; проспекти, реклами и др. за издаване на нови книги, вестници и др.

Във фонда са запазени и документи за членове на семейството на фондообразувателя:

1. Съпруга — Рада Герова-Теодорова: писма, бордера, сметки и др. във връзка с материалното й състояние — парични взаимоотношения с различни банки (влогове, ценни книжа), договори за продажба на имоти и др. Чернови на писма до директора на в. „Слово“ за опровержение на нападки, отправени срещу Теодоров като един от виновниците за националната катастрофа (1913); телеграма до девическата гимназия — Пловдив (1932) по случай юбилейния празник на гимназията, чиито основи са положени от баща й Н. Геров; писмо до Пловдивската община за гробница на баща й. В кореспонденцията до нея личат имената на П. Абрашев, Цв. Бобошевски, К. Бобчева, Ал. Дзивгов, Р. Киркович, А. Каменова, М. Маджаров, Р. Ст. Михайловска, Ст. Огнянов, Т. Панчев, Н. Пулиев, П. Стайнов, А. Стойнов, Т. Теодоров и др. Писмата са предимно от семеен характер, свързани с благотворителната й дейност, ходатайства пред съпруга й по отпечатването на „Кореспонденцията на Н. Геров“ и др.

2. Син — Иван Теодоров: училищни бележници; писма от М. Маджарова, К. Поповилиева, А. и П. Стайнови и др. от личен и семеен характер. От дейността му като юрист и адвокат са запазени части от съдебни дела и юридически консултации.

От документалните материали, свързани с други лица, са запазени: препис от писмо на Вилхелм II до Фердинанд от 20 септ. 1915 г. с благодарност за присъединяването на България към Тройния съюз; писмо на Р. Ганчев до Ц. Бакалов (1918) за задоволството от смяната на правителството и препоръки: за освобождаването на Ал. Стамболийски, премахването на цензурата, за

съдене на виновниците за двете национални катастрофи; от Ив. Ев. Гешов до Д. Ябланski по погребението на П. Славейков, което по предложение на Фердинанд да стане на държавни разноски; машинописен препис от дневника на П. Пешев (1914—1918); писмо-препис от Ст. Стамболов до А. Теохаров — Москва с предложение за примирие с Русия (1888); писмо от С. Юлзари до Фердинанд (1914) със съвети за външната и вътрешната политика на България: да се направят изводи от грешката на 16 юни 1913 г. и да се създаде коалиционен кабинет; за създаването на проруска ориентация в политиката на България и пр.

Ф. 274; 7115 док.; 1885[1] ... 1943 г.; 2 инв. оп.; пост. 1950 г.; бълг., англ., араб., исп., нем., ср., фр. и хол. ез.; части от фонда — в ЦДИА (ф. 314)

Д-Р НИКОЛАЙ ПЕТРОВ НИКОЛАЕВ

(Роден в 1887 г. — Шумен; починал в 1961 г. — Упсала или Стокхолм[2] — Швеция)

Буржоазен обществено-политически и културен деец — военен, адвокат, журналист, публицист; заемал отговорни постове по време на фашисткия режим: главен секретар в М-вото на външните работи (1935—1936), министър на народната просвета, министър на вътрешните работи и народното здраве (1936—1938), пълномощен министър в Стокхолм (1944—1945); народен представител; участник в Балканската и Първата световна война; преподавател във Военното училище и Военната академия (1919—1935); член на „Демократически сговор“ и др.; директор на в. „La Bulgarie“ (1925—1932).

Източници

За фондообразувателя: Иванчев, Д. БПП. Т. 3, с. 279; Сборник на XXV Обикновено народно събрание. С., 1940. 231—232; Министър д-р Н. П. Николаев. — Котленски край (Котел), 7, № 238, 27 март 1937, с. 1.

Публикации на документи: Николаев. Н. П. Войската в парламентарната държава. С., 1926. 2. изд. VIII, 283 с.

---

[1] По-ранните документи съдържат различни материали, събирани от фондообразувателя.

[2] По устни сведения, получени от Иван Т. Теодоров.

Запазени са няколко бележки с автобиографични и библиографични данни за някои трудове на Николаев.

Биографичните материали (паспорти, визи, свидетелства, избирателни книжки и др.) дават сведения за: пътувания в чужбина; избирането му за окръжен съветник; членуването му в анкц. д-во „Струма"; избирането му за почетен член на гр. Котел и др.

Облигации, квитанции и др. съдържат податки за материалното му състояние.

Запазените чернови на писма от фондообразувателя са отправени до: агенциите Courrier de la presse, „Littout", „La presse associe" (Париж), „Auxiliaire de la presse" (Брюксел), „Danubian press" (Букурещ) А. Асема, „Banque des pays de l'Europe centrale" (Париж), Ж. Блондел, Борис III, А. Брашованов, Ат. Буров, вестниците „Al Ahram" (Кайро), „La Meuse" (Лиеж), „Haagsche Post" (Хага), „Vaunakas Zinas" (Рига), „Figaro" (Париж) и др., Т. Влайков, Л. Данаилов, проф. Н. Долапчиев, д-вата „Société du droit d'auteur aux artistes" (Париж) и др., Ек. Златоустова, Ж. Кайзер, Г. Кон, д-р В. Крезин, А. Ляпчев, Матлаедин бей, проф. Вл. Моллов, Ст. Мошанов, П. Пешев, ген. Р. Петров, Р. Пиачентини, проф. д-р Фр. Пишек, проф. Ил. Пржич, Ж. Прими, Хр. Силянов, И. Скаравайос, проф. П Стайнов, митр. Стефан, проф. д-р Б. Филов, проф. Ал. Цанков и др. Те са във връзка с: учението на Н. П. Николаев в Париж като стипендиант на френското правителство (1921—1922); участието му в I събор на славянските правници в Братислава и III редовен конгрес на запасните офицери, назначаването му за член на Македонската секция при ООН (1931); членуването му в Международната дипломатическа академия (1930—1932); желанието му да сътрудничи в Международния институт по обществено право (1932); оттегляне от директорския пост на „La Bulgarie", сътрудничество на Николаев като юридически консултант, адвокат, журналист, кореспондент и представител в София, България и Балканите по печата и информацията на чужди агенции, банки, д-ва, редакции и пр. (1932—1935); абонирането му за чужди периодични издания; труда му „Войската и парламентарната държава"; статиите му „Българо-югославските отношения" (1934), „Балканите след убийството на югославския крал Александър" (1934) и др.; отзива му във в. „Мир" за книгата на Т. Обер „СССР и световната криза" (1932); изпрате-

ни книги, брошури и пр. от: К. Крачунов „Народната просвета в България“ (1934), Т. Влайков „Чиновничество и властници“ (1934), Хр. Пеев „Стопанските отношения на България с останалите дунавски държави“ (1933), Б. Петков „Le Traité de Neuilly et la Bulgarie économique“ (1929), Н. Михлюзов „Исторически преглед на войните и политиката на България. 679—1918 год.“ (1933), П. Пешев „Историческите събития и деятели“ (1929), Хр. Силянов „Писма и изповеди на един четник“ (1927) и „Спомени от Странджа“ (1934) и др.; Чирпанска (Геровска) преработка на Паисиевата история (1926); брошурите на А. Златаров „Розата и индустрията на розова есенция в България“ (1932), А. Мусе „L'Europe Balkanique et Danubienne 1925 à 1928“ (1928) и др., лекция на Ж. Прими в София за живота на Мустафа Кемал Ататюрк (1932); желанието на декана на юридическия факултет в Лиеж К. Жан да прочете цикъл от лекции в СУ (1931); списването и разпространението на в. „La Bulgarie“ (1925—1932); разпространението на в. „Разградско слово“ (1934) и др. Има сведения и за: създаване на генерално консулство на Доминиканската република в София (1929); връзки между гръцките жени и членките на Д-вото на бълг. жени с висше образование (1929); проект за създаване в България на централа за представяне на чехословашка индустрия (1934); икономическото и стопанското въздигане на България; годишното събрание на акц. д-во „Мир“ в Ст. Загора (1933); проведена анкета от в. „Мир“ по въпроса за професионалната ориентировка на младежта (1932); образователната система в България; католишкото у-ще в Малко Търново и разпространението на католическата пропаганда (1934); земетресението в България (1928); футболния мач в Рим между „Рома“ и „Славия“ (1927); състава на „Демократически сговор“ и разцеплението му (1932); проведени избори в Годечко, Преславско и др. (1934); в. „Демократически сговор“; завещанието на Т. Пулиев; ходатайства за назначения и др.

Между авторите в запазената кореспонденция до Николаев са: П. Абрашев, Д. Аджаров, С. Аргиридис, лорд Б. Бабкок, К. Баржинка, Ил. Бобчев, К. Бобчев, проф. С. С. Бобчев, Л. Боже, Хр. Борина, Борис III, Бюро интернационално за издаване на вестници — Брюксел, П. Бъчваров, д-р Б. Вазов, д-р И. Василопулос, Д. Габе, Н. Габровски, Б. Георгиев, Н. Г. Геров, Ив. Ст. Гешев, Б. Грубешлиев, Г. Гълъбов, А. Дагарадинов, проф. Г. Данаилов, д-р Ст. Данев, проф. М. Димитров, К. Жан, Вл. Заимов, В. Захариев, Ек. Злато-

устова, Б. Зографов, Юл. Казаска, Д. Казасов, А. Каменова, Б. Кесяков, Н. Краниотаксис, д-р В. Кресин, Г. Кулишев, Тр. Кунев, П. С. Кършовски, Л. Ламуш, А. Луков, ген. Т. Марков, д-р Х. Масарджик, Мехмет Зеки бей, М. Консулова-Милева, Хр. Минков, проф. В. Миркин-Гецевич, Ив. Момчилов, Хр. Морфова, А. Мусе, П. Нейков, Н. Ив. Николаев, Н. Павлович, Д. Палавеев, Ев. Петева, П. Пешев, Ф. Жорж Пико, Ал. Протогеров, Т. Пулиев, А. Пулиева, С. Радев, Л. Савваджиян, д-р М. Сарафов, д-р Д. Северин, д-р Ив. Сливенски, Д. Спространов, проф. П. Стайнов, д-р Д. Станчов, В. Тантилов, Вл. Тодоров-Хиндалов, Ан. Тошев, К. Трънка, Г. Фарди, д-р Т. Франко-Франко, Д. Шалев, Д. Шишманов, д-р Хр. Шишманов, Ст. Шопов и др. Те съдържат сведения: 1. По обществено-политически въпроси: министерска криза в Гърция (1925); дейността на гръко-българската емигрантска комисия в Женева в Обществото на народите (1925); българо-югославски преговори по повод на минаването на чети в Македония (1925); атентата в черквата „Св. Неделя“ (1925); построяване на жп линии в Турция (1926); състава на новия кабинет в Чехословакия и пристигането на д-р Масарджик в България като съветник в чехословашката легация (1929); българо-сръбските отношения (1929); събрание на малцинствата, състояло се в Лондон (1929); откриване генерално консулство на България на о-в Кипър и уреждане на българо-кипърски въпроси (1929—1932); избора на Паисий за врачански митрополит (1930); назначаване на постоянен бълг. консул в Карлсбад (1930); положението в Германия: проведени избори; национал-социалисти и комунисти — увеличаване броя на комунистите и др. (1930); положението в СССР (1930); икономическа криза в Белгия, България, Германия и др. (1930—1932); българо-белгийски търговски връзки (1930—1932); правителството на Ал. Малинов (1931); търговски връзки между Египет и България (1931); посещение на Ст. Симеонов при кардинал Пачели и при главния секретар на ОН и др. (1931); конференция в Цариград по въпроса за балканско споразумение и участието на Николаев (1931); бълг. избирателен закон (1931); българо-чехословашки връзки: изнесени доклади от проф. Пишек за българската индустрия и желанието му да се уреди централа за представителство на чехословашката индустрия в България (1931—1934); Македонския въпрос; проведена анкета върху професионалната ориентировка на младежта във в. „Мир“ (1932); българо-гръцките отношения (1932) и конвенцията Моллов — Кафандарис

(1927); участие на проф. д-р В. Шюнинг (член на постоянния съд в Хага) в Карнегиевата анкета (1932); Закона за облекчение на длъжниците (тежкото положение на държавните чиновници и пенсионерите; закрилата на търговците и др. — 1933); сътрудничество и сближение между България и Сърбия (1933—1934); конституционна реформа във Франция (1934); III областна конференция за Европа, Африка и Азия (1935); подписана търговска конвенция между Белгия, Люксембург и Германия (1935); дейността на д-р П. Нейков — секретар по печата в Женева (1935); сесията на Централния комитет на Всеобщата федерация на асоциациите на християните (1935); участието на А. Николов в редовната сесия на ОН (1935); екстернирането на български студенти от Белградския университет (заподозрени в комунистическа дейност — 1935); търговски и финансови отношения между България и Швейцария (1935—1936); наредбата-закон по уреждане на държавната лотария (1935); избор на митрополит във В. Търново (1935); назначаването на Николаев за главен секретар при М-вото на външните работи (1935); посещението на Борис III в Париж, Берлин, Рим и др. и репатрирането на българи (1936); участието на Н. П. Николаев в Международната дипломатическа конференция в Монтрьо (1936); назначаване на тричленна комисия в Пловдивската мюсюлманска община и отношенията между българи и мохамедани (1936); въвеждане на задължителна военна служба в Австрия (1936); българския комитет за научно изследване на трудовата повинност (проучване на принципите и резултатите от трудовата повинност в различни страни и даване сведения на интересуващите се от българската трудова повинност — 1935) и др. Има сведения и за: назначаване, уволняване, преместване на български легационни чиновници в Атина, Белград, Берн, Брюксел, Будапеща, Букурещ, Варшава, Вашингтон, Виена, Женева, Месина, Милано, Мюнхен, Париж, Прага, Тирана и др. 2. По партийни въпроси: дейността на Демократическия сговор (1932—1934) за свикване на околийски партиен съвет и сформиране на младежка група в с. Годеч; проведени събрания на местните бюра в с. Габар, Драгоман, Калотина и др.; младежката организация в с. Смолча; отлагане на партийния конгрес (1934); състава на партията; плащане на членски внос; набиране на абонати и разпространение на в. „Демократически сговор“; провеждане на избори, поставяне на кандидатури и изборни резултати в Годечка околия и др.; политическите групировки около „Звено“, „Родна защита“ и др.;

партийни борби във Варна (1936) и др. 3. По културни въпроси: Учредителното събрание на Съюза на славянските студенти в Париж (1922); отчета на Българското студентско общество в Париж (1923); изложбата на художничката Отай в Рим върху древното българо-македонско изкуство (1928); дейността на Еленското просветно благотворително д-во (1928); събранията на Съюза на чуждите кореспонденти и публицисти в България (1928, 1930); приемането на проф. П. Стайнов за член на Международния институт по публично право в Париж (1929); проекта за образуване на Международна писателска академия в Париж (1929); обзора на „Годишник на международния институт за държавно право" в Париж (1929); успехите на художника Б. Георгиев в Берлин (1929); пристигането на проф. В. Миркин-Гецевич за изнасяне лекции в СУ — Юридическия факултет (1930); желанието на проф. К. Жан да посети България и да изнесе сказки в СУ (1931); Библиографския институт в Лайпциг и участието на българи в труда на Х. Хелмолт „Световната история" (1930); задачите на Д-вото на бълг. слепи (1931); българо-чехословашките културни връзки (1931); дейността на художника Вл. Русев в Америка (1932); дейността на Международната дипломатическа академия в Париж (1932); участието на Н. П. Николаев в балканските конференции по интелектуално сътрудничество и печата (1933); участието на художника В. Захариев в организираната изложба в Самоков (1934); честването на 50-годишната дейност на Н. Ив. Николаев като ръководител на хоровете в България и 50 год. от смъртта на В. Юго в София (1935); творческата дейност на Г. Гълъбов и молбата му да бъде назначен правник-турколог в М-вото на външните работи (1935); дейността на Алианс Франсез в София (1935—1936); участието на България в изложбата „Крал Леополд II" в Брюксел (1936); гимназията в Малко Търново (1934) и откриване на гимназия в Разград (1936); тежкото положение на учителите (1937); честване 100 год. от рождението Ан. Тошева в Ст. Загора (1937) и др. Има сведения и за: публикуването на книги, статии и др. у нас и в чужбина; издаването на списания и вестници и сътрудничеството на разни лица в тях (П. Жантизон — „Lettres d'Italie", А. Каменова — „Харитиниият грях", Я. Кордатис — „Rigas Pherèos et son époque", К. Крачунов — „Външната политика на България" (1908—1911) и „Дипломатическа история на България" (1886

—1915) и др.; шестото издание на „Nomenclature des journaux et revues en langue française paraissants dans le monde entier“; „Bibliographie Balkanique“ — ред. Л. Саваджиян; адресната книга за световна търговия на „Kelly“; монографията на М. Димитров „Комитетът на старите“; списанията: „Архив за правне и друштвене науке“ (Белград, 1929), „La depeche économique et financière“ (Париж, 1930), „Pitharchia“ (Атина, 1929) и др. Споменава се и за: писма на Ив. Вазов, притежавани от Д. Стоянов; турски документи, съхранявани в Народната библиотека (1928); антисъветски брошури, издавани в България (1932); юбилеен лист за „Кирил и Методий“ (1936) и др. Има сведения също за списването, разпространението и тиража на в. „La Bulgarie“ (1925—1932) с изброяване имената на сътрудниците му (Д. Зографски, Г. Кулишев, М. Кюнел, П. Лакроа, Л. Ламуш, М. Тахауер и др.), на градовете, в които се разпраща вестникът (Берлин, Брюксел, Будапеща, Париж, Прага, Тирана, Цариград, Цюрих, Чикаго и др.) и пр. Има сведения и за редица трудове на Николаев („Войската в парламентарната държава“, „Идеалистични и реалистични понятия за правото в съвременната френска доктрина“, „Касандра“ — в ръкопис); участието му в сборници, албуми, енциклопедии и др. („Сборник за западните български земи“, „Justice pour la Hongrie“, „Who is who in Turkey“, „Who is who in the Balcan in the Orient“, „L'encyclopedie de l'Orient et des Balcans“ и др.); сътрудничеството му в наши и чужди периодични издания (1926—1934) („Мир“, „Морски сговор“, „Вестник на вестниците“, „Народна отбрана“, „Právny obzor“, „Kathimerini“, „L'Europe centrale“ и др.); сътрудничеството и членуването му в агенции, д-ва и др. („Foreign advertising and service Bureau „Union“, „Българо-британска взаимност“, „Българските икономисти-академици“, Международна дипломатическа академия, съюз на чуждестранните кореспонденти и публицисти в България, на авторското право в Париж и пр.) и др. 4. Поразни въпроси: тежкото положение на руски граждани, живеещи в Турция (1921); възпоменателни бележки за Т. Теодоров от проф. Г. Данаилов, Цв. Попов и др. (1925); построяване на дига при с. Гиген (1927); земетресението в България (1928); предложение на Е. Арбар да организира автобусен и таксиметров превоз в София (1928); прокаран път между Малко Търново и Бургас (1933); разработване на мина около Брезник (1936); суша в Бургас (1934); емигрирането на ген. А. Бендерев в СССР (1936); сведения за раз-

глеждани дела от Николаев в София, Разград, Русе и др.; ходатайства за назначения и премествания и др.

Запазени са и телеграми, покани, визитни и илюстровани карти с поздравления за имен ден, Коледа, Нова година и др., за участия в обеди, вечери, концерти, вечеринки и др.

Най-голям дял от материалите са свързани с разнообразната дейност на фондообразувателя:

1. Като министър на народната просвета. Запазени са писма, докладни бележки, заявления, речи, изложения, решения, протоколи, списъци, заповеди, закони, наредби, таблици и др. със сведения за: назначаването на Н. П. Николаев за министър на просветата и напускането на тази длъжност; Софийския университет (Ефорията на университета „Братя Евлогий и Христо Георгиеви от Карлово"; разделянето на Юридическия факултет на два отдела — правен и държавностопански; клиниките при Медицинския факултет; учредяване на статистически институт за стопански проучвания; признаване дипломи на студенти, завършили в чужди учебни заведения; лошите условия, при които работят студентите; преподавателски апарат; студентската стачка и др.); училищата и учителите в страната (статистически сведения за мъжките, девическите, смесените, непълните и пълните гимназии, клонове от гимназиите, средни реални училища и пр. (1933 . . . 1937); брой на учители, ученици, класове и др.; учители и ученици от първоначалните училища и прогимназиите; приходите на фондовете, управлявани от М-вото на народната просвета; назначаване, уволняване и преместване на учители; здравословното им състояние и пр.; откриването на гимназии в Асеновград, Ботевград, Дупница и др.; създаване на благоприятни условия при учебно-възпитателната работа на просветните служители; подготовка на учители; конференция на областните и пограничните училищни инспектори; провеждане на конкурс за одобряване на учебници в гимназиите и др.; общообразователните средни училища в Югославия, Румъния, Гърция, Чехословакия и Швейцария и др.; Народния театър и опера — 1934 . . . 1937 (напускане на директорското място от проф. Б. Йоцов и назначаването на Вл. Василев; участието на Е. Снежина, Ст. Бъчваров, Ол. Кирчева, К. Кисимов на турне из Америка; репертоара на театъра; нередности в Операта, извършени от Вл. Бобчевски, Хр. Попов, П. Золотович, П. Райчев и др.); Просветния съюз през 1936—1938 г. (за провеждане на педагогическа конференция; задачите на съюза относно проучване-

то на образованието; свикване събрания на просветните дружества и др.); дейността, състава и целите на Юношеския туристически съюз в България и др.; създаване на централна служба за сътрудничество на провинциалния печат; конференция по правопис; спирането на 17 комунистически вестника и списания и изложението, подписано от редица професори, общественици, писатели и пр. (проф. П. Стайнов, проф. А. Златаров, Т. Павлов и др.); издаването на в. „Днес"; честуване на 100 год. от рождението на Ан. Тошева в Ст. Загора; издаване антологията на Тр. Кунев „Весели злополучия" и др. Запазени са редица закони („Единството на образованието", „Стипендии и помощи на учащите се", „Откриване на нови гимназии", „Училищни настоятелства", „Училищни сгради", „Подготовка и служба на учителите", „Българската академия на науките", „Депозиране на печатни и литографни произведения" и др.) и изложения („Развоя на народното просвещение", „Предучилищното образование в нашата училищна система", „Резолюция по основния правов ред" и др.). Във връзка с дейността му като министър на народната просвета е и неговият дневник със сведения за: приемане на длъжността; срещите му с проф. М. Арнаудов, проф. Б. Йоцов, проф. Ст. Консулов и др.; посещения в чехословашката, турската и други легации и водени разговори и пр. Запазена е и документация по политико-обществени, просветни и други въпроси (назначаването му за министър; предстоящите задачи на правителството; затварянето на университета; студентските искания; увеличаване на учителските заплати; училищни строежи; плащането на учебните такси; построяване нова сграда на Народната библиотека; физическото възпитание на младежта; царските маневри и др.). Съхранени са и статии, изказвания и речи на д-р Николаев.

2. Като министър на вътрешните работи и народното здраве. В съхраняваните писма, телеграми, протоколи, списъци, речи, изказвания и др. има сведения за: законодателни избори; конференции на околийските управители и кметовете в Бургаска, Плевенска, Пловдивска, Софийска и други области; срещи между нар. представители и министрите от Софийско, Пловдивско, Врачанско и др.; оттегляне кандидатури на някои нар. представители; протести на избиратели за побоища, заплашвания, интернирания и пр.; статистики за избори и др. В тях се споменава още и за: кабинетни промени; разпоредби върху Закона за защита на реда; цензурата на печата; студентски демонстрации във

Варна; интернирането на Л. Стрелков; загинали българи (1912) с парахода „Титаник"; жилищната криза в София, поскъпване на хранителните продукти; Македонския въпрос и др. Има и документация по политико-обществени въпроси (за изборни резултати; изключване на депутати-комунисти от Народното събрание; за откриване на XXIV ОНС; за общественото подпомагане в Бургаска област; плана Мусман; някои реформи в М-вото на вътрешните работи и др.). Запазени са и „Проект за тронно слово" (изработен от Ил. Кожухаров), „Програма за откриване на първа извънредна сесия на XXIV обикновено народно събрание" и др.

3. Като главен секретар при М-вото на външните работи. Запазените писма, заповеди, молби и др. са във връзка с прилагането на временната трудова повинност по отношение на чужденците и пр. Съхраняват се и бележки-дневник за ежедневната му работа. Те дават сведения за: отношенията с Румъния (българското население там; конвенцията по въздухоплаването и др.); изселване на турски поданици от България; румъно-турски споразумения; преводи (на френски или английски ез.) от тайните клаузи на турско-съветската конвенция за Дарданелите; предложения относно преговори за сключване на търговски договори между България и Австрия; френско-италиански проект за Дунавския пакт; итало-абисинския конфликт; VII конгрес на Комунистическия интернационал и др.

4. Като член на съюзи, дружества и др. Запазени са: покана от Д-вото на българските икономисти-академици в София по повод на общото им годишно събрание (1928); две писма за членуването му в Д-вото на масоните „Зора"; рапорт за дейността на Д-вото на приятелите в България през 1925—1926 г. (откриване на трапезарии, броя на столуващите, от кои села са и пр.); покани, устав, списък на членовете и др. за Артистичния клуб в София (1920, 1936); три квитанции във връзка с платен членски внос в „Софийския клуб" (1942), писма и позив от Всебългарския съюз „Отец Паисий" за образувания клон „Отечествен дълг" и задачите му; три писма от Българския национален студентски съюз са във връзка с поканата, отправена към Николаев да присъствува на събранието по повод на пристигането на френски професори, журналисти и студенти, да се запознаят с културното и икономическото положение в България (1929); уреждане на коледарски хор (1931) и др.

Към този дял се отнасят и група материали за следните обществено-политически въпроси (1928... 1942): политически партии; дейност на политическата групировка „Звено"; задачите на правителството на Г. Кьосеиванов през 1935—1939 г. (вътрешна политика, законодателство, народна отбрана, стопанско укрепване и пр.); напрежението в Централна Европа (1935); необходимостта от балканско сътрудничество и дружба с нова Турция; кабинетни промени в Испания (1939); за д-вото „Кой какво е на Балканите и Ориента" (1932); необходимостта от създаване на Държавен архив в България (1936) и др. Запазен е и спомен на Г. Иванов за Ст. Стамболов, Фердинанд I и др.

Като член на Централното бюро на „Демократически сговор" (1932—1934). Съхраняват се: устав, членски карти, списъци, протоколи, сведения, изложения, писма, телеграми, окръжни, наредби, позиви, равносметки и др. със сведения за: Първи редовен конгрес на Сговора (24—25. IV. 1932); разцеплението му; избор на Централно и околийско бюро; провеждане и резултати от общински избори; партийна значка; членски карти, марки; членски състав; избор на младежки групи в Царибродско, Годечко и др.; свикване на околийска младежка конференция в Годечко; свикване на събрания в разни селища; обиколки из селата; избор на Николаев за председател на Околийското бюро в Годеч; в. „Демократически сговор" и др.

5. От военно-юридическата му дейност са запазени: а) Постановления, решения, протоколи и др. във връзка с дела, които Николаев е разследвал като военен полеви следовател (1919—1920). б) Мнения, писма, бележки и др. от дейността му като юрисконсулт при главната ликвидационна комисия към М-вото на войната (1920—1921). Те се отнасят за: извършени злоупотреби през Първата световна война; построяване на жп линия от „Българското гировардно дружество" до Артилерийската работилница в Шумен; непристойно държане на някои длъжностни лица и пр. Има сведения и за участието на Николаев в Междусъюзническата морска контролна комисия във връзка с морските и дунавските клаузи. в) Писма, списъци, записки и др. отразяват дейността на фондообразувателя като запасен офицер. В тях има сведения за: отпразнуване 25-та год. от произвеждането на XXVI випуск на Военното у-ще в първи офицерски чин; загиналите участници от 10 македонски полеви ескадрон през Междусъюзническата война; подпомагане на инвалидите, сираците и

вдовиците, пострадали от войните; организиране „Корпорация на действуващите офицери в запаса на армията"; задачите на „Дружество на запасните офицери" и др. г) Писмо на началник-щаба на армията в София с податки за преподавателската дейност на Николаев във Военната академия (1935). Група материали (писма, протоколи, инструкции, рапорти и др. — 1904 ... 1920) са във връзка с намесата на казанлъшките административни власти в работата на Комендантското управление по отношение на военната дисциплина; купуване на коне за войската: Първата световна война; преговори на Съглашенската комисия по продоволствието на България — доставка на месо за Софийския гарнизон и военната болница; доставка на брашно от Американската помощна комисия в Югоизт. Европа; гръцки, сръбски и турски шпионаж; дейността на тесните социалисти — реч на Г. Димитров във Варна и др.); дейността на сливенската анархистична група; македонската организация; проектоустава на военно-научния институт и др.

6. За дейността на Николаев като редактор, публицист, кореспондент и дописник (1915... 1936) дават сведения: а) Протокол и няколко писма (1932) във връзка с участието му в сформираната комисия към БАН по повод на образувания фонд от запасен полк. Д. Бояджиев за награждаване най-доброто съчинение на военноправните науки и войните (1885, 1912—1913, 1915—1918). б) Писмата, заявленията, изложенията и др. относно дейността му като директор на в. „La Bulgarie" (1925—1932) са свързани с: текущи въпроси в редакцията, за списването, редактирането и разпространението на вестника, финансовата му организация, персонала и др.; отзива на Николаев за юбилейното издание „България 1000 години. 927—1927" и откъсите, които публикува в. „La Bulgarie" и др. в) Редица писма и други материали са за сътрудничеството му във в. „Днес", „Kathimerini" (Атина), „Мир", сп. „Звено", „Нашата конница", „Армейски военноиздателски фонд". Те са във връзка с издаването, абонирането, разпространението, списването, тиража, приходите и разходите на изданията и пр.; проведената анкета от в. „Мир" за „Професионалната ориентировка на нашата младеж"; изработване правилник на „Военните издания"; рецензирани трудове от Николаев и сътрудничеството му в дружество „Who is who for Bulgaria"; кореспонденти и периодични издания в чужбина и др. Запазени са статии и

дописки от Николаев, Хр. Минков и др. („Александър Божинов“, „Близкото и далечното минало“, „Държавният служител като фактор на обновлението ни“, „Изявленията на българския представител за албано-българските връзки“, „Истината върху положението в България“, „Манифеста против личния режим“, „Блокът“, „Московският художествен театър и българската публика“ и др.).

7. Във връзка с военно-юридическата научна дейност на д-р Николаев (1921—1942) са запазени няколко негови ръкописа („L'armée et le regime parlementaire“, „Един курс в Парижкия правен факултет върху аграрната политика на Балканските държави“, „Право и нравственост“, „Учение за нормите“, „Чиновнишки сдружения и синдикати във Франция“ и др.); други документи.

8. От литературните произведения на фондообразувателя се съхраняват: „Касандра“ (трагедия), „Пред срутения храм“ (драма), „Дрезгавини“ (повест), „Легенди за магьосника Боян“, „Приказка за бедния гуслар“, „Приказка за освободената птица“. „Приказка за теменужената страница“. „В тихата провинция“, „Под розовия храст“, „Сянката на Касандра“, „Улица“ (приказки), „Пролетни песни“ (стихотворение) и др.

9. За дейността му като адвокат (1932—1935) дават сведения редица писма, удостоверения, изложения, заповеди, призовки, молби, протоколи, обвинителни актове, присъди и др. относно водени дела по разни въпроси. Има сведения и за: III конгрес на чехословашките правници в Братислава (1930); решението да се свика I събор на славянските правници; бюджета на Юридическия факултет в София; френския граждански арбитраж и за други видове съдилища в обсега на стопанското правораздаване; закона за амнистията и др.

Между документалните материали с общо съдържание са запазени: проект за закон на Камарата на депутатите в Париж (1920); обявление, рекламна брошура и др. на книжарницата И. Гамбер — Париж (1930—1932), със сведения за последните издания по военно дело, право, педагогия, история, политика, търговия и финанси, земеделие и др.; таблица-списък за публикациите на проф. д-р Ж. Феруа (на медицински теми); позив на Окръжния кооперативен съюз „Солидарност“ в Павликени — Трумбеш (1932) във връзка с износа на яйца, кокошки и др.

Съхранени са и документи до членове от семейството на фондообразувателя: 1. Жена му

Анна-Мария (Минка) Теодорова-Николаева. Към биографичните материали за нея се отнасят: кръщелно свидетелство; тетрадки и бележници за успеха ѝ в училище и др. Има и няколко разписки за издължени суми на художника П. Зеленко за изработена от него икона (1936) и др. Нейните писма-чернови са адресирани до Н. Бакърджиева, Н. Геров, А. Николаева, Ж. Дуар, Сконтова кантора — Женева, С. Жорж Пико и др. със сведения за: в. „La Bulgarie"; атентата в църквата „Св. Неделя" (1925); френско-български културни връзки и др. Автори на писмата до нея са: Хр. Бакарджиев, К. Бобчева, Л. Буржоа, Ив. Буров, Р. Бурова, В. Ганев, Евл. Геров, Хр. Геров, М. Герова, Т. Губиделников, дружество „Алианс Франсез" — София, Ек. Златоустова, царица Йоанна, А. Маджарова, Т. Пулиев, А. Т. Пулиева, К. Станчева, Т. Теодоров и др. във връзка с Първата световна война; (работата на А. Маджарова в медицинския отдел на Зимния дворец в Петроград по подготвяне на медикаменти за войските на фронта през 1914—1915 г.; нападки на руската преса срещу България и др.); концерта на П. Тогоманова в Женева (1917); празника на „Итало-българското общество" (1921); избирането на М. Николаева за член на Комитета на „Алианс Франсез" (1926); ходатайства за назначения, премествания и др. Запазени са и членска книжка, покани, квитанции, разписки, писма и др. във връзка с членуването ѝ в Православно християнско братство „Св. София", Благотворително дружество „Здравец", Българско д-во „Червен кръст" и др. 2. Телеграма и няколко илюстровани карти до дъщеря му Радка Н. Николаева, изпратени от А. Волф, П. Николаев и М. Николаева, са от частен характер. 3. Биографична бележка от д-р Николаев за баща му Петър Николаев; квитанция за платена сума и писма от Н. П. Николаев (1900 ... 1933) са във връзка с приемането му във Военното у-ще; следването му в Русия; молбата му към проф. Б. Пенев да публикува някои негови творби и др. 4. Писма от д-р Николаев до брат му Емил П. Николаев по лични въпроси и заявление до министъра на финансите за назначаването му на служба. 5. Писмо от Н. П. Николаев до снаха му Аля (Олга) Ф. Николаева за назначаване на съпруга ѝ на служба. 6. Две писма-чернови от тъща му Рада Т. Теодорова до Борис III (поздравления във връзка с брака му с Йоанна) и до директора на

в. „Слово“ — София (по повод на поместена статия за Т. Теодоров—1932 г.) и др. 7. Писмо от д-р Николаев до шурея му Иван Т. Теодоров и жалба от последния до Върховния касационен съд да отменят присъдата на доверителя му Ц. Мачин (1932). 8. Няколко частни писма от Н. П. Николаев до чичо му Стефан Николаев.

Има и материали от, до и за други лица: заявления от Г Табаков — Бургас до министъра на железниците и от Ст. Златанов — с. Годеч за назначаване на служба (1930, 1933); изложения от Института за стопанска рационализация — София със сведения за дейността и субсидирането му и др. (1942); бележник с адреси на различни лица; рецепти и пр.

Ф. 275; 78 док.; 1887... 1908 г.; 1 инв. оп.; пост. 1950 г.; бълг., нем. и рус. ез., част от фонда — в БАН — Архив в Института по бълг. литература (ф. 11)

МИХАЛАКИ ГЕОРГИЕВ ЛОЗАНОВ

(псевд. Хаджи Мирза-бей)

(Роден в 1854 г. — Видин; починал в 1916 г. — София)

Писател, публицист и просветно-организационен деец в областта на земеделието и народното стопанство. След Освобождението заемал следните държавни служби: началник на отделение при Министерството на обществените сгради, земеделието и търговията (1882); уредник на Първото българско земеделско промишлено изложение (1892); първи секретар и управляващ легацията във Виена (1894); дипломатически представител на България в Белград (1897).

Източници

За фондообразувателя: Георгиев, Б. Михалаки Георгиев. Биографични бележки и спомени. С., 1960; Георгиев, М. Съчинения. Т. 1—2. С., 1961; Иванчев, Д. БПП. Т. 3. с. 232; КБЕ. Т. 1, с. 629; Константинов, Г. Писатели реалисти от Друмев до наши дни. Избрани очерци. С., 1965; Русев, П. Михалаки Георгиев. Литературнокритически очерк. С., 1965.

Публикации на документи: Георгиев, М. Избрани разкази. С., 1942; Георгиев, М. Съчинения. В 2 т. С., 1961; Георгиев, М. Табир-Беговица. Драматическа опера в 3 д. С., 1910.

Кореспонденцията до фондообразувателя е свързана със служебната му дейност. Автори на писмата са: Ан. Безеншек, С. Добрев, Ж. Лаутер, Д. Машин и др. Те са

във връзка с: невъзможността да се увеличат наградите на участвуващите в изложението в Пловдив и данни за същото; за награждаването на Стефанович с ордена „Св. Александър“ и др.

Запазени са следните негови творчески ръкописи: а) Белетристика: „С тебешир и въглен“ — картини из съвременния живот; „От зло на по-зло“: „Мола Мутиш бег“; „Колаковския господар“; „Чисто чело“; „Какво са си гракали враните“ — спомени от турско време; „Патил, та знае“ — недовършен разказ; „Имане“ — хумореска; „Какво дума дядо Лало от село Кръшни вир“ — от рубриката „На припек и на сянка“ на вестник „Балканска трибуна“, „Злата оризница“; „Един срещу трима“; „Разумната храброст е най-високата добродетел“; „Фейзула ходжа-ефенди“; „Свекървен пръстен“; „У кръвта е“; част от разказа „Бъди благословен, Аллах“. б) Стихотворението „С нас е бог, разумейте езици...“, писано по случай Сръбско-българската война (1885). в) Драматичната опера „Тахир-Беговица“ (с прил. писмо с конкретни наставления от автора за нейното поставяне). г) Публицистика: статията „Упадъкът на олтаря и нашата религия и на неговите служители“, насочена срещу либералния режим, подчертаваща прогресивната роля на църквата и черковните дейци в миналото.

Във връзка с дейността му като уредник на Първото българско земеделско промишлено изложение са запазени: негови доклади с данни за изложителите; съобщения от немски, английски и руски вестници; сведения за: посещение на министри, за името и историята на гр. Пловдив, за положението на България по време на изложението, отношението на Русия към тази международна проява, за бунта в Станимака срещу управлението на Фердинанд. Запазен е и негов по-ранен рапорт (1887) до министъра на финансите за състоянието на нашата винарска производителност и средствата за развитието на експортната винарска търговия.

От дейността му като дипломатически представител в Белград е преписка относно издирването на Фаненшил, организатор на шантаж срещу Фердинанд; писма и телеграми относно Македонския въпрос и отношението на Турция, Сърбия и Великите сили към него; писмо на Фердинанд за уволнението му.

Ф. 276; 215 док., 1851 ... 1951[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1970 г.; рус. и бълг. ез.

Проф. д-р ВЛАДИМИР НИКОЛАЕВ ПАЛАУЗОВ

(Роден в 1851 г. — Одеса; починал в 1920 г. — Одеса)

Син на възрожденския деец Н. Хр. Палаузов[2], изявил се като учен, държавник и обществено-политически деец в Русия и България през Възраждането и след Освобождението: професор по наказателно право в Новорусийския университет в Одеса; член на Одеското българско настоятелство; пом.-началник на отдела за управление на руския императорски комисар по устройството на правосъдието в България (1878—1879); член на комисията по изработване на проекта за първата българска конституция; делегат на Одеското българско настоятелство в работата на Учредителното събрание в Търново.

Източници

За фондообразувателя: Генчев, Н. Одеското българско настоятелство. — ГСУ. ФИФ. 64, (1970), № 3 — история, С., 1972, с. 217; Казанский, П. Николай Христофорович Палаузов (Биографическая заметка). С Петербург, 1890, с. 10; Миларов, С. Василий Евстатиевич Априлов, мощният подвижник на новото образование в България. Одеса, 1888, с. 51; Начов, Н. Българската колония в Одеса. — Учил. преглед, 28, 1929, с. 609; Цончев, П. Из обществото и културно минало на Габрово. Истор. приноси. С., 1934, 735—736; документите от фонда.

Запазени са следните документални материали с биографичен характер: свидетелство за направена ваксинация на Вл. Палаузов (1851); похвален лист за примерно поведение и отличен успех във втори клас на Ришельовската гимназия (1863); удостоверение, че като студент не е участвувал в противозаконни прояви; свидетелство за удостояването му в степен кандидат на юридическите науки (1877); паспорт за пътуване зад граница (1877); доклад за получаване на разрешение да встъпи в законен брак с Ев. Н. Пфейфер и свидетелство за бракосъчетанието им (1879); паспорт за самоличност (1914); ръкопис на статия (1951) за живота и дейността му по случай 100 год. от рождението му.

За материалното състояние на фондообразувателя са следните три документа: свидетелство за удържа-

[1] По-късните документи са статии — печатни и ръкописни — за живота и дейността на Палаузов, както и случайно попаднали във фонда материали.

[2] За неговия архив вж Обзор ..., кн. 3, с. 57.

ни суми за емеритална каса на военно-сухопътното ведомство в София (1879); удостоверение за признаване наследниците на Н. Хр. Палаузов — Вл. Палаузов, Н. Н. Палаузов и О. Палаузова (1899) и квитанция във връзка с недвижимото имущество на Вл. Палаузов (1901).

Няколко писма-чернови на фондообразувателя до П. Матеев, Одеското българско настоятелство и Н. и Ел. Палаузови са във връзка с: поканата, отправена към Н. Н. Палаузов (брат) за работа в Изт. Румелия (1881); възстановяване членството на Вл. Палаузов в Одеското настоятелство поради подобряване на здравословното му състояние (1915); молба за съгласието на родителите му за брак с Ев. Пфейфер.

Между авторите на кореспонденцията (1868... 1897) личат имената на: Вл. Володимиров, проф. д-р К. Иречек, А. Кистяковский, С. Лукянов, П. Матеев, Н. Хр. Палаузов, М. Н. Палаузова, Н. Вл. Палаузова, Ев. Пфейфер, Управлението на народното просвещение на Изт. Румелия в Пловдив и др. В писмата са засегнати следните въпроси: мисията на Н. Хр. Палаузов в Кубей, посещението му в различни колонии — Бургуджи, Комрат, Кишинев и др. (1872) — и връчването на сребърен медал „За заслуги“ на същия от българския княз (1881); публикация на К. Иречек в сл. „Освета“ за Княжество България със сведения за жестокостите при потушаването на Априлското въстание и за Цариградската конференция (1878); работата на Иречек върху „История на българите“, за която е черпил сведения от рапортите на английските и американските анкетьори по Априлското въстание, без да е използувал рапорта на княз Ал. Церетелев и сведенията за мисията на Д. Цанков и М. Балабанов; добавки и бележки, които Палаузов трябва да направи в книгата като преводач; продължаване престоя на Иречек в София като съветник при М-вото на народното просвещение (1883); мнението на А. Кистяковский относно възможността Палаузов да оглави Катедрата по уголвно право в Новорусийския университет (1880); стипендиите на българските студенти в Одеса (1881); съдебното устройство на България; възможността Н. Н. Палаузов да вземе участие в законодателните работи на Изт. Румелия (1881); назначаването на княз Ал. Дондуков-Корсаков в Кавказ и на Л. Тухолка за одески градоначалник (1882); желанието на Н. Хр. Палаузов да подари на Тухолка и ген. Й. Гурко „История на българите“ (1882); избирането на проф. Ив. Некрасов за председател на Славянското общество в Одеса (1882); го-

стуването на актрисата С. Бернар в Одеса (1881); желанието на Ев. Пфейфер да състави учебник по история на България; лични въпроси и др.

Запазени са документи, свързани със служебната дейност на Палаузов като магистър, доцент и професор по углавно право в Новорусийския университет: за занятията му (1873); утвърждаването му в степен магистър на углавното право (1878) и доцент по углавно съдопроизводство (1880); командироването му зад граница с учебна цел (1881); избирането му за член на комисията на Юридическото общество при Новорусийския университет за обсъждане на проект за граждански кодекс (1883); назначаването му за секретар на Юридическия факултет при Новорусийския университет и присъждане на степен „доктор по углавно право" (1886); утвърждаването му за заслужил редовен професор (1905) и др. Съхранени са и: монографията му „К вопросу о форме участия народного элемента в уголовной юстиции" (1876) с посвещение на Н. Хр. Палаузов и на Вл. Вл. Палаузов от по-късна дата (1907); „Тезисы к магистерской диссертации В. Палаузова" к вопросу о форме участия народного элемента в уголовной юстиции" (1877); лекция по „Апелационное производство в делах уголовных с точки зрения принципа непосредственности" (1880) — с посвещение на Ев. Пфейфер-Палаузова; статиите „О передании суду в обвинительном процессе" и „Критическия замечания на проект общей части русского уголовнаго кодекса" (1883); тезиси към дисертацията „Постановке вопросов присяжным заседателям по русскому праву (содержание вопросов)", представена за получаване на степен „доктор по углавно право" (1885); критически етюд „К вопросу о будущем нашем уголовном кодексе — проект общей части уголовного уложения, выработанный редакционного комиссиею — отзывы о нем русских и иностранных криминалистов, проект второй редакции" (1894) и др.

Дейността на Палаузов като помощник-началник в отделението на руския императорски комисар по устройството на правосъдието в България е представена с няколко документа: служебни списъци (1879); доклад за отчисляването му от гражданското управление и осигуряване на свободното му отпътуване за Русия; потвърждение за правото да носи учредения с височайши указ особен знак; ръкопис на статията му „Очерк деятельности русскаго гражданскаго управления по устройству юстиции в Болгарии" с бележки от С. И. Лукянов

й студията на П. А. Михайлов „Организация суда в България“ (1913) с посвещение на Вл. Палаузов.

Във връзка с обществено-политическата дейност на Палаузов като член на Одеското българско настоятелство са запазени: заявление за освобождаването му по здравословни причини от изпълнението на специалните обязаности (завеждане на делата и преписката) на Одеското настоятелство и отговора, съдържащ молба да продължи изпълнението на означената длъжност (1903); списък на книгите от библиотеката на Н. Хр. Палаузов, подарени на Софийската нар. библиотека от Вл. Палаузов чрез П. П. Славейков (1909); решение на настоятелството за временно освобождаване на Палаузов (1914) и писмо за възстановяване на членството му поради възникналите нови задачи, породени от прогерманската политика на българското правителство (1915).

Документалните материали от, до и за членове от семейството на фондообразувателя се отнасят до: 1. Евгения Н. Пфейфер-Палаузова (съпруга). От материалите с биографичен характер е запазено кръщелно свидетелство (1870). Кореспонденцията до нея включва писмата на Вл. Палаузов (1876...1879) и на Н. Пфейфер (1881) и третира следните въпроси: предложение за учителско място в Одеса; предстоящото откриване на НС в Търново за обсъждане на проекта за конституция на България; недоволството на народните представители от отделянето на Изт. Румелия от Княжеството; поканата, отправена към Вл. Палаузов да оглави М-вото на правосъдието в България; общата преводаческа работа на Вл. Палаузов с Ев. Пфейфер; предстоящото гостуване на С. Бернар в Одеса; лични въпроси. Към книжовната й дейност може да се отнесе част от ръкопис, вероятно във връзка с написване на исторически труд. 2. Владимир Владимирович Палаузов (син) — диплома за завършен курс в Юридическия факултет на Новорусийския университет (1907); 3. Елисавета Владимировна Палаузова (дъщеря) — кръщелно свидетелство (1883); 4. Наталия Владимировна Палаузова (дъщеря) — паспорт за самоличност; 5. Николай Владимирович Палаузов (син) — свидетелства за кръщение (1895), и за смъртта му (1897); 6. Нина Владимировна Палаузова (дъщеря); 7. Татяна Владимировна Палаузова (дъщеря) — свидетелство — кръщел-

но (1898) и за направа на ваксинация (1900); 8. Христофор Петров Палаузов (родственик) — молба за предоставяне на място за инспектор на народните училища или друга длъжност към М-вото на народното просвещение в България (1880).

Ф. 277; 5789 док.; 1885... 1950 г.; 2 инв. оп.[1]; пост. 1950 и 1951 г.; бълг., нем. и рус. ез.

ИЛИЯ КРАЕВ ВЪТОВ (ВЪЛОВ)

(Прозв. Бозана; известен и под името ИЛИЯ ИЛИЕВ РАДЕВ)

(Роден в 1878 г. — Ловеч; починал сл. 1950 г. — София)

Учител, административен служител в просветни ведомства и общественик след Освобождението; автор на учебници за първоначалните училища и прогимназията; разработвал проблемите на българската педагогика.

Източници

За фондообразувателя: документите от фонда.

Между автобиографичните документи на фондообразувателя са кратките бележки и спомените му „Из ученическите ми спомени от родния ми град“ и „Из моите спомени от с. Угърчин“ със сведения за: рождена дата, месторождение, учение в Ловеч и Лом, учителствуване в с. Угърчин. Ловешко (1895—1896) и др. В тях има данни и за: учебното дело в тези селища, за учителите: Ив. Попов, М. Симеонов, Ив. Бенишев, Л. Кандев, М. Вълов, И. Колев, П. Владов и др.; политически борби в с. Угърчин след Освобождението и участието на учителите А. Русковски, К. Евров, Хр. Минчев в тях; основаването на ч-ще „Светлина“ и неговата дейност.

От биографичните документи са запазени: лична карта (1926) и свидетелства (1885—1892), издадени от Първоначалното у-ще и Трикласното мъжко у-ще в Ловеч, както и от Държавното педагогическо у-ще в Лом (1892—1894) за завършено образование.

[1] След инвентирането на основната част от архива на Краев при фондирането на други документи се намериха части от същия архив. Поради големия им брой се наложи да се инвентират в отделен инвентарен опис и с нова класификационна схема.

Относно имотното му състояние са редица документи, в които има данни за: сметките му с БНБ — Варна, БТБ — Шумен, застрахователните д-ва „Ню Йорк“ и „Витоша“ — София и др.; за покупко-продажби на негови недвижими имоти и пр.

Кореспонденцията от и до фондообразувателя съдържа сведения за: учебно дело, учители (назначения, уволнения, премествания); учителски конференции — в Шумен (1928), в Котел (1930) и др.; Учителския институт в Шумен; издаването и разпространението на негови и други книги, учебници, списания и др. (буквар и читанка от И. Краев, П. Чукурлиев и Ив. Тодоров (1925); христоматии за I, II и III клас на прогимназиите от И. Краев (1926); сметанки за II, III и IV клас; „История на педагогиката“ от И. Краев и П. Прокопиев (1924); „Възпитание и обучение“ от Джеймс в превод на Краев; научно-педагогическата библиотека „Лъчи“ и популяризирането ѝ; списанията: „Руская школа за рубежом“, с приложен рекламен лист (1927), „Нашата майка“ и „Детска радост“; вестниците: „Нови дни“, „Осъмска искра“, „Народен глас“; снабдяване с книги и периодични издания на читалищни и училищни библиотеки, просветни д-ва и др.; честуване на 35-год. юбилей на Ст. Чилингиров и 30 год. от основаването на Ловешкото културно-просветно д-во в София, 50-год. юбилей на ч-ще „Алеко Константинов“ и пр.

Писмата-чернови на фондообразувателя са до: Н. Найденов, А. Тодоров, Г. Дрехаров и др.

Между авторите на кореспонденцията до него са: Хр. Бакърджиев, М. Баръмов, И. Герганов, Хр. Г. Данов, Ив. Делиев, Т. Димитров, Т. Доганов, командитно д-во „Факел“ — София, Н. Иванов, книгоиздателство „И. П. Ладыжников“ — Берлин, издателство „Ново училище“ — София, С. Краева, Ст. Мерджанов, К. Найденов, митр. Михаил Доросголо-Червенски, Ал. Паскалев, П. Попникифоров, Д. Праматаров, редакция на в. „Стремление“ — Ловеч, архим. Симеон, Н. Табаков, Тр. Трифонов, М. Търнър, Т. Чипев и др.

От учителската дейност на Краев са запазени: а) Свидетелства за назначаването му като основен и нередовен гимназиален учител: в с. Сливек, Ловешко (1897—1898), в Горни Дъбник, Плевенско (1898—1899), и в Ловеч: в Народното основно у-ще (1901—1903), Общинското петокласно мъжко у-ще (1906—1907) и в Общинската мъжка гимназия (1912—1913 и 1919—1920).

б) Окръжни писма, покани, бележки и др. като редовен гимназиален учител и директор на

Държавен български учителски институт и образцова прогимназия в Шумен (1922—1929) относно: назначаването и освобождаването му от тези длъжности; заседания на Учебния съвет при института; одобрени за училищните библиотеки книги и периодични издания, между които е и научно-педагогическата библиотека „Лъчи"; събиране на абонати за книгата на Н. Станев „Най-нова история на България. Кн. II. Войни за обединение", 1925; събиране на помощи за фонд „Български народен театър" (1927—1928); за командировка на Краев в София по проучването на развоя на детската и юношеската художествена литература (1928) и др.

в) Документация като окръжен училищен инспектор в Бургас (1929—1932) за: назначения и премествания на учители; провеждане на зрелостни изпити, извършени учителски ревизии, постройка и уредба на Окръжно основно образцово у-ще и учителски дом в Бургас (1930), откриване на у-ще в с. Батаджик, Бургаско (1930), основаване на Международния съюз за закрила на децата (1920), за неговите цели и задачи, създаване на клон от него в Бургас (1931), брошурата на П. Н. Фотинов „Конференциите по физическо възпитание на Министерството на народното просвещение" (1929).

Няколкото документа, които удостоверяват краткотрайното му служене като чиновник при Българското застрахователно дружество „Витоша" в София (1929), са относно съкращаването на чиновническата длъжност, която е заемал, поради сливането на споменатото д-во със Застрахователното д-во „Европа".

В документите за дейността на фондообразувателя като началник на бюрото за личен състав при Министерството на народното просвещение (1937—1938) има сведения за: назначаването му като пратеник на М-вото по провеждане на зрелостни изпити при Ловешката смесена прогимназия (1938); участието му в педагогическата конференция в Ихтиман (1938); открити почивни станции за учители и други длъжностни лица по ведомството на М-вото на просветата край Панагюрище и в с. Долна баня (1938).

Във връзка с обществената му дейност са запазени документи за членството му в различни дружества и съюзи: Българско д-во „Червен кръст" — Бургас; гимнастическо д-во „Черноморски юнак" — Бургас; Ловешко културно благотворително д-во — София; Д-во на

педагозите с висше образование — София; централно благотворително д-во на запасните подофицери „Гургулят“ — София; шуменско благотворително културно-просветно д-во „Панайот Волов“ — София; д-во „Опера италиана про ориенте“ — София; Съюз на педагогическите писатели — София; всебългарски съюз „Отец Паисий“ — София и пр. В тях има данни за състояли се организационни, просветни и други събрания, конференции, честувания (30-годишна дейност на Ловешкото културно благотворително д-во; 100 год. от рождението на В. Друмев и др.). Запазени са и следните печатни материали: „Списък на лекторите, които могат да участвуват в конференции на просветни дружества“ — 1940 г. (между изброените в него лица са: А. Каралийчев, Ан. Цветков, В. Захариев, проф. Г. Пирьов, Г. Константинов, Д. Ангелов, Д. Габе, Ем. Попдимитров, Ив. Кръстев, Ив. Орманджиев, проф. М. Попов, проф. д-р Н. Шипковенски, проф. П. Мутафчиев, Ст. Чилингиров, Т. Димитров и др.); брошурата от проф. Г. Генов „Нашите национални идеали. Всебългарски съюз „Отец Паисий“ за нашите народностни въпроси“, С., 1940; устав на същия съюз и други материали във връзка с него; устав на ученическото д-во „Милост“ — Сливен и др., на което Краев е почетен член; и др.

От дейността на фондообразувателя като председател на читалище „Пробуда“ — Бургас, член на читалищата „Напредък“ и „Арахангел Михаил“ в Шумен, и на Върховния читалищен съюз в България, са запазени писма за: читалищните библиотеки в селата Фердинандово, Горен чифлик, Лесичево, Хаджи Амза, Балабаново, Комулща и др.; честуване на 40-годишния юбилей на ч-ще „Светлина“ в с. Угърчин и 50-годишния юбилей на ч-ще „Алеко Константинов“ в София; и др.; лични карти от Върховния читалищен съюз на Краев (1932) за членуване в него и за участие в XII редовен конгрес на съюза (1931), като делегат на ч-ще „Пробуда“; устав на Околийските читалищни съюзи (1941); отчет на Управителния съвет на ч-ще „Пробуда“ (1931—1932); списък на редовните членове на Окръжен читалищен съюз — Плевен (1927); списъци (1927) на читалищата във Варненски, Видински, Бургаски, Пловдивски и други окръзи; на книжари във Видин, Враца, Плевен, Търново, Русе, Варна, Шумен, София, Стара Загора, Хасково и др.; бележки с броя на книжарниците в разни градове на страната; изложение на Управителния съвет на Върховния читалищен съюз по проектира-

ните изменения в Закона за държавните привилегии, акцизите и патентите (1939).

Документите от дейността на фондообразувателя като лектор на просветни събрания, учителски конференции и различни честувания са относно изнесени от него лекции, реферати, сказки и др. на педагогически теми по покана на общообразователни и други дружества (Просветно д-во — Малко Търново, Околийски просветни д-ва в Балчик, Враца, Никопол, Павликени, Общообразователно д-во „Съгласие“ — Плевен и др.).

Между ръкописите и материалите на Краев се намират: а) бележки за: живота и творчеството на Ал. Константинов и П. К. Яворов с откъси от техни произведения; повестта „Габровка“ на Ан. Страшимиров; труда на проф. В. Зенковски „Психология детства“; за покръстването на българите, делото на славянските просветители Кирил и Методий, за живота и делото на Йоан Екзарх, Презвитер Козма, Патриарх Евтимий, Паисий Хилендарски, Софроний Врачански, Ю. Венелин, В. Априлов, П. Берон, Неофит Бозвели и др. б) записки по философия, социология, педагогика, изкуствознание и др. в) ръкописи на съставени от Краев и други автори учебници и книги: „История на педагогиката“, „Нравствено образование“, „Буквар и първа читанка“ (1925), макет на христоматия, вероятно за някой от класовете на прогимназията; и др. г) рецензии на христоматиите му за I и II прогимназиален клас; рецензия и предговор на книгата „Основи на аритметиката и тяхното практическо приложение“ от П. Мартулков; д) списъци с литературни произведения, които ще се изучават в различни класове на прогимназията и първоначалното у-ще; за списък на населените места, съставен от Краев, и др.

Между запазените печатни материали се намират: позиви и изложения (1940) във връзка с кандидатурите за народни представители на Д. Казасов, д-р Д. Шишков и д-р П. Прокопиев; позив (вероятно от първите години сл. 9. IX. 1944) от V районен комитет на РП (к) във връзка с честуване на 1-ви май.

Съхранени са и документи за членове на семейството на фондообразувателя: 1) София И. Краева — съпруга; 2) Йорданка Краева — майка; 3) Гаца Краева — сестра. Между биографичните документи на С. Краева са: лични карти и свидетелства (1895... 1901), издадени от Основното народно у-ще — Шумен и Общинска „Начева“ девическа гимназия —

Шумен за успеха и поведението ѝ и за завършено образование (1901). Във връзка с материалното ѝ състояние са няколкото тефтера (1933—1939) за изразходвани суми за лични и домашни нужди. Относно учителската ѝ дейност е писмо от Ловешка мъжка прогимназия (1919) за назначаването ѝ за редовна прогимназиална учителка там и удостоверение (1929) за учителстуването ѝ в Образцова прогимназия при Учителския институт в Шумен. Запазени са и записки по математика, списъци с оценки на ученици и др. За обществената ѝ дейност са документите за членството ѝ в Народно ч-ще „Пробуда“ в Бургас, български женски съюз „Любов към родината“ — София, шуменско благотворително културно-просветно д-во „Панайот Волов“ — София, Съюз на българските писателки — София, женско благотворително д-во „Майчини грижи“ — София и др. От благотворителната ѝ дейност са запазени разписки за внесени суми във фонд „Учителски дом“.

Между документите от, до и за други лица е служебната бележка от Държавно смесено педагогическо у-ще на Ив. Неделчев — за завършено средно образование; печатен лист на юбилейния комитет за честуване 25-годишна театрална дейност на Ст. Киров — Бургас (1932) — биографични бележки за него; бележки за юбилейно представление на пиесата „Престъпление и наказание“ и др.

Ф. 278[1]; 2000 док.; 1883... 1968[2] г.; 1 инв. оп.; пост. 1967—1969 г.; бълг., пол., ср., чеш. и др. ез.

д-р НИКОЛА САВОВ БОБЧЕВ

(Н. Савов, Н. Савич; псевд.: д-р Н. Койкин; К. Хаджистефанов)

(Роден в 1863 г. — Елена; починал в 1938 г. — София)

Учител, преподавател, книжовник, публицист и обществено-политически деец-славянофил след Освобождението. Редактор на изданията на Славянското д-во: сп. „Славянски глас“ (1907—1938); сп. „Славянски календар“ (1908—1937); сп. „Славянска библиотека“ (1920—1938); директор на Народната библиотека (1911—1913); доп. и действителен член на БКД (1898, 1902 г.); член на Славянския институт (1929 г.); дългогодишен учител и служител на Министерството на народното просвещение; лектор по нем. и бълг. език в Свободния университет (1921—1938).

[1] Фондът е бил регистриран първоначално под № 678.

[2] Документите с дата след смъртта на фондообразувателя са некролози и изрезки от вестници и биографични данни за него; писма от сина му К. Бобчев до Ан. Бобчева във връзка със следването му в Петербург.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Арнаудов, М. В памет на Никола Бобчев. — Мир, № 11300, 24 март 1938; Д-р Никола С. Бобчев. — Академичен глас, № 60, 1 апр. 1938; Никола С. Бобчев. — Зора, № 5625, 24 март 1938; Коев, К. Проф. д-р Никола Савов Бобчев. — Студентска борба, № 4, 18 апр. 1938; Плакидов, П. Граматика и родолюбие. — Роден страж, № 46—47, 8 окт. 1940; Сто години БАН..., Т. 1, 52—53.

Публикация на документи. Голяма част от документите от фонда са отпечатани в: „Славянски глас", „Славянски календар" и „Славяска библиотека".

Материалите с биографични данни за фондообразувателя са следните: атестат за завършено средно образование в Николаев (1883); част от коректура на дисертацията му; диплом за получаване на докторат по философия в Лайпцигския университет (1888); некролози и изрезки от вестници с данни за живота му и др.

Малък брой документи дават сведения за семейното и материалното му положение: удостоверение за изплатени недобори и данъци; решение за получаване на пенсия (1926) и др.

Запазените писма-чернови на Н. Бобчев до брат му проф. С. С. Бобчев и Т. Габровски засягат отношенията между балканските страни и Русия по време на Балканската война и участието на България в нея.

Автори на кореспонденцията до Н. Бобчев са: Б. Ангелов, проф. М. Арнаудов, Ил. Бобчев, К. Бобчев, проф. С. С. Бобчев, Д. Бучар, А. Волтер, Й. Загорски, Ш. Корн, Н. Михайлов, А. Мъркичка, Народна библиотека, Б. Райнов, А. Селищчев, П. П. Славейков, К. Стокласка, В. Тюрк, Г. Флоровский, А. Целевич и др. Писмата съдържат сведения за: назначаването на Бобчев в Министерството на просвещението; избирането му за почетен член на Румянцевския музей; научните интереси на сина му К. Бобчев и специализацията му във Фрайбург; живота и дейността на брат му Й. Бобчев; труда на С. С. Бобчев „Сборник на българските юридически обичаи"; продължаване на командировката за лечение на П. П. Славейков във Франция и др.

Във връзка с учителската дейност на Н. Бобчев са следните документи: 1. Заповеди за назначаването му като: първостепенен учител в Русенската мъжка гимназия (1893); директор на Видинската мъжка гимназия (1900); член на комисия за изработване на „Правилник за държавните училища в България"; директор на Трета софийска

мъжка гимназия (1908); член на учебния съвет при М-вото на просвещението за преразглеждане на проекто-програмата по руски език за гимназиите (1910); член на комисия за провеждане на държавен изпит по бълг. език на учителите в средните у-ща (1910); временен лектор по български език в Търговската гимназия (1913). 2. Актове по предаването на документацията на Русенската мъжка гимназия от директора Бобчев на учителя Ст. Огнянов. 3. Молба на фондообразувателя за назначаването му като преподавател в Историко-филологическия факултет на Висшето у-ще (1898). 4. Решение на М-вото на просвещението за рецензиране на учебници за горните класове от Бобчев. 5. Грамота за гражданските му заслуги като директор на Русенската гимназия. 6. Служебен лист като учител.

Документите от дейността на фондообразувателя като служещ в Министерството на просвещението са във връзка с назначаването му за: член на Висшия учебен съвет към м-вото (1895—1900); началник на отделение за средните у-ща (1903); началник на културното отделение (1911).

Малобройни документи осветляват дейността му като директор на Народната библиотека: назначаването и уволняването му от заеманата длъжност (1911—1913).

Основната част от фонда разкрива книжовно-публицистичната дейност на фондообразувателя. Към нея се отнасят писмата на: С. Аргиров, Ив. Арнаудов, П. Баджов, проф. Х. Батовски, С. Бешков, Я. Бидло, Ил. Блъсков, проф. С. С. Бобчев, проф. Л. Болио, Ю. Брешков, В. Бучар, Ф. Бучар, С. Василев, И. Визирев, проф. Хр. Гандев, проф. П. Динеков, Славянско благотворително д-во, проф. П. Заболотский, Ал. Ихчиев, Ив. Карапанов, проф. Л. Милетич, Вл. Немирович-Данченко, проф. Л. Нидерле, проф. Й. Пата, проф. М. Попруженко, Вл. Сис, „School of Slavonic Studies“, проф. Ат. Теодоров-Балан, Г. Флоровский, проф. Вл. Францев, Хр. Цанков-Дерижан, Д. Цухлев, Ст. Чилингиров и др. В тях се съдържат сведения, засягащи културните отношения между славянските страни: полско-български и чешко-български културни връзки; положението на руските емигранти в Прага; дейността на Лвовско-полското-българското д-во; юбилея на д-р Х. Крамер, 25 год. от създаването на Славянското д-во в България, награждаването на Вл. Немирович-Данченко от „Славянското общество“ (1933) и др.

Запазени са и част от статиите и бележките на фондообразувателя, свързани с книжовно-публицистичната му дейност: 1. Статиите: „Иван Бунин, Н. Кондаков и М. Попруженко — професори в Софийския университет“; „Ролята на писателите в културното ни сближаване със славянските народи“; „Панславизъм културен и панславизъм политически“; „Славянски мотиви в творчеството на Пушкина“; „Първите стъпки на бъдещия епархийски архиерей Св. Пловдивски Максим“; за живота и дейността на Самослав Сакей; по случай 45 г. на Н. Ив. Николаев; преглед на чешкото списание „Славянски преглед“; за 45-год. юбилей на Д. Цухлев; за 60-год. на проф. Й. Иванов и 70-год. на проф. д-р Ив. Георгов; относно българо-югославянските културни връзки; за юбилей на д-р Ф. Бучар. 2. Бележките: по езикови и етнографски въпроси; за народната песен; относно чистотата и правилността на езика; за еленския говор и фолклор; за езика на Ив. Вазов; относно българи, следвали в руски учебни заведения; и др.

Във връзка с книжовната дейност на Бобчев са и следните материали: 1. Печатни статии, брошури, студии и др. с автографи от Ст. Попвасилев — „Македония и най-новите научни издирвания“; Т. Грабовски — S. S. Bobczew. „Historyk, Publicysta и Slawianofil Bulgarski“; Н. Начов — „Българската колония в Одеса“; М. Попруженко — „Из-за границы“ (1907); „България и трудовете на Т. Успенски“ (1928); Ю. Трифонов — „Les slaves Byzance et Rome au IX-e siecle“. 2. Вестници и изрезки със сведения по културно-историческите въпроси.

От редакторството му на „Славянски глас“ и „Славянски календар“ са запазени ръкописни и машинописни материали (стихотворения, разкази, статии, поеми и др.) в превод и оригинал, изпратени до него: Ел. Бекер — „Окончателното изчезване на Австро-Унгария“; Ан. Бендерев — „Княз В. А. Черкаски и заслугите му пред България“; С. С. Бобчев — „Еленско през време на Турското владичество (Историко-правни и културни бележки)“, „Иван Сергеевич Аксаков. Лик и характеристика“, „Един бележит славянски историк, правник — Михаил Н. Ясински“, „Еленската даскалалоливница и нейните учебно-възпитателни насоки“, „Великият руски поет А. С. Пушкин и славянския свят“; Х. Бошка — „Словаци и унгарци. Няколко думи за словашките тегла в Унгария“; Юр. Брешков — „В памет на падналите руски войници на 22. XI. 1877 г. в Елена“; В. Бучар — „Славянския кръг в Корушка. По повод 15 г. юбилей на Корушкия плебисцит“; Б.

Евреинов — „Война за освобождение на балканските славяни 1877—1878 г. и чешкото общество"; проф. Ст. Младенов — „Институт за славянски студии в Лондон"; една книга за Карпатската област: С. Ников — „Моите деди по майчина линия. Битови черти от турско време" [за рода на Ст. Михайловски]; Б. Пенев — „Доклад за Иван Бунин"; М. Попруженко — автобиографични бележки; Вл. Сис — „Доктор Карел Крамарж и славянството"; Т. Сосновски — „Балканската политика на Хабсбургската империя"; И. Хрелопанов за редакторската дейност на Бобчев; Н. Чариков — „Спомени за България. 1865—1912 г." и др.

Няколко документа свидетелствуват за избирането на Бобчев като дописен и действителен член на БКД (1911) и за дейността му като лектор по бълг. и нем. ез. в Свободния университет.

От обществено-политическата му дейност са запазени малко документи за: членуването му в Славянското д-во; в Полско-българското д-во; в Съюза на бълг. журналисти; в Съюза на руските писатели и журналисти в България; в Комитета за отпразнуване обществената дейност на Т. Влайков; в Комитета за честуване паметта и делото на Ф. Достоевски и др.

Ф. 279[1]; 13 116 док.; 1881... 1971 г.; 1 инв. оп.; пост. 1972, 1973 г.; бълг., англ., нем., рус., фр. ез.

Проф. КОНСТАНТИН НИКОЛОВ БОБЧЕВ

(К. Николов)

(Роден в 1894 г. — Русе; починал в 1976 г. — София)

Юрист и стопановед, заемал висши административни служби в Министерството на търговията, промишлеността и труда (1930—1939); служил и в съдебното ведомство; представител на България в стопански преговори с други страни; член и секретар на Българското икономическо дружество; преподавател и професор в СУ и в други висши учебни заведения; автор на трудове в областта на икономиката. След 1944 г. извънщатен научен сътрудник в ББИ и БАН, където работи в областта на научната информация, библиографията и библиотекознанието.

Източници

За фондообразувателя: АСУ, 1940, 697—699.

---

[1] Първоначално фондът е бил регистриран под № 737.

Публикации на документи: Бобчев, К. „Капиталът" на К. Маркс в български преводи. (По повод 100-годишнината на I том на „Капиталът"). — Изв. на Нар. библ. „Кирил и Методий", 8 (14), 1968, 167—187; Стопанството и стопанската политика на България след войната. — Спис. на Бълг. икон. д-во, 30, № 8, ...

Запазените в няколко варианта обширни автобиографични бележки на фондообразувателя съдържат сведения за: произход и семейна среда; рождена дата и месторождение; детство и учение в София, Петербург и Фрайбург; обществено-политическа и служебна дейност; интересите му в различни области на науката и началото на публицистичната му дейност.

Биографичните материали (свидетелства, молби, дипломи, грамоти и др.) са относно образованието, живота, дейността и материалното му състояние.

Няколко разписки, сметки, удостоверения и др. осветляват материалното му състояние.

Към библиографичните материали се отнасят направените от фондообразувателя библиографски списъци на публикувани и непубликувани негови работи.

Черновите от писмата на К. Бобчев са адресирани до: проф. М. Арнаудов, Хр. Бончев. Б. Вазов, Ив. Вълков, проф. П. Венедиков, З. Йорданова, Ан. Ляпчев, Ив. Маринович, архим. Методий, Г. Наджаков, еп. Николай, епископ Партений и др. Автори на писмата до фондообразувателя са: проф. М. Арнаудов, проф. С. Бобчев, А. Билимович, Д. Божков, Ив. Кинкел, Ан. Ляпчев, П. Маис, Микели, еп. Николай, Прохаска и др. Кореспонденцията засяга: заслугите на С. С. Бобчев за откриване на Държавно висше у-ще за финансови и административни науки и необходимостта да се отпусне на съпругата му Е. Бобчева народна пенсия; работата на Н. Бобчев върху коректурите на „Еленски сборник"; работата на К. Бобчев върху „Български стопански книгопис от Освобождението до днес"; вносната и износната политика на страната (1838—1940) дейността и задачите на Икономическото д-во в София; създаването на Икономическо д-во във Варна и изготвянето на устава му; слабата дейност на Икономическото д-во в Пловдив; изготвения от К. Бобчев Закон против непочтената конкуренция; необходимостта от основаване на българо-югославско д-во за взаимно опознаване и сближение, а също така и на българо-югославски икономически комитет в София; евентуалното участие на Бобчев в сборник относно българската търговия и промишленост, подготвен за издаване в Италия; митническата политика на

България; финансовата реорганизация на БДЖ; хода на Междусъюзническата война; събитията в Чехословакия след Мюнхенското споразумение; отношенията между Борис III и ген. Хр. Луков; изнасяни лекции от Бобчев във Висшето търговско у-ще в Свищов; дейността му като декан на Юридическия факултет в СУ; мнения и оценки за отделни статии и трудове на фондообразувателя; издаване на библиографските му трудове; изпращане на материали за редактираното от него сп. „Архив за правни науки"; дейността му като редактор в Центъра за научна информация — БАН; заниманията му в областта на наукознанието, езикознанието и календарологията; подготовка за основаване на социалистическо д-во и отправена покана до Бобчев за участие в него; работата на Ст. Стефанов върху проблемите на българското националноревюлюционно движение (1870—1873); българо-чешки отношения; гостуването на хор „Гусла" в Прага; отзвук от посещението на Т. Живков във Франция (1966).

Към кореспонденцията се отнасят и група покани за тържествени честувания, откриване на изложби и др., както и визитни картички до фондообразувателя от Ж. Бланк, А. Йованович, Ив. Мърквичка, Б. Обрадович, П. Стайнов, М. Юричич.

Няколко удостоверения са във връзка със службите, заемани от Бобчев в съдебното ведомство (1919—1921) като съдебен кандидат при Софийския окръжен съд и мирови съдия във Видин.

Многобройни са документите за дейността на фондообразувателя като стопановед. Служебната кореспонденция съдържа сведения за: стопанските отношения между България, Германия, Франция и Англия; отношенията между Върховната стопанска камара и областните стопански камари; необходимостта да се образува българска група на Средноевропейския стопански съюз и др.

Едно изследване върху проблемите на търговско-индустриалната политика е във връзка с дейността му за стопански проучвания (1927).

От участието му във върховни съвети под ведомството на МТПТ (1930—1941) са запазени няколко заповеди за назначение и освобождаване от длъжност, както и покани за участие в различни сесии и заседания.

Дейността на Бобчев като гл. секретар и директор на МТПТ е документирана от група документи, съдържащи сведения за: назначаването му на този пост; учредяване на Държавен стопански съвет при Министерския съвет; разпределяне службите на бившето М-во на народното стопанство; проектирана реорганизация на дирекциите на труда и промишлеността; създаване на Дирекция на природните богатства при МТПТ; необходимост да се създаде при същото м-во специална дирекция на външната търговия; приемане на Закона за насърчение на местната индустрия; обсъждане на законопроекта за индустрията (1936); Закона против непочтената конкуренция; проект на Закона за професионалното ориентиране и на Закона за организиране на стопанските съсловия; изменение и допълнение на Закона за земеделските камари; необходимостта от изменение на Закона за митниците; стопанската и финансовата политика на България; разрастване на българо-германския стокообмен и участието на Германия в българския износ; курса на лева като фактор за развитието на външната ни търговия; търговски договори между България и други държави; таблици върху външната търговия на България с други държави (внос и износ за периода 1927—1930); сключване на митнически съюз между Германия и Австрия; таблици за вноса и износа на България в Чехия и срещани трудности при планиране на български тютюн там; режима на безмитен внос при държавни и обществени доставки, както и за необходимостта от взимане на мерки срещу безразборния безмитен внос на материали и стоки от чужбина: налични земеделски оръдия и машини в страната (1900—1929); индустриализацията на някои клонове от индустрията (1938); необходимостта от регулиране на цените на бълг. индустриални произведения; състоянието на металната, сапунената, спиртната, мелничарската, консервната, захарната, килимарската, шапкарската промишленост и др. в България; необходимостта от засилване на производството на телефонни и телеграфни апарати; фабриката на бр. Азмазови от Ст. Загора и др.

Документите съдържат сведения още и за: заседанията на Висшия занаятчийски съвет; конгреса на бълг. занаятчийство; режима на търговията с орехови трупи; дейността на секцията за търговски договори и митнически тарифи; дейността на отделението за индустрията и занаятите; дейността на отделението за търговското промишлено образование, броя на учениците в средните търговски училища (1933—1934); необходимостта от нормиране цените на стоките, пред-

назначени за употреба от населението, както и причините за несъответствието между цените на земеделските и неземеделските произведения; откриване на висшия съвет за търговско и промишлено образование; новата професионална организация на българските търговци (1935); материалното обзавеждане на Пловдивския панаир и необходимостта от отпускане на дългосрочен заем за строеж на нови изложбени зали; български щанд на панаира в Бреслау; посещение на югославски минни инженери в София; членуването на фондообразувателя в сдружението на стопанските служители в България; желанието му да бъде командирован в чужбина по проучване на въпросите за рационализация на промишленото производство; завещани от Д. Ценов суми за създаване и издържане на едно Висше търговско училище в Свищов; основните индустриални предприятия в района София, Бургас, Варна, Русе.

Няколко отчети, изложения, анкети и др. се отнасят за дейността му като член на комисията за индустрията към българския клон на Европейския митнически съюз (ЕМС — 1931—1934). Те засягат: обсъждането на въпроса за необходимостта от създаване на български клон на д-вото; основаването на такъв клон през 1931 г., приемане на устав и избиране на управително тяло; дейност на съюза и членуването на Бобчев в него; отчети на д-вото (1931); външната търговска политика на България и др.

Дейността на фондообразувателя като представител на България в Общоевропейския икономически център е документирана от неголяма група документи (писма, програми и др.) от периода 1932—1937 г.

От дейността на Бобчев като сътрудник и консултант в Съюза на българските индустриалци във връзка с предстоящите германо-български разговори по промишлеността (1941—1942) са запазени голям брой (изложения, писма, статистики, протоколи, таблици, бележки и др.) с изобилни данни преди всичко за възложените на фондообразувателя проучвания върху състоянието на съвременната българска промишленост; изготвянето на 230 статистически таблици с цифрова характеристика за състоянието на вълнено-памучната, копринената, конопената, стъкларската, хартиената, химическата промишленост и др.; обсъждане на въпроса за характера, състава и дневния ред на комисиите и подкомисиите по промишлеността; заседанията на смесени-

те комисии; искане от страна на германските представители за ограничаване на някои наши индустрии и намаляване на вносните мита; становището и условията на Съюза на българските индустриалци за евентуалното приемане на това предложение; за решения да се изработи общ план на индустриалното развитие на двете страни в рамките на стопанската реорганизация в Европа; снабдяването на бълг. индустрия със суровинни материали по време на войната и др. Документите съдържат сведения и за произвеждани у нас в миналото стоки, цените на вносни стоки; количества и цени на внесени стоки от Германия; производство и внос на кокс; количества и цени на доставените суровинни материали за кожаро-кожухарската, шоколадовата, захарната, текстилната, металната, каучуковата, финокерамичната и др. индустрии. Изготвените от Бобчев статистики съдържат сведения за: 1) капацитета на памуко-предачната и памуко-тъкачната индустрии; внесените машини и производствения капацитет; недостига на суровинни материали и причините за това; количествата и цените на суровинните материали, доставени от Германия; количествата и цените на внесени суровини и материали от други страни; сведения за отделни тъкачници; 2) броя на становете във вълнената индустрия; вносни мита за вълна и вълнени изделия; селскостопанското производство на памук; производство на памучни прежди и платове; вносни мита върху памучни изделия; внос на чуждестранни машини и машинни части за тази индустрия; капацитети на чорапените предприятия и др.; 3) капацитета на ленената и конопената индустрии — количество и стойност на внесени суровини; вносни мита и др.); 4) хартиената промишленост — внос на картони и хартия в Германия; 5) стъкларската и финокерамичната промишленост — производствен капацитет; вноса на стъкла за огледала, лампи, тръби, фаянсови плочи, порцеланови изделия и др.; 6) металната промишленост — производствен капацитет; производството на изделия от олово, цинк, калай, мед, месинг, бронз, желязо и чугун; вноса на злато, сребро, платина, алуминий и мед от Германия; вноса на машини и апарати за нуждите на тази индустрия.

Във връзка със сътрудничеството на Бобчев в Министерството на външните работи (1937—1944) са запазени следните документи: меморандум за становището на България по някои въпроси, свързани с икономическото развитие на страната — „Земеделска България и новото стопанско устройство на Европа“, както и доклад за Зап. Тракия.

Сътрудничеството на Бобчев в Дирекцията на гражданската мобилизация (1943) е представена от документи, съдържащи сведения за: дейността му като специалист по военновременното стопанство; изготвянето на Закон за организация и ръководство на военновременното стопанство; изготвяне на Закон за гражданската мобилизация; излязла наредба за съгласуване дейността на военновременното стопанство; нуждите на населението в Македония и мерките, които трябва да се вземат за задоволяването им; изготвянето на сравнителни таблици за работническите надници (1929, 1939, 1942), цените на някои стоки в градовете.

Дейността на фондообразувателя като член и секретар на Българското икономическо дружество и член-основател на Дружеството на българските икономисти-академици е отразена в няколко документа, отнасящи се до: формиране на д-вото и изготвяне на устав и програма; отчети на д-вото (1933–1940); цели и задачи на списанието на д-вото; изнесен от Бобчев доклад върху икономически въпроси пред членове на д-вото; дейността на Х. Чакалов — един от председателите на д-вото; дейността на Съюза на германските дипломирани стопановеди и др.

С дейността на фондообразувателя като стопановед са свързани и група различни материали със сведения за: международни стопански проучвания с участието на Бобчев; кандидатурата му за длъжността гл. секретар при Търговската индустриална камара; желанието на английска фирма да извърши постройка на шосета по планове, технически условия и цени, установени по споразумение с българското правителство; посещение в Югославия на българска стопанска делегация; изнесени от фондообразувателя беседи пред Търговската камара в Прага.

Група документални материали (бележки, рецензии, изрезки от вестници и др.) съдържат отзиви и преценки за дейността на фондообразувателя като стопановед. Към тази дейност на фондообразувателя се отнасят и две писма, свидетелствуващи за желанието на Бобчев да специализира в чужбина.

Във връзка с научната дейност на фондообразувателя е запазена кореспонденция с данни за: награждаване трудове на фондообразувателя; направено му предложение да се заеме с написването на една студия върху българската промишленост; сътрудничеството му в Института за рацио-

нализация на труда в България; откриване в София бюст-паметник на Д. Желязков и честуване сто години от новата българска промишленост.

От преподавателската дейност на фондообразувателя (доцент и извънреден професор при Висшата кооперативна школа — 1925—1933, доцент по стопанска политика в Свободния университет — 1926—1929, извънреден и редовен професор по политическа икономия при Юридическия факултет — 1939—1945 и преподавател по политическа икономия във Висшето техническо у-ще) са запазени значителен брой материали, отнасящи се до: участието му в обявени конкурси за преподавателски места в различни учебни заведения и изготвената научна характеристика на фондообразувателя във връзка с това; преподаваните от него предмети; изготвяне библиография на българската стопанска книжнина, както и съставянето на планове, програми, конспекти и др., в които се проследява развоят ѝ; участието на Бобчев в различни научни конгреси; рецензии на фондообразувателя за трудове на проф. Ив. Кинкел, С. Демостенов, Ан. Тотев и др.; изготвяне на правилник и програма за изпитите при Юридическия факултет; необходимостта от излизане на Закон за висшето стопанско образование: изложение на студентите срещу Закона за децентрализация на висшето образование и преместването на Стопанския отдел в новооткрития Стопански факултет във Варна; формирането при СУ на Общостудентска организация „Хр. Ботев"; изработване устав на Българския национален студентски съюз; устройство, цел и програма на дружеството на завършилите СУ; създаване на фонд „С. С. Бобчев" при СУ; формиране и дейност на фонд „Цар Борис III"; икономическо развитие на Еленския край; обвинения срещу Бобчев от страна на комисията при МНП, натоварена да даде препоръки във връзка с прочистването на преподавателския персонал във висшите у-ща (1944—1945); направени от Бобчев опровержения във връзка с това и др.

Научноизследователската дейност на фондообразувателя в областта на икономиката е документирана от следните трудове: 1) Обща теория на стопанството (теория на производството, теория на размяната, теория на стопанските кризи, учение за предприятието), 2) Общи проблеми на стопанската политика и история (история и политика на производството, история и политика на търговията, стопански строеве), 3) Индустриални картели в България.

Друга група документални материали осветляват научноизследователската дейност на Бобчев по въпросите на общото наукознание, хуманитарните науки и класификацията на науките. Това са преди всичко ръкописи, класификационни схеми и таблици относно предмета и задачите на наукознанието; метод, задачи и фази на научното познание; наукознанието и другите науки; наукознанието и научната информация и др.

От дейността на фондообразувателя в областта на библиотекознанието и библиографията също са запазени ръкописи, бележки, писма и др., които се отнасят до: теорията на библиографията и библиотекознанието; съставяне класификацията на науките като основа на универсална библиотечна класификация; изготвяне на библиографски трудове на фондообразувателя и предлагането им за откупуване в някои институти; отправени от страна на Бобчев предложения до Музея на революционното движение и Института по марксизъм-ленинизъм в Москва във връзка с издаването на труда му „Маркс и Енгелс в български преводи"; работата му над този труд и съставянето на хронологичен списък на преводите на К. Маркс и Фр. Енгелс; участието му в работата по изготвяне каталозите на Централната библиотека на БАН; работата му върху Сводния каталог на чуждата стопанска книжнина; дейността на обществените библиотеки в България и др. Към тази дейност се отнасят и следните библиографски трудове, подготвени от Бобчев: „Произведенията на К. Маркс и Фр. Енгелс в български преводи", „Библиография на работническото движение в България", „Своден каталог на чуждата обществено-стопанска книжнина в България", „Библиографията в системата на БАН", „За заглавните съвкупности от книги" и др.

Във фонда се съхраняват и документални материали, свързани със създаването на отдел за научна информация при библиотеката на БАН и дейността на Бобчев в него като главен редактор и извънщатен научен сътрудник. В тях има данни за: занимания-та на К. Бобчев върху предмета, методите и задачите на научната информация (състояние на научната информация у нас и в чужбина и др.), назначаването му за главен редактор в центъра за научна информация и документация при БАН; необходимостта от създаване на такъв център, неговите цели, задачи и устройство; изготвена проектопрограма за квалификационен курс по научноинформационна и документацион-

на дейност; развитие на научноинформационното дело в България и наредбата за учредяване на общ съвет на централните научни и научно-технически информационни служби в България; мястото на научната информация в единната информационна система; бележки по организационната структура и щата на научноинформационните отдели при БАН; за необходимостта от изготвяне на реферативни бюлетини за пропагандиране в чужбина на българската наука; инструкции за издаването и редактирането им; обем, хонорари и прекратяване на изданието; образци на изработени от Бобчев български реферативни текстове за реферативни сборници; изложение на Ел. Савова във връзка с предложението й Бобчев да бъде натоварен с изработването на документационен справочник по проучване на страните от Югоизточна Европа; предложението на издателство Елзевир (Амстердам) да издаде редица многоезикови специални речници, които да се изработят в БАН по събрани от С. Блъсков материали; необходимостта от реорганизации в Икономическия институт при БАН.

Малка група документи осветлява дейността на фондообразувателя в областта на езикознанието. Това са покани за участие в конференции, материали от обсъждания на въпросите на българския правопис, лексикологията и лексикографията, статии на фондообразувателя („Начини за подреждане на многозначните думи в тълковните речници във връзка с тяхното тълкуване“, „Семантиката на глагола „вземам“ и „давам“); библиографски бележки и др.

Друга група документи — писма, бележки, таблици, чертежи, изрезки от вестници и др. — са свързани с интересите на Бобчев в областта на астрономията. Те съдържат сведения за: К. Фламарион и дейността му; извършени наблюдения на слънцето, луната и планетите (1914—1915); съставени чертежи на небесни обекти, наблюдавани с малък телескоп: притежаваните от Бобчев звездна карта на Лионската обсерватория и карта за наблюдаване на променливи звезди; водени астрономически дневници с извършени наблюдения и др. Към тази дейност се отнасят и бележките му за предмета и характера на астрономическите познания, бележки по въпроса за календарната реформа, изнесени от К. Бобчев беседи на теми из областта на астрономията и др.

От членуването на фондообразувателя в различни научни дружества са запазени документи за: 1) избирането на фондообразувателя за член на научния комитет на Ста-

тистическия институт за стопански проучвания при СУ и отправената му покана да поеме работата на експерт към него; изготвени от Бобчев хронологии на промишлената и търговската политика на България, изнесени икономически реферати; участието му в постоянната конференция за международни проучвания в Берген, Норвегия и др.; 2) избирането му за член на Института за международни проучвания и сътрудничеството му в списание „Междудържавно право"; сведение за труда му „Външна търговска политика на България след войната" и др.; 3) избирането му за член на научния съвет на Института за подобряване на земеделските растения; 4) избирането му за член на научния комитет на Младежкото д-во за стопанско и културно издигане на селото; 5) избирането му за член-кореспондент на Славянския институт в Прага. Запазени са и уставът, целта и устройството на Института за стопанска рационализация.

Дейността му като преводач е документирана от преводите на „Съвременният материализъм и неговите критици", „Лорелай" от Х. Хайне и др., както и от критични бележки върху качеството на преводите на произведенията на Маркс и Енгелс; студия и бележки върху качеството на преводите въобще и др.

За обществено-политическата дейност на фондообразувателя се отнасят голям брой документи, свързани с: членуването му в студентското д-во „Витоша" във Фрайбург (Германия) и дейността на д-вото; разцеплението в д-вото и образуването на нова студентска организация „Дунав"; организирана от Славянския комитет екскурзия в Чехословакия; сръбската културно-политическа пропаганда; изнесени от Бобчев беседи в рамките на просветната дейност на ОФ; изнасянето на цикъл лекции по икономически въпроси пред възпитаници на Висшето търговско у-ще в Свищов и Варна; отправена покана до Бобчев за участие в тържества по случай 120 г. от откриването на Еленското у-ще.

От дейността му като публицист са запазени покани за участие и сътрудничество в излизащото в Прага сп. „Славише Рундшау", „Български търговски вестник", сп. „Стопански вести", сп. „Юридически преглед" и др.

Свързани с дейността на фондообразувателя са и запазените във фонда изрезки от вестници по стопански, обществено-политически и културни въпроси.

Ф. 280[1]; 138 док.; 1891 ... 1943 г.; инв. оп. II Д; пост. 1948 г.

ДИМИТЪР ДРАГИЕВ ДРАГИЕВ

(Роден в 1886 г. — Ст. Загора; починал в 1943 г. — Ст. Загора)

Обществено-политически деец и публицист; учител; деец на БЗНС — участник в Учредителния конгрес в Плевен (1899); министър на земеделието (1918—1919); редактор на в. „Земеделска мисъл", „Земеделска правда", „Справедливост" и др.; народен представител.

Източници

За фондообразувателя: Иванчев, Д. БПП. Т. 3, с. 243; КБЕ. Т. 2, с. 216.

Няколкото писма до фондообразувателя от д-р Б. Вазов, Гр. Василев, Г. Драгиева, митр. Методий Кусев и Н. Найденов дават сведения за: абонати на в. „Земеделско знаме" [?]; неуредени сметки на К. Атанасов със земеделския околийски синдикат в Ст. Загора; статиите на Драгиев — „Манифест на манифестите" и за конституцията; правителствената цензура; различията между Борис III и д-р Г. Кьосеиванов по управлението на държавата; изграждането и запазването на „Аязмото" в Ст. Загора и др.

Най-голям дял от запазените документи заема преписката между Драгиев и съпругата му Анна. Тя разкрива не само семейните им отношения, но и част от дейността на фондообразувателя. Писмата, които Драгиев изпраща от Бяла черква, с. Български карагач, Варна, с. Вълчитрън, Голямо Конаре, Казанлък, Карнобат, Каспичан, Плевен, Пловдив, София, Търново и др. документират активната му дейност като член на БЗНС: обиколките му из различните краища на страната; уреждането на събор (1893); подготовката и участието му в конгресите (1900, 1903, 1908, 1910 и 1919) и парламентарните групи; изключването му от съюза (1919) до свикването на новия конгрес; изплащане на съюзната печатница и за в. „Земеделско знаме"; издаването на нов в. „Земеделска правда" и др.

Във връзка с дейността му като народен представител има сведения за: предизборна агитация в Пле-

[1] Фондът е преномериран два пъти; старите му номера са били 236, 431.

вен и Плевенско (1901); окръжни и общински избори (1908); участието му в НС (внесъл законопроект за „челядните имоти", произнесени речи и др.) приемане на бюджета (1902—1908); независимостта на България (1908); кабинетни промени (1901—1902, 1910, 1913, 1918—1919); борба против държавния заем (1914) и предложението на френските банки и др.

В материалите, свързани с дейността на Драгиев като министър на земеделието, има данни за: избора му за министър и речта му пред подчинените му, поместена във в. „Камбана"; работата му в м-вото; подаване на оставката му; сключване на Ньойския мирен договор и др. Във връзка с тази му дейност е и преписът от изложението за опазване горите на Старозагорския благотворителен комитет „Св. Иван Милостиви".

Сведенията за дейността му като публицист се свеждат до податки за отпечатване на две брошури в Пловдив (1901); за подготвено издание, съдържащо всички негови статии, недопуснати от цензурата, във връзка с което е запазен предговор в чернова.

Запазено е и слово, произнесено може би от Драгиев, за дейността на Старозагорската опера.

Към семейните материали се отнасят: няколко писма, изпратени от Драгиев и жена му А. Ламбева-Драгиева до родителите на Анна по лични въпроси; съболезнователно писмо на А. Шаренков по повод смъртта на Драгиев.

Ф. 281; 37 док.; 1873—1876 г.; 1 инв. оп.; пост. 1951 г.: бълг., бълг. ез. с гр. букви и фр. ез.

ХРИСТО СТОЙЧЕВ ЗЛАТАРОВ

(псевд. Менторът)

(Роден в 1835 г. — Чирпан; починал в 1900 г. — Хасково)

Аптекар, търговец и революционен деец от епохата на Възраждането; сподвижник на В. Левски; заточен в Ангора (Мала Азия) по време на Руско-турската освободителна война. След Освобождението заемал различни административни длъжности: кмет, съдия, околийски началник, председател на Окръжния съд в Хасково, адвокат, народен представител в Изт. Румелия и др.

Източници

За фондообразувателя: Стоилов, Г. Освобождението на Хасково. (Спомени от Освободителната война от 1877—1878 г.). С., 1928, с. 23; Чолаков, Й. Асен Златаров. С., 1960, 6—10.

Публикации на документи: Каракостов, Ст. ДЗ..., 339—346; 350—354; 362—400.

Запазените писма от П. Берковски, Г. х. Ив. Минчев, М. х. Ив. Минчев, Д. Мишков са изпратени до Хр. и Т. Златарови, х. Ив., Ев. и М. Минчеви. В тях има сведения за: осъждането на П. Берковски и Г. и М. Минчеви (1873); отвеждането им в Диарбекир и живота им там (отглеждане на буби; откриване на руда и изследването ѝ; занимания с търговия; информация за цените на пашкулите и кожите и за търговските им връзки с Н. Пенчович, В. Пангалос и др.); постъпки за освобождаването им; пристигането на нови затворници (авг. 1874); сътрудничеството на П. Берковски във в. „Век"; дописка по училищното дело в Хасково във в. „Шутош" (1874); статията „Амнистията" във в. „XIX век" (№ 13, 27 март 1876); избухването на Априлското въстание; новосъздаденото търговско д-во в Хасково (1874); учителстването на П. Берковски и Д. Мишков в Браила (1876); желанието на Мишков и М. Минчев да продължат образованието си в Женева и др. Споменава се и за: парите, които са в обръщение в Диарбекир (1874); уреждане сметките на М. Попов и Ст. Заимов с Хр. Златаров (1874); за книгата „Варвара Убрих" на Й. Крашевски и др.

Към документалните материали за членове на семейството на фондообразувателя са запазени няколко писма до: 1. Жена му Теофани Хр. Златарова. 2. Тъста му хаджи Иван Минчев. 3. Балдъзите му Евгения и Марийка Минчеви от братя Минчеви и П. Берковски. Те са във връзка с: живота им в Диарбекир: режима; храната; заниманията им; тежкото им материално положение и др.; надеждата им за освобождение и молбата им Златаров да действува за това; бягството на двама заточеници (1875). Има сведения и за: заболяването на М. Минчев след бягството му с Берковски от Диарбекир (1876); престоя им в Одеса, прехвърлянето им в Румъния и желанието им да продължат образованието си; молбата на Г. Минчев да постъпи на работа при Ф. Паруца в Триест и настаняването му на работа в мошията на Ст. Берон; безработицата и хода на търговията в Браила; учителстването на П. Берковски и Д. Мишков в

българското у-ще в Браила; препращането на писма, пари и пр. чрез Я. Ковачев (Виена) и Д. Тошкович (Браила). Споменава се за: книгите „Тъмниците ми“ от С. Пелико и „Дон Кихот Ламаншки“ от М. Сервантес, сп. „Читалище“, Щ. Вапцаров, Мих. х. Милков, Г. Петров и др.

Ф. 282; 63 док.; 1878[1]... 1967 г.; 1 инв. оп.; пост. 1951, 1973 г.; бълг. и рус. ез.; части от фонда — в ЦДИА (ф. 1271)

ЙОРДАН ЙОРДАНОВ СЛИВОПОЛСКИ — ПИЛИГРИМ

(псевд.: Барабан; Барабанчо; Бинокъл; Бодил; Глог; Горчивкин; Даскала; Д-р Зеро; Йордан Земенски; Ловец; Мадам Аз; Мизантроп; Монна Ванна; Не искам да работиш; Онкъл Сам; Пан Адам; Пилигрим; Джордано Полини; Смях; Смях и сълзи; Сър Джан; Тинтир-Минтир; Фа диез; Чичо Даню; Чичо Мишо; Щука; Щурец)

(Роден в 1884 г. — с. Сливо поле, Русенско; починал в 1969 г. — София)

Журналист, писател и публицист; сътрудник и редактор на редица вестници и списания („Българан“, „Български глас“, „Илюстрована седмица“, „Нива“, „Политика“ и др.); член на Дружеството на столичните журналисти.

Източници

За фондообразувателя: Иванчев, Д. БПП. Т. 3, с. 299; документите от фонда.

Биографичните данни за фондообразувателя съдържат запазените автобиографична бележка и библиографския списък за публикациите му.

Автори на писмата до него са А. Будевска-Ганчева, Елин Пелин, Ан. Страшимиров, К. Христов и др. Те са във връзка с разпространението на сп. „Пътека“, намиране на абонати и сътрудници; сътрудничеството на Страшимиров в сп. „Наш живот“ (1911); поместена снимка на Будевска в сп. „Илюстрована седмица“ (1924); поканата, отправена към Сливополски да напише статия или спомен за Юбилейния сборник, посветен на Будевска; честването 30-годишната пи-

[1] Ранните документи се отнасят до бащата на фондообразувателя.

сателска дейност на Н. Ракитин; някои отрицателни качества на българина и др. Споменава се за рисуван портрет на К. Христов от проф. Ив. Мърквичка; за Н. Пашич и др.

Като редактор на сп. „Българан", „Монокъл", „Нива", „Пътека" и др., са му изпратени редица ръкописи (стихотворения, разкази и др. в оригинал и превод) от: проф. М. Арнаудов — „Песните на Мара Белчева"; Ел. Багряна — „Жената"; А. Белковски — „Бели хризантеми" и „По света и на Балкана"; Ал. Божинов — „Розата на Стамбол, или по Балановски: Стамболския кармъза-чичек"; Ас. Босев — „Моите майки"; Д. Дебелянов — „След разлъка" (Аз искам да те помня...), „Да се завърнеш в бащината къща...", „Станси", и др.; Елин Пелин — „Ваканция", „Дневник на Пътечко", „Преходна слава", „Юни", „Ян Бибиян", „Ян Бибиян на луната"; проф. В. Златарски — „Личността на цар Симеона и неговите дела"; Д. Калфов — „Необикновен лов" и „Село"; К. Кюлявков — „На новата звезда"; Д. Немиров — „Оргия" и „Последни дни"; В. Паспалеева — „Срещу Великден"; Г. П. Стаматов — „Влюбеният", „Избранникът", „Малките мисионери", „Мобилизация", „Щастливецът" и др.; Л. Стоянов — „Ева"; П. К. Яворов — „Зловредный шопот..." и „Я македонец и пастух..." и др. Запазени са и: писмо от Б. Ангелов до Д. Подвързачов (относно псевдонимите „ Torpedo", „Пилигрим" и др.); заявление от Елин Пелин до кмета на София (да му се разреши отново да редактира сп. „Пътека" — 1934); три покани за набиране абонати на сп. „Нива" (1929... 1932) и др.

От дейността му като публицист и писател са запазени две писма и статия във връзка с честването 100 год. от рождението на В. Друмев.

Документите до бащата на фондообразувателя Йордан Станев Лопушнов са: удостоверение за назначаването му на служба (1878); заповед и открит лист за оказване съдействие в работата му (1878 и 1881) и др.

Ф. 283; 7 док.; 1883... 1899 г.; 1 инв. оп.; пост. 1951 г.; бълг. и фр. ез.

ЯКОВ ДИМОВ ЗМЕЙКОВИЧ (ЗМЕЙКОВ)

(Роден в 1840 г. — с. Вруток, Гостиварско; починал в 1913 г. — Дарѣ дере, дн. Златоград)

Просветен деец през Възраждането и след Освобождението: учител в с. Габрово и с. Ени кьой, Ксантийско (1869—1880) и в с. Дарѣ дере

(1880—1896): борец за църковно и политическо освобождение на родопските българи.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Из архивата на Найден Геров. Т. 1. С., 1911, 1011—1012; документите от фонда; Попсавова, Д. Яков Димов Змейков (1840—1913). — Родопи, 10, 1975, № 4, 27—28.
Публикация на документи: Яков Димов Змейкович. — Родопи, 4, 1925, № 1, 5—6.

Автобиографични данни е молбата до екзарх Йосиф I, в която дава сведения за дългогодишната си учителска дейност и моли за отпускане на пенсия. Запазени са и два бележника във връзка с материалното състояние на фондообразувателя — за личните му разходи (1890... 1899).

Кореспонденцията се състои от лично писмо на К. Кудоглу до Змейкович и съобщение, с което Я. Анджели и с-ие го осведомява за книжарницата си.

За учителската дейност на фондообразувателя дават сведения двете тетрадки-дневник, в които са отбелязани имената на учениците, бележки за вътрешната училищна организация, разпределянето на учебния материал за началните училища и пр. В тях са развити и уроци по българска история, землеописание и др.

Ф. 284; 2581 док.; 1876... 1975[1] г.; 2 инв. оп.; пост. 1951, 1955, 1956, 1974, 1975 и 1977 г.; бълг., нем. и ср. ез.

ХРИСТО ИВАНОВ КАРАМАНДЖУКОВ

(Роден в 1876 г. — с. Чокмаково, Смолянско; починал в 1952 г. — София)

Културно-просветен и обществен деец: учител и директор в с. Славейно, Чокманово (Смолянско), Сяр, Цариград, София и др. (1895... 1937); главен инспектор и завеждащ учителските институти при Министерството на народната просвета (1937—1938); редактор на в. „Родопски глас", сп. „Родопа", „Тракийски сборник" (1921—1947); сътрудник на в. „Моравски глас", „Одрински глас" и др. Участник в националноосвободителните борби на българите в Македония и Тракия (от 1898) и в Преображенското въстание (1903); председател на Тракийския научен институт (1934—1945); участвува и в Първата световна война (1914—1918).

[1] По-късните документи се отнасят до членове от семейството му; също и биографични бележки за него.

Източници

За фондообразувателя: Преображенското въстание. Статии и документи. С., 1955, 103—113.

Публикации на документи: Караманджуков, А. Документи по възникването на дружбите „Родина". — В: Родопски сборник. Т. 4. С., 1976, 137—173; Преображенското въстание. — Пак там, 109—110; сп. „Родопа".

Биографичните материали за фондообразувателя са във връзка с ученето, учителската му правоспособност, връщането му от Цариград в България и по други лични въпроси. Запазени са и биографични бележки от П. Маринов и от сина му Ал. Караманджуков (1941, 1975).

Няколкото чернови на негови писма са адресирани до: Хр. Драголов, Ат. Караманджуков, П. Маринов, бр. Пачилови и др. Те дават сведения за: въоръжаването на четата на В. Антонов, прехвърляне на оръжие в Турция и др. (1903); избор на епископ Стефан за кириарх на Софийската епархия (1922); списване и разпространение на сп. „Родопа" (1924); произволи на кмета на с. Момчиловци (1938); приемане на курсисти-учители от Средногородопско и др. (1939): „писанията" на А. Садъков срещу Караманджуков във в. „Арденска дума" (1941); Юбилейния сборник за с. Проглед (за направени допълнения и поправки във връзка с революционното движение в Ахъчелебийско през 1903—1943) и др.

Автори на кореспонденцията до него са: К. Абрашев, К. Атанасов, М. Ахчиев, Л. Баждаров, Д. Бакърджиев, Б. Балкански, проф. Ив. Батаклиев, А. Бейски, Х. Бейски, А. Бекирев, Г. Василев, В. Величков, Ал. Гюшюмев, М. Даракчиева, М. Дервишев, Ив. Димитров, В. Думев, свещ. А. Инджев, Ал. Караманджуков, Ат. Караманджуков, Д. Караманджуков, Д. Кертева-Табакова, М-во на нар. просвета, Д. Общински, Ст. Омарчевски, В. Пасков, бр. Пачилови, Г. Попатанасов, Т. Попемануилов, Ан. Попкиров, Ал. Попконстантинов, Ст. Попхристова, Ат. Примовски, К. Пърличев, А. Садъков, И. Самарджиев, К. Самарджиев, Е. Селджабалова, Хр. Семерджиев, Ст. Симеонов, Ив. Сматракалев, И. Соколов, д-р Фогелзанг, Хр. Чиликов, Б. Чилов, Ат. Четанов, Н. Чилингиров, В. Шанов, Кл. Шапкарев, В. Шишманов, П. Шишманов и др. а) Основната й част е във връзка с издаването, списването и разпространението на

сп. „Родопа“ (1924—1947) и разпространението на кн. „Родопа и Родопската област“ (1924). б) Друга голяма група писма са относно желанието на кандидат-гимназиални учители от различни краща на България да се явят на държавен изпит (1908). в) Има сведения и по културно-просветно и училищно дело: за откриване и закриване на пансиони, у-ща и отделни паралелки в с. Биюк дере, с. Градище, с. Малък дервент, Пашмакли, с. Петково, Райково, Свиленград, с. Славейно, с. Яворово, Чепеларе и др. (1910—1948); за българо-мохамеданските у-ща в с. Егри дере, Райково и др. (1928—1941); за назначаване, уволняване, преместване и пенсиониране на учители в с. Аладжалар, с. Арда, Бургас, Оряхово, Пловдив, Райково, Хасково, с. Широка лъка и др. (1927... 1948); за Духовната семинария в Цариград (1911); за провеждани учителски конференции с участието на Хр. Караманджуков, д-р В. Манов и др. (1926... 1942); за построяване, откриване, уреждане и дейност на ч-щата в с. Арда, Дьовлен, с. Егри дере, Райково, с. Славейно и др. (1926... 1943) и др. Има сведения и за: в. „Право“, „Реформи“ (1903) и „Дневник“ (1909); „Летоструй“ (1910); сп. „Знание“ (1911); в. „Вести“ (1911); „Българска матица“ (1911—1912); учебниците по логика, психология и етика на Т. Калайджиев (1921—1922); издаването на в. „Родопски глас“ (1921), „Родопско ехо“ (1927), „Известия на библиотеката „Априлов — Палаузов“ (1935) и др. Също и за: културния живот на българо-мохамеданите в Асеновград, Свиленград, Смолян, с. Хвойна, Чепеларе и др. (1926—1937) и участието на Хр. Караманджуков; създаването на Родопски дружби в Кърджали, Смолян и др.; намерен летопис по потурчването на с. Богутево (1937); честуване 35-годишна хумористична, артистична и писателска дейност на Б. Руменов — Зеззека (1940); откриване на изложба „Седмица на българската книга“ в София (1942); честуване деня на „Кирил и Методий“ и на народните будители в София (1942) и др. г) По обществено-политически въпроси за: националноосвободителните борби в Тракия и Македония през 1901—1903 г. (по подготовката и хода на Илинденско-Преображенското въстание — набиране на средства за оръжие, храна и пр., поддържане и въоръжаване на четниците; изпращане на чети в с. Габрово, Ени кьой и др.; безчинства на турска разбойническа шайка в с. Сазара; уреждане на куриерската служба; обиколки на Д. Общински и М. Герджиков из Пловдивско; избухване на въстанието в някои райони в Ахъчелебийско; разрушаване на жп

линиите Солун — Битоля, Скопие — Солун — Дедеагач; залавяне и изтезаване на четници и пр. (споменават се имената на много дейци); положението на българите в Сяр (1909); дейността на Ст. Симеонов като секретар на Съюза на българските конституционни клубове в Солун (1909); абдикацията на гръцкия крал Константин I (1922); предстоящата международна конференция в Генуа с участието и на български представители (ген. Г. Вазов и К. Георгиев и др. — 1922); резултати от референдума за Пашмаклийска околия (1922); проведени маневри из Родопите (1926); комунистическата дейност на Н. Георгиев от Райково, Ж. Борикаров и д-р Каранлъков от с. Стойките (1942—1943) и др. Има сведения и за: строеж на пътя Рожен — Дере кьой — Карлуково (1923), прокарване на жп линия в Асеновград (1928), завършване на водопровода в Райково (1938) и др.; природни бедствия (земетресения, наводнения, епидемии и др. през 1924 . . . 1943 г.) и др.

Материалите, свързани с разностранната дейност на Караманджуков, засягат няколко групи: 1. Служебната му дейност: а) Като учител (1895 . . . 1937) в Сяр, Цариград, Дупница, Ксанти, София и др. са запазени писма, удостоверения, заявления, програми, служебни списъци и др., изпратени от Екзархията и Българската духовна семинария в Цариград. Българското мъжко педагогическо у-ще в Сяр, М-вото на нар. просвещение, III образцова девическа гимназия и III образцова мъжка гимназия в София и др. със сведения за: назначения, премествания и повишения на Караманджуков; участието му в различни комисии; обучението в Българската духовна семинария в Цариград, дейността на взаимоспомагателното д-во „Изгрев“ и библиотеката при Семинарията и др. Тук са отнесени и печатаните му спомени за „Първо учителство“ в с. Калугерово и Чокманово. б) За дейността му като член на комисията на „Червен кръст“ по раздаване на помощи в новоосвободените земи и разпределянето на учителския персонал в новопокръстените помашки села (1913) ни информират няколкото удостоверения, открити листове, списъци, бележки и др. за: членовете на комисията; градовете, селата и махалите, влизащи в различни околии из Одринско и Македония; броя на населението, къщите, училищата, добитъка и пр.: броя на опожарените къщи, избягалото население и др. в) Дейността му като военнослужещ през Първата световна война се документира от запазените

удостоверения, пълномощни, открити листове и др., издадени от 11 македонски допълняющи полк — София, Моравска областна военна инспекция — Ниш и др. Те дават сведения за: организационната работа на Караманджуков из Моравско и задачата му да разглежда и изучава всички паметници и старини там; участието му в разкопки при „Самуиловите ровове“ на р. Струмица (1917); членуването му в културно-просветната дружба „Морава“ и сътрудничеството му във в. „Моравски глас“ и др. Съхраняват се и: негов бележник във връзка с проучванията му из Моравско (1917—1918) и „Летописна книга на историческото бюро при „Културно-просветната дружба „Морава“ — „Ниш“ със сведения за: учредяването на дружбата, изработването на устава, избора на управителен съвет, обиколки из Моравско на Д. Страшимиров, С. Радев и др. Тук са отнесени и редица писма, телеграми, венчални свидетелства, протоколи и др. от М-вото на външните и на вътрешните дела в Белград, М-вото на финансите в Ниш, Дипломатическото агентство на Сърбия в България — София, Българската екзархийска община — с. Остравица и др. до началника на полицията — Ниш, окръжните началства и управи — Белград, околийските началници в Сърбия и др. (1893—1911) със сведения за народностния характер на Македония и опитите за унищожаване на българщината, гонения срещу българи, екстернирането им от Македония, преследване на четниците и др. Има сведения и за: афери с фалшиви сръбски банкноти (1899 и 1904): набиране на абонати за в. „Македония“ и „Албания“ (1903); мобилизация на Тунджанската дивизия (1909); проект за основаване на дружество „Српски браћа “ (1910) и др. г) Службата на Хр. Караманджуков като главен инспектор и завеждащ учителските институти при Министерството на народната просвета (1937—1938) се илюстрира с редица писма, заповеди, удостоверения, доклади, протоколи и др. във връзка с: назначението му; ревизии на педагогически институти, гимназии и средни у-ща в страната: анкети на учители и ученици, обвинени в „левичарство“; нови учебници и програми в гимназиите; института за психопедагогически изследвания и за професионална ориентировка; държавния институт за подготовка на детски учители; материалното обзавеждане на учителските институти; румънската пропаганда в някои селища във Видинска околия и по Дунавския бряг и др. Запазени са и „Дневник за инспекторската му обиколка през м. март...“, „Дневник

за 1937—1938. Учебни“ и „Устав на ученическото философско дружество“ — Оряховска гимназия. Към тази група материали се отнасят и няколко писма, телеграми, сведения, удостоверения, доклади и др. със статистически данни за бюджета на Екзархията (1879... 1908); състоянието на учебното дело в Битолски, Охридски, Скопски и Солунски вилает (1907—1909); броя на българските свещеници в Турция (1910) и др. Има сведения и за: коригираните от Хр. Караманджуков стенографски дневници от II РС на XIII ОНС (1908); участието му като лектор на учителски конференции в Борисовград (1928), в комисия за одобряване на исторически картини, предназначени за възпроизвеждане върху училищни програми (1934... 1941), в Комисията към М-вото на нар. просвещение (1940); и др.

2. Революционната му дейност се осветлява от редица документи (1900--1903) от Н. Гинев, Г. Делчев, Хр. Караманджуков, Г. Кондолов, Г. Минчев, В. Шишманов, П. Шишманов, Представителство на ВМРО и др. Те дават сведения за подготовката и хода на Илинденското и Преображенското въстание и участието на фондообразувателя: тежкото положение на българите в Македония и Одринско; набавяне на средства за оръжие, облекло, храна и пр.; дейността на Караманджуков, Г. Кондолов, Д. Янков и други дейци в Малкотърновско, Карнобат, Лозенград и др.; състава на четите, ръководното тяло, бойните припаси и пр. в Ахъчелебийски и Скеченски въстанически район; приходите и разходите на четата на Г. Кондолов, набавяне и пренасяне на оръжие и др. Има и група документи във връзка с обвиненията и заведеното дело срещу Караманджуков.

3. Документацията от книжовно-публицистичната и културно-просветната му дейност осветляват различни моменти: а) Редактор на сп. „Родопа“ (1922—1947). Има много писма, телеграми, пощенски карти, дописки и др. от различни лица, училища, читалища, общински управления и др. от Варна, Габрово, Кърджали, Пловдив, Сливен, Станимака, Хасково и др. относно: предстоящите задачи на списанието — продължение на в. „Родопски глас“; абониране и разпространение, изпращане и поместване на дописки, съобщения, благодарности и пр.; отпускане на помощи и др. б) За разпространението на издадената от Караманджуков брошура „Родопа и Родопската област“ черпим сведения от голям брой писма, пощенски карти, бележки и др. в) За дейността му като сътрудник на в. „Дневник“

(1906), „Отечество“ — Солун (1909), „Мир“ (1912) и др. са запазени писма, бележки и пр. г) За рецензиране на учебници и книги („Методика на обучението в първоначалните училища“ от В. Манов, „Български буквар и първа читанка за отделенията на турските първоначални училища“, „Ученическите индивидуални качества“ от д-р З. Димитров и др.). д) За разностранната културно-просветна дейност на фондообразувателя ни информират още и адресираните до него писма, покани и др. от училища, читалища, дружества и пр. В тях е изразена почитта на родопчани към Караманджуков; участието му в провеждане на конференции, изнасяне на беседи, лекции и пр.; съдействието му при откриване, построяване на училища, читалища и културно-просветни дружества, подпомагане на ученици и студенти и др.

4. Към обществено-благотворителната му дейност се отнасят материалите за членуването му в следните дружества, съюзи и др. (1908—1950): Одринското благотворително братство „Антим I“ — София, културно-просветното и стопанско сдружение в Турция „Българска матица“ — Цариград, българското просветно-благотворително братство „Възраждане“ — Цариград, ахъчелебийското дружество „Родопска подкрепа“ — Ксанти, Дома на изкуствата и печата — София, Просветния съюз — София, Родопската културна дружба — София, Съюза на македоно-одринските опълченски дружества в България — София, българо-мохамеданската културно-просветна и благотворителна дружба „Родина“ — Смолян, Съюза на журналистите в България, Тракийския научен институт — София и др. В тях има сведения за: платен членски внос, получени и внесени суми, застраховки и пр., участие в литературно-музикални програми, учителски конференции, заседания, събрания и пр. Тук са приложени и спомените на Караманджуков за д-во „Радост“ в Цариград.

Към документалните материали с общо съдържание се отнасят: обръщение за избора на Фердинанд за княз (1887) и речи по случай възкачването на престола на султан Мехмед V (1909).

Запазени са и документи до членове от семейството на фондообразувателя: 1. Баща му Иван Димитров Караманджуков — удостоверение, че има пет сина в редовете на българската армия (1916). 2. Няколко свидетелства (за кръщение и завършено образование) и диплома (за завършен курс по шев) на втората му жена Киряка Тодорова-Караман-

джукова. 3. Акт за смъртта на третата му жена Николина Ст. Вълчева-Караманджукова и пощенска карта от М. Т. Добровски. 4. Удостоверение до сина му Александър Хр. Караманджуков за наследниците на баща му.

Между документите от, до и за други лица се намират пощенска карта от К. Щаклев — Ерусалим до бр. Т. Манджукови и плик с бележка за Ат. Бакларов.

Ф. 285; 1123 док.; 1872... 1933[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1951 и 1975 г.; бълг., гр., рус., ср., фр. и чеш. ез.

ХРИСТО ПОПКОНСТАНТИНОВ (КОНСТАНТИНОВ, ПОПОВ) МАНОЛОВ

(Роден в 1858 г. — с. Петково, Смолянско; починал в 1899 г. — София)

Стенограф, книжовник и публицист. След Освобождението: учител в родното си село (1873—1878) и в с. Лясково (Лесково), Асеновградско (1878—1879); телеграфопощенски чиновник в Станимака, София и Самоков (1879—1880); служител в Статистическото управление и Дирекцията на общите сгради (1881—1885); стенограф в НС; редактор на сп. „Здравец" и „Стенографически вестник"; автор на книги, брошури, статии и др.

Източници

За фондообразувателя: Иванчев, Д. БПП. Т. 3, с. 261; КБЕ. Т. 3, с. 117; Христо Попконстантинов. Спомени, пътеписи и писма. Пловдив, 1970, 5—61; Христо Попконстантинов. 1858—1968. Юбилеен сборник. Смолян, 1970. 112 с.: Юбилеен сборник по случай 40-годишнината на българската стенография. 1879—1919. С., 1919, 69—70.

Публикации на документи: Христо Попконстантинов. Спомени, пътеписи и писма. Пловдив, 1970, 21... 43; Дневниците на Хр. п. Константинов. — Родопа, 12—18, 1933—1939, № 2—10; 1—10; 1—3, 5, 7—10; 1, 3—6, 9—10; 1—10; 2—4, 6—10; 2—4.

Запазен е дневник с автобиографични данни, писан в с. Петково (1875).

Биографичните материали дават сведения за прослужено време, водени лични бележки и др.

Има няколко разписки, квитанции и др. във връзка с материалното му състояние.

[1] По-късните документи са свързани с дешифрирането на дневниците на НС.

Запазените негови чернови на писма са адресирани до: Хр. Г. Данов, Т. Димитров, д-во „Родопска искра“ — Чепеларе, Ю. Михайлов, Ан. Савов, свещ. М. Савов и др. относно: честването празника на славянските просветители Кирил и Методий (1875, 1898); получаване на книги за у-щето в с. Петково (1875); арестуването на П. Киряков и отвеждането му в Сливен (1890) и др.

Кореспонденцията до него е от В. Андреев, П. Апостолов, Хр. Арабаджиев, Т. Байгтон, М. Барклер, А. Безеншек, Н. Боботинов, проф. С. С. Бобчев, Ив. Вазов, Хр. Векилов, митр. Гервасий, Ц. Гинчев, Д. Градинаров, Г. Губиделников, Сп. Гулабчев, Хр. Г. Данов, М. Драгоманов, Българско книжовно д-во, Й. Душек, Г. Иванов, П. Киряков, Б. Кичера, Н. Коджабашев, проф. д-р К. Кръстев, К. Лундгрен, Д. Матов, К. Мирски, Българска митрополия — Одрин, А. Попгеоргиев, Я. Сакъзов, П. Сирку, Ст. Урумов, С. Шишков, А. Шопов и др. Те съдържат сведения за: изследванията на П. Сирку върху историята и археологията на българските земи (1884—1890); набавяне на учебници, тетрадки, стенографски листове, формуляри, моливи и др.; организирани стенографски курсове за гимназиални ученици (1887) и изучаване на стенография от отделни лица; разпространяване на учебниците по стенография на А. Безеншек, Хр. Попконстантинов и Д. Йовев и списването и разпространението на „Стенографически вестник“, „Югославски стенограф“, „Tseno. pis česky“ (1887—1896) и др.; заселването на българи в с. Баня (Баня Чепинска) и изселването на помаци (1887—1890); отношенията между помаци и българи; назначаването на Н. Боботинов за учител по български език на княз Фердинанд (1887); отпечатване на народни песни и събиране на фолклорни материали от Попконстантинов и сътрудничеството му със Ст. Вайтов в Сб. НУНК (1888—1890); поминъка и обичаите на помаците в с. Дряново, Хасковско; списването и разпространяването на в. „Зорница“ — Цариград и сътрудничеството на Хр. Попконстантинов, както и в сп. „Труд“ — Търново, „Славиеви гори (Родопи)“ — Пловдив (1888—1894); учители по стенография и стенографи в Народното събрание (1889); законопроекта за бюджета на пощите и телеграфите (1889—1890); изработване на програми, изготвяне на реферати и др. (1892) за „Стенографическия събор“; Първото пловдивско изложение (1892); I стенографски конгрес в Пловдив (1894); откриване на безплатен курс по стенография в Нова Загора (1895); откриване на II сесия на Търговската камара в София (1895); Дружество на българските

стенографи (1896); VI конгрес на стенографите в Стокхолм (1897); конгреса на стенографите в Прага (1898); 25-годишния юбилей на А. Безеншек (1898); състоянието на училищата в с. Широка лъка и дейността на учителя А. Попгеоргиев (1898); преподаването на бълг. език в с. Баня (1898) и др. Споменава се и за книгите на Попконстантинов: „Непокорните села в Родопските планини", „Петко войвода. Бранител на родопските българе до 1879 год.", „Спомени за страшната пролет (в Ахъчелеби) през 1876 година", „Стенографически протоколи на митинга в София на 19 март 1884 г. по разискването въпроса за съединението на двете разделени България" и „Упътване за град Велико Търново и околността му".

Във връзка с учителската дейност на фондообразувателя са запазени: слово, произнесено при изпита на учениците в с. Петково (1874); бележки за преподаване („Поучение за децата", „Прозелитизъм", „Обръщение", „Празниците. Тяхното значение и тяхното злоупотребление") и др. (1875—1877).

Фолклорно-събирателската и етнографската дейност на Попконстантинов се документира от няколко тетрадки и бележки със записани народни песни, нрави и обичаи (от селата Петково, Карлуково и др.) от него, от Ш. Попконстантинова, от М. Тодоров и др. (1872... 1883).

От дейността му като началник на стенографското бюро при Народното събрание са запазени: дешифровката на дневниците със сведения за политически събития (осъждането на майор К. Паница — 1890; освобождаването на Петко войвода — 1890; убийството на Хр. Белчев — 1891 и на д-р Г. Вълкович — 1892; отпуснатата пенсия на Александър I Батенберг — 1891; разпространяване идеите на социализма в България — 1892; смъртта на Ст. Веркович — 1893 и др.); стопанския и културния живот в България (1885—1893). Съдържат и: фолклорни материали, автобиографични бележки и др.; заявление в чернова до IX ОНС за задграничен отпуск (1898); писмо от Д. Антонов за получени стенограми и техните дешифровки от дневниците на Попконстантинов (1932—1933).

От членуването му в стенографското дружество се съхраняват: карта-пропуск за участието му на VI международен стенографски конгрес в Стокхолм (1897); списък и бележки за устава на д-вото, за приетите членове и др.

Запазените „Записки-кореспонденции. Августовския преврат в София“ са във връзка със сътрудничеството му във в. „Зорница“ — Цариград (1886).

Няколко квитанции, покани и др. се отнасят до членуването му в „Дружество за поддържане изкуството в България“, „Славянска беседа“, „Софийска въздържателна дружина“ и „Червен кръст“.

Като абонат на сп. „Мисъл“, „Периодическо списание на Българското книжовно дружество“, в. „Народна защита“, „Учителски другар“, „Югозападна България“ и др. ни дават податки няколко разписки, квитанции и др.

Съхраняват се: разписка за платена сума в „Комитета за отпразнуването 25-годишния юбилей на поета Иван Вазов“ (1895) два ръкописа „Etude Ethnographique sur la Macédonie“, „Etude Ethnographique sur la Bulgarie“ и др.

Запазени са и документи до членове от семейството на фондообразувателя: 1. Жена му Шина Хр. Попконстантинова — свидетелство за семейното ѝ положение; разписки, квитанции и др. във връзка с материалното ѝ състояние. Писмата до нея са от: В. Атанасова, д-р В. Балджиев, Т. Паликаров, Хр. Попконстантинов и др. със сведения за живота на мохамеданите в Добруджа, ръководството по стенография на Хр. Попконстантинов и др. 2. Сина му Константин Хр. Попконстантинов — няколко писма са по лични въпроси. 3. Дъщеря му Въла Хр. Попконстантинова — квитанция за платена такса в Софийския университет; писма-чернови до баща ѝ по лични въпроси. 4. Сина му Богдан Хр. Попконстантинов — удостоверение за завършено III отделение. 5. Брат му Михаил Попконстантинов — пощенска карта от частен характер. 6. Брат му Никола Попконстантинов — пощенска карта за грънчарския отдел при училището в Княжево.

Към документалните материали от, до и за други лица са запазени писма, пощенски карти, квитанции и др. от Д. Бакер до Администрацията на интернационалния клиничен обзор — Виена, Н. Бас и с-ие Пате до А. Волфрам, Х. Райсер и с-ие М. Вертнер до В. Црепайач и др. със сведения за: издавания обзор и неговото списване; изпращане на статии, печатни материали и др.; изплащане на суми; търговски въпроси и др.

Ф. 286; 1127 док.; 1714... 1898[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1948, 1951, 1952, 1954 и 1955 г.; бълг., англ., рус., тур. и фр. ез.

Проф. д-р ГЕОРГИ ВЪЛКОВИЧ ЧАЛЪКОВ

(Роден в 1833 г.[2] — Одрин; убит в 1892 г. — Цариград)

Здравен и стопански деец през Възраждането; лекар в Цариград. След Освобождението — обществено-политически деец и дипломат: директор на земеделието, търговията. обществените сгради и пощите в Източна Румелия (1879—1881); депутат в Учредителното народно събрание (1879); министър на външните работи (1881—1882); дипломатически представител в Цариград (1887—1892); член на БКД.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Бълг. алманах за 1893 г. С., 1893, 537—542; Възвъзова-Каратеодорова, К. и Б. Петкова-Тодорова. Български исторически архив (БИА). — Изв. на Нар. библ. „Кирил и Методий" и на Библ. на СУ „Климент Охридски", 5 (11), 1965, с. 297; Димов, Б. Политическите водители на българския народ... Кн. 1. Царуването на княз Александър I.Ески-Джумая, 1932, 165—166; Данчов, Н. Г. и... БЕ, с. 246; Начов, Н. Цариград... 143, 147, 192, 199 и 201; Секулов, Б. НП... с. 9; Сто години БАН..., Т 1, с. 134.

С биографичен характер са писмата от Медицинския факултет в Париж (1861—1862) във връзка със следването му и паспортът, издаден от Министерството на външните работи в Цариград за пътуване до Париж.

Запазената кореспонденция във фонда е предимно във връзка с вътрешното и външното политическо положение в България (след 9 авг. 1887): изостряне на политическата криза след абдикацията на Александър I Батенберг, бунтовете в Русе и Силистра (февр. 1887), застъпничеството на руското правителство за Ат. Узунов, Ол. Панов, Д. Филов, Д. Корабаров, Кискинов и Балман; посещението на българската делегация в състав д-р К. Стоилов, Д. Греков и К. Калчев във Виена за избор на български княз, за избора на Фердинанд Сакс-Кобурготски, отношението на Турция и на великите сили, главно Русия и Германия, към този въпрос; оставката на регентството и правителството на д-р В. Радославов и съставянето на новия кабинет на Стоилов (27 юни

[1] Преди рождената дата на фондообразувателя има два документа от 1714 и 1803 г., вероятно случайно попаднали във фонда.

[2] Има различия в рождената дата и в името на фондообразувателя — вж посочените библиографски източници.

1887); посрещането на княза във Видин, Лом, Русе, Дряново, Търново, Габрово, Казанлък, Калофер, Пловдив и др.; полагане на клетва за вярност пред III ВНС (14 авг. 1887), прокламацията му към народа: сведения за положението на бълг. емигранти-русофили в Цариград и постъпките им за завръщане в родината, за организирането на въоръжени чети от русофили в Турция и изпращането им в България, за четата на кап. П. Набоков (есента на 1887), разбиването ѝ (1888) и присъдата на Набоков. В някои писма и телеграми са поместени текстовете на тронното слово на Фердинанд (14 авг. 1887), произнесено при закриването на НС, и манифестът му към бълг. народ. Има сведения и по: черковния въпрос; провъзгласяването на схизмата (1872); за български духовници — митр. Паисий Пловдивски, митр. Неофит Пловдивски и др.; националноревюлюционното движение — залавянето на Д. Общи; опита за убийство на х. Ставри и залавянето на Ат. Узунов; назначаването на Р. Киркович за учителка в Цариград; удостояването на Александър I Батенберг с орден на почетния легион във Франция (1883) и за посещението му в Гърция (1882); за отношението на Фердинанд и регентите към Вълкович като български дипломатически агент в Цариград и оценките за неговата дейност; за фабриката на М. Гюмюшгердан за сукно в с. Дермен дере (дн. Първенец) Пловдивско (1887); за строителното д-во „Ив. Грозев и с-ие“ — София (с. г.); за построяването на жп линията Цариброд — Вакарел и др.

Писмата-чернови от фондообразувателя са до следните адресати: М-вото на външните работи — София, Гр. Начович, Френска легация — Париж, Ст. Стамболов, д-р К. Стоилов, С. Тъпчилещов. Автори на кореспонденцията до него са: Д. Греков, Ив. Грозев, Е. Маврокордото, Л. Мозлей, Гр. Начович, Ст. Стамболов, д-р Г. Странски, Фердинанд I, Н. Чалъкин и др.

Дейността на Вълкович като депутат в Учредителното народно събрание в Търново (1879) се удостоверява с писмо от Императорския руски комисар в България кн. Ал. Дондуков-Корсаков.

Във връзка с дейността му като директор на земеделието, търговията, обществените сгради в Източна Румелия (1879—1881) е адресът от служителите в дирекцията до Вълкович по повод на оттеглянето му от този пост.

Документите относно дейността на Вълкович като пълномощник на българското правителство в

Международната конференция в Лондон по Дунавския въпрос (1883) осведомяват за целите, задачите и решенията на конференцията, както и за позициите и политиката на страните-участнички. Те осветляват становището на българското правителство и усилията на делегатите му Вълкович и В. Шишмарев за отстояване на българските интереси. Съдържат сведения за: срещи, разговори, размяна на мнения на българските представители с руския посланик в Лондон и други видни дейци във Виена, Париж и Лондон; посредничеството на руските делегати между България и другите участвуващи страни по въпросите, които засягат България; за ратифициране на договорите и актовете; по издаване на правилниците, съставени от Европейската комисия (1883) и отнасящи се до дунавските страни. Между документите са няколко протоколи от заседания на конференцията, както и доклади на някои от представителите.

Документите от дейността на фондообразувателя като дипломатически представител в Цариград (1887—1892) са главно във връзка с изостряне на политическата криза в България след абдикацията на Александър I Батенберг; за съставянето на регентство и министерство; изборите за ВНС (15 окт. 1886); за недоволството на русофилските партии от политиката на правителството; устроени комитети в Одрин и други погранични градове от емигранти (1887); организирана чета от 500 души българи в Одеса с цел вдигане на въстание в България; избухване, потушаване и последици от бунтовете в Русе и Силистра; сведения от австрийското посолство в Букурещ за подготовката им в Гюргево и Браила, прокламацията на Г. Вазов към Хасковския гарнизон; отношението на руското правителство към българския въпрос; сведения от Петербург за предстоящо дебаркиране на руски войски във Варна, Каварна и Балчик; стоварено оръжие в агенцията на руските параходи в Бургас; преговори между Вълкович и посланиците на европейските държави по вътрешното положение на България; избора на Фердинанд Сакс-Кобургготски за княз, нотата му до всички посланици във Виена, в която излага мотивите си за встъпване на българския престол; манифестът му към българския народ; посрещането му във Видин, Лом, София и др. Свидения и за: преговори между Др. Цанков и представители на българското правителство в Цариград при посредничеството на великия везир Кямил паша (есента на 1886); положението на българските емигранти в Цариград и постъпките за за-

връщането им в България; готвено покушение срещу Др. Цанков (1886); историята на румелийския данък: турски проект за уреждане на телеграфо-пощенска служба между България и Турция; построяването и експлоатацията на жп линиите: Вакарел — Цариброд, Белово — Вакарел, Скопие — Враня и др.; откупуването на жп линията Саранбей — Белово; искането от страна на сръбското правителство за откриване на сръбска гимназия в Солун и др. Между по-важните документи са: преп. на телеграми между Груев, Корабаров и Начович във връзка със завръщането на Батенберг в България след детронацията му: за посрещането му в Русе и др., преп. от телеграма на Фердинанд I до султан Абдул Хамид II (1 авг. 1887).

Във връзка с дейността на Вълкович като военен лекар в Главната болница на Хайдар паша в Цариград са: берат и ферман за произвеждането му в чин полковник и награждаването му с орден „меджидие" IV степен (1875), както и разписание за хранителни продукти, требвани за различните категории болни военни лица.

Запазени са и: ферман на султан Махмуд I (1714) по повод оплаквания на населението от Пловдивската каза и околностите ѝ за незаконно събиране на данъци; преп. от турски акт за прехвърляне на движими и недвижими имоти (1803) между частни лица и др.

Ф. 287: 911 док.; 1874 ... 1937 г.; 1 инв. оп.; пост. 1950, 1951, 1955, 1956 и 1957 г.; бълг., англ., гр., итал., нем., ср., рум., рус., фр. и чеш. ез.: части от фонда — в НА — БАН (ф. 39) и в Унив. библ. — София[1]

СТОЯН СТОЯНОВ АРГИРОВ

(псевд. С. Сребров)

(Роден в 1870 г. — Пазарджик; починал в 1939 г. — София)

Библиотековед, филолог и обществен деец след Освобождението: член на БКД (1900), поддиректор (1893—1894) и директор (1919) на Народната библиотека в София, директор на Народната библиотека в Пловдив (1894—1901), библиотекар и директор на Университетската биб-

[1] Докум. не са инвентирани; съхраняват се под инв. № 984—989 /1924 и 9527—9530/ 1949.

лиотека в София (1903—1936). Хонорувач доцент по библиотекознание в Историко-филологическия факултет при СУ (1924—1935), лектор по български и чешки език в Свободния университет (1921—1931). Автор на научни трудове из областта на славянската филология и библиотекознанието. Председател на Върховния читалищен съюз (1923—1927).

Източници

За фондообразувателя и фонда: АСУ, 1940, 21—22; Велева, Д. АФС — БАН, 122—123; Възвъзова-Карateодорова, К. Т. 3, с. 107, 122, 133; и Т. 9, с. 201, 216, 220, 224, 229, 230; Възвъзова-Карateодорова, К. Непубликувани писма на Константин Иречек, съхранявани в Български исторически архив до наши обществени и книжовници. — Изв. на Нар. библ. „Кирил и Методий“ и на Библ. на Соф. унив. „Климент Охридски“, 7 (13), 1967, с. 171, 204, 206, 208, 210; КБЕ, Т. 1, с. 114; Сто години БАН . . Т. 1, 13—14; Хаджихристова, В. и Хр. Хаджихристов. Ролята на Стоян Аргиров за развитието на българското библиотекознание. — Изв. на Нар. библ. „Кирил и Методий“, 13 (19), 367—381; Шиклев. Ст. Стоян Аргиров — изтъкнат деятел на библиотечното дело (1870—1938). — Библиотекар, 1969, № 3, 48—53.

Запазената кратка автобиография на фондообразувателя (в два варианта) съдържа данни за рождената дата, месторождението, учението в Пловдив, Прага и Виена, служебната, педагогическата, научната и обществената му дейност.

Между биографичните документи се намира телеграма от М-вото на народното просвещение (1884) относно отпускането на стипендия за следването му в Пражкия университет.

Чернова на писмо от фондообразувателя до Настоятелството на дружеството „Чешко-български взаимности“ в София е относно предложението му за приемането на проф. Л.Нидерле за почетен член на д-вото. Изтъкнати са неговите заслуги за развитието на българската етнография.

Кореспонденцията до фондообразувателя е от: А. Бабин, В. Благоева, Р. Брандт, Г. Витанов, Х. Волф, Хр. Г. Данов, Т. Джорджевич, В. Добруски, Българско книжовно д-во, Г. Живков, проф. д-р К. Иречек, М. Иречек, проф. И. Максимович, А. Меро, проф. д-р Л. Милетич, М-вото на народното просвещение, Н. Нанов, И. Славинский, В. Стоянов, проф. Ал. Теодоров-Балан, В. Чолаков, проф. д-р Ив. Шишманов, проф. Я. Ягич и др. Тя засяга предимно научната и преводаческата му дейност и се отнася конкретно до: издаването на трудовете на проф. К. Иречек „Пътуване из България“ (прев. М. Белчева) и „Кня-

жество България“ (прев. С. Аргиров); бележките на Иречек по превода на Аргиров, за предговора към „Княжество България“ и др.; издаването на Периодическо списание и сътрудничеството на Аргиров в него; отпечатването на негови трудове от издателство „Хр. Г. Данов“ в Пловдив; издаването на Болонския и Погодинския псалтир; сътрудничеството на Аргиров в института „Карнеги“ при съставянето на различни справочни издания; участието му в „Сборник в памет на В. Кънчов“; за литературно-педагогическото списание „Библиотека“ — Цариград и отправената към Аргиров покана да участвува в списването му; включването му в комисията за извършване на правописна реформа (1892), отношението на европейски учени филолози към реформирането на българския правопис и др. Писмата относно дейността му като библиотекар в Университетската библиотека в София са във връзка с изготвената от А. Теодоров-Балан временна наредба за: вътрешната и външната служба на библиотеката (1896); комплектуването на библиотеката, изработването на справочен апарат и др.; връзки с книжарски фирми в Лайпциг, Париж, Прага, Букурещ и др.; командировките на Аргиров в Англия, Австрия, Дания и други страни с цел изучаване на библиотечното дело в тях. Има сведения и по други въпроси: назначаването на Аргиров на длъжността секретар при Българската екзархия в Цариград (1901); честуване на годишнини от основаването на Българското книжовно дружество; австрийска археологическа експедиция в България (1897—1898), уредена от Академията на науките във Виена; сведения от Добруски за църквата „Св. Неделя“ в София; за смъртта на проф. К. Иречек (1918) и др.

Във връзка с дейността му като учител в Държавната мъжка гимназия — София (1892) са запазени свидетелства от М-вото на народното просвещение за прослужено време.

Няколко писма от М-вото на народното просвещение са относно назначаването му за поддиректор и директор на Народната библиотека в София.

От дейността на фондообразувателя като директор на Народната библиотека и музей в Пловдив са запазени: писма относно назначаването му на тази длъжност, предложения по назначаването му като учител по български език в Пловдивската мъжка гимназия (1897) и в Българската духовна семинария в Цариград (1896) и др.; бележки във връзка с бюджета на библиотеката (1894); опис (1886) на

културни паметници от различни краища на страната, които ще бъдат зачислени в музея с приложени преписи от надписи, вероятно на надгробни плочи от Новопазарска околия и др.

Документите от дейността на Аргиров като библиотекар, поддиректор и директор на Университетската библиотека в София са обособени в няколко групи: а) служебни документи за назначаването и освобождаването му от тези длъжности, разрешаване на отпуски и др.; лична служебна карта, сведения, списък и др. с подробни данни за служебната му дейност (1892—1920), вкл. и за командировките му във Виена, Берлин, Гьотинген, Лайпциг, Мюнхен, Франкфурт, Хале и др.; за научната, редакторската, педагогическата и обществената му дейност и др.; б) документи, свързани с устройството, персонала, обслужването, справочния апарат и пр. на библиотеката: негово изложение (1918) за увеличаване на библиотекарския персонал; предложението му (1918) за изменение на някои членове от Закона за народното просвещение, които засягат библиотечните служители; отпечатък от статията на Аргиров и други документи по строежа на нова библиотечна сграда; сведения за бюджета на библиотеката (1905); проектобюджети за 1912—1913, 1915—1916, 1919—1920 г.; докладна записка (1935) във връзка с решението, произхождащо от Историко-филологическия факултет при университета за непрекъснат работен ден на библиотеката; изложения, заявления и др. относно изработването и напечатването на: азбучен и систематичен каталог, каталог на периодичните издания, на непълните и дефектните издания и др.; отпечатък от „Закон за депозиране на печатни произведения в народните библиотеки“ (1897) и инструкция и писмо (1900 и 1913) по приложението му: образци на фишове на библиотеката с библиографско описание на различни издания и заемни бележки (1896) за поръчка на книги; в) документи по командироването на Аргиров към библиотеките при държавните гимназии в Пловдив (1904) и към Народната библиотека в София (1905, 1911) за ревизирането им, които са относно: резултатите от извършените проверки на книжните фондове, състоянието на каталозите, библиотечния инвентар и пр. на споменатите библиотеки; за извършения преглед на работата на служебния персонал при Народната библиотека в София, сведения за ръководството, както и за някои служители: Н.

Върбанов, И. Тодоров, Н. Алексиев, Н. Дражалиев; изготвянето на проектоправилник на библиотеката; сведения за отделите: Ръкописен и Архивен, Ориенталски, отдел „Балканика“ и „Периодика“; за архива на М. Дринов; за изданията на библиотеката; за учредения Постоянен библиотечен комитет и др.

Редица документи са относно извършената анкета на читалищни, училищни и други библиотеки в страната от Редакционния комитет на „Българско отечество“. В тях има данни за историята, дейността, книжовния фонд, справочния апарат и пр. на библиотеките в Бургаско, Варненско, Видинско. Врачанско, Габровско, Ломско, Пловдивско, Сливенско, Добричко, Шуменско, Плевенско и др.; за читалищното и просветното дело в някои от изброените селища, както и за възложената от Редакционния комитет на „Българско отечество“ на Аргиров монография „Библиотеки и музеи“.

Относно дейността на Аргиров като частен хоноруван доцент по библиотекознание и библиография в Софийския университет са запазени: негово писмо за състоянието на библиотечното дело у нас (окт. 1919), за липсата на подготвени кадри и необходимостта от уреждането на курс по библиотекознание и библиография; негови лекции и бележки по библиотекознание и библиография; за библиотечното дело и главно за библиотечните училища в Австрия, Америка, Англия, Германия, Испания, Унгария, Франция, Холандия и др.; за университетските библиотеки в Гьотинген, Загреб, Залцбург, Лайпциг, Мюнхен, Франкфурт, Цюрих, Щутгарт и др.; бележки за книгата на д-р В. Камерани върху библиотечните училища в Болоня, Падуа, Рим, Флоренция; учебен план на специалност библиотекознание и библиография в Австрия и др.

От дейността му като преподавател по български и чешки език в Свободния университет има писма относно преустановяването на лекциите му (1928 и 1931).

Запазени са документални материали във връзка с международни конгреси на библитекарите в: Прага (1926) — доклад на българския делегат Хр. Борина, писма от В. Вислодски относно създаването на Съюза на славянските библиотекари по време на конгреса и др.; в Мадрид (1935) — програма на II меж-

дународен конгрес в Мадрид; списък на участниците, реферат на Аргиров и отчетен доклад за участието му в конгреса; доклади на делегати от други страни: печатни програми и покани за конгреса; брошурата на R. Ruchhoff и H. A. Krüss. Der Zweite internationale Kongress für Bibliothekswesenu. Bibliografie, Madrid und Barzelona. Leipzig, 1915; покани от председателя на Международната федерация на дружествата на библиотекарите д-р В. Бишон и др. до библиотекари, библиофили и издатели за следващия конгрес на библиотекарите, който ще бъде посветен на международния книгообмен; резолюция на Секцията за сътрудничество и взаимна помощ между библиотекарите относно създаването на национални информационни бюра и за съставяне на международен своден каталог на ръкописите; резолюция на секцията за специалните библиотеки за установяване на административни, търговски и пр. връзки между представителите на специалните библиотеки; резюме на разискванията на конгреса по въпросите на международния книгообмен, библиотечното образование, за размяна на опит и информация между библиотеките и др.; книжка от списанието „Revue du livre et des bibliothèques", посветено на конгреса, и др. Има сведения и за предстоящ международен конгрес за исторически науки в Берлин (1908).

Запазени са документи относно назначаването на Аргиров за главен секретар на Българската екзархия (1901—1902), между които са: проект на „Св. Синод" на българската църква в София за основаването на дружество за издирване на археологически материали и писмо във връзка с освещаването на руската църква при с. Шипка (1902).

Документите на Аргиров от дейността му като член на научни и други дружества са относно: избирането му за дописен член на Българския археологически институт (1921); приемането му за действителен член на Българското книжовно дружество; провъзгласяването му за почетен член на Ученолюбивото просветно дружество „Еленка и Кирил Д. Аврамови" в Свищов.

Относно дейността на фондообразувателя като председател на Върховния читалищен съюз в България (1923—1927) са: устав на съюза (1923), отчетен доклад на Управителния съвет за дейността му (1923—1927); статия от в. „Новини" (21 февр. 1927), посветена на деветия извънреден конгрес на съюза; окръжно (1923) за създаването на нови читалища в страната и възстановяването на старите с приложени образци за устави на местните читалища; статия от в. „Читалищни вести" (1924) — „Ра-

детели на нови насоки на читалищата"; писма във връзка с уреден курс за библиотекари (1927) и участието на Аргиров в него; материали за историята на читалищното дело у нас и др.

Някои документи удостоверяват дейността на Аргиров като член на различни комисии: по изучаване състоянието на държавните библиотеки в София и Пловдив (1895); за изработването на правилник за уреждането и управлението на народните музеи в София и Пловдив (1913); за извършването на правописна реформа (1892); за приемането на книгите от Народната и Университетската библиотека в Белград, донесени на съхранение у нас (1916), и др.

Между ръкописите и материалите на фондообразувателя са запазени: „Библиографичен указатель книг, брошур, журнал и сех статей о славянских первоучителях „Св. Кириле и Методие" (1800—1900) от Бл. Томев и Ив. Сапунаров, „Списък на чуждите списания, които се получават в библиотеката на Българската академия на науките", „Списък на книги, печатани в пределите на бивша Австрия. Извадени от книгописа на А. Теодоров-Балан", „Хронологически показалец на по-големите статии на Периодическо списание" (от кн. I до кн. LXXI), библиографии и списъци на книги по библиотечно дело, славянска филология, езикознание, философия, социология и др.; ръкописи на статии на Аргиров; негови бележки за Бачковския манастир, за книгите и ръкописите, които се съхраняват в библиотеката на манастира; за старопечатните книги в черквата „Св. Вознесение" в Шумен; за намерен в читалището „Св. Кирил и Методий" в Свищов дамаскин; езиковедски, литературоведчески и други бележки; извадки от трудове на Е. Брюке, Гр. Вознесенски, И. Добровски, Е. Дюмлер, проф. д-р К. Иречек, В. Копитар, К. Калайдович, Ив. Момчилов, проф. д-р И. Поливка, М. Попруженко, Г. Успенски и др.; прев. от Аргиров на част от „Български дневник" на Иречек, преводи на Аргиров на произведения на гръцките писатели Г. Дросинос и А. Рангабе, бележки за живота и творческата им дейност; преписи на черковнославянски и други ръкописи, които е готвил за публикуване — преп. на Струмишкия апостол от XIII в., преп. на Сборник от поучителни слова, вероятно от XIV в.; „Канонаме за селата битолски, санки закон за чифлигарите и чифликчиите що сет пот посла битолска" от 1851 г.; отпечатък от статия на Хр. Стоилов „Константин Иречек. Нови данни за живота и деятелността му. По случай 80 години от рождението му"; част от рецензия на Ягич за трудове на

Миклошич; ръкописен превод от К. Хофман на труда на А. Лудовичак „Народни университети. Впечатления от Дания“ и др.

Запазен и устав (1936) на Благотворителния к-т при просветния институт „Православен дом“.

Ф. 288; 2257 док.; 1882... 1927[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1951 г.; бълг., гр., нем., рус., ср., тур. и фр. ез.

ВАСИЛ ИВАНОВ КЪНЧОВ (КЪНЧЕВ)

(псевд.: Ив. Иванов; Вардарец; Скитник; Бродник; Страховски и *)**

(Роден в 1862 г. — Враца; убит в 1902 г. — София)

Просветен, държавен и обществено-политически деец и книжовник след Освобождението; учител и директор на Българската гимназия в Солун и училищен инспектор в Македония; редактор на сп. „Книжици за прочит“ в Солун и сътрудник на редица списания и вестници; член на Българското книжовно дружество; народен представител; министър на просвещението (1901—1902); автор на редица белетристични произведения и на научни изследвания върху етнографията и географията на Македония; член на Демократическата партия.

Източници

За фондообразувателя: Васил Кънчов. — Летопис на БКД, № 3. С., 1903, 73—84; В. Д. Васил Кънчов. Биографически бележки. С., 1904; Възпоменателен сборник за Васил Кънчов. По случай 25-годишнината от смъртта му (1902—1927). Враца, 1927; Иванчев, Д. БПП. Т. 3, с. 265; Кънчов, В. Избрани произведения. В 2 т. Под ред. на Хр. Христов. С., 1970.

Публикации на документи от фонда: Кънчов, В. Македония. Етнография и статистика. С., 1900, 140—271; В. К. Видения — Ден, 1895. Също и в: Общо дело, 2, № 9: Кънчов, В. Македония. Етнография и статистика. — Избрани произведения. Т. 2. С., 1970, с. 285... 600: Тодорова-Петкова, Бонка и Виктория Тилева. Някои нови материали за биографията на Вела Благоева. — Истор. преглед, 1955, № 5, 87—106.

Във фонда са запазени следните материали с биографичен характер: зрелостно свидетелство (1884) от Реалната гимназия — Лом; две свидетелства от Висшето техническо у-ще — Мюнхен с данни за успеха му като студент

[1] По-късните документи след смъртта на фондообразувателя се отнасят до честуване 25-год. от смъртта на В. Кънчов.

по химия (1887); свидетелство от Политехниката — Щутгарт (1889); лична карта, издадена в Солун (1890).

Във връзка с убийството на Кънчов има изрезки от вестници, както и материали. свързани с 25 год. от смъртта му (няколко некролога и покани, издадени от македонското благотворително братство „Трайко Китанчев“ — София, д-во „Развитие“ — София, статии от проф. М. Арнаудов, проф. Ан. Иширков и др., публикувани във в. „Македония“, „Слово“ и др.).

Две разписки за лични разходи се отнасят за материалното състояние на фондообразувателя.

Запазена е чернова на негово писмо до неизвестен адресат, в което той изказва радостта си от тържествено отпразнуване празника на славянските равноапостоли (1891).

В кореспонденцията до фондообразувателя личат имената на: А. Битраков, Н. Ив. Бояджиев, Д. Хр. Бръзицов, М. Весич, Хр. Г. Данов, Хр. Н. Даскалов, д-р А. Диков, В. Динов, Д. А. Желязков, М. Иванов, В. Йорданов, екз. Йосиф I, Д. Йоцов, Н. Лазаров, А. Д. Лозанов, М. Милошев, Д. Мирчев, Н. А. Начов, Г. Палашев, К. Петков, Н. Ив. Петров. Кр. Пецов, Ст. Савов, Хр. Савов, Ив. К. Сарафов, А. И. Сокачев, Хр. Тодоров, В. Трупечек, Ил. Цеков, Г. Хр. Чеов, А. Шопов и др. Тя засяга: вътрешното положение в страната по време на Стамболовия режим (1887—1894); тежките репресии върху населението след бунта срещу десятъка в с. Тръстеник, Русенско (1900); ходатайства и молби за назначения на учители в Македония; въпроси, свързани с интересите на Кънчов към етнографията и историята на Македония; набавяне на книги и учебници за Македония; възраждането на Скопие; етнографско изложение в Прага (1894); проект за построяване на болница в Цариград (1894).

1. От научната дейност на Кънчов като етнограф и историк са запазени значителен брой документи. Писмата до него са от: А. Башмаков, С. Д. Божков, К. Вакарелски, П. Груев, Хр. Г. Данов, А. Димитров, Д. Димитров, Тр. Доренски, проф. М. Дринов, Вл. Дянович, проф. Ан. Иширков, К. Кирст, Н. Лазаров, Л. Ламуш, К. Мавродиев, П. Матеев, Хр. Матов, Д. Мирчев, А. Наумов, Н. А. Начов, проф. Л. Нидерле, А. К. Робев, А. П. Стоилов, А. Христов, Т. Янакиев. Те са свързани предимно с интересите на Кънчов към историята и етнографията на Македония (етнографски, статистически и исторически сведения за отделни селища в Македония); сведения за живеещи в Мала Азия

българи; издаване на учебник по отечествознание от Кънчов; отзиви за трудовете му и др.

Съхранените във фонда ръкописи, бележки и други материали, свързани с неговите проучвания върху историята, етнографията и географията на Македония, са част от материалите за книгата му „Македония“, част II — статистически материали; освен това са запазени и редица материали за отделните епархии в Македония, за гръцките училища в Одрин и Солун; географски изследвания за Азиатска Турция; монографии и статии за Дебърско и Демирхисарско; пътни бележки за Кавала, Драма, Сяр, Солун и др.; „Положението на населението в Чирпанска околия преди освобождението и сега“; рецензия върху статията на Фр. Майнхард за Македония; критическа бележка за труда на А. Фурма „Гърция, Македония и Южна Албания“; географски, статистически и етнографски бележки за много селища в България (София, Ямбол, Кюстендил и др.); биографически бележки и проучвания за хайдут Велко, К. Пейчинович, Гр. Пърличев, К. Фотинов и др.; сведения за национално-църковните борби във Воден, Скопие, Велес и др.

Към тази дейност се отнасят и следните материали: препис от спомен на Н. Ачков във връзка с църковната борба в Прилеп (1857 ... 1871); препис от благодарствен адрес във връзка с учителската дейност на от. Неофит в Кукуш (1860); писмо на Л. Младенов от Цариград до „съединените българи“ в Македония за присъединяване на българската църква към римо-католическата (1895); скица от гръкоманската църква „Св. Михаил“ в с. Ени кьой, Ксантийско; превод от султански берат (1890) за назначаването на скопския митрополит Теодосий.

2. От дейността му като екзархийски инспектор на училищата в Македония (1893—1897) има писма от Гр. Алексиев, Хр. Ангелов, Т. Г. Баялцалиев, А. М. Битраков, И. Благоев, Ив. Василев, Кр. Ганов, митроп. Григорий Охридски, Гр. П. Димитров, Н. Димчев, Ив. Златков. митроп. Иларион Неврокопски, Й. Кусев, Н. Кондов, П. Кондов, В. Кушев, Д. В. Македонски, Сп. Мирчев, Г. Николов, Л. Огнянов, К. Самарджиев, М. К. Сарафов, Ив. П. Славейков, Евт. Спространов, Д. Страшимиров, д-р Хр. Татарчев, Й. Янчулев, кн. Фердинанд. В тях са застъпени: училищното дело в Кумановско, Криворечна паланка, Струмица, Охрид, Сяр, Гюмюрджина, Дедеагач (провеждане на изпити. назначения на учители, постройка на училища, празнуване на празника на Кирил и Методий и др.), назначава-

не на учители, молби за преместване от едно селище в друго, за изплащане и увеличаване на заплати, пенсиониране на учители, за тежкото материално положение на селските учители и др.; проведени общински избори в Прилеп (1896); състоянието на Зографския манастир; проект за издаване на български вестник в Солун; четнишко движение в Пиринския край (1897); отношенията между сърби и българи в Скопие и др.

3. За учителстването му в българските гимназии (девическа и мъжка) в Солун е запазено благодарствено писмо от името на ръководството на училищата за произнесеното слово и приветствие към учениците на празника на славянските просветители (1891).

4. От обществено-политическата дейност в Македония са запазени писма от В. Благоева, свещ. Ан. Кръстев, Цв. Манев, В. П. Маринов, А. Стоилов, митр. Козма, Д. Мирчев, Н. А. Начов, Йор. Самарджиев, Б. Сарафов, Мих. Сарафов, К. Селджубалиев, А. Сокачев. В тях са застъпени следните въпроси: политиката на Българската екзархия в Македония; насилия срещу населението от страна на турската власт; извършено покушение над Н. Наумов в Солун (1899); отношението на Русия по македонския въпрос; сръбски домогвания към Хилендарския манастир и др. В писмата си В. Благоева дава сведения за закриването на бълг. девическо у-ще в Тулча и отношението на румънските власти към българското учебно дело в града и иска неговото мнение по въпроса за издаването на местен бълг. вестник.

5. За участието му в Сръбско-българската война (1885) е запазено удостоверение от Бригадното военно оръжие — София.

6. Дейността му като народен представител е отразена в писмата на К. Берберски, Н. Бояджиев, Ив. Ев. Гешов, В. Димитров, Тр. Доревски, Хр. Йорданов, Т. Карайовев, М. Клисуров, Н. Колушев, Ст. Костов, А. Кръстев, Цв. Манчев, Д. Мирчев, Хр. Новкиришки, Г. Палашев, Хр. Савов, Л. Симидчиев, Г. Фотев, М. Хаджимицов, С. Шишков и др. Те се отнасят за: участието му като кандидат на Народнопрогресивната партия в избори за народни представители (1901) и водена срещу него агитация; предизборни борби и насилия срещу кандидатите на опозицията; поздравления по случай избирането му за народен представител; произнесени речи от Кънчов в НС; подготвян законопроект за подобряване положението на учителите и увеличаване на зап-

латите им; молба на поборника М. Хаджимицов относно отпускане на материална помощ от НС за заслугите му по освобождението на България; ходатайства за назначения на служба и др.

7. В документите, свързани с партийната му дейност като член на Народно-прогресивната партия, има сведения за: предизборна борба (1901); извършени насилия от страна на правителствени привърженици и резултати от изборите; сведения за вътрешната политика на правителството на д-р В. Радославов и потушаването на селските бунтове срещу десятъка и др. Автори на писмата са: М. Георгиев, Ил. Добринов, Цв. Манчев, И. Палашев, С. Хр. Савов, Ст. Ив. Стоянов, Т. К. Шипков и др.

8. От кратковременната служба на Кънчов като министър на просвещението има писма от: Н. Григоров, Д. Йорданов, екзарх Йосиф, Д. Мирчев, Хр. Митков, Г. Палашев, А. П. Стоилов, Ив. Цолов, А. Шопов и поздравителни телеграми по случай назначението му за м-р и ходатайства за назначения и др.

9. Няколко писма от В. Благоева, Ат. Илиев, Хр. Карагенчев, Ив. Коларов, Н. Наумов, Н. А. Начов, Д. Попандов, Ц. Церковски, комитет „Българско отечество“ се отнасят за публицистичната му дейност. В тях има данни за публикации във в. „България“, в. „Съзнание“; за публикувани стихове на Церковски; отзив на В. Благоева за статия на Кънчов за Ек. Симитчиева; за покана от Ат. Илиев да сътрудничи в сп. „Надежда“ — Ст. Загора и др.

10. Запазени са разкази, очерци и пътеписи, които осветляват писателската и преводаческата дейност на фондообразувателя: а) разказите „Видения“, „Грешка“, „Дякон Герасим“, „Клеветникът“, „Отец Серапион“, „Непобедени“; б) фейлетоните: „Арестуване в Джумая и изпращане по етапен ред“, „Васил Кънчев по агитация“; в) очерците и пътеписите „Една разходка от Цариград до Преслав“, „Искрец“; г) преводите: „Кратък очерк на православните черкви — българска, сръбска, румънска“ от Голубински; редица други незавършени и неозаглавени ръкописи.

11. От членуването му в разни дружества са запазени: членска карта от д-во „Славянска беседа“; писмо от Българското книжовно дружество — София за избирането му за редовен член (1898); писмо от Училищното софийско настоятелство за участието му в него (1901); писма

за членуването му в Българското природоизпитателно д-во (1900) и др.

До Христина Балтаджиева-Кънчева, жена на фондообразувателя, са запазени няколко свидетелства с биографичен характер — кръщелно свидетелство и училищни свидетелства от Мариинската гимназия в Петербург (1883—1886) и девически педагогически курсове — Петербург (1889); едно писмо от Гр. Пърличев до Балтаджиева съдържа молба да се отнесе внимателно към своя ученичка — сираче.

Във фонда се намират и няколко документа от, до и за други лица: писма от П. Киряков до Белинов, архим. Николай до М. Такеджиева, Ст. Панаретов до Самарджиев, митроп. Теодосий до екзарх Йосиф. Те се отнасят до: отпускане на помощ от НС на войводата П. Киряков; празнуване на празника на Кирил и Методий; за съдействие пред турското правителство за освобождаване на заточеници (1878) и др.

Ф. 289, 156, 159 док.; 1875... 1948 г.; инв. оп. II В, 1 инв. оп.; пост. 1937 г. и 1951 г.; бълг., англ., нем. и фр. ез.; части от фонда в Музея на Възраждането — Пловдив.

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО „ХРИСТО ГРУЕВ ДАНОВ" — ПЛОВДИВ

(„Христо Г. Данов" — книгоиздателство и учебни помагала; Командитно дружество „Христо Г. Данов"; ОО д-во „Христо Г. Данов" — книгоиздателство и учебни помагала)
(1855—1948)

Основател: Христо Груев Данов
(Роден в 1828 г. — Клисура; починал в 1911 г. — Пловдив)

Първо българско книгоиздателство, създадено през Възраждането и действуващо с малко прекъсване до днес. Издало многобройни учебници, учебни помагала, географски карти, сборници и монографии с научен и научно-популярен характер, както и художествена литература. След смъртта на Христо Г. Данов издателството се поема от неговите наследници и продължава да съществува като командитно дружество с неограничено отговорни членове д-р Груйо Хр. Данов и Милош Хр. Данов (1912); в 1939 г. издателството се премества от Пловдив в София; национализирано през 1948 г. В 1960 г. е възстановено отново в Пловдив под името на основателя си като Държавно издателство „Христо Г. Данов". Приносът му в развитието на българското книгоиздателство и култура е значителен.

За фондообразувателя: Барутчийски, С. Христо Г. Данов. Биографичен очерк. Пловдив, 1905; Бобчев, И. Христо Г. Данов. Живот и народопросветна деятелност. С., 1905; Данов, Христо Груев (1828—1911). Живот, идеи и дейност. Пловдив, 1933; КБЕ, Т. 1, 380—382; Кутинчев, Ст. Печатарството в България до Освобождението. Принос към културната история на България. С., 1920, 163—178; Начов, Н. Новобългарската книга и печатното дело у нас от 1806 до 1877 г. — Сб. БАН, 15, 1921, 1—104; Орешков, П. Българската книга през войните (1912—1918). — Бълг. книга, 1930, № 3, 263—267; Орешков, П. Българската книга след войните (1919—1928). Книгописна статистика. — Бълг. книга, 1930, № 4—5, 379—390.

Запазени са следните групи документи, които отразяват: I. Административно-финансовата дейност на издателството: 1. Преписка (1908... 1941) — съдържа сведения за личния състав в издателството; получавани възнаграждения; удържани данъци; условията на труд; трудова дисциплина и домашен отпуск; характеристика за работата на служещите; отпускане на заеми; обществено осигуряване; пенсиониране и мерки срещу безработицата; технически въпроси, свързани с производството; осигуряване при трудови злополуки и ревизии от данъчните власти. 2. Партидни книги (1893... 1945) (оформени като ведомости) за работниците с техните професии, размера на заплатата и възнаграждения за положен извънреден труд; преписка за строеж на сграда за печатницата, водена лично от Христо Г. Данов. 3. Данъчни ведомости (1906... 1940) за платени данъци върху занятието на служителите. 4. Документация за социалните мероприятия (1919... 1946) на издателството — здравна и амбулаторна книга за хигиенните условия на труда; медицински удостоверения за заболяванията на работниците; книга за отпуските; документи за доставки на продукти и др. 5. Разни документи (1911... 1945) за: имотното състояние на предприятието; наличния инвентар и техническото обзавеждане на печатницата; мощността на двигателите и произведената електрическа енергия; размера на основния капитал на дружеството; отношенията с клиентите; даване на сгради под наем; лични въпроси на служителите и др. Финансовоотчетните документи на издателството представляват: 6. Сметки при приключване на годините (1908... 1948) — полици за плащане в края на всяка издателска година; полици за събиране по сметка „Портфейл“, „Кредитори“, „Дебитори“; списъци на основни и класни учебници; списъци на кни-

жари-консигнатори в България с броя на книгите у тях; описи на индустриалния инвентар на печатницата и недвижимите имоти; списъци на пособия, учебници и книги в складовете; положение на сметките в главната книга; списъци на работници, които имат да дават и да вземат от фирмата; дългове и креанси; пасив и актив на издателството; индустриален налог и др. 7. Запазен е документ от Пловдивския окръжен съд за регистриране на търговската фирма „Христо Г. Данов“ (1912) — командитно д-во, продължение на старата еднолична фирма с неограничено солидарно отговорни членове д-р Г. Хр. Данов и М. Хр. Данов и ограничено отговорни членове — Ана Хр. Данова, Нев. Г. Шойлекова, М. М. Пършорова, В. Хр. Данов и дружествен договор (1912) на съдружниците във фирмата. Към финансовоотчетните документи се отнасят и: 8. Сметки и фактури на печатницата (1926... 1948) за набавяне на различни видове хартия с техните цени; за напечатани честитки, поздравителни картички, тефтери, покани, бланки, визитни картички, пликове, азбучници, окръжни, етикети, разписки, реклами, календари, договори, вестници, списания, книги, учебници, статии и др. 9. Данъчни книжки (1906... 1920) за платени лични данъци от служителите в книгоиздателството. 10. Чекови книжки (1911... 1938) на Търговско-индустриална банка в Пловдив, Българска земеделска и кооперативна б-ка — София, Бълг. нар. б-ка — Пловдив за изплатени суми на служители в издателството и други лица. 11. Наемни договори (1909... 1921) за даване под наем на помещения, принадлежащи на фирмата. 12. Разходни книги, ревизионни книги, сметки и др. (1924... 1942) за суми, изработени от извънреден труд; за разходите и приходите на фирмата; резултати от извършени ревизии на издателството; за сметки във връзка с данъци и др. 13. Официални дневници, счетоводни, партидни книги и др. за взаимоотношенията на издателство „Христо Г. Данов“ с вътрешни клиенти и външни фирми, с персонала и др. (1919... 1941). 14. Главните книги съдържат сметки по касата, влогове и полици за плащане, издания и пособия на склад, дебитори и кредитори, „Портфейл“, разноски на заведението, консигнатори, недвижими имоти и индустриален инвентар, печалби и загуби и капитал на фирмата. 15. Партидните, дебиторните и кредиторните книги са за паричните взаимоотношения на издателството с **книжари** от цялата страна: Вл. Анев,

Д. Антов, Б. Блъсков, Кр. Боев, Ат. Брашнаров, Хр. Василев, Л. Дандолов, Дим. Иванов, Йовчев & Пеев, Ст. Козинаров, П. Краварев, Карастоянов & Димитров. Ив. Марковски, М. Облаков, М. Руневски, Ив. Топалов и др.; **служещи:** Ст. Апостолов, Р. Бехер, В. Данов, Гр. Данов, М. Данов, М. Пършоров, М. Пършорова, Н. Шойлекова и др.; **автори:** Б. Ангелов, Ц. Арнаудов, Ел. Багряна, Ал. Балабанов, Г. Балтаджиев, Ив. Брожка, М. Влайков, д-р М. Герасков, Д. Дечев, Т. Дренски, Й. Иванов. В. Йорданов, А. Каралийчев, Ив. Кепов, проф. Ст. Младенов, Ив. Пастухов, Г. Разсолков, д-р Г. Рилски, Ст. Чилингиров и др.; **банки:** Бълг. б-ка — Пловдив и София, Бълг. генерална б-ка — Пловдив, Бълг. кредитна б-ка — Пловдив, Бълг. нар. б-ка, Бълг. търг. б-ка — Пловдив и др.; **чуждестранни фирми:** „Freitag & Berndt" — Wien, „Gustav Barthel" — Dresden, „Neusiedler" — Wien, „Parlapanoff, Jwan" — Leipzig и др.; **разни:** Г. Алексиев, Анев & Радивоев, П. Генадиева, Й. Герон, В. Лазаркевич, М. Маджаров, Зл. Недева, Г. Тумангелов, проф. Г. Фехер, у-ща, кооперации, списание „Братско слово", културно д-во „България", книгоиздателства „Казанлъшка долина" и „Хемус" и др. 16. Касовият дневник (1922—1931) отразява приходите и разходите на издателството. 17. Консигнационната книга (1932—1933) е за взаимоотношенията книжари-консигнатори: Вл. Анев, М. Арнаудов, В. Боянов, Сим. Василев, Л. Гюров, В. Даскалов, Ив. Найденов, Т. Пеев, Чиликов & Марев и др. 18. Разходо-приходните книги на издателството (1935—1941). 19. Дневниците за оборота (1936—1940) са за продажби на учебници, учебни помагала и книги. 20. Във фонда се съхранява и Дневник (1909) за финансовите операции на издателството. 21. Описна книга (1931—1936) за дебиторите, кредиторите и консигнаторите, свързани с издателство „Христо Г. Данов".

II. Най-многобройни във фонда са документите във връзка с издателската дейност (1927... 1941). 1. Търговско-посредническата дейност е представена от документи, отнасящи се до взаимоотношенията на д-во „Христо Г. Данов" с клиенти, доставчици и предприемачи; взаимоотношенията между Софийския и Пловдивския клон на предприятието; на автори и сътрудници; описи и каталози на издадени. продадени и залежали учебници, учебни пособия и книги; пощенски декларации за изпратени или върнати учебници и учебни помагала; извлечения от сметки към Нар. б-ка, Кредитна б-ка, Бълг. генерална б-ка, Търговска б-ка, лихвени таблици на Кредитна б-ка, сведения за събрани че-

кове, пощенски записи, полици; за снабдяването на издателството с материали за печатницата и книговезницата; платени мита за доставени стоки от чужбина — машинни части, пишещи машини, телефонни апарати, нумератори, хартии, книговезки платна, клишета за учебници, оптически и лабораторни уреди; сведения за увеличаване капитала на командитното д-во, преораснало в ОО д-во „Христо Г. Данов“ (1934); разписки за изплатени надници на служителите; отчети за приходите и разходите на предприятието; квитанции за платен членски внос на различни дружества; за връзките на д-вото с **книжарници** в страната („Братя Митови“ — Карлово, „Елит“ — Лом, „Искра“ — Попово, „Наука“ — Габрово, „Ново училище“ — Казанлък и Ст. Загора, „Отец Паисий“ — Пловдив, „Просвета“ — Бургас, Елхово, Кърджали, Хасковли, „Славейков“ — Трявна и др.); с **книгоиздателства** („Казанлъшка долина“ — София, „Хемус“ — София); с **книжни складове** (Анев & Радивоев — София, Еревант Атамян — Пловдив); с **експедиторски къщи; училища** („Тодор Минков“ — София, Българско училищно настоятелство — Пловдив); с **чуждестранни фирми:** (Alois Müller, C. Stockert & Sohn C. C. Meinhold & Söhne, C. L. Lasch & Co, Curt Dietrich, E. A Schnidt & Co, F. E. Wachsmuth, Julius Böhm, Julius Schober, Nitsche & Günther, Weck & Stamm и др.)

2. Група документи са във връзка с отпечатването на: **списания** („Братско слово“, „Български журналист“, „Детски живот“, „Духовна нива“, „Изкуство и критика“, „Кооперативно съзнание“, „Лекарски преглед“, „Младежко четиво“, „Народна целина“, „Наука за всички“, „Педиатричен преглед“, „Стопанска дума“, „Училищен преглед“ и др.); **сборници** („Български народен театър“, „Родина“, подготовка за издаване на сборник по случай 100 години от Велчовата завера — 1935 и др.); **книги** (Юрий Венелин — „Избрани съчинения“, К. Иречек — „Български дневник“, Г. Константинов — „Раковски и българската революционна идеология“, Ал. Малинов — „Спомени“, Н. Райнов — „Илюстрован художествен речник“, Е. М. Ремарк — „Трите другари“, Н. Шишков — „Пловдив, неговото минало и настояще“ и др.); преписката между Македонската културно-просветна организация в България и книгоиздателството за условията за продаване на книгите на О. Василев — „В сянката на Пирина“ и на Д. Талев — „Под мрачно небе“.

3. Многобройни са документите за платени хонорари на автори на учебници и книги: Ц. Арнаудов, Г. Атанасов, Бл. Багряна, проф. Ал. Балабанов, Г. Балтаджиев, Ив.

Брожка, Сим. Велков, М. Влайков, Д. Габе, В. Гочев, Д. Дабев, проф. Г. Данаилов, Н. Диков, Кл. Карагюлев, Анг. Каралийчев, Ст. Кесякова, проф. Ст. Киркович. Ст. Козарев, Ст. Костов, М. Маджаров, Ив. Маринов, В. Марковски, Д. Марчевски, В. Миков, проф. Д. Михалчев, проф. Ст. Младенов, Ф. Попова-Мутафова, Ив. Пастухов, проф. Б. Пенев, Ан. Страшимиров, Ив. Томов, Ив. Унджиев, Ст. Чилингиров, Д. Чолаков, Я. Язова и художници — Б. Ангелушев, А. Андреев, Ц. Лавренов. Към издателската дейност се отнасят и писма, съдържащи поръчки за изработване на карти — „Европа в началото на VI в." и „Европа по време на кръстоносните походи"; обяснителни бележки за непласирани учебници; разписки за платени мита за печатни книги — Larousse, Lousitzer за изпратени чужди и български издания на М-вото на народната просвета. Военното м-во, проф. Ал. Балан и др.; поръчки за учебници и учебни пособия; събирани суми за фонд „болест, злополуки"; отчети за командировки; за напечатани материали за различни фирми: книгоиздателства „Казанлъшка долина" и „Хемус", за комитет „Априлско въстание", осигурително д-во „Сила", Столичната община, германската легация, д-во „Червен кръст", „Байер", „Трансбалкания", „Българско икономическо дружество" и др.; отпечатани реклами, формуляри, покани, гербове, емблема (на София).

III. Кореспонденцията (1909... 1927) от книгоиздателството представлява: 1. Копирна книга с писма, сметки и азбучник. Писмата са отправени до следните адресати: Б. Ангелов, проф. Ал. Балан, проф. С. С. Бобчев, Ал. Божинов, Ив. Брожка, М. Данов, Ив. Кепов. А. Пиронков, Ст. Чилингиров, Г. Шойлеков, проф. А. Шоурек и др. и съдържат данни във връзка с: отпечатването на календар „Летоструй" (1909) и изпращане на помощ за него; финансови въпроси — сконтиране на полици, уреждане хонорари на автори; договорни условия за издаване на учебници и помагала, отпечатването и преиздаването им; технически подробности по отпечатването — шрифт, хартия, тираж, карти и илюстрации; уточняване списъка на пособията за основните у-ща; препоръки до проф. С. С. Бобчев за преработване историята на българския народ за горните класове; за издаване карта на България във Виена, която да коригира теригориално старата карта на А. Кривошиев; данни за цените на хартията и работния труд (1919).

Между писмата от „Христо Г. Данов" е и едно окръжно (1924) на известни софийски издатели (Ст. Атанасов, „Хри-

сто Г. Данов", Ив. х. Николов, Ал. Паскалев, Ив. Площаков, С. Тодоров, „Хемус") за незаменяне на стари учебници с нови преди изтичането на тригодишния срок от въвеждането им поради претърпените загуби от големите издатели (1921/22).

2. Преписката между „Христо Г. Данов" и Анг. Видев, Сл. Иванов, Търговско-индустриална камара — Пловдив, Вл. Касъров, книгоиздателство „Ат. Атанасов", книгоиздателство „Хемус", книжарница „Наука", книжарница „Отец Паисий", М-во на обществените сгради, пътищата и благоустройството, П. Р. Славейков, Окръжен съд — Пловдив и др., съдържа: извлечения от сметки; уреждане на заеми; взаимоотношения на издателството с различни книжари; откриване на сметки в банки; съобщения за закриване на фирми, създаване на нови и изтриване на съдружници от тях; договори за даване на къщи под наем; закупуване на хартия; облагане на капиталите на акционерните д-ва (1919); писмо от Ал. Теодоров-Балан във връзка с написване на „Българска граматика за всекиго" (1935); писмо от П. Р. Славейков за издаване на сбирка от стихотворения (1875); данни за преместване на издателството от Пловдив в София (1939); за възможността на издателството да отпечата „Теория на възпитанието" — университетско издание от М. Герасков и „Илюстрован сборник от народни приказки за деца" от М. Герасков и Ив. Пенов.

IV. Във връзка с дейността на печатницата във фонда са запазени екземпляри от следните издания (1905... 1947): 1. Учебници — Българска граматика за I, II и III кл.; част от учебник по „Геометрия" за IV отд. и I кл.; „Животновъдство. Учебник за допълнителните, зимните и практическите земеделски училища", 1937 и др. 2. Книги: М. Димов — „Популярен лихвеник" (1928), Кл. Карагюлев — „Книжовни трудове и език на Христо Г. Данов", отпечатък от юбилейния сборник (1905), Zeiss „Геодезични инструменти" (1940). 3. Списания: „Изкуство и критика", „Лекарски преглед" и др. 4. Акцидентни форми, отпечатани за следните предприятия, д-ва и частни лица: Анев & Радивоев — Акц. д-во — София, „Байер" — Акц. д-во за химически и фармацевтически произведения, „Раковски" — Акц. д-во за индустрия и вносна и износна търговия, Бълг. земеделска и кооперативна б-ка, Дирекция за закупуване и износ на зърнени храни — София, „Български държавни железници", „Задруга" — ОО д-во на съюза на популярните банки — София, Учителска и взаимоосигурителна каса,

„Цайс“, кооперативна централа „Напред“ и др. 5. Карти, издадени от книгоиздателство „Христо Г. Данов“ (географски, етнографски и др. — 1900 ... 1916) на: Австралия и Полинезия, Азия. Америка, Балкански полуостров, България. Годишните валежи и годишна изобарна карта на земята, Гърция, Италия, Румъния, Формите на земната повърхност, Швеция и Норвегия и различни документи и материали във връзка със съставянето и отпечатването на картите, между които е писмото на проф. Б. Цонев (1911) до Хр. Г. Данов относно разграничаването на българските говори и отбелязването на границите им върху карта на България. 6. Правилници и окръжни (1923, 1947) — във връзка с пособията, които трябва да притежават основните у-ща; изменението на Закона за гербовия налог; „За събиране и закупуване на местната стригана и табашка вълна от 1947 реколтна година“. 7. Разни каталози, указатели, описи, коректури и писма (1888 ... 1942) за учебните помагала, учебници, книги и клишета, материали за мострения панаир в Пловдив, за проектираните за издаване книги и правописни бележки във връзка с издателската дейност.

V. Документите, свързани с благотворителната дейност на издателството, са за отпуснати помощи на пострадалите от земетресението (1928), на опълченци, на бедни и слепи, на дома за инвалиди, на Централния комитет на Вътрешната македонска революционна организация (1930), за паметник на Г. С. Раковски (1931) и др.

ТАБЛИЦА НА ПРИЕТИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

авг. — август
Акц. д-во — Акционерно дружество
англ. ез. — английски език
анот. — анотация, — и
апр. — април
араб. ез. — арабски език
арм. ез. — арменски език
архим. — архимандрит
БАН — Българска академия на науките
ББИ — Български библиографски институт
б. г. — без година
б. д. — без дата
БДЖ — Български държавни железници
БЗНС — Български земеделски народен съюз
библ. — библиотека
биогр. — биографичен
б-ка — банка
БКД — Българско книжовно дружество
благотв. — благотворителен, -а, -о, -и
БНБ — Българска народна банка
бр. — братя
бр. — брой, броеве
БРЦК — Български революционен централен комитет
БУС — Български учителски съюз
БЦБО — Българско централно благотворително общество
БЧК — Български червен кръст
бълг. — българска, -о, -и
бълг. ез. — български език
в. — век
в. — вестник
вж — виж
ВИА — Военно исторически архив (В. Търново)
вкл. — включително
ВМОК — Върховен македоно-одрински комитет
ВМОРО — Вътрешна македоно-одринска революционна организация
ВМРО — Вътрешна македонска революционна организация
ВНС — Велико народно събрание
г. — година
ген. — генерал, генерален
ген.-лейт. — генерал-лейтенант
г-н — господин
год. — година, -и
гр. — град
гр. ез. — гръцки език
ГСУ, ФИФ — Годишник на Софийския университет, Философско-исторически факултет
д-во — дружество
дек. — декември
ДИ — Държавно издателство
дн. — днес
док. — документ, -а, -и
д-р — доктор
др. — други
ДСО — Държавно стопанско обединение
евр. ез. — еврейски език
ез. — език, езици
ЕМС — Европейски митнически съюз
жп — железопътен, железопътна, -о, -и
зап. — западен, -а, -о, -и
изв. — известия
изд. — издаден, -а, -о, -и издание
изт. — източен, -а, -о, -и
икон. — икономическа, -о, -и
инв. оп. — инвентарен опис
инж. — инженер
исп. ез. — испански език
Истор. преглед — Исторически преглед
итал. ез. — италиански език
кап. — капитан
кл. — клас
кн. — книга
кол. — колекция
к-т — комитет
лат. ез. — латински език
м. — месец
м-во — министерство, -а

митр. — митрополит
МНП — Министерство на народната просвета
м-р — министър
МТПТ — Министерство на търговията, промишлеността и труда
НА БАН — Научен архив — Българска академия на науките
нар. — народен, -а,-о,-и
нем. ез. — немски език
ноем. — ноември
НС — Народно събрание
о-в — остров
ОДА — Окръжен държавен архив
окт. — октомври
ОН — Общество на народите
ОНС — Обикновено народно събрание
ОО д-во — Дружество с ограничена отговорност
ООН — Общество на обединените нации
оп. — опис
ориг. — оригинал
ОФ — Отечествен фронт
п. — поп
п-ов — полуостров
подп. — подписан, -а, -о, -и; подпис
подполк. — подполковник
пол. ез. — полски език
полк. — полковник
пор. — поручик
пос. — посоченото
пост. — постъпление, -я
пр. — прочие
преп. — препис
преп. — преписка
прил. — приложен, -а, -о, -и
проф. — професор
псевд. — псевдоним
публ. — публикуван
р. — река
ред. — редактор, редакция
респ. — респективно, -а, -и
РП (к) — Работническа партия (комунисти)
РС — редовна сесия
рум. ез. — румънски език
рус. ез. — руски език
с. — село
С. — София
с. — страница
САЩ — Съединени американски щати
СбБАН — Сборник на Българската академия на науките
СбНУНК — Сборник народни умотворения, наука и книжнина
св. — света, -и
свещ. — свещеник
с. г. — същата година
СДУ — Софийски държавен университет
сев. — северна
септ. — септември
с-ие — съдружие
Слав. вести — Славянски вести
Соф. — Софийска, -о, -и
сп. — списание
ср. ез. — сръбски език
СССР — Съюз на съветските социалистически републики
СУ — Софийски университет
Т. — том
т нар. — така наречения
т. с. — тесни социалисти
тур. ез. — турски език
търг. — търговска, -о, -и
унг. ез. — унгарски език
Унив. библ. — Университетска библиотека
уч. — учебен, -а, -о, -и
у-ще, -а — училище, -а
Учил. преглед — Училищен преглед
ф. — фонд
февр. — февруари
ф-ка — фабрика
фр. ез. — френски език
х. — хаджи
хол. ез. — холандски език
ЦДИА — Централен държавен исторически архив
центр. — централен, -а, -о, -и
цит. съч. — цитираното съчинение
ч. — част
чеш. ез. — чешки език
ЧК — Червен кръст
чл. — член
ч-ще, -а — читалище, -а
ян. — януари
яп. ез. — японски език

СЪКРАТЕНИ ЗАГЛАВИЯ НА ПО-ЧЕСТО ЦИТИРАНИ БИБЛИОГРАФСКИ ИЗТОЧНИЦИ[1]

АВ. Т. 1. = Априлско въстание 1876 г. Сборник от документи. Том I. Под редакцията на проф. Александър К. Бурмов. С., 1954.

АВ. Т. 2. = Априлско въстание 1876 г. Анотации на документи и материали. Том II. Под редакцията на проф. Александър К. Бурмов. С., 1955.

АСУ, 1940. = Алманах на Софийския университет „Св. Климент Охридски". Животописни и книгописни сведения за преподавателите. За петдесетгодишнината на университета. 1888—1939. С., 1940.

Велева, Д. АФС—БАН = Велева, Д. Архивни фондове и сбирки в Българската академия на науките. — Известия на Архивния институт — Българска академия на науките, 1, 1957.

Възвъзова-Каратеодорова, К. Писма... = Възвъзова-Каратеодорова, К. Писма на български и чужди слависти, съхранявани във фондовете на Български исторически архив в Народна библиотека „В. Коларов". — Известия на Народната библиотека и библиотеката на Софийския държавен университет. Том 3 (9). Посветен на Петия международен славистичен конгрес. С., 1963; Том 9 (15). С., 1969.

Данчов, Н. Г. и... БЕ. = Данчов, Н. Г. и И. Г. Данчов. Българска енциклопедия. С., 1936.

Иванчев, Д. БПП. Т. 1 — 3. = Иванчев, Димитър П. Български периодичен печат. 1844—1944. Анотиран библиографски указател. Том 1—3. С., 1962, 1966, 1969.

Каракостов, Ст. ДЗ... = Каракостов, Стефан. Диарбекирски заточеници. Героични сенки. Биографични скици, писма и дневници. С., 1946.

КБЕ. Т. 1—5. = Кратка българска енциклопедия. Том 1—5. С., 1963, 1964, 1966, 1967, 1969.

Нашата дума... = Нашата дума. Възражения на бившите министри Ив. Ев. Гешов, д-р Ст. Данев, Т. Теодоров, М. Ив. Маджаров, Ив. Пеев и П. Абрашев срещу обвиненията на Държавния съд от 1923 година. С., 1925.

Радев, С. Строителите... Т. 1—2. = Радев, Симеон. Строителите на съвременна България. Т. 1. Царуването на кн. Александра. 1879—1886. С., 1910; Т. 2. Регентството. С., 1911.

Секулов, Б. НП. = Секулов, Боян. Нашите правителства и министри от Освобождението до днес. С., 1911.

---

[1] В дясната половина на знака = са дадени източниците в пълната им форма, както тя е отразена на заглавната страница, като е прието само съкращението С. = София.

Сто години БАН... Т. 1—3. = Сто години Българска академия на науките. 1869—1969. Под редакцията на акад. П. Зарев и др. Т. 1. Академици и членове-кореспонденти. С., 1969; Т. 2. Професори и старши научни сътрудници. Обществени науки. С., 1972; Т. 3. Професори и старши научни сътрудници. Природо-математически и приложни науки. С., 1972.

Стоянов, М. БВК. Т. 1—2. = Стоянов, д-р Маньо. Българска възрожденска книжнина. Под редакцията на проф. Александър К. Бурмов. Т. 1—2. С., 1957, 1959.

Съдебното дело... = Съдебното дело на бившите министри от кабинета на Т. Иванчов — д-р В. Радославов пред Държавния съд. Т. 1—2. С., 1903, 1302 с.

СПИСЪК НА ФОНДОВЕТЕ (КН. V)

(подредени азбучно)

1. Александър I Батенберг (ф. № 271)
2. Аргиров, Стоян Стоянов (ф. № 287)
3. Баласчев, Георги Димитров (ф. № 270)
4. Бендерев, ген.-лейт. Анастас (Атанас) Тодоров (Георгиев) (ф. № 262)
5. Бобчев, проф. Константин Николов (ф. № 279)
6. Бобчев, д-р Никола Савов (Савич) (ф. № 278)
7. Бобчев, проф. Стефан Савов (ф. № 255)
8. Боянов, Петър Парашкевов (ф. № 251)
9. Вазов, Иван Минчов (ф. № 250)
10. Вълкович Чалъков, проф. д-р Георги (ф. № 286)
11. Георгиев Лозанов, Михалаки (ф. № 275)
12. Гешов (Гешев), Иван Евстратиев (Евстатиев) (ф. № 272)
13. Драгиев, Димитър Драгиев (ф. № 280)
14. Златаров, Христо Стойчев (ф. № 281)
15. Змейкович (Змейков), Яков Димов (ф. № 283)
16. Иванов (Чернев), Иваница Ангелов (ф. № 252)
17. Караманджуков, Христо Иванов (ф. № 284)
18. Книгоиздателство „Христо Г. Данов“ — Пловдив (ф. № 289)
19. Краев Вътов (Вълов), Илия (ф. № 277)
20. Кънчов (Кънчев), Васил Иванов (ф. № 288)
21. Лулчев, Механджиев, Брайко (ф. № 257)
22. Малеев, майор Лука Малеев (ф. № 267)
23. Минчевич, Димитър Панталеев (ф. № 265)
24. Негенцов, Досю Андреев (ф. № 261)
25. Николаев, д-р Николай Петров (ф. № 274)
26. Нурижан (Нурижанов), Жорж (Джорджио, Георги) (ф. № 264)
27. Палаузов, проф. д-р Владимир Николаев (ф. № 276)
28. Петров, ген. Рачо Василев (ф. № 266)
29. Попконстантинов (Константинов, Попов) Манолов, Христо (ф. № 285)
30. Радославов, д-р Васил Христов (ф. № 263)
31. Радославов, Михаил (Михал, Матьо, Минко) Христов (ф. № 259)
32. Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов (ф. № 282)
33. Стефан архимандрит (Стефан Хаджирадков) (ф. № 254)
34. Теодоров, Теодор Иванов (ф. № 273)
35. Тончев, Димитър Стоянов (ф. № 256)
36. Тренков, Йордан Христов (ф. № 258)
37. Филаретов, Сава Вълчев (Вълчов) (ф. № 249)
38. Филов, Димитър Генков (ф. № 253)
39. Хадживълков, Васил Христов (ф. № 269)
40. „Хемус“ — Акционерно дружество за книгопечатане и издателство (1918—1947 г.) (ф. № 260)
41. Якобсон, Михаил Иванович (ф. № 268)

СПИСЪК НА ФОНДОВЕТЕ (I—V КН.)

(подредени азбучно)	Ф. №	Кн.	с.
Аврамов, Константин Габриелов	212	IV	102
Адженов, Иван Попалексов	235	IV	187
Александър I Батенберг, княз	271	V	90
Ангелов Великов, Божан	231	IV	176
Ангелов Маринов, Янко	223	IV	145
Андреев Стоичков, Найден	213	IV	104
Анкови, Йованчо (Иванчо) и Костаки Йованчови (Йованчович)	149	III	112
Антонов, Симеон	198	IV	69
Арабаджиев, Константин Тодоров	237	IV	200
Аргиров, Стоян Стоянов	287	V	216
Ахчиев, Азетон	240	IV	202
Баласчев, Георги Димитров	270	V	88
Белчева, Мара Иванова	157	III	130
Бендерев, ген.-лейт. Анастас (Атанас) Тодоров (Георгиев)	262	V	56
Берковски, Петър Иванов	199	IV	70
Бинев Андонов, Кръстьо	190	IV	60
Блъсков, Илия Рашков (Райков)	10	I	78
Бобчев, проф. Константин Николов	279	V	185
Бобчев, д-р Никола Савов (Савич)	278	V	181
Бобчев, проф. Стефан Савов	255	V	22
Божил чорбаджи (Божил Съботинов Божилов)	184	IV	34
Божинов, Тодор Атанасов	164	III	138
Бончев, Нешо Бончев	47	II	87
Босилков, Константин Петков	174	III	163
Ботев Петков, Христо	86	II	192
Бояджиев — Кундурджията, Петко Тодоров	92	III	22
Боянов, Петър Парашкевов	251	V	17
Брадинов, Станчо Николов	159	III	132
Бурмов, Тодор Стоянов	16	I	145
Българска добродетелна дружина (БДД)	185	IV	38
Българска екзархия	46	II	84
Български масонски ложи	222	IV	143
Български революционен централен комитет (БРЦК) — Букурещ	78	II	164
Българско благотворително общество (ББО) — Гюргево	105	III	42
Българско печатарско дружество „Промишление“ (БПД)	246	IV	209
Българско централно благотворително общество (БЦБО) — Букурещ	56	II	106
Българско читалище в Цариград	132	III	89
Вазов, Иван Минчов	250	V	15

Ванков, Янко Н.	243	IV	205
Василев, Иванов, проф. инж. Димитър	214	IV	107
Васильов (Викилов) Цоков, Тома	177	IV	168
Вацов Киров, Спас	227	IV	166
Векилов (Викилов) Христо П.	30	II	18
Величков Петков, Константин	153	III	119
Велков, Тодор Тодоров	57	II	115
Веркович, Стефан Илич	115	III	61
Витанов, Петър Попкойчев	188	IV	54
Войников, Добри Попов	81	II	179
Вулович, Димитър	127	III	82
Вълкович Чалъков, проф. д-р Георги	286	V	212
Върховен македоно-одрински комитет (ВМОК)	224	IV	147
Габровски, Петър Димитров	215	IV	112
Габровско училище	69	II	145
Гайтанджиев, Христо Ников (?)	172	III	158
Ганев Витанов, Христо (Христаки) и братя	176	III	167
Ганчев Василев, Васил	138	III	97
Гарвалов, Пейо Радев	135	III	92
Георгиев Лозанов, Михалаки	275	V	170
Георгиеви Недеви, братя Евлогий и Христо	7	I	62
Германски културно-просветни и пропагандни организации в България	219	IV	123
Геров Добревич — Мушек, Найден	22	I	174
Гешов (Гешев), Иван Евстратиев (Евстатиев)	272	V	103
Гинчев Шкипърнев, Цани	173	III	159
Глогов, Антон (Антон Илиев Дончев)	202	IV	75
Головин, Александър Теодорович	161	III	135
Горов, Димитър Иванов	64	II	130
Граматиков, Меркурий Димитриев	144	III	106
Греков, Михаил Георгиев	162	III	136
Грудов, Иван Попвелчев	116	III	62
Грънчаров, Сидер Костадинов	114	III	60
Гюмюшев, Петър Василев	118	III	66
Дайнелов, Йосиф Генов	140	III	101
Далакчиев, свещ. Ненчо Милков	147	III	111
Данев, д-р Стоян Петров	15	I	126
Даскалов, Христо Никифоров	129	III	84
Димитров Тодоров, Христо	58	II	118
Димитров, Христо Вълков	166	III	146
Димов Бъчеваров, Господин	202	IV	74
Димов, поп Милан Георгиев	128	III	83
Добровски (Добрович) Жельов, Иван	233	IV	180
Доротей, митрополит Софийски (Врачански, Скопски)	37	II	62
Драганов, поп протонотарий Димитър	241	IV	202
Драгиев, Димитър Драгиев	280	V	196
Драндар, Антон Хаджигиеоргиев	119	III	67
Драсов, Иван Тодоров	89	III	18
Дринов, проф. Марин Стоянов	111	III	48
Друмев, Васил (митрополит Климент Търновски)	146	III	107
Екзарх, Александър Стоилов (Стоилович)	66	II	135
Енчев (Попенчев) Попдимитров, Петър	232	IV	177
Жеков, Недьо (Недялко) Николов	68	II	141

Загоров, д-р Димитър Славов	217	IV	115
Загоров, проф. д-р Славчо Димитров	218	IV	118
Заимов, Стоян Стоянов	93	III	23
Запрянов Ковачев, Божидар (Тодор, Богдан)	244	IV	205
Зафиров, Георги Атанасов	104	III	41
Захариев Секулов, Стефан	48	II	89
Златаров, Христо Стойчев	281	V	197
Златев, Христо (Христаки) Михайлов	59	II	119
Змейкович (Змейков), Яков Димов	283	V	200
Зографов (Зографски), Никола Петров	23	I	182
Золотович, Димитър Иванов	131	III	88
Иванов, Ангел	242	IV	204
Иванов — Големия, Христо	101	III	37
Иванов Мирчев, Юрдан	186	IV	52
Иванов Николов, поп Недельо	97	III	31
Иванов Хаджидинчов, Отон	96	III	29
Иванов (Чернев), Иваница Ангелов	252	V	18
Игнатий Рилски	137	III	95
Изворски, Стефан	83	II	181
Икономов, Теодосий (Богдан) Поптеодосиев	139	III	99
Икономов, Тодор Поппетров	19	I	157
Иларион, митрополит Ловчански и Кюстендилски	45	II	77
Иларион Макариополски, митрополит Търновски	134	III	91
Илиев, Атанас Трифонов	230	IV	174
Кабакчиев, Никола Георгиев	124	III	78
Каляджиев (Каляджи), Павел Цанев	18	I	152
Каравелов, Любен Стойчев	2	I	19
Каракашев, Атанас И.	197	IV	69
Караманджуков, Христо Иванов	284	V	201
Карминков (Минкович), Христо (Христаки) Димов	245	IV	207
Касабов, д-р Иван Христов	154	III	120
Кирилов, Иван	180	IV	27
Кирков, Георги Яковлев	156	III	127
Киряков Калоянов, Петко — капитан Петко войвода	76	II	160
Кисимов, Пантелей, (Пантели, Пандели) Хаджигеоргиев	179	IV	23
Кисимова, Евгения Хаджидимитрова	75	II	157
Кишелски, Иван Попкиров	3	I	25
Книгоиздателство „Христо Г. Данов“ — Пловдив	289	V	227
Козлев, Никола Димов	225	IV	162
Колчев Пенчов, Стамо	220	IV	132
Краев Вътов (Вълов), Илия	277	V	176
Кръстевич, Гаврил Баев	145	III	106
Кръстич, Димитър Ангелович (Ангелов) и братя Петър и Алеко Кръстич	170	III	151
Кънчов (Кънчев), Васил Иванов	288	V	222
Кърджиев, Тома Антонов	117	III	65
Левски, Васил	85	II	187
Лолов, Васил Атанасов	236	IV	189
Луков, ген. Христо Николов (Колев)	221	IV	141
Лулчев Механджиев, Брайко	257	V	44
Людсканов, Александър Кочов (Николов)	12	I	86
Македонски, Христо Николов	90	III	19
Малеев, майор Лука Малеев	267	V	78

Маринов Бонев, Димитър (Митко)	195	IV	67
Матев (Матеев), Андрей	107	III	43
Матов, Димитър Апостолов	51	II	98
Миларов (Сапунов), Светослав Николов	112	III	51
Милев, Гео (Георги Милев Касабов)	26	I	190
Милков, Димитър Проданов	193	IV	65
Минков, Георги Костов	24	I	184
Минков, Тодор Николаев	29	II	16
Минчевич (Минчович), Димитър Пантелеев	265	V	70
Минчоглу, х. Никола (Николи) Хаджидимов	49	II	91
Миркович, д-р Георги Вълков	95	III	27
Миркович, Руско (Русчо) Вълков	169	III	149
Михайловски, Никола Стоянов (Хаджистоянов)	74	II	155
Моллов, д-р Димитър Петров	160	III	134
Моллов, поп Симеон Петров	61	II	122
Момчилов, Иван Николов	60	II	121
Народна библиотека „Кирил и Методий“ — София	35	II	29
Начович, Григор Димитров	14	I	102
Негенцов, Досю Андреев	261	V	52
Недев (Недюв) Самарджиев, Цветко	247	IV	220
Неофит Рилски	54	II	101
Николаев, д-р Александър	211	IV	100
Николаев, д-р Николай Петров	274	V	156
Нурижан (Нурижанов), Жорж (Джорджио, Георги)	264	V	66
Обретенов, Никола Тихов	122	III	70
Общи, Димитър Николов	91	III	21
Орешков, Неделчо Павлов	67	II	140
Павел Божигробски, архимандрит	39	II	66
Палаузов, проф. д-р Владимир Николаев	276	V	172
Палаузов, Николай Христофорович	113	III	57
Панарет Рашев, митрополит Погонциански	8	I	72
Панаретов (Парашкевов) Хаджиилиев, Стефан	204	IV	77
Панов, Димитър Гинчев Гинов	120	III	69
Паскалев, Александър Михайлов	228	IV	170
Пеев Стоянов, Тодор	110	III	46
Петков, Стоян (Станко) Станков	79	II	168
Петкович, Георги Хаджипетров	163	III	137
Петров, Бачо Киро	167	III	147
Петров, ген. Рачо Петров	266	V	73
Поборническа комисия в Копривщица	108	III	44
Попвасилев, Кесарий	32	II	24
Попконстантинов (Константинов, Попов) Манолов, Христо	285	V	208
Попконстантинов Попмарков, Никифор	42	II	71
Попов, Данаил Христов	88	III	15
Попов, Димитър Кръстев	143	III	105
Попов, Стати	136	III	94
Попович, Райчо Попхристов	125	III	80
Поповски, Никола Поптърпов	9	I	76
Попсимеонов, Георги (Йорго)	36	II	47
Попстоянов (Стоянов), Аверкий	148	III	111
Попхристов, Иван (Ванката)	126	III	81
Попцонев, Станчо	72	II	152
Протогеров, Александър Николов	189	IV	55

Пулиеви, братя Христо и Никола Тодорови	183	IV	30
Пупешков, Васил Цветков (Цветанов)	142	III	104
Първанов, Никола	194	IV	66
Радославов, д-р Васил Христов	263	V	58
Радославов, Минко (Минчо) Маринов	200	IV	71
Радославов, Михаил (Михал, Матьо, Минко) Христов	259	V	46
Радославов Канев, Цвятко	165	III	141
Райнов, Теофан	248	IV	224
Раковски, Георги Стойков	1	I	11
Ризов, Димитър Христов	178	IV	11
Рилски манастир	65	II	133
Робови, Андрей и Стоян	44	II	75
Савов, Михаил Попов	20	I	167
Савов, инж. Михаил Савов	210	IV	99
Салабашев, Иван Петров	234	IV	183
Салгънджиев, Стефан Калчев	62	II	124
Сапунов, Иван Георгиев	82	II	180
Сарафов, Иван Константинов	21	I	172
Сахарова, Евгения Иванова Шекерджиева	130	III	88
Секулички, Марко	239	IV	201
Селимински, д-р Иван Георгиев	28	II	7
Симидов, Филип Стоянов	123	III	75
Симеон, митрополит Варненски и Преславски	196	IV	67
Скайлер, Юджин	181	IV	28
Славейков, Иван Петков	141	III	102
Славейков, Пенчо Петков	158	III	130
Славейков, Петко Рачов	43	II	73
Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов	282	V	199
Соколов, Симо	34	II	25
Стамболов, Стефан Николов	63	II	126
Станчов (Станчев), д-р Димитър Янев	13	I	94
Стефан, архимандрит (Стефан Хаджирадков)	254	V	21
Стефанов, Иван (Иванчо, Йованчо)	133	III	90
Стефанов, Стефан Петров	168	III	148
Стойков Симеонов, Георги (Герго, Георго)	152	III	118
Стойчев (Стойкович), Георги	99	III	34
Стоянов Джедов, Захари	100	III	35
Сърмаджиев, Хараламби Георгиев	237	IV	190
Танев, Стефан Димитров	206	IV	84
Теодоров, Теодор Иванов	273	V	141
Тепавски, Михаил Иванов	25	I	188
Тодоров, Петко Юрданов	226	IV	165
Тончев, Димитър Стоянов	256	V	40
Тренков, Йордан Христов	258	V	45
Тулешков, Киро Петрович (Хаджипенков)	4	I	27
Търговска къща „Хр. П. Тъпчилещов“ в Цариград	6	I	39
Филаретов, Сава Вълчев (Вълчов)	249	V	249
Филип Тотю Тодоров	98	III	32
Филов, проф. д-р Богдан Димитров	209	IV	91
Филов, Димитър Генков	253	V	19
Франгов, свещ. Петко Тодоров (Тошев)	151	III	115
Франгя, Антон	187	IV	53
Футекова, Райна Попгеоргиева	94	III	25
Хадживълков, Васил Христов	269	V	85

Хаджигеоргиев, Ради	77	II	163
Хаджигеоргиев Хаджигенчев, Димитър	175	III	165
Хаджидимитров, х. Иван	71	II	150
Хаджииконomов, Тотьо (Стойно)	201	IV	73
Хаджиславчев (Славчев), Михаил (Михал)	121	III	69
Хаджитошев Ценович, Димитраки	40	II	67
„Хемус“ — акционерно дружество за книгопечатане и издателство (1918—1947 г.)	260	V	48
Хесапчиев, х. Георги Христов	41	II	70
Хесапчиев, Христофор Георгиев	17	I	150
Хитов, Панайот Иванов	87	III	9
Хитров, Тома Станчев (Станев)	102	III	39
Хранов, Димо (Димитър) Вълчев (Василйов)	73	II	154
Хрисант, архимандрит	50	II	96
Хрисант, архимандрит Самоковски	53	II	100
Христов (Гачев), Величко Тодоров	31	II	20
Христов, поп Захарий	38	II	65
Хрулев (Хрулевски), Тодор (Теодор) Тодоров	182	IV	29
Цанков, Драган (Димитър) Кириаков	11	I	79
Цанков, Кириак (Ячо) Антонов	5	I	29
Цанов, Найчо (Николай) Томов	192	IV	62
Ценович Минков, Димитър	80	II	172
Централен комитет на Гимнастическите дружества в Южна България — Пловдив (Таен комитет)	155	III	125
Цикалов, Христо (Христодор, Христодул) Петров	52	II	99
Цонев, проф. Беньо Стефанов	205	IV	78
Цонев, Драгомир Беньов	216	IV	113
Цонзаров, Марин Христов	150	III	114
Частен революционен комитет — Сливен	103	III	40
Чинтулов, Добри Петров Миндов	84	II	185
Чомаков, Салчо Иванов	70	II	146
Чунчулов, Тодор	191	IV	61
Шевен, Герхард фон	208	IV	90
Шишков, Тодор Николов (Николаевич)	55	II	104
Шишманов, д-р Христо Петров	207	IV	86
Шопов, инж. Драгой Василев	106	III	43
Шопов, Павел Петров	171	III	153
Шопов, Тодор Иванов	109	III	45
Яворов, Пейо Тотев Крачолов	229	IV	172
Якобсон, Михаил Иванович	268	V	81

УКАЗАТЕЛ НА СОБСТВЕНИТЕ ИМЕНА[1]

Абаджиев 102
Абаджиев, М. 75
Абаджиев, Н. 144
Абдул Хамид II, тур. султан 60, 94, 215
Абрашев, Ив. 144
Абрашев, К. Д. 202
Абрашев, проф. П. 25, 27, 142, 144, 155, 158
Абу Саут 48
Авксентий, митр. Пелагонийски 33
Аврамов, А. Г. 125
Аврамов, Б. 148
Аврамов, В. 147
Аврамов, Г. Г. 105, 122
Аврамов, Д. 144
Аврамов, К. Д. 220
Аврамов, Р. 48
Аврамов, Хр. 55
Аврамова, Ел. Д. 220
Агапий, игумен 35
Агура, ген. Г. В. 98, 105, 131
Агура, проф. Д. Д. 25, 27, 31, 94, 105
Адам, Ж. 105
Аджаров, Д. 158
Адолф, княз 102
Азмазови, бр. 188
Аксаков, Ив. С. 29, 184
Албърт, ерцхерцог 76, 102
Александра Йосифовна 94
Александренко, княгиня И. 122
Александров, пор. 97
Александров, Т. 63, 67, 68, 79
Александър I Батенберг (граф Хартенау) 20, 75, 83, 90—96, 98—103, 114, 140, 210, 212—215
Александър I, ср. крал 77, 115, 157
Александър II, рус. император 92—95, 101, 128
Александър III, рус. император 71, 72, 92—94, 99, 100, 102, 114, 141, 142, 149
Алексиев, проф. Вл. Н. 24, 26
Алексиев, Г. 230
Алексиев, Гр. 224
Алексиев, Н. 219
Алексиев, Т. 105
Алексов, Ст. 144
Ализе, А. 133
Анастасиади, А. 148
Анастасов, Гр. 29
Анастасов, Н. 24
Анастасов, Ст. 59
Анастасопулос, И. 29
Ангелаков, М. 105, 119
Ангелов 102
Ангелов, Божан 32, 182, 200, 230, 232
Ангелов, кап. В. 133
Ангелов, Г. 17
Ангелов, Д. 179
Ангелов, Ив. 113
Ангелов, К. 129
Ангелов, Н. 129
Ангелов, Ст. 129
Ангелов, Т. 129
Ангелов, Хр. 224
Ангелушев, проф. Б. 51, 232
Анджели, Я. Д. 201
Андраши, граф Г. 102
Андреев, А. 232
Андреев, В. 209
Андреев, С. 51

[1] С получерни цифри са означени страниците, на които са биографичните бележки за фондообразувателите; само техните имена и имената на членовете на семействата им са дадени в пълната им форма; допълнителни сведения към някои имена (на духовници, монарси и др.) са дадени при съвпадение на имената, както и при някои чужди имена; на места, където е било възможно, е отразена по-пълната им форма. Не са включени имената от предговора и библиографските източници.

Андрейков, Д. 81
Андрейчин, Ив. Ст. 24, 25, 39
Андрия, А. 105
Андроников, Г. 143
Анев, Вл. 229—231, 233
Антим, епископ 14
Антим I, митр. Видински и екзарх бълг. 21, 94, 140
Антов, Д. 230
Антов, Т. 129
Антонов, А. 148
Антонов, В. К. 202
Антонов, Д. 210
Апостолов, П. 209
Апостолов, Ст. 230
Априлов, В. Е. 35, 180
Арабаджиев, Хр. 209
Арас, Г. 102
Арбар, Е. 162
Аргиридис, С. 158
Аргиров, Стоян Стоянов (псевд.: С. Сребров) 27, 183, 215, 217—221
Аргиропулос, Г. 105
Арие, Е. 105
Арие, Л. 105
Арие, М. 105
Ариф бей 80
Арнаудов, Ив. 183
Арнаудов, акад. М. П. 16, 24, 67, 69, 105, 164, 182, 186, 200, 223, 230
Арнаудов, Хр. 145
Арнаудов, Ц. 230, 231
Артин ага 48
Асема, А. 157
Асенов, Хаджи Димитър 115
Астарджиев, Ив. 105, 123
Атамян, Ереван Т. 231
Атанасиу, М. 138
Атанасов, Ат. 129
Атанасов, В. 39
Атанасов, Г. 50, 51
Атанасов, Г. 231
Атанасов, Ем. 59
Атанасов, З. 39, 148
Атанасов, К. 89
Атанасов, К. 196
Атанасов, К. 202
Атанасов, Н. 69
Атанасов, П. 122
Атанасов, Стефан 36
Атанасов, Стоян 232
Атанасова, В. 211
Атанасова, Г. 131
Ататюрк, Мустафа Кемал 61, 151, 158
Ато, проф. Ж. 67
Афталион, А. 119, 120
Ахчиев, М. 202
Ацев, П. 45
Ачков, Н. 224

Бабев, Д. Г. 24, 69, 81
Бабин, А. 216
Бабкок, лорд Б. 158
Багаров, В. 148
Багряна, Ел. 200, 230, 231
Баджов, П. 183
Баждаров, Л. 202
Базанов, И. 27
Байгтон, Т. Л. 209
Байер, И. 133
Байер, М. 105
Байлов, А. 144
Байнов, Ив. Б. 26
Байчев, С. 148
Байчевски, Г. 129
Бакалов, Г. 27, 48, 51, 67, 69, 70
Бакалов, Н. 149
Бакалов, Ст. 52
Бакалов Церковски, Ц. — вж Церковски, Ц.
Бакер, Д. 211
Бакларов, Ат. 208
Бакърджиев, Д. 202
Бакърджиев, Н. Хр. 145
Бакърджиев, Хр. 169
Бакърджиев, Хр. 177
Бакърджиева, Н. 169
Балабанов, проф. Ал. 24, 25, 50, 67, 69, 230, 231
Балабанов, Б. 52
Балабанов, В. 44
Балабанов, д-р Д. 138
Балабанов, М. Д. 27, 87, 105, 122, 126, 136, 173
Балабанов, Н. 54
Балабанов, Т. 105, 122
Балабанов, Хр. Ив. 37
Балабанови, бр. 119
Баламезов, Ст. 35
Балан, акад. Ал. — вж Теодоров-Балан, акад. Ал.
Баласчев, Георги Димитров (псевд. Езерски) 88—90, 105, 112, 270
Балдачи, проф. А. 67, 69
Балджиев, д-р В. 211
Балкански, Б. Н. 202
Балкански, Н. 129

Балтаджиев, Г. 230, 231
Балтаджиева-Кънчева, Христина 227
Балфур, А. 152
Бамбрегер 142
Банев, Ив. Х. 144
Барабан — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Барабанчо — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Барановски, Ол. — вж Туган-Барановски, Ол.
Барбарик, Е. дьо 75
Бардо, Е. 102
Баржинка, К. 158
Барингтон, К. 94
Барклер, М. 209
Баръмов, М. 177
Баръмов, Н. 105
Бас, Н. 211
Батаклиев, проф. Ив. 202
Батенберг, Б. 102
Батенберг-Ербах, М. 102
Батенберг, Лудвиг 102
Батенберг, Фр. 102
Батенберг, Х. 94
Батенберг, Ю. 102
Батиста, О. 105
Батовски, проф. Х. 26, 183
Баучер, Дж. Д. 105, 143
Бахметева, М. 131
Бахметиев, П. 122
Бахметиев, проф. П. Ив. 105, 112, 122, 130, 143
Бахметиев, Ю. П. 142
Бацаров, Ив. 105
Бацов, Ив. Г. 31, 113
Башмаков, Ал. Ал. 25, 33, 223
Баялцалиев, Т. Г. 224
Бебис, К. Д. 105
Беер, В. де 96
Бежан, С. — вж Бобчев, проф. Стефан Савов
Бежанов, С. А. 149
Безеншек, Ан. 105, 170, 209, 210
Бейски, А. 202
Бейски, Х. Ад. 202
Бейтс, Т. 105
Бекер, Ел. 184
Бекирев, А. 202
Белдимано, А. 91
Белинов 227
Белич, А. Ив. 26
Белковски, А. 200
Белковски, Цв. 75
Белов 100
Белстойнев, Г. 129
Белчев, Хр. 105, 210
Белчева, М. 50, 200, 216
Белчин — вж Вазов, Иван Минчов
Бендерев, ген.-лейт. Анастас (Атанас) Тодоров (Георгиев) 20, 56—58, 93 162, 184
Бендерев, Сергей А. 58
Бендерева, Татяна А. 58
Бенев, Г. 29
Бенишев, Ив. 176
Бенковски, Г. 23, 44
Бенли, М. 114
Бенцифт, О. 75
Бербенко, К. 25
Берберски, К. 225
Берковски, П. 198
Бернар, С. 174, 175
Бернков, А. 29
Берон, д-р В. Ст. 27, 77, 105
Берон, д-р П. 105, 112, 114, 125, 180
Берон, Ст. 198
Бертолд 120
Берту, Ед. 105
Бесон, Ем. 133
Бехер, Р. 230
Бец, А. 102
Бешков, А. 47
Бешков, д-р Б. 143
Бешков, И. 50
Бешков, С. 65
Бешков, С. А. 183
Бигелебен, Р. 93, 94, 99
Бидло, проф. Я. 183
Билиг, О. 105
Билимович, А. 186
Бимбулов, П. Н. 17
Бинг, д-р Е. 69
Бинокъл — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Биргханс, Г. 102
Биргханс, Х. 102
Бисеров, Н. 129
Бисмарк, О. фон 84, 91—94, 99, 100
Битраков, А. 223, 224
Бицилли, проф. П. М. 70
Бишон, д-р В. 220
Благоев (Дядото), Дим. 68, 113
Благоев, И. 224
Благоев, Н. П. 24, 34
Благоева, В. 105, 216, 225, 226
Бланк, Ж. 187

Блок, Ж. 94
Блондел, Ж. 25, 157
Блудов, А. 94
Блъсков, Б. 230
Блъсков, И. 24, 27, 28, 75, 183
Блъсков, С. 194
Бобев, П. 105
Бобевски, Л. Ив. 27, 67
Бобевски, П. 105
Боботинов, Н. 209
Бобошевски, В. 105, 122, 148
Бобошевски, Цв. 142, 148, 149, 155
Бобчев, Ил. С. 25, 104, 105, 133, 148, 158, 182
Бобчев, Й. С. 29, 182
Бобчев, проф. Константин Николов (К. Николов) 113, 158, 169, 181, 182, 185—194
Бобчев, д-р Никола Савов (Н. Савов, Н. Савич; псевд.: д-р Н. Койкин; К. Хаджистефанов) 24, 25, 27, 105, 181—186
Бобчев, проф. Стефан Савов (псевд. и прозвища: Стефан Павлович, В. Славкин; С. Бежан; Граф Буки; Звездан; Кака; Стар дипломат; В. Стойков) 22—27, 33—40, 105, 142, 143, 148, 151, 158, 182—184, 186, 192—195, 232
Бобчева, Анастасия 181
Бобчева, Екатерина 23, 40, 186
Бобчева-Поповилиева, Кося 155
Бобчевски, Вл. 163
Бобчевски, П. 147
Богданов, Л. 30
Богиев, Н. 129
Богоев, Хр. И. 25
Богориди, Ал. 99
Бодаревски 82
Бодил — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Боев, Кр. 230
Боже, Л. 158
Божинов, проф. Ал. 54, 200, 232
Божков, Б. 129
Божков, Д. 186
Божков, Й. 129
Божков, С. Д. 223
Бозана — вж Краев Вътов (Вълов), Илия
Бойкинов, Д. 59
Бойчев, Б. 148
Бойчев, Д. 51
Бойчев, Д. И. 39
Болгар, Б. 51
Болдуин, Дж. 105, 122
Болио, проф. Леон 183
Болман, кап. 212
Бомонт, А. 148
Бонан, К. 146
Бонев, д-р К. 97
Бончев, Хр. 186
Бончов, П. 17
Борикаров, Ж. 204
Бориков, П. — вж Мусевич-Бориков, П.
Борина, Хр. 24, 27, 39, 67, 81, 158, 219
Борис, митр. Охридски 33
Борис I, българ. княз 39
Борис III, българ. цар 74, 75, 78, 105, 128, 131, 141—143, 155, 157, 158, 160, 169, 187, 192, 196
Боров, Т. 50
Босев, Ас. 200
Ботев, Б. 114
Ботев, К. 25
Ботев, Хр. 192
Боткин, П. 105
Бочоолу, Т. — вж Параскевов-Бочоолу, Т.
Бошка, Х. 184
Бошнаков, Г. Г. 29, 148
Боюклиев, Д. 67
Бояджиев, полк. Д. 167
Бояджиев, Н. 41, 113, 225
Бояджиев, Н. Ив. 223, 225
Бояджиев, П. 51
Бояджиев, Хр. 24
Боянец — вж Вазов, Иван Минчов
Боянов, В. 230
Боянов, Петър Парашкевов 17
Брадел, Е. 105
Брадел, Й. 27
Бракалов, Д. 114, 122
Брако, Р. 67
Брандт, Р. 216
Браунмюлер 102
Браунщайн, С. 105, 134
Брашнаров, Ат. 230
Брашованов, А. К. 157
Брешков, Юр. 183, 184
Бродник — вж Кънчов (Кънчев), Васил Иванов
Брожка, проф. Ив. 230, 232
Брос 106
Бругиер, Дж. 67
Бръзицов, Д. Хр. 24, 223

Бръчков, Дим. 144, 149
Брюке, Е. 221
Брюкс, полк. К. 144
Буботинов, М. 59, 209
Будаков, Р. 131
Будевска-Ганчева, А. 199
Бузов, Н. 131
Бунин, Ив. 185
Буржев, Хр. 148
Буржоа, Л. 169
Бурич, Ст. 39
Бурмов, д-р Ив. 24
Бурмов, Т. Ст. 98, 100
Буров, Ат. 37, 134, 144, 154, 157
Буров, Д. 105, 122
Буров, Ив. Д. 134, 149, 169
Бурова, Р. 169
Бурцев, Вл. 83
Бутфелд, В. 69
Бучавинов, П. 129
Бучар, В. 183, 184
Бучар, Д. 182
Бучар, д-р Фр. 26, 33, 183, 184
Бъзайтов, П. 39
Бъкстон, Н. 105, 133
Бъчваров, П. Хр. 158
Бъчваров, Ст. 163
Бъчваров, Т. 143
Бъчваров, Хр. 149
Бюжен, Е. 134
Бюстберг, барон 76

Вагнер, Р. Ф. 105
Вазов, д-р Б. М. 16, 17, 27, 37, 50, 134, 135, 158, 186, 196
Вазов, ген. Г. М. 100, 131, 154, 204, 214
Вазов, Иван Минчов (псевд.: Белчин; Боянец; Т. Габровски; Геваша; Хито-Хито; Добринов; Н-ров; Н-чев; Пейчин; Ц-в) 15, 16, 23—25, 33, 38, 39, 105, 130, 135, 142, 146, 154, 184
Вайганд, проф. Г. 26
Вайс, проф. А. 124
Вайтов, Ст. 209
Вакарелски, К. 223
Вакаро, К. 105
Вакаро, С. А. 122, 145
Ваклидов, П. 113
Валдемар, принц Датски 101
Валериану, М. 59
Ванков, кап. 74
Ванков, д-р Л. В. 142
Вапцаров, Щ. 199
Вардарец — вж Кънчов (Кънчев), Васил Иванов
Вариклечков, Д. 27
Васил Еленчанина 21
Василев, Вл. 69, 163
Василев, Г. 202
Василев, Гр. 196
Василев, Ив. 107
Василев, Ив. 224
Василев, О. 231
Василев, Сим. 230
Василев, Ст. П. 183
Василев, Хр. 230
Василиади, д-р Н. 114, 125
Василий, архим. 21, 105
Василков, В. 129
Василопулос, д-р И. В. 158
Василчиков, М. 94
Васильов, Т. 24, 142
Васмер, М. 38
Ватев, С. 25
Вацов Киров, Сп. 27, 112, 134
Вачов, Д. К. 25
Везенков, А. 25
Вейри, И. 94
Векилов, Хр. 209
Векио, Д. 67
Велев, Т. 129
Велев, Хр. 37
Великов, С. 148
Великов, Хр. 148
Величков, В. 202
Величков, К. 16, 24, 25, 27, 33, 36, 75, 105, 130, 134
Велков, Г. 47
Велков, Ив. 186
Велков, Сим. 232
Велков, Ст. 59
Велчев, В. Т. 36
Венев, Ст. 51
Венедиков, П. 186
Венелин, Ю. 180, 231
Венигер 106
Венсен, Е. 105
Вергун, Дм. Н. 38
Веричано, А. 106, 124, 125
Веркович, Ст. 106, 122, 210
Вернаца, Г. 106, 122
Вертнер, М. 211
Веселинов, Г. 129
Весич, М. 223
Веснич, М. 149
Ветер, Л. 102
Ветер, Р. 102

Вешин, проф. Я. 106
Видев, Анг. 233
Визерев, Ив. Ст. 183
Викенбург, граф 116
Виктория I, англ. кралица 93, 94, 99, 102
Виктория, принцеса 91, 93
Виктория-Мария Луиза 93, 94
Вилхелм, ерцхерцог 102
Вилхелм I, герм. император 93, 94, 99
Вилхелм II, герм. император 62, 76, 93, 94, 155
Винаров, В. 75, 93, 98, 100
Вис, Е. 106
Висковски, П. 28
Вислодски, В. 219
Виснер, Ж. 138
Витанов, Г. 216
Витанова, Г. 131
Витгенщайн 94
Витте, С. Ю. 142
Вичев, В. К. 38
Вишанов — вж Молеров, Бл.
Владикин, Н. 29, 59
Владимир, епископ 33
Владов, П. 176
Влайков, М. 230, 231
Влайков, Т. Г. 27, 50, 54, 70, 119, 157, 158, 185
Вогазли, д-р Д. К. 25
Воденичаров, Щ. 53
Вознесенски, Гр. 221
Войводов, Ив. 148
Войводов, Н. 23
Войников, Ив. 52
Володимиров, Вл. 173
Волп, П. 106
Волтер, А. 182
Волтер, Ед. Ал. 25
Волф, А. 169
Волф, Х. 216
Волфрам, А. 211
Вуксанов, Ив. 59
Вулетич, С. 25
Вулич, Н. 89
Вулпе, Ив. Н. 31, 32
Въгленов, М. 129
Вълков, А. 143
Вълкович Чалъков, проф. д-р Георги 27, 74, 76, 94, 96, 210, 212—215
Вълнаров 98
Вълов, М. 176
Вълчева-Караманджукова, Николина Ст. 208
Върбанов, Н. 219
Върбанов, Хр. 143
Вътов (Вълов), Илия Краев — вж Краев Вътов (Вълов), Илия
Вюртенберг, В. 102

Габе, Д. П. 69, 158, 179, 232
Габе, П. 106, 148
Габриели, Б. 69
Габровски, Н. 55, 158
Габровски, Т. 182, 184
Габровски, Т. — вж Вазов, Иван Минчов
Гадбан ефенди 100
Гайдов, М. 148
Гамбер, И. 168
Гандев, проф. Хр. 183
Ганев, проф. В. 34, 144, 169
Ганев, Ив. 129
Ганов, Кр. 224
Ганчев, свещ. Г. 147
Ганчев, Р. 155
Ганчев, полк. Ст. 80
Ганчева, А. — вж Будевска-Ганчева, А.
Гарднер, Е. 90
Геваша — вж Вазов, Иван Минчов
Гелберт, д-р К. 106
Генадиев, д-р Н. 33, 64, 69, 145
Генадиев, П. 75
Генадиева, П. 230
Гендов, Д. Х. 112
Гендович, Хр. 106
Генов, проф. Г. 69, 70, 179
Генов, Д. 149
Генов, П. 120
Генчев, П. 47
Генчов, Ст. 30
Георг I 94
Георгиев, Б. 158, 161
Георгиев, Г. 106, 122
Георгиев, Г. 129
Георгиев, Евл. 34, 86, 105, 106, 109, 112—114, 119, 120, 122—125, 127, 128, 131—133, 138—140
Георгиев, К. 69
Георгиев, К. 204
Георгиев, К. М. 143
Георгиев Лозанов, Михалаки (псевд. Хаджи Мирза-бей) 59, 170, 226

Георгиев, Н. 204
Георгиев, П. 14
Георгиев, Сп. 17
Георгиев, Хр. 113, 119, 120
Георгиева, М. М. 50
Георгиеви 120
Георгов, Г. 25, 106, 146
Георгов, проф. д-р Ив. А. 27, 37, 184
Герасков, д-р М. 51, 230, 233
Гервасий, митр. Левкийски 36, 94, 209
Гервасий, митр. Сливенски 25, 106
Герганов, И. 177
Герджиков, Ив. П. 30, 106, 126, 203
Герджиков, М. 203
Геренов, С. 46
Герман, Ив. 75
Германов, П. 106
Геров, инж. Г. 145
Геров, Евл. П. 106, 169
Геров, Й. 230
Геров, Н. 23, 105, 106, 112, 114, 122, 136, 147, 154, 155, 158, 169
Геров, Хр. 142, 169
Геров, Я. 126
Герова, М. 106, 169
Герова-Теодорова, Рада — вж Теодорова, Рада
Геруа, А. 57
Геруц, Кр. 33
Гецевич, проф. В. — вж Миркин-Гецевич, проф. В.
Гецов, К. 129
Гешев — вж Гешов
Гешева — вж Гешова
Гешов, ген. Д. 79, 140
Гешов, Евлогий Иванов 106, 122, 131, 133, 134, 137—139
Гешов, Евстрати Иванов (баща) 85, 87, 139
Гешов, Евстрати Иванов (син) 122, 133, 134, 136—138, 140
Гешов, Иван Д. 106, 134
Гешов (Гешев), Иван Евстратиев (Евстатиев) 25, 27, 33, 86, 87, 91, 94, 100, 103—105, 110, 112—119, 122—138, 140, 142, 143, 151, 152, 154, 156, 225
Гешов, Иван Стефанов 106, 142, 145, 151, 158
Гешов, Иван Христов 30, 106
Гешов, Никола Иванов 106, 122, 131, 137—138
Гешов, Р. Хр. 106
Гешов, Стефан Ив. 106
Гешов, Христо Ив. 122
Гешова, Анна Евстратиева 137
Гешова, Анна Иванова — вж Гешова-Радева, Анна Иванова
Гешова, Анастасия Евлогиева 139
Гешова, Мария Иванова 106, 122, 123, 131, 132, 136, 138, 140
Гешова, Харитина Евстратиева 139
Гешова-Радева, Анна Иванова 106, 131, 133, 134, 138, 140
Гешова-Ябланска, Харитина Иванова 106, 122, 132, 134, 138
Гешови, бр. 85, 87, 140
Гешооглу, Христо 140
Гийо 106
Гика, Ал. 75
Гика, Е. 75, 93, 94, 102
Гиленщмит, Ф. фон 75
Гилман, Ф. 94
Гинев, Н. 206
Гинчев, Ц. 16, 119, 209
Гирс, Н. 82, 83, 93, 94
Гичев, Д. Н. 67
Гливички, Др. Ст. 39
Гладиев, Т. 144
Гладстон, У. 132
Глазунов, А. И. 14
Глебовицкий, Н. П. 26
Глог — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Глук, Т. 94
Говедаров, Ив. Г. 24, 27, 36, 106, 120, 122
Гогол, Н. В. 38
Гойлинг, К. 106
Голдшмид, М. 106
Големанов, Г. 129
Голиян, Р. 69
Головин, А. 91, 95, 102, 106
Головин, Н. 57
Головина, д-р А. 25, 93, 94
Голубински 226
Голц, К. 94
Гопчевич, С. 93
Горанов, Др. 106
Горанов (Горан), Ив. Т. 120, 122, 132
Горанов, Хр. 59
Горбанов, Петко 106, 119
Горбанов, Петър 106
Горбанов, Т. 75
Горки, М. 63, 67

Горчивкин — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Господинов, Хр. 145
Гочев, В. 232
Грабовски, Т. 149
Градинаров, Д. 209
Грам, А. 106
Грамович, Й. 61
Граф Буки — вж Бобчев, проф. Стефан Савов
Гребенаров, Хр. 106
Греви, Ж. 93
Грегович, маршал 89
Грей, Е. 63
Грейвс, Р. 94
Греков, Ал. 67
Греков, Д. П. 92, 94, 99, 132, 136, 212, 213
Григорий, митр. Доростоло-Червенски 94, 102, 105, 106, 126
Григорий, митр. Охридски 224
Григоров, Н. 226
Грим, д-р Ив. 97
Грозев, Гр. 129
Грозев, Ив. 25, 41, 69, 106, 122, 213
Грубешлиев, Б. 158
Грубешлиева, М. Ив. 70
Груев, Г. 126
Груев, П. 20, 26, 100, 215, 223
Грюнангер, Фр. 106
Губеделников, Г. 106, 141, 148, 149, 154, 209
Губиделников, Ст. 134
Губиделников, Т. 169
Губиделникова, Анна Г. — вж Гешова, Анна Евстратиева
Гудев, д-р Л. 67, 68
Гулапчев, Сп. 209
Гунев, А. 148
Гурко, ген. Й. 173
Гълъбов, Г. 158, 161
Гьоте, Й. 50
Гюзелев, Ив. 47
Гюмюшгердан, М. 213
Гюмюшев, Ал. 202
Гюров, Л. 230

Дабев, Д. 232
Дабев, Е. 55
Давидов, А. 106
Давидов, Х. 77
Дагарадинов, А. 158
Дагарадинов, Г. 104—106, 122, 131, 133, 138
Дагоров, Л. 75
Далдел, В. 42
Дамиани, проф. Е. 67—69
Дамянов, Ц. 25
Дамянова, С. 113
ДАН — вж Негенцов, Досю Андреев
Данаилов, проф. Г. 158, 162, 232
Данаилов, Л. 157
Данаилов, д-р М. 40
Дандолов, Л. 230
Данев, д-р Ст. 25, 33, 105, 122, 143, 148, 151, 152, 158
Данов, В. Хр. 229, 230
Данов, д-р Груйо Хр. 209, 223, 227, 230
Данов, Милош Хр. 229, 230, 232
Данов, Христо Груев 25, 47, 105, 177, 227—229, 234
Данова, Ана Хр. 229
Данченко, В. Ив. — вж Немирович-Данченко, В. Ив.
Данчов, П. Ив. 30
Даракчиева, М. 202
Даскала — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Даскалов, А. 113, 131
Даскалов, В. 230
Даскалов, Г. 106, 114, 122, 134
Даскалов, Хр. Н. 223
Дахер, П. 106
Дебелянов, Д. 27, 200
Дегенфелд-Шьонбург, фон 102
Дедекен, Л. 145
Делиев, Ив. 177
Делчев, Г. 206
Демостенов, С. 192
Дендист, М. 67
Денев, Б. 31, 32
Денчев, Д. 148
Дервиш паша 48
Дервишев, М. 202
Державин, акад. Н. С. 25, 26
Дерижан, Хр. — вж Цанков-Дерижан, Хр.
Деруси 63
Десбон, Ж. 67, 69
Д'Еспери, ген. Ф. 152
Десплес, А. 85
Дечев, Д. 230
Дешанел, В. 149
Деянов 67
Джаджов, А. 106
Джамбазки, Хр. 129

Джебаров, Т. 75
Джекерсон, Дж. 106
Джексън, А. 134
Джемс 177
Джиджев, Хр. 106, 109, 122, 124
Джорджевич, Р. Т. 25
Джорджевич, Т. 23, 216
Джумалиев 77
Джунов, Р. 44
Джурджич, Ал. 52
Дзивгов, Ал. 155
Диамандиев, В. Ив. 106
Диков, д-р А. 223
Диков, Н. 232
Димитреску, И. 122
Димитриев, Р. 100
Димитров 230
Димитров, А. 223
Димитров, В. 225
Димитров, Г. 53
Димитров, Г. М. 167
Димитров, Гр. П. 224
Димитров, Д. 129
Димитров, Ж. 129
Димитров, д-р З. 207
Димитров, Ив. 113
Димитров, д-р Ив. 64, 202
Димитров, Ив. П. 59
Димитров, акад. Мих. 120, 121, 139, 158, 162
Димитров, Т. 209
Димитров, Т. М. 177, 179
Димитрова, Т. 14
Димов, А. 37
Димов, Гр. 129
Димов, М. 16
Димов, М. 233
Димчев, Н. 224
Димчева, М. 59
Димчов 59
Динеков, акад. П. Н. 183
Динов, В. 223
Динолов, Л. 149
Добрев, К. 59
Добрев, П. 143
Добрев, С. 170
Добринов — вж Вазов, Иван Минчов
Добринов, Ил. 226
Добровѝч, С. 25, 33, 41, 75, 77, 79, 106
Доброволский, С. 57
Добровски, И. 221
Добровски, М. Т. 208
Добруски, В. 216, 217
Доганов, Т. 177
Долапчиев, Бл. 129
Долапчиев, проф. Н. 27, 157
Домбковски, Пр. 25
Домонтович, ген. М. А. 29, 94
Дондуков-Корсаков, княз Ал. 93, 94, 173, 213
Дончев, Г. 51
Дончев, Н. 69
Доревски, Тр. 223, 225
Доросиев, Л. 27, 149
Доситей, архим. Самоковски 38
Доситей Ковачев, архим. 106
Доспевски, Ив. 94
Достоевски, Ф. М. 185
Дочев, Г. 51
Д-р Зеро — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Драганов, Д. 35
Драганов, Хр. 59
Драгиев, Димитър Драгиев 196, 197
Драгиева, Анна — вж Лambева-Драгиева, Анна
Драгиева, Ганка 196
Драголов, Христо 202
Драгоманов, М. 209
Дражалиев, Н. 219
Дрангов, Б. 81
Дрындаревски, Хр. 20, 75
Дрындарова, Р. 94
Драсов, Ив. Т. 47
Дренски, Т. 230
Дрехаров, Г. 177
Дринов, проф. М. Ст. 14, 24, 25, 33, 89, 112, 219, 223
Дросинос, Г. 221
Друмев, Ал. 18
Друмев, В. (Климент, митр. Търновски) 100, 106, 147, 148, 150, 179, 200
Дуар, Ж. 169
Думев, В. 202
Дурнов, Ив. 149
Душек, И. 209
Дървингов, П. 27
Дюбели, И. 106
Дюкмеджиев, Хр. 122
Дюлгеров, К. 122
Дюма 106
Дюмлер, Е. 221
Дюрванд, Л. 131
Дяков, П. 142
Дякович, Ал. 24
Дякович, Б. 59
Дякович, Вл. 223

Еберхард, Х. 106
Ебщайн, О. 106
Евдокия, княгиня 78
Евреинов, Б. 185
Евров, К. 176
Евтимий, патриарх Търновски (Патриарх Евтимий) 180
Езерски — вж Балассчев, Георги Димитров
Екзарх, Александър 94, 102
Елеонора, царица 78
Елиас, бр. А. 106
Елин Пелин (Димитър Иванов) 25, 50, 51, 69, 70, 199, 200
Елиот, Ф. 106, 145
Елиот, Х. 47
Елисавета, австр. императрица 94
Елисавета, рум. кралица 94
Енвер паша 80
Енгелс, Фр. 193, 195
Енев, Н. 30
Енков, З. Ив. 87
Енчев — Видю, Ив. 25
Енчевич 100
Ербах, М. — вж Батенберг-Ербах, М.
Ерделянович, И. 26
Ернрот, ген. И. К. 94, 98
Ернст, К. 94
Ерофеев 154
Есер, Х. 93, 94
Естрин 106
Етхем паша 14
Ефремидис, И. 48

Жан, проф. К. 158, 161
Жантизон, П. 161
Жантил, проф. Т. 106
Жеков, Г. 144
Жеков, ген. Н. Ат. 69, 70, 78—80, 153
Желязков, Д. 223
Желязков, Д. А. 192
Жечев, д-р П. 59
Живков, Г. 75, 130, 216
Живков, Н. 94, 106, 149
Живков, Т. 187
Живодаров, Н. 31, 32
Жилбер, А. 106
Жинзифов, Р. 23
Жулио, Ю. 106

Заболотский, проф. П. 25, 26, 183
Загорски, ген. 80
Загорски, И. 182
Заимов, Вл. Ст. 158
Заимов, Ст. Ст. 106, 198
Зайкин, В. 26
Зайцаров, З. 129
Замеро 14
Замфиролу, Е. 69
Запаичковски 57
Зарзов, П. 106
Зафирис, Н. 69
Захариев, проф. В. 158, 161, 179
Захей, С. 106
Звездан — вж Бобчев, проф. Стефан Савов
Згурев, Г. 106, 122
Здобнов, Д. 75
Зеленко, П. 169
Земенски, Йордан — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Зенковски, проф. В. 180
Зигел, Ф. Ив. 26
Зидаров, П. 126
Зиновиев, Ив. 83
Зичи, О. 94
Златанов, Ст. 170
Златарев, П. 129
Златаров, проф. Ас. 25, 158, 164
Златаров, Хр. 75
Златаров, Христо Стойчев (псевд. Менторът) 197, 198
Златарова, Теофани, Хр. 198
Златарски, проф. В. Н. 26, 32, 38, 89, 200
Златарски, Н. Ал. 24
Златков, Ив. 224
Златоустова, Ек. 27, 157, 159, 169
Змейкович (Змейков), Яков Димов 200, 201
Зографов, А. 59
Зографов, Б. 159
Зографски, Д. 162
Золотович, В. 122
Золотович, д-р Л. 27, 75, 106
Золотович, П. 163
Зомер 106

Ибишев, А. 106
Ибсен, Х. 135
Иван Шишман, бълг. цар 90
Иванич, Феодор — вж Теодоров, Теодор Иванов
Иванич, Я. 15

Иванов, А. 48
Иванов, Ат. 106
Иванов, В. 129
Иванов, Г. 106
Иванов, Г. 166
Иванов, Г. 209
Иванов, Д. 106
Иванов, Д. 129
Иванов, Дим. 230
Иванов, кап. Е. 143
Иванов, Ив. 106
Иванов, Ив. — вж Кънчов (Кънчев), Васил Иванов
Иванов, Ив. Д. 27
Иванов, Ив. Ст. 24
Иванов (Чернев), Иваница Ангелов 18
Иванов, акад. И. 184, 230
Иванов, М. 129
Иванов, М. 223
Иванов, Н. 106, 177
Иванов, П. 106
Иванов, Сл. 233
Иванов, Ст. 106
Иванов, Хр. 106
Иванов, Ю. 59
Иванов, Ю. 106
Иванчев, д-р С. 148
Иванчов, Гр. 59
Иванчов, Д. 59, 60
Иванчов, Т. 41, 43
Игелстром 93
Игнатиев, граф Н. П. 27, 84, 149
Игнатий Рилски 106
Изволски, Ал. 149
Изворов, А. 106
Изворски — вж Попниколов-Изворски, Ст.
Изенбург Бирщайн, фон 102
Измирлиев, Г. 56
Икономов, Д. 106, 122
Икономов, д-р М. 148
Икономов, Пл. 149
Икономов, Т. 28
Иларион, митр. Ловчански 140
Иларион Макариополски, митр. Търновски 27, 140
Иларион, митр. Неврокопски 224
Илиев, Ат. 27, 226
Илиев, В. 86
Илиев, К. 144
Илиев, Н. 81
Илински, Гр. 26, 89
Илич, Ст. 106
Илич, Хр. 106, 114
Илков, И. 136
Иловайский, Д. Ив. 26, 33
Инджев, А. 202
Иречек, проф. д-р К. 25—27, 74, 89, 90, 95, 106, 112, 173, 216, 217, 221
Иречек, М. 216
Искондер, О. 106
Ихчиев, А. 26, 183
Ихчиев, Д. 106
Иширков, проф. Ат. 223

Йенч, Р. 89
Йоан Екзарх 180
Йоана, бълг. царица 169
Йоани, Н. 48
Йованович, А. 187
Йованович, М. 106
Йованович, Ст. 24
Йовев, Д. 75, 209
Йовков, И. 50, 54, 134
Йовчев, 230
Йовчев, Ив. 129
Йовчев, И. 145
Йовчев, Лазар — вж Йосиф I, бълг. екзарх
Йозефович 100
Йончев, Н. 148
Йорга, проф. Н. 90
Йорданов, Б. 148
Йорданов, В. 27, 67, 75, 223, 230
Йорданов, Д. 226
Йорданов, К. 146
Йорданов, Хр. 225
Йорданов, Хр. 106
Йорданов, З. 186
Йосиф I, бълг. екзарх 21, 34, 47, 106, 113, 114, 147, 149, 201, 223, 226, 227
Йосиф, митр. Ловчански 47
Йоцов, Б. 69, 163, 164
Йоцов, Д. 27, 39, 59, 106, 147, 22

Кабаивански, Я. 129
Кабакчиев, П. 35
Каблешков, А. 75, 106
Каблешков, А. С. 30
Каблешков, Ат. 106
Кавалджиев, С. Д. 30
Кавелин, К. Д. 28, 29, 36
Кадлец, К. 26
Казаков, В. Д. 131
Казанджиев, Сп. 51

Казаска, Юл. 159
Казасов, Д. 67, 159, 180
Кайзер, Ж. 157
Кака — вж Бобчев, проф. Стефан Савов
Калайджиев, Т. 203
Калайджиев, Хр. 67
Калайдович, К. 221
Калве, Ж. 134
Калеб, Ж. 36
Кали, Т. 48
Калина Малина 51
Калинков, Г. 33
Калитин, П. 106
Калноки, Г. 71, 76, 94, 102
Калпазанов, Ив. 106
Калпазанов, С. 47
Калфов, Д. 200
Калчев, К. 69, 92, 212
Калчев, К. 30
Калъпов 122
Каляджи, П. 35
Камбуров, Ив. 49, 51
Каменова, А. (Стайнова, Маджарова) 155, 159, 161, 169
Камерани, д-р В. 219
Каназирски, Ал. 30, 106
Каназирски, Г. 147
Кандев, Л. 154, 176
Канели, Р. 25, 147
Кантакузин, М. 94
Капна, И. 67
Капнист, граф фон 142
Каравелов, Л. Ст. 23, 38, 39, 50, 132
Каравелов, П. Ст. 24, 30, 59, 92, 94, 99, 100, 114, 132
Каравелов, Ст. 106
Каравелова, Ек. 94, 106, 131
Каравелова, Л. 50
Карагенчев, Хр. 226
Карагьозов, Хр. 94, 122
Карагюлев, Ил. 31, 32, 232, 233
Караджа, Стефан — вж Тодоров Караджа, Стефан
Караджов, Д. 129
Караджов, Ст. 106, 145
Караиванов, Г. 51
Караиванов, Ив. 183
Караинчев, Хр. 226
Карайовов, Т. 225
Каракас, А. 70
Каракашев, Ат. 106
Караконовски, д-р В. 27, 47, 59, 106
Каралийчев, А. Ив. 51, 69, 179, 230, 232
Караманджуков, Александър Христов 202, 208
Караманджуков, Ат. 202
Караманджуков, Д. 202
Караманджуков, Иван Димитров 207
Караманджуков, Христо Иванов 27, 201—207
Караманджукова, Киряка — вж Тодорова-Караманджукова, Киряка
Караманджукова, Николина — вж Вълчева-Караманджукова, Николина Ст.
Караманов, Д. 41
Караминков, Хр. 106, 122
Караначови, бр. 120, 122
Каранешев. А. 129
Каранлъков, д-р 204
Карапетров, П. П. 25, 27
Караславов, Г. Сл. 51
Карасо, Л. 138
Карастоянов 230
Карастоянова, Влада Р. — вж Петрова-Карастоянова, Влада Р.
Карима, А. 25, 27, 67, 106
Кадлец, К. 26
Карлос, дук на Мадрид 102
Карол I, рум. крал 82, 84, 93, 94, 97, 127
Каролев 102
Каролев, Е. 47
Каролев, Р. 47, 106
Карузо, Е. 67
Каснер, проф. К. 67, 69
Касъров, Вл. 233
Касъров, Л. Ив. 106, 120
Касъров, Хр. 114
Каулбарс, ген. Ал. В. 83, 98
Каулбарс, ген. Н. 20, 92
Кауфман, П. 75
Кафандарис 159
Кацаров, акад. Г. 24, 27
Качамаков, Д. 145
Кевенхюлер, граф Р. 91, 94, 99, 100
Кемал паша — вж Ататюрк, Мустафа Кемал
Кемалев, Е. 105
Кепов, Ив. 230, 232
Керамопулос 89
Керезов, И. 129
Керемекчиев, д-р А. 143
Кертева-Табакова, Д. 202

Кесяков, Б. 159
Кесяков, К. 119
Кесяков, Л. 44
Кесяков, Т. И. 30, 119
Кесякова, Ст. 232
Кефалов, М. 82
Килифарски, С. М. 143
Кимрянов, С. 59
Кинкел, проф. Ив. 26, 34, 186, 192
Кипров, Ал. 25
Кирали, С. 68
Кирил, бълг. княз 63
Кирил, слав. равноапостол 93, 162, 180, 203, 207, 209, 221, 224
Кирилов, Ив. 25, 81
Кирин, Ср. 24, 38
Кирков, Г. 62
Кирков, Г. Я. 147
Киркова, Т. — вж Миразчиева-Киркова, Т.
Киркович, Р. 27, 155, 213
Киркович, проф. Ст. 232
Киров, Ал. 142
Киров, д-р Д. 138
Киров, Ст. 181
Кирович, д-р Д. 143
Кирст, К. 223
Кирчев 146
Кирчева, Ол. Ат. 163
Киряков Калоянов П. (Петко войвода) 210, 227
Киселов, Г. В. 27
Кисимов, К. 106, 163
Кисимов, П. Х. 25, 27
Кисимова, Евг. 95
Кисимова, К. 131
Кисич, Р. 24, 26, 38, 39
Кискинов 212
Кисовски, И. 143
Кистяковский, А. 173
Кисьов, С. 98
Кисьов, С. 149
Китанчев, Тр. Цв. 119, 223
Кифалов, Мих. 114
Кичера, Б. 209
Кишелски, Ив. К. 28, 30
Клайн, Р. фон 102
Клезиер, Ф. 145
Клементина, княгиня 78, 106
Клечков, С. 24
Климент Охридски 90
Климент, митр. Търновски — вж Друмев, В.
Клинчаров, Ив. Г. 70
Клисуров, М. 225
Клозиер, Ф. дьо 151
Княжески, З. 15
Ковалевский, М. М. 26
Ковачев 65
Ковачев, Г. 129
Ковачев, Г. 52
Ковачев, Я. Ст. 106, 122, 199
Коджабашев, Ж. 146
Коджабашев, Н. 209
Коджейков, Др. 129
Коев, Хр. 148
Кожевников, В. 28
Кожухаров, Д. 145
Кожухаров, Ил. 165
Козак-Чермак, Е. 143, 145
Козарев, Ст. 232
Козинаров, Ст. 230
Козма, митр. 225
Койкин, д-р Н. — вж Бобчев, д-р Никола Савов
Койнов, х. Ставри 213
Койчев, Г. 146
Коковцев, Вл. Н. 33
Кокошарски, Ст. 129
Коларов, В. 62, 154
Коларов, Ив. 226
Колев, И. 176
Колев, д-р И. 143
Колев, Ст. 48
Коледаров, Ст. Н. 25
Колмар, Е. 106
Колобков 82
Колони, М. К. 94, 106, 114
Колушев, Н. 225
Комаров, подп. 76
Комаров, В. 26
Кон, Б. 106
Кон, Г. 157
Кондаков, Н. 184
Кондов, Н. 224
Кондов, П. 224
Кондолов, Н. Г. 206
Константин, княз 102
Константин I, гр. крал 204
Константинов, Ал. 25, 70, 106, 114, 119, 180
Константинов, Г. 146
Константинов, Г. 69, 70, 179, 231
Константинов, К. 24
Константинов, К. 50
Консулов, Д. П. 24
Консулов, проф. Ст. 164
Консулова-Милева, М. 159

Коняров, З. П. 30
Копитар, В. 221
Копиткин, Н. 95
Корабаров 212, 215
Корвин, А. 93, 94, 96, 102
Кордатис, Я. 161
Корн, Ц. 182
Корсаков, княз Ал. — вж Дондуков-Корсаков, княз Ал.
Костов, Н. 129
Костов, Ст. 25, 41, 106, 122, 225, 232
Костурков, Ст. 147
Кох, А. 91, 93
Кояндер, Ал. 83, 94
Краварев, П. 230
Краваров, Н. 39
Краев Вътов (Вълов), Илия (Илия Илиев Радев; прозв. Бозана) 176—180
Краева, Г. 180
Краева, Йорданка 180
Краева, София И. 177, 180
Крамарж, д-р К. П. 39, 185
Крамер, д-р Х. 183
Краппотаксис, Н. 159
Краузе, Вл. 149
Крачолов, Д. 129
Крачунов, Кр. 27, 158
Крашевски, Й. 198
Крезин, д-р В. 157
Кремен, М. 67, 68
Крес, Ж. 134
Крес, К. 106, 123, 223
Кресин, д-р В. 159
Кретиен, ген. 37
Кривошиев, А. 232
Крилов, В. 95, 97
Крилов, И. А. 135
Криспи, Ф. 67
Крист, К. 223
Крозие, Б. 75
Кроня, проф. А. 67—69
Кропоткин, П. 106
Кроче, Б. 67, 70
Крум-Асен — вж Хартенау, Крум-Асен
Крумов, Ал. 50
Круп, А. 106
Круп, Ф. 74
Кръстев, А. 225
Кръстев, свещ. Ан. 225
Кръстев, Ив. 179
Кръстев, К. 51
Кръстев, проф. д-р К. 209
Кръстев, Кр. 129
Кръстев, Ст. 25
Кръстевич, Г. 24, 25, 27, 93, 106
Кръстеняков, В. Н. 106
Кръстови 106
Крюс, Х. 220
Ксантос, д-р А. 89
Кудоглу, Д. 201
Кудрие, М. 131
Куев, К. 129
Кулаковски, П. А. 26
Кулбакин, П. А. 26
Кулишев, Г. 159, 162
Кулоглу, Ал. 133
Кумануди, Н. 26
Кундурджи, С. 59
Кунев, Тр. 120, 159, 164
Курвоазие 120
Куртев, Д. 133
Куртев, Й. 30, 146
Куртоклиев, Н. 149
Кус, Фр. 137
Кусев, Й. 224
Кусевич, Методий — вж Методий Кусевич, митр. Старозагорски
Кутев, Ф. 129
Кутинчев, Ст. 27
Кушев, В. 224
Кушлев, К. 27
Куюмджиев, П. 129
Кънчев Стоянов, п. М. 36
Кънчев, Н. 148
Кънчев, Хр. — вж Балтаджиева-Кънчева, Хр.
Кънчов (Кънчев), Васил Иванов (псевд.: Ив. Иванов; Вардарец; Скитник; Бродник; Страховски) 37, 38, 119, 217, 222—226
Кърджиев, полк. 76
Кърджиев, Г. А. 144
Кършовски, П. С. 25, 27, 39, 144, 159
Кьосеванов, д-р Г. 166, 196
Кюлявков, К. 200
Кюнел, М. 162
Кямил паша 214

Лавеле, Ем. дьо 105, 106, 110, 111, 113
Лавренов, Ц. Ив. 232
Ладевиг, Ф. 138
Лазаркевич, В. 50, 51, 230
Лазаров, Н. 119, 223

Лазаров, Хр. 86
Лако, М. 106
Лаковски, Б. 151
Лакроа, П. 162
Ламански, проф. Вл. Ив. 26
Ламбева-Драгиева, Анна 196, 197
Ламберг, А. 102
Ламберг, К. 102
Ламбрев, П. 146
Ламуш, Л. 26, 27, 67, 69, 74, 75, 159, 162, 223
Лангебух, Г. 94
Ландеман, граф дьо 147
Ланчев, М. 75
Ларокка, А. 67
Ларсен, Л. 137
Лаутер, Ж. 170
Лафчиев, Б. 148
Лашченко, проф. Р. 24
Лебедев, Ал. 67
Левски, В. 23, 70, 113, 197
Леже, Л. 25—27, 106, 113
Леонард, Н. 147
Леополд II, белг. крал
Лер-Сплавински, проф, Т. 26
Лермонтов, М. Ю. 23
Лерой 142
Лесовой, ген. Ив. 95, 96
Лилиев, акад. Н. 69
Линденберг, проф. П. 69
Лисорг, Ж. 145
Лихновски, княз 63
Лихтенщайн, А. 102
Лобанов-Ростовски, княз А. Б. 71 72, 132, 142, 150
Ловец — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Ло Гато, проф. Е. 67
Лозанов, А. Д. 223
Лозанов, Т. 148
Лойергер 102
Лонг, П. 24
Лопушанов, Йордан Станев 200
Лудвиг I, велик херцог на Хесен 103
Лудвиг IV 94
Лудвиг, принц 96
Лудвиг Батенберг 94
Лудвиг, Е. 102
Лудовичак, А. 222
Луков, А. 159
Луков, ген. Хр. Н. 67, 75, 187
Лукянов, С. И. 173, 174
Лулчев, Механджиев, Брайко 44
Лунгов, Б. 54, 55
Лунгов, Г. 52
Лунгова, М. 54
Лунгрен, К. 209
Лучански, Я. 81
Лъти, Ф. 145
Людсканов, Ал. К. 25, 27, 32, 106
Люляков — вж Радославов, д-р Васил Христов
Люне-По, А. Ф. 26
Ляпчев, А. Т. 27, 106, 157, 186

Мавродиев, К. 223
Маврокордато, Е. 213
Мавър, проф. Дж. 67—69
Мадам Аз — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Маджаров, Г. 143, 148
Маджаров, Мих. Ив. 22, 27, 30, 33, 106, 143, 145, 151, 155, 230, 232
Маджарова, А. — вж Каменова, А.
Маджарова, М. 155
Мажуранич, Вл. 24, 26
Мазаракис, полк. 144
Мазон, проф. А. 26
Майер 119, 120
Майер, Х. 30
Маймунков, П. 148
Майнингер 93
Майн Рид, Т. 50
Майнхард, Фр. 224
Макавеев, М. 41
Макавеев, П. 142, 148
Македонски, В. Н. 148
Македонски, Д. В. 224
Макс, И. 186
Максим Райкович, митр. 107, 114, 126
Максимов, Хр. 112, 118
Максимович, проф. И. 216
Малеев, майор Лука Малеев 78
Малинов, Ал. П. 67, 148, 152, 159, 231
Малинов, П. 58
Мамарчев, Г. Ст. 23
Манголд, Е. 103
Манджуков, бр. Т. 208
Мандов, А. 51
Манев, Цв. 225
Манега, полк. фон 75

Манов, В. А. 203, 207
Маноилович Г. 26
Манолов, А. 47
Манолов, Г. 129
Манолов, С. 76
Манолов, Христо Попконстантинов — вж Попконстантинов Манолов, Христо
Мантов, Д. 20, 93
Манчев, Цв. 225, 226
Манчов, Д. В. 106
Маравиня, П. 58
Марев 230
Маринкьов, Ал. 148
Маринов 103
Маринов, В. П. 225
Маринов, И. 129
Маринов, Ив. 232
Маринов, К. 144
Маринов, М. 24
Маринов, М. 129
Маринов, П. 202
Маринов Бонев, Д. 24, 25, 27
Маринович, Ив. 186
Маринович, О. 129
Марнус — вж Негенцов, Досю Андреев
Мария Александрова, рус. императрица 94
Мария Каролина 94
Мария Луиза, бълг. княгиня 106, 142
Мария Терезия 94
Марков 122
Марков, ген. 143
Марков, Б. 17
Марков, Д. А. 25
Марков, Й. 129
Марков, К. 148
Марков, Н. 47
Марков, ген. Т. 79, 159
Марковски, В. 232
Марковски, Ив. 230
Маркони, Г. 67
Маркс, Е. 70
Маркс, К. 123, 193, 195
Мартинов, Г. 148
Мартулков, П. 180
Мархолев, Г. 41
Марцио, К. ди 67
Марчевски, Д. 232
Марченов, В. И. 30
Масарджик, д-р Х. 159
Масарик, Т. 38
Маскани, П. 67
Матеев, М. 28
Матеев, М. 143
Матеев, П. 148, 173
Матеев, П. 223
Матеев, Цв. 17
Матлаедин бей 157
Матлис, А. 89
Матов, Д. 148, 209
Матов, П. 148
Матов, Хр. 223
Мах, Р. фон 41, 102, 106
Махмуд 48
Махмуд I, султан 215
Мачин, Ц. 170
Машин, Д. 170
Машич, Драга 115
Медаров, Ив. 41
Меджит паша 99, 100
Медникаров, К. 146
Мекленбург, граф 94
Мелетий, митр. Софийски 47, 98
Мелинков, А. 14
Мелон, П. 106
Менгес, А. 94
Менторът — вж Златаров, Христо Стойчев
Мерджанов, Ст. 177
Меро, А. 216
Методий, архим. 186
Методий, слав. равноапостол 93, 162, 180, 203, 221, 227
Методий Кусевич, митр. Старозагорски 106, 114, 196
Механджиев, Брайко Лулчев — вж Лулчев Механджиев, Брайко
Мехмед V, султан 207
Мехмет Зеки бей 159
Мечкаров, К. 148
Мизантроп — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Микели 186
Миклошич, проф. Ф. 222
Миков, В. 232
Микренски И. 129
Милан IV Обренович, ср. крал 93—95, 97, 98, 99, 101, 102, 114
Миланов, К. 144, 148
Миларов, Св. 28, 83, 106
Милев, Ал. 129
Милев, Г. 50
Милева, М. — вж Консулова-Милева, М.
Миленов, Т. 129

Милетич, проф. д-р Л. 37, 106, 113, 131, 183, 216
Милитиадис 126
Милков, Михалаки 125, 140
Милкова, Ефимия 106, 140
Милкова, См. 131
Милошев, М. 223
Милюков, П. 69
Мимиди, Г. 122
Мингрели 101
Миндов, Г. 55
Минев, Д. 24, 26
Мишков, Д. П. 30
Мишков, Св. 50
Минков, Т. 24, 122, 147
Минков, Т. Н. 28, 97
Минков, Хр. 159, 168
Минчев, Г. 206
Минчев, Г. Хадживанов 198
Минчев, Ив. 144, 148
Минчев, хаджи Иван 198
Минчев, М. Хадживанов 198
Минчев, Хр. 176
Минчева, Евгения 198
Минчева, Марийка 198
Минчеви, бр. — вж Минчев, Г. Хадживанов и Минчев, М. Хадживанов
Минчевич (Минчович), Димитър Панталеев 70, 74, 75, 78, 106
Минчевич (Минчович), д-р Панталей 71
Минчевич, Султана — вж Петрова, Султана Р.
Минцес, Б. 106
Миразчиева-Киркова, Т. 147
Миркин-Гецевич, проф. В. 159, 161
Миркович, Г. В. 14
Миркович, Р. 106
Мирски, Кр. 144, 209
Мирчев, Д. 223, 225, 226
Мирчев, И. 149
Мирчев, Сп. 224
Мисирков, К. 27, 90
Митков, Хр. 226
Миткоолу, бр. 122
Митов, Ан. 25, 113
Митов, Г. 142
Митови, бр. 123, 231
Митрович, Ч. 26
Михаел, Е. 31, 32
Михаил, митр. Доростоло-Червенски 177
Михайлов, 87
Михайлов, Ив. 67
Михайлов, И. 16
Михайлов, Н. 32, 106, 113, 182
Михайлов, П. 48
Михайлов, П. А. 175
Михайлов, Т. 49
Михайлов, Т. 87
Михайлов, Ю. 209
Михайловска, Р. Ст. 155
Михайловски 87, 107
Михайловски 122
Михайловски, Ст. 25, 27, 28, 67, 119, 144, 154, 185
Михалчев, акад. Д. 149, 232
Михлюзов, Н. 158
Михов, свещ. В. 47
Михов, акад. Н. В. 149
Мицов, Др. 129
Мицора, К. Д. 30
Мишайков, проф. Д. 122
Мишайков, М. 30
Мишев, Д. 68, 106, 136
Мишков, Д. 30, 198
Младенов, Л. 224
Младенов, акад. Ст. С. 67, 69, 185, 230, 232
Моазан, Х. 145
Мозлей, Л. 213
Мокеев 83
Молеров, Бл. 129
Моллов, проф. В. Д. 157, 159
Моллов, д-р Д. П. 106
Моллов, Ив. 35
Молсбергер, А. 146
Молтби, Е. 94
Момчилов, Ив. 159, 221
Момчилов, Ив. Н. 35
Момчилов, Ив. П. 39
Момчилов, М. 148
Момчилов, П. 106
Момчилов, Ст. 47
Монев, Ап. 149
Монна Ванна — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Моравчик, д-р Ф. 89
Мореале, А. 69
Морфов, В. 30
Морфов, М. 38
Морфова, Хр. В. 32, 138, 159
Мосалский, княз Ю. К. 149
Москов, Ив. 148
Мосолов, А. 93, 96
Мошанов, Ст. С. 79, 157
Мрачек, И. 30
Мурад V, султан 47

Мурко, проф. М. М. 26
Мусе, А. 158, 159
Мусевич-Бориков, П. 37, 38
Мусман, проф. А. 165
Мустаков, полк. Д. 143, 144
Мут, Фр. 75
Мутафова, Ф. — вж Попова-Мутафова, Ф.
Мутафчиев, проф. П. 179
Мутев, Д. Ст. 35
Муткуров, С. Ат. 75, 94, 98, 100
Мърквичка, А. 182
Мърквичка, проф. Ив. Д. 27, 106, 113, 187, 200

Н-ров — вж Вазов, Иван Минчов
Н-чев — вж Вазов, Иван Минчов
Набоков, кап. П. 106, 213
Наджаков, акад. Г. Ст. 186
Назлъмов, А. 74
Найденов, Гр. 41, 122
Найденов, Ив. 25, 28, 106, 230
Найденов, К. 80, 177
Найденов, ген. К. Г. 80
Найденов, Н. 177
Найденов, Н. 196
Найденова, Г. 50
Нанов, Д. 129
Нановски, Ц. 129
Нансен, д-р Фр. 119
Нарлиев, Д. К. 144, 148
Натев, Т. 129
Наум Охридски 90
Наумов, А. 223
Наумов, Д. 39
Наумов, Н. 225, 226
Наумов, П. И. 25
Нацов, Ст. 144
Начев, Е. 148
Начов, Н. А. 223, 225, 226
Начов, Н. Е. 106
Начович, Гр. Д. 20, 27, 29, 39, 59, 70, 72, 73, 102, 106, 143
Нашков, Д. 129
Неволин, М. 81
Негенцов, Досю Андреев (псевд.: ДАН, Мариус) 52, 54
Негенцов, Любомир Досев 55
Негенцов, проф. д-р Христо Станчев 52, 53, 55, 106
Негенцова, Милка Досева 55
Негенцова, Н. — вж Попниколова-Негенцова, Неда Калчева
Негри, А. 67
Недева, Зл. 230
Неделчев, А. 129
Неделчев, Ив. 181
Не искам да работиш — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Нейков, д-р П. 143, 159, 160
Нейчев, д-р П. 134, 135
Некрасов, проф. Ив. Ст. 173
Некрасов, Н. А. 23
Нектариев, К. 114, 125
Немиров, Д. 25, 50, 200
Немирович-Данченко, В. Ив. 24, 26, 27, 29, 183
Ненов, Т. 36
Ненов, Ю. 149
Неофит, митр. Пловдивски 213
Неофит, отец 224
Неофит Бозвели 180
Нешев, К. 85, 87
Нидерле, проф. Л. 26, 183, 216, 223
Никифоров, полк. К. И. 74, 75, 98, 100
Никифоров, ген. Н. 79
Никифоров, Хр. П. 148
Ников, Н. 149
Ников, С. 185
Ников, Софроний 143
Никола, Черногорски княз 77
Никола, поп 35, 44
Никодим, архим. 131
Николаев, д-р Ал. 143, 148, 149
Николаев, ген. Д. Ц. 20, 98, 102
Николаев, Емил П. 169
Николаев, Н. Ив. 159, 161, 184
Николаев, д-р Николай Петров 142, 156—170
Николаев, Петър 169
Николаев. Стефан 170
Николаева, Аля (Олга) Е. 169
Николаева, Анна-Мария Теодорова — вж Теодорова-Николаева Анна-Мария (Минка)
Николаева, М. 169
Николаева, Радка Н. 169
Николаевич, А. 15
Николай, архим. 186, 227
Николай II, рус. император 62, 63, 105, 142, 150
Николай Николаевич, княз 94
Николич, Т. 28
Николов 89
Николов, проф. А. 67, 160

Николов, Андрей 132
Николов Старосселски, проф. А. 67
Николов, Г. 33
Николов, Г. 148
Николов, Г. 224
Николов, К. — вж Бобчев, проф. Константин Николов
Николов, Н. 50
Николов, Н. 122
Николов, Р. Н. 14, 15
Николов, Сл. 116
Николов, Ст. 37
Нинов, М. 54
Нихат паша 94, 97
Новаков, Ал. Г. 120
Новкиришки, Хр. 225
Нодис, М. 68
Ножаров, Н. 106
Норман, К. 75
Нурижан (Нурижанов), Жорж (Джоржио, Георги) 66—70
Нушич, Б. 24, 26

Обер, Т. 157
Облаков, М. 230
Оболенски, ген. Н. 38
Обрадович, Б. 187
Обручев, княз Н. 149
Общи, Д. 213
Общински, Д. 202, 203
Огнянов, Л. 224
Огнянов, Ст. 25, 142, 155, 183
Оджаков, П. В. 26
О'Конор, А. 92
О'Конор, Н. Р. 134
Олимпиадис, К. 107
Омарчевски, Ст. 27, 68, 140, 202
Онкъл Сам — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Органджиев 65
Орешков, П. 24, 32
Орлов, М. 129
Орманджиев, Ив. П. 179
Орт, Й. 93, 94
Освалд, К. 107
Осман бей 94
Остерзетцер, А. 107
Островски, Ал. 138
Отай 161

Паар, граф 76
Павел 15
Павичевич, М. М. 26
Павлов, К. 107
Павлов, П. 129
Павлов, акад. Т. Д. 67, 69, 70, 164
Павлович, Н. Хр. 159
Павлович, Стефан — вж Бобчев, проф. Стефан Савов
Павлович, Цв. 23
Паисий, митр. Врачански 159
Паисий, митр. Пловдивски 140, 213
Паисий Хилендарски 180
Паков 76, 100
Палавеев, Д. 159
Палаузов, Владимир Владимирович 174, 175
Палаузов, проф. д-р Владимир Николаев 172—175
Палаузов, Николай Владимирович 173, 175
Палаузов, Н. Н. 173
Палаузов, Н. Хр. 26, 28, 172—175
Палаузов, Сп. Н. 35
Палаузов, Хр. П. 176
Палаузова, Евгения Н. — вж Пфейфер-Палаузова, Евгения Н.
Палаузова, Елисавета Владимировна 173, 175
Палаузова, М. Н. 173
Палаузова, Наталия Владимировна 175
Палаузова, Анна Владимировна 175
Палаузова, О. 173
Палаузова, Татяна Владимировна 175
Палашев, Г. 23, 32, 223, 225, 226
Палашев, И. 226
Палеолог, М. 149
Паликаров, Т. 211
Пан Адам — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Панайотов, Ан. 129
Панайотов Ненков, доц. д-р Ив. 27
Панарет, митр. Пловдивски 36, 140
Панаретов Хаджиилиев, Ст. 89, 107, 143, 149, 227
Панас, д-р 146
Панафиьо, А. дьо 142, 145
Пангалос, В. 198
Пани, У. 69
Паница, Е. 107
Паница, бр. Е. 134
Паница, майор К. Ат. 18, 93, 94, 98, 210

Паница, Н. Е. 114
Паница, С. А. 134
Паница, С. Е. 25
Паничков, х. Д. 37, 38
Панов, кап. 100
Панов, Д. 59
Панов, Дим. 24
Панов, Ив. 56
Панов, Н. 134
Панов, Ол. С. 75, 100, 212
Пантелеев, Д. 51
Панчев, Т. 147, 155
Папазов (Папазоглу), Д. 122, 143
Папазоглу, Б. 107
Паприков, ген. Ст. 31, 75, 76, 98, 107
Параскевов-Бочоолу, Т. 149
Паренсов, П. Д. 26, 33
Паркюс, К. 107
Партениев, А. 59
Партений, епископ 186
Партений, митр. Софийски 107
Партений, отец 36
Паруца, Ф. 198
Паскалев, Ал. М. 27, 177, 233
Пасков, В. 202
Пасманик, д-р Д. С. 25
Паспалеева, В. 200
Пастухов, Ив. 230, 232
Пата, проф. д-р И. 25, 26, 67, 69, 70, 183
Патев, Н. 146
Патриарх Евтимий — вж Евтимий, патриарх Търновски
Пачели, кардинал 159
Пачилови, бр. 202
Пашев, д-р К. 138
Пашич, Н. 39, 63, 200
Пашов, П. 148
Паяков, Л. 42
Пеев 230
Пеев, д-р В. 148
Пеев, Ив. 47
Пеев, Т. 132, 230
Пеев, Хр. 158
Пеев, Я. П. 134
Пеев-Плачков, Ив. 107, 148
Пейчин — вж Вазов, Иван Минчов
Пейчинович, К. 224
Пеленберг, барон дьо 25
Пелико, С. 199
Пелисие, Ж. 27
Пенев, проф. Б. Н. 169, 185, 232
Пенев, К. 107
Пенев, Н. 68
Пенков, Б. 129
Пенов, Ив. 56, 233
Пенчович, Н. 198
Перие 41
Перисе, С. 107
Перич, Ж. 24, 26
Перовский Петрово-Соловово, граф 25
Петев, П. 129
Петева-Филова, д-р Евдокия 159
Петерсон, А. В. 25
Петко войвода — вж Киряков Калоянов, П.
Петков, Б. 158
Петков, В. 32
Петков, Д. 20. 39, 75, 82, 107
Петков, К. 223
Петков, П. Д. 67, 79
Петлешков, Н. Хр. 32, 112
Петреску, Ст. 138
Петрини, Ал. 148
Петров 77
Петров, Г. 199
Петров, Д. 120
Петров, Димитър Р. 74, 78
Петров, Ив. 120
Петров, Н. Ив. 223
Петров, П. 112
Петров, ген. Рачо Петров 73, 75, 76—78, 157
Петров, С. 47
Петров, Т. 144
Петрова, Елиза Р. 78
Петрова, Султана Р. 74, 78
Петрова-Карастоянова, Влада Р. 78
Петрова-Чомакова, М. 107
Петрович, В. 97
Петрович, К. 142
Петрунов, Д. 98
Петър I Карагеоргевич, ср. крал 77
Петър I, ср. княз 154
Петьофи, Ш. 50
Пецев, Д. 59
Пецов, Кр. 223
Пешев, П. 59, 142, 156—159
Пешов, Н. 18
Пжевлоцкий, Ф. 30
Пиачентини, Р. 157
Пико Жорж, С. 169

Пико Жорж, Ф. 159
Пиколо, д-р Н. С. 36, 114
Пилигрим — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Пиперевски 134
Пиперов, Ант. 134
Пиперов, Н. 107
Пипин, Ал. 25
Пиронков, Ал. 131, 232
Пирьов, проф. Г. Д. 179
Питев, П. С. 137
Пишек, проф. д-р Фр. 157, 159
Пишон, Ст. 142, 149, 152
Пйотровски, А. 113
Планиол, проф. М. 124
Плачков, Ив. — вж Пеев-Плачков, Ив.
Площаков, Ив. 233
Поанкаре, Р. 63, 136, 138
Победоносцев, Вл. 75
Погодин, А. 25, 26
Погодин, проф. М. П. 14
Погорелов, В. Ал. 26
Подвързачов, Д. 27, 69, 70, 200
Пойсл, Л. фон 91
Ползиков, А. 94
Ползиков, В. 93
Ползикова, С. 102
Поливка, проф. д-р И. 221
Полини, Джордано — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Полянов, Д. 50
Поменов, Ст. 134
Поп Никола 44
Попандов, Д. 226
Попандреев, Ст. 35
Попантонович, Т. 35
Попатанасов, Г. 202
Попвасилев, Ст. 50, 51, 184
Попгеоргиев, А. 209, 210
Попгеоргиев, И. 25, 32
Попдалов, Н. 129
Попдимитров Захариев, Ем. 50, 179
Попеманоилов, Т. 202
Попеску, К. 107
Попиванов, Б. 129
Попилиев, М. 25
Попкиров, Ан. 202
Попконстантинов, Ал. 202
Попконстантинов, Богдан Христов 211
Попконстантинов, Константин Христов 211
Попконстантинов, Михаил Христов 211
Попконстантинов, Никола Христов 211
Попконстантинов (Константинов, Понов) Манолов, Христо 208, 209, 210, 211
Попконстантинова, Вълa Христова 211
Попконстантинова, Шина Христова 210, 211
Поплуканов, И. 47
Попмихайлова, М. 14
Попникифоров, П. 177
Попниколов-Изворски, Ст. 35
Попниколова-Негенцова, Неда Калчева 54, 55
Попов, подполк. 97
Попов, А. 145
Попов, Ал. 32
Попов, Ал. 148
Попов, В. 143, 144
Попов, Вел. 30
Попов, Вл. 129
Попов, Д. С. 146
Попов, Др. 51
Попов, Ив. 176
Попов, М. 198
Попов, проф. М. Ат. 40, 179
Попов, Хр. 59, 93, 107, 109
Попов, Хр. Ф. 86, 163
Попов, Цв. 162
Попова-Мутафова, Ф. 50, 67, 70, 232
Поповилиев, М. 25
Поповилиева, К. — вж Бобчева-Поповилиева, Кося
Попович, Михаил Пенчев 48
Попович, Н. 126
Попович, П. Хр. 49
Попович, Христо Пенчев 48
Поппетров, п. Г. 35
Попруженко, проф. М. 26, 183—185, 221
Попхристова, Ст. 202
Постомпирев, Т. 55
Прайс, д-р Я. 31, 32
Праматаров, Д. 177
Предич-Радославов, Милан 48
Предич-Радославова, Анна 47
Презвитер Козма 180
Пржич, проф. Ил. 157

Прими, Ж. 157, 158
Примовски, Ат. 202
Провадалиев, Д. 59, 61
Провадалиев, д-р К. 65
Провадалиев, Н. 65
Проданов, Ив. Д. 30
Прокопиев, П. 177, 180
Пронков, И. 61
Протич, проф. А. Д. 67
Протогеров, Ал. Н. 60, 63, 67, 79, 159
Прохаска 186
Прошек, Г. 107
Прошек, И. 107
Пулиев, Евлогий Н. 107, 131, 140
Пулиев, Ив. Т. — вж Горанов (Горан), Ив. Т.
Пулиев, Л. Н. 86
Пулиев, Н. 119, 122, 123, 155
Пулиев, Никола Хр. 107, 138, 140
Пулиев, Т. 154, 158, 159, 169
Пулиев, Т. Хр. 105, 107, 114, 126, 127, 134, 149, 154
Пулиев, Хр. 122, 123
Пулиев, Христо Н. 105, 107, 119, 120, 122, 131, 134, 138, 140
Пулиева, Анна Н. 107, 122, 140
Пулиева, А. Т. 107, 114, 127, 140, 154, 159, 169
Пулиева, Е. Хр. 107
Пулиеви, бр. 119
Пулков, П. 144
Пустослемшек, Р. 26
Пушкарева, В. 27
Пушкин, А. С. 39, 184
Прейфер, Н. 175
Пфейфер-Палаузова, Евгения Н. 172—175
Пърличев, Гр. С. 224, 227
Пърличев, К. Гр. 202
Пършоров, М. 230
Пършорова, М. М. 230

Раданов, Б. 59, 146
Раданов, П. 149
Радев 146
Радев, Илия Илиев — вж Краев Вътов (Вълов), Илия
Радев, Никола 75, 107, 122, 125, 131, 133—135, 138
Радев, С. Т. 31, 63, 107, 159, 205
Радева, Анна — вж Гешева-Радева, Анна 131, 133, 140
Радивоев 230—233
Радивоев, М. 25, 27
Радионов, Ив. 107
Радков, М. 144
Радковски, Р. 129
Радолински 93, 94
Радославов, д-р Васил Христов (псевд. Люляков) 20, 37, 58, 59—65, 71, 79, 80, 94, 107, 126, 142, 144, 145, 212
Радославов, Ив. Р. 69
Радославов, Милан — вж Предич-Радославов, Милан
Радославов, Михаил (Михал, Матьо, Минко) Христов 46—48
Радославов, Христо Василев 65
Радославова, Анна — вж Предич-Радославова, Анна
Радославова, Евантия Василева 59, 65
Радославова, Катя Василева 65
Радулов, С. 126
Разсолков, Г. 230
Разцветников, А. 50, 51, 70
Райков, П. 129
Раймонди, Р. 67
Райнов, Б. 59, 107, 182
Райнов, Ив. 129
Райнов, проф. Н. Ив. 67, 231
Райсер, Х. 211
Райчев, П. 138, 163
Ракитин, Н. В. 69, 70, 200
Раковски, Г. С. 23, 231, 234
Раллис, Д. 126
Ран Босилек (Генчо Станчев Негенцов) 50, 51
Рангабе, А. 221
Рангабе, К. 96
Ранков, В. 24
Ратклиф 107
Раух, ген. О. 96
Раушер, Р. 26
Рашев, митр. Панарет 29, 82, 83, 112, 114
Рашков, Н. 149
Релжи, И. 68
Релие, д-р 134
Ремарк, Е. М. 67, 131
Ремлинген, А. 94, 95
Рене, К. 107
Ригас, Велестинлис (Ригас Фереос) 161
Ридезел, Ф. 94, 96
Ризов, Ал. 107
Ризов, Ат. 154
Ризов, Д. Хр. 20, 24, 25, 65, 77, 79, 94, 107, 151

Ризов, Ст. 129
Рийд, Х. 107
Рикенберг, Т. 137
Рилски, д-р Г. 230
Ристич, И. 28
Рихард, Н. 107
Рихте, В. 107
Ричардсон, У. 107
Робев, А. К. 223
Робовски, п. А. Д. 35, 36
Роже, Ж. 107
Розанов, кап. 97
Розенберг, Фр. 41
Рок, М. 109
Ронки, У. 68
Ростовски, А. — вж Лобанов-Ростовски, А. Б.
Рудановски, К. А. 33
Руменов, Б. (Борю Зевзека) 203
Руневски, М. 230
Русев, Вл. 161
Русески, Г. П. 25
Русков, Д. 30
Русковски, А. 176
Рухов, Р. 220
Рясков, Ст. 148

Саблер, Вл. К. 33
Саваджиян, Л. 159, 162
Савински, Ал. Ал. 38, 63, 142, 143
Савич, Н. — вж Бобчев, Никола Савов
Савов, 134
Савов, Ан. 209
Савов, М. 131
Савов, свещ. М. 209
Савов, ген. М. П. 74—76, 98, 131, 151
Савов, Н. — вж Бобчев, д-р Никола Савов
Савов, Ст. Хр. 223, 226
Савов, Хр. 223, 225
Савова, Ел. 194
Садъков, А. 202
Сазонов, С. Д. 33, 39, 151
Сакей, С. 184
Сакъзов, Я. Ив. 68, 75, 146, 209
Салабашев, Ив. П. 30, 107, 122, 151
Салвини, проф. Л. 68
Салтиков-Шчедрин, М. Е. 23
Самарджиев, И. 202, 225, 227
Самарджиев, К. 111, 202
Самарджиев, Н. 129
Сандански, Я. Ив. 67, 154
Сандоз, Г. 121
Сапори, Фр. 68
Сапунов, Ив. 221
Сапунов, ген. М. Ст. 79
Сапунджиев, Ив. 148
Саранов, Н. 47
Сарафов, Б. П. 107, 225
Сарафов, Ив. К. 75, 223
Сарафов, д-р К. 134, 149
Сарафов, д-р М. К. 62, 107, 143, 159, 225
Сароглу, З. 105, 114, 126
Сатурник, Т. 26
Сахатчиев, Т. 113
Свобода, К. 30
Сгурев, М. 147
Северин, д-р Ж. 159
Сей, Л. 130
Севов, В. 47
Секулич, Ю. 107
Селджабалова, Е. 202
Селджубалиев, К. 225
Селджубалиев, Хр. 144, 148
Селиминский, д-р Ив. Г. 114
Селишчев, проф. А. М. 182
Селяновски 100
Семерджиев, Хр. П. 202
Семкин — вж Христов, П.
Сербин, К. 61
Сервантес, М. 199
Сивков, Д. 41
Силани, Т. 68
Силянов, Хр. Ив. 157, 158
Симеон, митр. Варненски и Преславски 21, 24, 26, 107, 177
Симеонов 87
Симеонов, Ив. 119, 120
Симеонов, М. 176
Симеонов, Ст. 148, 159, 202, 204
Симеонов, Тр. 50
Симидов, Хр. 144
Симидов, Ф. Ст. 107
Симидов, Ю. 148
Симидчиев, Л. 225
Симидчиева, Ек. 226
Симич, Г. 96
Симич, Дж. С. 27
Синклер, Ъптън 51
Сирку, П. 25, 26, 200, 209
Сис, Вл. 26, 27, 131, 149, 183, 185
Сита, П. 24
Скайлер, Ю. 107
Скаравайос, И. 157

Скитник — вж Кънчов (Кънчев), Васил Иванов
Скобелев, ген. М. Д. 96
Скобелева, О. Н. 29
Скок, П. 26
Славейков, Ив. П. 25, 107, 132, 136, 224
Славейков, П. П. 31, 32, 39, 119, 130, 182
Славейков, П. Р. 25, 27, 39, 47, 95, 119, 140, 156, 175, 233
Славински, Й. 216
Славкин, В. — вж Бобчев, проф. Стефан Савов
Славков, Н. А. 107, 147, 149
Славов, В. 28
Славов, Ив. 122
Славов, С. 59, 107
Славов, Сл. 52, 148
Славов, Ст. 52
Славова, В. 65
Сладкаров, Ив. Д. 30
Сливенски, д-р Ив. 26, 159
Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов (псевд.: Барабан; Барабанчо; Бипокъл; Бодил; Глог; Горчивкин; Даскала; Д-р Зеро; Йордан Земенски; Ловец; Мадам Аз; Мизантроп; Монна Ванна; Не искам да работиш; Онкъл Сам; Пан Адам; Пилигрим; Джордано Полини; Смях; Смях и сълзи; Сър Джан; Тинтир-Минтир; Фа диез; Чичо Даню; Чичо Мишо; Щука; Щурец) **199**, 200
Словачек, Е. 107
Сматракалев, Ив. 202
Смит, П. 107
Смрикаров, М. 129
Смях — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Смях и сълзи — вж Сливополски-Пилигрим, Йордан Йорданов
Снежина, Е. 163
Соболев, ген. Л. Н. 98
Сокачев, А. И. 223, 225
Соколов, И. 202
Соколов, Ив. 44
Соколов, Ив. В. 148
Соколски, кап. 97
Соловьов, А. 26
Солзбъри, Р. А. 92, 110
Сонито, барон 142
Сосновски, Т. 185
Сотиров, Р. 129
Сото, Б. 93, 94
Софроний, епископ Врачански 180
Спиридович, А. И. — вж Черепи-Спиридович, А. И.
Спиридонов, Ст. 129
Спиро 103
Спиров, Д. 60
Списаревски, К. 148
Спространов, Д. 159
Спространов, Е. 25, 130, 224
Спространов, Н. 24
Сребров, С. — вж Аргиров, Стоян Стоянов
Ставрева, З. 52
Стайков, Б. А. 144
Стайков, инж. Г. 143, 144
Стайков, П. 144
Стайнов, проф. П. С. 24, 68, 145, 155, 157, 159, 161, 164, 187
Стайнова, А. — вж Каменова, А.
Стаматов, Г. П. 25, 200
Стаматов, П. 25
Стаматов, Ст. 130
Стаматов, Хр. 143, 147
Стамболийски, Ал. Ст. 67, 119, 155
Стамболов, Д. 149
Стамболов, Ст. Н. 16, 20, 28, 72, 75, 82—84, 92, 94, 107, 110, 156, 166, 213
Стамболски, Г. 107
Стамболски, д-р Хр. 24, 27, 38, 107, 119, 142
Стаменков, П. 148
Станев, В. 129
Станев, Ем. 50
Станев, Н. 59, 178
Станков, И. 33
Станкович, Н. 120, 133, 134, 138
Станов, С. 30
Станоев, Р. 148
Станчев, Д. 144
Станчев, П. 41
Станчева, К. 169
Станчов, д-р Д. Я. 27, 33, 107, 134, 146, 150, 151, 159
Станчов, П. 107
Станчова, А. 131
Стар дипломат — вж Бобчев, проф. Стефан Савов
Степанов, Ив. 144
Стефан, архимандрит (Стефан Хаджирадков) 21

Стефан Караджа — вж Тодоров-Караджа, Стефан
Стефан, митр. Софийски 157, 202
Стефан, Н. 14
Стефанов, С. 149
Стефанов, Стефан 187
Стефанович 171
Стивънс, А. 107
Стоилов, Ан. П. 25, 223, 225, 226
Стоилов, Д. Н. 143
Стоилов Константинов, д-р К. 41, 61, 71, 75, 76, 92—94, 107, 110, 112—114, 121, 136, 142
Стоилов, Н. 147
Стоилов, Хр. 221
Стойков, В. — вж Бобчев, проф. Стефан Савов
Стойнов, А. 155
Стокласка, К. 182
Столипин, Ал. Ар. 27
Стомоняков, С. И. 28, 29
Стоянов 100
Стоянов, Б. 129
Стоянов, В. Д. 37, 38, 74, 75, 107, 130, 216
Стоянов, Д. 74, 144, 146
Стоянов, Д. 162
Стоянов Джедов, З. 115
Стоянов, Ив. 226
Стоянов, кап. Йорд. 154
Стоянов, К. 144
Стоянов, Л. 25, 39, 68, 69, 200
Стоянов, Н. 47
Стоянов, Н. 111
Стоянов, д-р Н. 145
Стоянов, П. 41
Стоянов, П. 147
Стоянов, Ст. Ив. 226
Стоянов, д-р Т. 145
Стоянов, Хр. 100, 107, 126, 148
Стоянович, Ст. 105
Странгфорд, Ем. 86, 107, 132
Странски 87, 107
Странски, д-р Г. Ив. 107, 213
Страховски — вж Кънчов (Кънчев), Васил Иванов
Страшилов, К. 52
Страшимиров, А. 25, 27, 39, 50, 68, 69, 147, 149, 180, 199, 232
Страшимиров, Д. Т. 25, 205, 224
Стрелков, Л. 165
Строхал, Ив. 34
Струве, П. 27
Струдза, Д. 72
Стубел, Й. 51
Суборин, А. 76
Сукнаров, Н. 92, 94
Суручан, Ив. 29
Събев, д-р А. 145
Събев, С. 41
Сър Джан — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Сърмаджиев, Х. 105, 107, 120
Сърмаджиева, Е. 122, 134, 140

Табаков, Г. 122, 170
Табаков, Д. 129
Табаков, Й. 148
Табаков, Н. 177
Табаков, д-р С. 33, 107
Табакова, Д. — вж Кертева-Табакова, Д.
Такев, Вл. 68
Такев, М. 24, 107
Такеджиева, М. 227
Таксис, Т. 30
Талев Петров, Д. 50, 231
Талиавини, д-р К. 68
Талма, А. 24, 29
Талянин, Н. 83
Тантилов, В. 159
Тантилов, ген. П. 80, 98, 107
Тарановски, граф А. 63
Тарановски, Т. В. 24
Тарановски, Ф. В. 26
Татарчев, д-р Хр. 224
Тахауер, М. 162
Телбизов, Г. 115
Теодоров-Балан, акад. Ал. 25, 26, 107, 113, 130, 143, 216, 217, 221
Теодоров, Иван Теодоров 155, 170
Теодоров, Н. 145
Теодоров, Теодор Иванов (Тодор Тодоров, Феодор Иванич) 24, 33, 105, 107, 122, 125, 126, **141**—143, 145, 150, 152, 154, 155, 162, 169, 170
Теодоров, Т. Ст. 107, 147
Теодоров, Ю. П. 146
Теодорова-Николаева, Анна-Мария (Минка) 169
Теодорова, Рада Т. (Р. Герова-Теодорова) 142, 155, 169
Теодосий, митр. Скопски 107, 124, 127
Теофилов, М. 81
Теохаров, А. Ф. 31, 156

Тепавичаров, С. 75
Тилев, свещ. Г. 107
Тинтир-Минтир — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Титоров, Й. 107
Тишков, Продан (Чардафон Велики) 74
Тодоров, ротмистър 76
Тодоров, А. 177
Тодоров, И. 107
Тодоров, И. 219
Тодоров, Ив. 149
Тодоров, Ив. 177
Тодоров, М. 210
Тодоров, П. Ю. 25, 147
Тодоров, С. 233
Тодоров, Т. Н. 144
Тодоров, Тодор — вж Теодоров, Теодор Иванов
Тодоров, Хр. 147
Тодоров, Ю. 148
Тодоров-Караджа, Стефан 115
Тодоров-Хиндалов, Вл. 159
Тодорова-Караманджукова, Киряка 207
Тодорова, Катя И. — вж Бобчева, Екатерина
Толев, К. 143
Томанов, Г. 120
Томас, А. 131
Томас, Х. 131
Томев, Бл. 221
Томов, Ив. 232
Томов, Ил. 30
Тонев, Ж. 129
Тонорд, Л. 103
Тончев, Димитър Стоянов 40—43, 59, 68, 107
Топалов, Ив. 230
Тороманова, П. 169
Torpedo 200
Тотев, Ан. 192
Тотев, М. 59
Тошев, Ан. 33, 75, 79, 107, 143
Тошева, Ан. 159
Тошкович, Д. 199
Тошкович, С. Д. 15
Трайкович, Д. 15
Траянов, Т. 25, 69
Тренков, Йордан Христов 45
Тренчов, поп Г. 44
Трифонов, Д. 145
Трифонов, Тр. 177
Трифонов, Ю. 184
Тричков, Ив. 145
Тричков, К. 126
Трупечек, В. 223
Тръпеков, Т. 129
Тръпка, К. 107, 159
Туган-Барановски, Ол. 26
Тумангелов, Г. 230
Тупал, А. 74, 75
Тухолка, Л. 173
Тъпчилещов, Н. П. 107
Тъпчилещов, П. Хр. 107, 122
Тъпчилещов, С. 94, 96, 213
Тъпчилещов, Т. И. 119
Тъпчилещов, Хр. 122
Търнър, М. 177
Търнър, Ч. 107, 134
Тюрк, проф. д-р В. 182
Тюфекчиев, Н. 107

Увалиев, П. 30
Увалиев, Т. 94, 96
Уварова, графиня 89
Узунов, Ат. 20, 212, 213
Узунов, Д. 129
Уилсън, А. 107
Уилсън, Т. 153
Умберто I, итал. крал 114
Унджиев, Ив. 50, 232
Унтерберг, Ан. 105
Уокър, А. 143, 145
Урумов, М. 59
Урумов, Ст. 209
Успенски, проф. Ф. Ив. 26, 89, 184, 221
Ууд, М. 107
Уудс, Ч. 134

Фа диез — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Фаденхехт, проф. д-р Й. 107, 124, 133
Фалкенхайм, фон 80
Фаненщил 171
Фарашов, д-р Ив. 147
Фарди, Г. 159
Фасмер, М. 26
Ферарио, Л. 68
Фердинанд I, българ. цар 33, 59, 60, 63, 64, 72, 73, 75—78, 80, 82, 92, 94, 101, 102, 105, 107, 134, 135, 138, 140—143, 151, 154—156, 166, 171, 207, 209, 212, 215, 226
Фернандес, бр. 146
Феруа, д-р Ж. 168

Фехер, проф. Г. 230
Фигани бей Ахмедов 144
Фиков, Ф. Хр. 47
Филаретов, Сава Вълчев (Вълчов) 13, 14
Филаретова, Йорданка С. 14, 24
Филдиус, Кр. 132
Филипов, Ал. 33
Филипов, кап. Д. 75, 76
Филипович, С. 129
Филип Тотю Тодоров 103
Филов, проф. д-р Б. 19, 26, 134, 157
Филов, Димитър Генков 19, 20
Филова, Евдокия — вж Петева-Филова, д-р Евдокия
Фингов, Г. 107
Фичев, ген. Ив. 144
Фламарион, К. 194
Флеш, М. 94
Флобер 146
Флорински, проф. Т. Д. 26
Флоровский, Г. 182, 183
Фогелзанг, д-р 202
Фомах, граф Ж. дьо 42
Форман, Ст. 25
Фотев, Г. 225
Фотинов, К. Г. 16
Фотинов, П. Н. 178
Фрай, А. 148
Франгов, свещ. П. Т. 23
Франгя, А. 149
Франко-Франко, д-р Т. 159
Франц Йосиф I, авст. император 92, 94, 102, 110
Франц Йосиф Батенберг 102
Францев, проф. Вл. А. 25, 26, 183
Френсие 134
Фридрих III, пр. крал и герм. император 94
Фридрих Вилхелм 94
Фурма, А. 224
Фурнаджиев, Д. 143
Фурнаджиев, Н. И. 51
Фурту, ген. 142, 143

Хаджи Димитър — вж Асенов, Хаджи Димитър
Хаджи Мирза-бей — вж Георгиев Лозанов, Михалаки
Хаджи Ставри — вж Койнов, х. Ставри
Хадживълков, Александър Василев 86—88
Хадживълков, Васил Алекс. 88
Хадживълков, Васил Христов 85—87
Хадживълков, Димитър В. 86, 87
Хадживълков, Иван Василев 86, 88
Хадживълков, Ив. Хр. 85
Хадживълков, Н. В. 85, 87
Хадживълков, Хр. 86—88
Хадживълкова, Мария Александрова 88
Хадживълкови, бр. Василеви 86, 87
Хаджигендов, Д. 31, 32
Хаджиев, Х. 51
Хаджиев, Хр. 48, 144
Хаджиенов, Ив. 65, 107
Хаджиенчович, Ив. 114
Хаджийски, Т. 148
Хаджимилков, Мих. 140, 199
Хаджимицов, М. 225, 226
Хаджимишев, П. 151
Хаджиниколов, Ив. 233
Хаджирадков, Стефан — вж Стефан архимандрит
Хаджистефанов, К. — вж Бобчев, д-р Никола Савов
Хаджитилев, Д. 85
Хаджицачев, М. 122
Хаджиюрданов, Р. 149
Хайдут Велко 224
Хайдар паша 215
Хайне, Х. 195
Хайрабедиян 122
Хаканов, д-р Г. К. 107
Халански, проф. М. Г. 89, 107, 112
Халачев, А. 154
Харманджиев, Т. 51
Хартвиг, Н. Г. 82, 142, 143
Хартенау, граф — вж Александър I Батенберг, бълг. княз
Хартенау, Йохана фон 101, 102
Хартенау, Крум-Асен 93
Хауке, С. дьо 102
Хелмолт, Х. 161
Хербст, И. 39
Херцефелд, К. 75
Хесапчиев, С. 129
Хесапчиев, Хр. Г. 75, 144
Хесен, А. фон 102
Хесенски, Ал. 93, 94
Хиндалов, Вл. — вж Тодоров-Хиндалов, Вл.
Хинков, К. 76
Хинков, д-р Т. 24
Хирш, барон М. 96
Хитева, Б. 107
Хитл, Ф. 30

Хито-Хито — вж Вазов, Иван Минчов
Хитов, Ат. 30
Хитов, П. Ив. 107, 149
Хитрово, Г. М. 33
Хитрово, М. 82, 83, 97, 98
Хобе паша 94
Хоклей, Х. 145
Холвег, Б. 41
Хомяков, А. С. 14
Хорнер 107
Хорниферт, С. 148
Хофман, К. 222
Хохенлое, Ф. 102
Хранов, А. 107
Хранов, Д. В. 24—27, 107
Хрелопанов, И. 185
Хрибар, Ив. 24
Християн IX 94
Христов, ген.-майор 80
Христов, А. 223
Христов, Ал. (Кекето) 145
Христов, В. 122
Христов, Видул 37
Христов, Г. 129, 154
Христов, Д. 145
Христов, К. 25, 27, 67, 68, 70, 79, 107, 112, 199, 200
Христов, П. 45
Христов, Хр. 129
Христов, Хр. Г. 129
Христова, Ф. 129
Христофоров, П. 129
Хун, А. 94, 102, 129
Хюблин, Ед. 135

Ц-в — вж Вазов, Иван Минчов
Цанков, проф. Ал. Ц. 67, 69, 154, 157
Цанков-Дерижан, Хр. 25, 68, 70, 183
Цанков, Др. К. 22—24, 30, 71, 87, 91, 92, 94, 95, 100, 105, 173, 214, 215
Цанков, Ив. 118
Цанков, К. 94, 122
Цанков, д-р С. 143
Цанкови, бр. 120
Цанов, А. 69
Цанов, Ил. Т. 94, 99, 100, 115
Цанов, Н. Т. 68
Цачев, Хр. 32
Цвайг, Ст. 67
Цветанов, Г. 144
Цветанов, Т. 144
Цветков, Ан. 179
Цветков, Г. 107
Цветков, Гр. 45
Цветков, Д. 149
Цеков, А. 52, 223
Целевич, д-р А. 182
Ценов, Д. 189
Церетелев, княз Ал. Н. 173
Церковски, Н. 145
Церковски, Ц. 25, 39, 155, 226
Циглер, А. 107
Цимерман, Ф. 41, 107
Цоки, проф. А. 67—79
Цолов, Ив. 226
Цонев, проф. Б. Ст. 25—27, 89, 234
Цонев, М. 148
Цонев, Ст. 129
Цоневски, Ст. 129
Цончев, д-р Ст. Г. 25, 144
Црепайач, В. 211
Цухлев, Д. Н. 107, 148, 183, 184
Цървулков, Л. 107

Чакалов, Хр. 142, 145, 191
Чакалов, Я. 145, 150
Чалъков, А. 107
Чалъки, Н. 213
Чалъков, проф. д-р Георги Вълкович — вж Вълкович, Чалъков, проф. д-р Георги
Чалъков, Ст. Т. 35
Чапрашиков, И. 107
Чардафон Велики — вж Тишков, Продан
Чариков, Н. В. 76, 185
Чеов, Г. Хр. 223
Череп-Спиридович, А. И. 25, 147
Черепов, Ив. 30
Черкаски, княз Вл. 28, 29, 184
Чермак, Е. — вж Козак-Чермак, Е.
Чернев, д-р В. 41
Чернев, Иваница Ангелов Иванов — вж Иванов, Иваница Ангелов
Черняев, ген. М. Гр. 28
Четанов, Ат. 202
Чешанков, Н. Д. 146
Чеширанов, Ф. 149
Чешмеджиев, Гр. 69
Чешмеджиев, Х. 129
Чигин, И. 69
Чилев, Н. 143
Чиликов 230

Чиликов, Хр. 202
Чилингиров, Г. 129
Чилингиров, Н. 202
Чилингиров, Ст. Х. 27, 67, 69, 70, 177, 179, 183, 230, 232
Чилов, Б. 202
Чипев, Л. Ф. 107
Чипев, Т. Ф. 107
Чирол, В. 94
Чичо Даню — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Чичо Мишо — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Чоканов, Кр. 129
Чокойска, Ст. 149
Чолака, Д. 44
Чолаков, В. 216
Чолаков, Д. 232
Чолаков, П. 148
Чомакова, М. — вж Петрова-Чомакова, М.
Чудомир (Димитър Чорбаджийски) 50
Чукурлиев, П. 177

Шадурн, А. 82, 93, 94
Шак, В. 75, 107
Шакир паша, ген. 100
Шалев, Д. 159
Шанов, В. 202
Шапкарев, К. А. 39
Шапкарев, Кл. 202
Шаренков, А. 197
Шариан, А. 107
Шаритек, М. 151
Шарлаганджиев, Ив. Хр. 144, 145
Шарс, Б. 107
Шатц, Б. 107
Шахматов, М. В. 26
Шен, М. 138
Шерифов, Х. 147
Шефер, В. 102
Шиваров, Г. 107
Шивачев, П. 129
Шивачев, С. 148
Шиер, П. 123
Шиндаров, Р. 129
Шипков, Т. К. 226
Шипковенски, проф. д-р Н. 129
Шипковенски, Сп. 129
Шишков, Д. 146, 148
Шишков, д-р Д. 180
Шишков, Н. 231
Шишков, С. 209, 225
Шишков, Ст. Н. 107
Шишманов, В. 202, 206
Шишманов, Д. 51, 159
Шишманов, Димитър Е. 19
Шишманов, проф. д-р Ив. 26, 107, 112, 216
Шишманов, д-р М. Ст. 75, 107, 143, 144
Шишманов, П. 202, 206
Шишманов, д-р Хр. 159
Шишманова, К. 19
Шишмарев, В. 214
Шкорпил, К. В. 107
Шлайхер, К. 107
Шлосер, Ю. 89
Шмид, проф. Т. 89
Шмид, Х. 26
Шойлеков, Г. 230, 232
Шойлекова, Н. Г. 229, 230
Шопов, Ал. 129
Шопов, Ат. 27, 39, 107, 134, 143, 144, 147, 226
Шопов, В. 107
Шопов, Г. 138
Шопов, Г. В. 107
Шопов, Г. М. 107
Шопов, Ст. 159
Шоурек, проф. А. 232
Шчедрин — вж Салтиков-Шчедрин, М. Е.
Шьонберг, Каролина фон Ербах 10
Шьонбург, фон — вж Дегенфелд-Шьонбург, фон
Шюл 107
Шюнинг, проф. д-р В. 160

Щаклев, К. 208
Щарбаков 87
Щегловитов, Ив. 33
Щерев, Й. 129
Щирков, Г. 129
Щрузберг 72
Щука — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Щурец — вж Сливополски — Пилигрим, Йордан Йорданов
Щърбанов, И. 122
Щьонрих, А. 102

Юбер, А. 107
Юго, В. 161
Юзлари, С. 143, 156

Юрданов, К. 146
Юриев, д-р П. 83
Юричич, М. 187
Юруков, Г. Д. 207
Ючормански 138

Яблански, М. 107
Яблански, Харитина — вж Гешова-Яблански, Харитина
Яблански, Димитър 107, 132, 134, 138, 145, 156
Яворов, П. К. 50, 68, 81, 130, 180, 200
Ягич, проф. д-р Я. 216, 221
Язова, Я. 232
Якимов, Я. 129
Якобсон, Михаил Иванович 81—83
Яковлев, Т. 107
Яковлев, Ю. 16
Янакиев, Т. 223
Яначков, В. 129
Янков, Д. 206
Янков, И. 65
Янков, К. 154
Янколов, д-р Георги Д. 107, 140
Янколов, Н. 134
Янколова, Олга 140
Янтовски, Г. 149
Янчев, П. 45
Янкулев, И. 224
Ясенов, Хр. 67
Ясински, М. 24, 184
Яхуб, Е. 134
Яцимирски, проф. Ал. Ив. 26
Яцимирски, Я. 26
Яшке, Фр. 107, 113

УКАЗАТЕЛ НА ГЕОГРАФСКИТЕ ИМЕНА[1]

Абдулрахманлар — вж Крайгорци
Австралия 234
Австрия (Австро-Унгария) 43, 63, 72, 81, 90, 92, 93, 100, 102, 105, 109, 111, 114, 115, 135, 136, 138, 146, 151, 160, 165, 184, 188, 217, 219, 221
Азия 160, 234
Аладжалар — вж Алеко Константиново
Албания 79, 80, 224
Алеко Константиново (Аладжалар, Пазарджишки окр.), с. 203
Александрия, гр. в Египет[2] 62
Александрия, гр. в Румъния 135
Александруполис — вж Дедеагач
Америка 149, 153, 161, 163, 219, 234
Амстердам, гр. 194
Анверс (Антверпен), гр. 148
Англия (Великобритания) 53, 75, 91, 92, 99, 101, 102, 105, 109, 115, 119, 135, 142, 187, 217, 219
Ангора (Анкара) гр. 197
Антверпен — вж Анверс
Анхиало — вж Поморие
Арапово — вж Сушица
Арда (Смолянски окр.), с. 203
Ардино (Егри дере, Хаджи кьой), гр. 203
Армения 60
Асеновград (Станимака), гр. 29, 60, 109, 127, 128, 163, 171, 203, 204, 206, 208
Асеновградско (Станимашко) 127, 128, 208
Атина, гр. 32, 89, 90, 96, 108, 126, 160, 162
Атон — вж Света гора
Ауерщат, гр. (неуст.) 103
Афион Карахисар — вж Карахисар
Африка 160
Ахъчелеби — вж Смолян
Ахъчелебийско — вж Смолянско

Бабадаг, гр. 130
Балабаново (Балабанско, Балабанска, Ловешки окр.), махала 179
Балкана — вж Стара планина
Балкански полуостров (Балканите) 36, 58, 64, 136—138, 145, 157, 234
Балчик, гр. 180, 214
Баня (Пловдивски окр.), с. 138
Баня (Баня Чепинска) — вж Чепино
Батаджик (Бата, Бургаски окр.), с. 178
Батак (с. в Пещерско; дн. гр. Батак) 113, 128
Бачковски манастир 221
Белгия 32, 53, 91, 115, 116, 159, 160
Белград (Бялград), гр. 24, 26, 31, 32, 34, 82, 100, 154, 160, 162, 170, 171, 205
Белово (Бельово, с. в Пазарджишко; дн. гр. Белово) 92, 109, 215
Белоградчик, гр. 52, 60
Беломорие 79
Бельово — вж Белово
Берген, гр. 195
Берковица, гр. 52, 128

[1] Дадени в новите си наименования; на старите са направени препратки; за българските села е посочена принадлежността към сегашните окръзи; само някои от чуждите са дадени на старите известни имена.
[2] Само при географски понятия с еднакви имена са дадени допълнителни сведения към наименованието.

Берлин, гр. 32, 58, 78, 94, 105, 108, 116, 120, 121, 126, 133, 142, 160—162, 177, 218, 220
Берн, гр. 113, 131, 153, 160
Битолско 43, 206
Битоля, гр. 30, 80, 119, 128, 204
Биюк дере — вж Пловдивци
Благоевград (Горна Джумая), гр. 107
Блатница (Саръ гьол, Пазарджишки окр.), с. 44
Богутево (Смолянски окр.), с. 203
Боерица (Хаджи Азма, Хаджи Амза, Хаджи Хамза, Софийски окр.), с. 179
Болград, гр. 30
Болоня, гр. 219
Бордо, гр. 134
Борисовград — вж Първомай
Боровец (Чамкория), планински курорт 139, 141
Борущица (Бююк дере, Старозагорски окр.), с. 109, 118
Босилеградско (Босиловградско) 128
Ботевград (Орхание), гр. 42, 60, 163
Браила, гр. 32, 85, 110, 122, 123, 128, 136, 198, 199, 214
Братислава, гр. 157, 168
Брацигово, гр. 117
Брезник, гр. 162
Бреница (Врачански окр.), с. 128
Бреслау — вж Вроцлав
Брестник (Караагач, Пловдивски окр.), с. 114
Бруса (Бурса), гр. 47
Брюксел. гр. 53, 74, 101, 110, 113, 120, 146, 157, 158, 160—162
Будапеща, гр. 108, 115, 134, 160, 162
Букурещ, гр. 28, 29, 31, 32, 34, 39, 43, 48, 70—72, 75, 81—83, 94, 100, 105, 108, 110, 114, 117, 120, 121, 123, 124, 127, 128, 131, 133, 137—139, 154, 157, 160, 214, 217
Булаир, гр. 135
Бургас, гр. 17, 100, 109, 116, 123, 133, 162, 170, 178, 179, 181, 189, 203, 214, 231
Бургаско 43, 114, 179, 219
Бургуджи (Бесарабия), с. 173
Бурса — вж Бруса
България 15, 20, 24, 27—34, 36—43, 53—55, 57, 59—70, 72—77, 79—84, 87, 90—93, 95, 97—102, 105, 108—111, 113—119, 121, 122, 126, 128, 130, 132, 134—136, 138, 139, 143—147, 150—153, 155—162, 164—174, 176, 178, 182—185, 187—190, 192—195, 197, 202, 203, 205, 207, 210—217, 220, 226, 229, 232, 234
Български карагач — вж Тотлебен
Бърлат, гр. 116
Бююк дере — вж Борущица
Бяла Слатина, гр. 61, 112
Бяла черква (Горни турчета, с. във Великотърновско; дн. гр. Бяла черква) 60, 196
Бялград — вж Белград

Вакарел (Софийски окр.), с. 96, 105, 108, 109, 116, 213, 215
Варна, гр. 16, 59, 60, 65, 94—96, 105, 107—109, 116, 121, 127, 128, 130, 132, 144, 145, 150, 161, 165, 167, 177, 179, 186, 189, 195, 196, 206, 214
Варненско 59, 119, 179, 219
Варшава, гр. 160
Вашингтон, гр. 127, 160
Велес (Титов Велес), гр. 224
Велико Търново (Търново), гр. 22, 28, 29, 48, 52, 55, 56, 71, 78, 90, 94, 95, 109, 118, 148, 155, 160, 172, 175, 179, 196, 209, 210, 213
Великотърновско 56
Великобритания — вж Англия
Вендещадт, гр. (неуст.) 102
Видин, гр. 53, 85, 94, 99, 100, 107, 128, 148, 150, 170, 179, 187, 213, 214
Видинско 35, 179, 219
Виена, гр. 26, 32, 40, 41, 59, 62, 70, 71, 74, 76, 78, 95, 97, 100, 104, 108, 119, 120, 131, 140, 142, 160, 170, 199, 211, 212, 214, 216—218, 230, 232
Витоша, пл. 130
Воден (Едесса), гр. 152, 224
Воден (вероятно Долни Воден, Пловдивски окр.), с. 114
Воденско 43
Враня (Вране), гр. 215
Враца, гр. 43, 53, 95, 109, 115, 132, 150, 179, 180, 222
Врачанско 109, 112, 128, 164, 219
Вроцлав (Бреслау), гр. 189
Вруток (Гостиварско), с. 200
Вълчитрън (Плевенски окр.), с. 196
Върба (Пернишки окр.), с. 128

Върбак (Кабиюк, Шуменски окр.), с. 98
Върбаново (Царева ливада, Габровски окр.), с. 147

Габар (Габер, Софийски окр.), с. 160
Габарево (Старозагорски окр.), с. 15
Габер — вж Габар
Габрово, гр. 46, 47, 52, 54, 55, 60, 109, 111, 125, 135, 147, 206, 213, 231
Габрово (Ксантийско), с. 201, 203
Габровско 219
Галац, гр. 32, 116, 122
Ганд, гр. 113
Генуа, гр. 204
Германия 41, 43, 62, 63, 68, 90, 92, 93, 102, 105, 109, 111, 113, 115, 135, 136, 138, 142, 144, 152, 159, 160, 195, 212, 219
Гиген (Плевенски окр.), с. 162
Гложене (Ловешки окр.), с. 53
Годеч, гр. 160, 166, 170
Годечко 158, 160, 166
Голямо Белово (Пазарджишки окр.), с. 35, 73
Голямо Конаре — вж Съединение
Горен чифлик — вж Горни чифлик
Горна Джумая — вж Благоевград
Горна Оряховица, гр. 35, 56, 60
Горни Дъбник (Плевенски окр.), с. 177
Горни турчета — вж Бяла черква
Горни чифлик (Горен чифлик, Варненски окр.), с. 179
Гостиварско 200
Гоце Делчев (Неврокоп), гр. 118
Градище, с. (неуст.) 203
Грамада (Видински окр.), с. 65
Грац, гр. 90, 91, 101
Гренобъл, гр. 33, 113
Гълъбово (Карабунар, с. в Старозагорско; дн. гр. Гълъбово) 135
Гърция 62, 63, 80, 82, 96, 110, 111, 126, 146, 152, 159, 163, 213, 224, 234
Гьотинген, гр. 218, 219
Гюмюрджина (Комотини), гр. 224
Гюргево (Джурджу), гр. 214

Лания 217, 222
Дарданели, проток 165
Дармщат, гр. 62, 90, 91, 94, 99, 103
Дар дере — вж Златоград
Дебърско 43, 224
Девин (Дьовлен), гр. 203
Дедеагач (Александруполис), гр. 204, 224
Дедово (Дядово, Пловдивски окр.), с. 37
Демирхисарско 224
Дере кьой (Долно дере кьой) — вж Соколовци
Дермен дере — вж Първенец
Детское село — вж Пушкин
Джурджу — вж Гюргево
Диарбекир (Диарбакър), гр. 18, 47, 197, 198
Димитровград (Царибród), гр. 43, 59, 96, 109, 116, 213, 215
Димитровградско (Царибродско) 166
Днепропетровск (Екатеринослав), гр. 89
Добрич — вж Толбухин
Добричко — вж Толбухинско
Добруджа 54, 80, 81, 111, 135, 138, 146, 152, 211; вж и Северна Добруджа
Долна баня (с. в Ихтиманско; дн. гр. Долна баня) 109, 178
Долна Оряховица (Великотърновски окр.), с. 60
Долни Воден — вж Воден
Долно дере кьой — вж Соколовци
Доминиканска република 158
Драганово (Великотърновски окр.), с. 60
Драгоман, гр. 160
Драма, гр. 224
Дрезден, гр. 25, 74, 230
Дряново, гр. 52, 54, 213
Дряново (Хасковски окр.), с. 209
Дубровник (Рагуза), гр. 32
Дунав, р. 72, 83, 85, 92, 120
Дупница — вж Станке Димитров
Дьовлен — вж Девин
Дядово — вж Дедово

Европа 37, 82, 95, 110, 115, 135, 160, 166, 167, 190, 194, 232
Египет 13, 159
Егри дере — вж Ардино

Едесса — вж Воден
Едирне — вж Одрин
Екатеринослав — вж Днепропетровск
Елена, гр. 17, 22, 23, 29, 34, 35, 37, 141, 144, 146, 148, 149, 181, 184
Еленско 17, 184, 192
Елхово (Къзълагач), гр. 231
Елхово (Чатал тепе, Старозагорски окр.), с. 87
Ениджевардарско 43
Ени кьой (Ксантийско), с. 201, 203, 224
Енос, гр. 33
Ерелии — вж Смилец
Ерусалим (Йерусалим), гр. 132, 208
Ески Джумая — вж Търговище
Етрополе, гр. 148

Жеравна (Сливенски окр.), с. 13
Жабокрът (Кюстендилски окр.), с. 144
Женева, гр. 113, 121, 126, 133, 159, 160, 169, 198

Загреб, гр. 26, 39, 86, 87, 219
Зайчар, гр. 96
Залавчали с. (в Македония — неуст.) 29
Залцбург, гр. 219
Златарица (Великотърновски окр.), с. 36
Златна Панега (Ловешки окр.), с. 146
Златоград (Даръ дере), гр. 200, 201
Западна България — вж България
Западна Европа — вж Европа
Западна Тракия 62, 190
Зографски манастир 32, 36, 225, 227

Ивайловград (Ортакьой), гр. 144
Извор (Изворово, Старозагорски окр.), с. 128
Измид (Измит), гр. 140
Източна България — вж България
Източна Румелия 22, 29, 30, 76, 95, 96, 99, 101, 103, 118, 173, 175, 197, 212, 213
Източна Тракия 43
Индия 91
Испания 166, 219
Исперих (Каменлар, Кеманлар), гр 110
Истанбул — вж Цариград
Италия 42, 63, 66, 93, 115, 116, 143, 146, 186, 234
Ихтиман, гр. 61, 178

Йена, гр. 103
Йерусалим — вж Ерусалим
Йешилкьой — вж Сан Стефано

Кабатепе, с. (в Турция) 60
Кабиюк — вж Върбак
Кавак дере — вж Тополи дол
Каваклийско — вж Тополовградско
Кавала, гр. 34, 224
Каварна, гр. 108, 214
Кавказ, истор.-геогр. обл. в СССР 173
Казанлък, гр. 30, 53, 86, 196, 213, 231
Казанлъшко 15
Кайро, гр. 13, 62, 157
Калабрия, обл. в Южна Италия 32
Калотина (Софийски окр.), с. 160
Калофер, гр. 19, 30, 40, 86, 213
Калояново (Селджиково, Пловдивски окр.), с. 128
Калугерово (Хасковски окр.), с. 204
Каменлар — вж Исперих
Каменци — вж Раковски
Камчия, р. 150
Караагач — вж Брестник
Караагач — вж Левски
Карабунар — вж Гълъбово
Карахисар (Афион Карахисар), гр. 46, 47
Карлмарксщат — вж Хемниц
Карлови вари (Карлсбад), гр. 159
Карлово, гр. 53, 85, 86, 88, 105, 107, 109, 112, 113, 121, 123, 124, 127, 128, 131, 132, 149, 231
Карловско 59, 87, 109
Карлсбад — вж Карлови вари
Карлуково — вж Славейно
Карнобат, гр. 196, 206
Касничан, гр. 196
Каяджик — вж Раковски
Келтенхам, гр. 53
Кеманлар — вж Исперих
Киев, гр. 32, 33, 153
Кил, гр. 62

Килкис — вж Кукуш
Кипър, о-в 159
Кичевско 42
Кишинев, гр. 29, 32, 173
Клисура, гр. 61, 96, 227
Княжево, кв. на София 109, 123, 211
Княжество България — вж България
Кобург, гр. 78
Ковачевци (Пернишки окр.), с. 128
Ковачевци (Софийски окр.), с. 65
Козлодуй (с. в Оряховско; дн. гр. Козлодуй) 138
Комотини — вж Гюмюрджина
Комощица (Димитровградско), с. 150
Комрат, гр. 173
Комулща, с. (неуст.) 179
Констанца — вж Кюстенджа
Копенхаген, гр. 62
Копривщица, гр. 30
Корушка, гр. 184
Коста Рика 93
Костенец (с. в Ихтиманско; дн. гр. Костенец) 109
Котел, гр. 30, 35, 109, 111, 114, 157, 177
Кочани, гр. 36
Крайгорци (Абдулрахманлар, Шуменски окр.), с. 87
Криво речна паланка (Крива паланка), гр. 224
Крит, о-в 115
Ксанти, гр. 62, 204, 207
Ксантийско 201, 224
Кубадин (с. в Северна Добруджа, дн. в Румъния) 79
Кубей, гр. 173
Кукуш (Килкис), гр. 224
Кула, гр. 60
Куманово, гр. 41
Кумановско 42, 224
Куртя де Аржеш, гр. 116
Къзълагач — вж Елхово
Кърджали, гр. 203, 206, 231
Кърджалийско 118
Къркларели — вж Лозенград
Къркларелийско — вж Лозенградско
Кюстенджа (Констанца), гр. 32, 109, 116, 123, 128, 132
Кюстендил, гр. 61, 77, 111, 132, 150, 224
Кюстендилско 144
Кютахия, гр. 46—48, 59
Лайпциг, гр. 24, 38, 113, 161, 217—219, 230
Лалково (Малък дервент, Ямболски окр.), с. 203
Лвов, гр. 34
Левски (Караагач), гр. 43
Ленинград (Петербург, Санкт Петербург, Петроград), гр. 14, 22, 26, 32—34, 38—40, 57, 94, 113, 120, 126, 130, 143, 149, 150, 169, 181, 186, 214, 227
Леринско (Флоринско) 43
Лесичево (Пазарджишки окр.), с. 179
Лесково — вж Лясково
Ливорно, гр. 66
Лиеж, гр. 157, 158
Ловеч, гр. 46—48, 58, 60, 65, 150, 176, 177
Ловешко 109, 176
Лозана, гр. 74, 78, 113, 127
Лозенград (Къркларели), гр. 206
Лозенградско (Къркларелийско) 43
Лом, гр. 43, 52, 96, 176, 213, 214, 222, 231
Ломско 219
Лондон, гр. 42, 63, 70, 82, 87, 105, 108, 111, 119—121, 126, 132—134, 142, 143, 159, 185, 214
Лоуни, гр. 30
Лъжене (Лъджане, Лъджене, с. в Пазарджишко; дн. кв. на Велинград) 118
Любляна, гр. 38
Люксембург 160
Лясковец, гр. 123, 128
Лясково (Лесково, Пловдивски окр.), с. 208

Мадрид, гр. 219, 220
Македония, истор.-геогр. обл. 29, 37, 38, 42, 43, 45, 54, 60—63, 68, 72—74, 77, 95, 97, 111, 112, 119, 122, 128, 135, 142, 159, 191, 201, 203—206, 223—225
Мала Азия 46, 59, 140, 197, 223
Мала Кутловица (с. във Фердинандско; дн. кв. на Михайловград) 128
Малко Търново, гр. 158, 161, 162, 180
Малък герен, местност край Помория 117
Малкотърновско 206
Малък дервент — вж Лалково

Манчестер, гр. 140
Марково (Пловдивски окр.), с. 114
Марсилия, гр. 85, 133, 134
Месина, гр. 160
Мидия, гр. 33
Милано, гр. 135, 160
Михайловград (Фердинанд), гр. 60, 150
Михайловградско (Фердинандско) 128
Момчиловци (Смолянски окр.), с. 202
Монпелие, гр. 102
Монтрьо, гр. 160
Моравско (Моравия) 60, 79, 205
Москва, гр. 14, 22—24, 26, 28, 32, 34, 38, 94, 121, 137, 149, 156, 193
Мъжлеци (Мъжляци, махала в Еленско; дн. кв. на Елена) 17
Мюнхен, гр. 32, 68, 160, 218, 219, 222

Неврокоп — вж Гоце Делчев
Нидерландия (Холандия) 113, 219
Николаев, гр. 24, 147, 182
Никопол, гр. 60, 61, 94, 180
Ниш, гр. 63, 205
Нова Загора, гр. 40, 43, 60—62, 105, 109, 116, 147, 148, 209
Новоселци (Видински окр.), с. 35
Норвегия 42, 195, 234
Ньой, гр. 141
Ню Йорк, гр. 108, 118, 121, 133, 148

Оборище, местност при Панагюрище под вр. Лисец 44
Овчеполци (Ферезлии, Пазарджишки окр.), с. 44
Одеса, гр 14, 24, 28, 30—33, 113, 121, 123, 172—175, 184, 198, 214
Одрин (Едирне), гр. 13, 33, 60, 111, 117, 125, 136, 209, 212, 214, 224
Одринско 61, 144, 204, 206
Оксфорд, гр. 53
Ортакьой — вж Ивайловград
Ортакьой, кв. — вж Цариград
Орхание — вж Ботевград
Оряхово, гр. 109, 203
Оряховско 122
Остравица (Нишко), с. 205
Охрид, гр. 88—90, 224
Охридско 206

Павликени, гр. 168, 180
Падуа, гр. 219
Пазарджик, гр. 30, 44, 53, 114, 150, 215
Пазарджишко 44, 73
Палестина 36
Панагюрище, гр. 44, 107, 112, 116, 178
Париж, гр. 26, 32, 36, 42, 53, 85, 96, 105, 108, 113, 115, 120, 121, 127, 130—133, 135—138, 142—147, 151, 153, 157, 160—162, 168, 212—214, 217
Пашмаклии — вж Смолян
Перник, гр. 63, 64, 105
Перущица (с. в Пловдивско; дн. гр. Перущица) 53, 113, 115
Петербург — вж Ленинград
Петково (Смолянски окр.), с. 203, 208—210
Петрич (Софийски окр.), с. 44
Петроград — вж Ленинград
Петрохан, пр. 96
Пилзен, гр. 99
Пирин, пл. 231
Пиринско край 225
Пирот, гр. 14, 92, 99
Пиротско 16
Питещи, гр. 116
Плевен, гр. 16, 60, 94, 105, 108, 113, 120, 128, 136, 179, 180, 196
Плевенско 109, 122, 197, 219
Пловдив, гр. 18, 22, 23, 29, 30, 34—37, 40, 44, 48, 53, 59—61, 68, 78, 86, 95, 99, 103, 105, 111—114, 116, 118, 121, 127, 128, 132, 133, 140, 147, 148, 150, 171, 173, 186, 196, 197, 203, 206, 209, 213, 215—218, 221, 229—234
Пловдивско 128, 164, 179, 219
Пловдивци (Бююк дере, Смолянски окр.), с. 203
Полинезия, архипелаг в Тихия океан 234
Полски Тръмбеш (Тръмбеш), гр. 168
Полша 30, 63
Поморие (Анхиало), гр. 60
Попово, гр. 128, 231
Поповяне (Софийски окр.), с. 65
Португалия 42
Прага, гр. 30, 34, 38, 39, 53, 59, 113, 160, 162, 183, 187, 191, 195, 210, 216, 217, 219, 223

Преслав, гр. 150, 226
Преславско 158
Преспа, местност около Преспанското езеро 90
Прилеп, гр. 45, 224, 225
Провадийско 65
Проглед (Смолянски окр.), с. 202
Пушкин (Царское село; дн. гр. Детское село) 94
Първенец (Дермен дере, Фердинандово, Пловдивски окр.), с. 114, 179, 213
Първомай (Борисовград), гр. 60, 206

Рагуза — вж Дубровник
Радомир, гр. 74, 77, 105, 148
Радомирско 128
Разград, гр. 61, 161, 163
Разградско 110
Разлог, гр. 119
Райково (Смолянски окр.), с. 203, 204
Райово (Софийски окр.), с. 64
Раковски (Каяджик, Каменци, с. в Хасковско; дн. кв. на Димитровград) 94, 114
Рельово (Софийски окр.), с. 128
Рига, гр. 157
Рилски манастир 35
Рим, гр. 31, 32, 66, 70, 73, 111, 158, 160, 219
Родопи, пл. 204
Рожен, седловина в Средни Родопи 204
Роман (Врачански окр.), с. 65, 116
Рудница, гр. 30
Румъния 22, 29, 36, 41, 43, 60, 62, 63, 70, 72, 76, 80, 82, 95, 104, 109, 111, 115, 116, 120, 122, 133—136, 138, 146, 163, 165, 198, 234
Русе, гр. 18—20, 28, 30, 38, 42, 45, 47, 52, 60, 72, 75, 76, 81, 83, 84, 92, 94—96, 100, 105, 106, 108, 114, 116, 119, 121, 126, 133, 146, 148, 149, 163, 179, 185, 187, 212—215
Русенско 199, 223
Русия 14, 15, 20, 22, 32, 33, 36, 38, 40, 41, 64, 71, 72, 76, 82—84, 92, 93, 95, 97, 99, 102, 110, 111, 113—115, 119, 126, 135, 141—147, 151, 156, 169, 171, 172, 174, 182, 212, 225

Сазара (Лозенградско), с. 203
Самоводене (Великотърновски окр.), с. 56
Самоков, гр. 89, 111, 161, 208
Самоковско 128
Сан Стефано (Пешилкьой, дн. кв. на Цариград) 94
Санкт Петербург — вж Ленинград
Саран бей — вж Септември
Сараньово — вж Септември
Саръ гьол — вж Блатница
Света гора (Атон) 152
Свиленград, гр. 203
Свищов, гр. 18, 35, 72, 85, 112, 150, 187, 189, 195, 220, 221
Своге, гр. 109
Северна Добруджа 72, 79, 80
Севлиево, гр. 52
Селджиково — вж Калояново
Септември (Саран бей, Сараньово), гр. 105, 109, 116, 118, 147, 148, 215
Сер (Серес) — вж Сяр
Серет, р. 80
Силистра, гр. 33, 34, 60, 61, 65, 75, 76, 84, 92, 100, 108, 119, 212, 214
Силистренско 37
Сицилия, о-в 32
Скопие, гр. 119, 204, 215, 223—225
Скопско 43, 119, 206
Славейно (Карлуково, Смолянски окр.), с. 203, 204, 210
Сливек, (Ловешки окр.), с. 177
Сливен, гр. 17, 30, 130, 179, 206, 209
Сливенско 13, 219
Сливница, гр. 57, 99
Сливо поле (Русенски окр.), с. 199
Смилец (Ерелии, Пазарджишки окр.), с. 44
Смолча (Софийски окр.), с. 160
Смолян (Ахъчелеби, Пашмаклии), гр. 203, 207, 210
Смолянско (Ахъчелебийско) 201—203, 208
Созопол, гр. 60
Соколовци (Дере кьой, Долно дере кьой, Смолянски окр.), с. 204
Солун, гр. 33, 74, 111, 112, 114, 119, 120, 123, 135, 204, 207, 215, 223—225
Солунско 43, 206
Сомовит (Плевенски окр.), с. 62, 138
Сопот, гр. 15, 46, 86

София, гр. 13—15, 17, 20, 22, 26, 32—35, 37, 41, 47, 52—57, 59—62, 65—68, 74, 75, 78, 82, 88, 89, 91—93, 96—98, 103, 105, 106, 108—116, 118—128, 130—133, 135—137, 139, 145, 146, 148, 150, 151, 154, 157, 158, 161—163, 165, 167—170, 173, 176—179, 181, 185, 186, 189, 192, 196, 199—201, 203—205, 207—211, 213—216, 220—226, 230—233
Софийско 122, 164
Среднородопско 202
Станимака — вж Асеновград
Станимашко — вж Асеновградско
Станке Димитров (Дупница), гр. 37, 42, 60, 147, 154, 163, 204
Стара Загора, гр. 29, 30, 67, 94, 114, 118, 158, 161, 164, 179, 188, 196, 226, 231
Стара планина (Балкана) 95
Стара Полша 35
Старо Белово (вероятно с. Голямо Белово, Пазарджишко) — вж Голямо Белово
Старозагорско 128
Стойките (Смолянски окр.), с. 204
Стокхолм, гр. 63, 153, 156, 210
Стралджа, гр. 146
Странджа, пл. 158
Струмица, гр. 224
Струмица, р. 205
Сухиндол, гр. 127
Сушица (Великотърновски окр.), с. 60
Сушица (Арапово, Пловдивски окр.), с. 87
Съединени американски щати (САЩ) 63, 115, 146, 153
Съединение (Голямо Конаре, с. в Пловдивско; дн. гр. Съединение) 44, 62, 196
Сърбия 28, 62, 63, 70, 75, 76, 80, 93, 96, 98, 99, 104, 109, 111, 115, 116, 126, 136, 152, 160, 171
Съюз на съветските социалистически републики (СССР) 143, 157, 159
Сяр (Сер, Серес), гр. 36, 74, 119, 201, 204, 224

Табор, гр. 17
Тетевен, гр. 46, 58, 60
Тетово, гр. 33
Тирана, гр. 160, 162
Титов Велес — вж Велес
Толбухин (Добрич), гр. 114, 148
Толбухинско (Добричко) 219
Тополи дол (Кавак дере, Пазарджишки окр.), с. 44
Тополовградско (Каваклийско) 144
Тотлебен (Български карагач, Плевенски окр.), с. 196
Тракия 42, 63, 135, 201, 203; вж и Западна Тракия, Източна Тракия
Триест, гр. 108, 198
Троян, гр. 127
Тръмбеш — вж Полски Тръмбеш
Трън, гр. 99, 148, 150
Тръстеник (Русенски окр.), с. 61, 223
Трявна, гр. 109, 118, 231
Тулово (Старозагорски окр.), с. 118
Тулуза, гр. 113
Тулча, гр. 32, 72, 123, 225
Турция 36, 42, 43, 62, 63, 73, 74, 76, 77, 79, 80, 87, 94, 97, 99, 105, 110, 111, 115, 122, 140, 146, 151, 152, 159, 162, 166, 171, 202, 206, 212, 213, 215, 224
Тутракан, гр. 79, 127, 128, 147
Търговище (Ески Джумая), гр. 30, 46, 47
Търново — вж Велико Търново
Търновско — вж Велитърновско

Угърчин, гр. 60, 176, 179
Украйна 144
Улмени, гр. 42, 62, 123
Унгария 42, 62, 184, 219
Упсала, гр. 156

Фенер, кв. — вж Цариград
Фердинанд — вж Михайловград
Фердинандово, с. (неуст.) 179
Фердинандово — вж Първенец
Фердинандско — вж Михайловградско
Ферезлии — вж Овчеполци
Флоренция, гр. 219
Флоринско — вж Леринско
Фокшани, гр. 116
Фрайбург, гр. 182, 186, 195

Франкфурт (Франкфурт на Майн), гр. 119, 133, 142, 218, 219
Франция 32, 42, 64, 91, 93, 105, 113, 115, 135, 143, 146, 149, 151, 160, 168, 182, 187, 213, 219

Хага, гр. 157, 160
Хаджи Азма (Хаджи Амза, Хаджи Хамза, Софийски окр.), с. — вж Боерица
Хаджи кьой — вж Ардино
Хаинбоаз, пр. 74
Хайделберг, гр. 113
Хале, гр. 218
Хамбург, гр. 135
Харков, гр. 14, 32
Харманли, гр. 231
Харманлийско 145
Хасково, гр. 30, 61, 114, 136, 179, 197, 198, 203, 206
Хасковско 114
Хвойна (Смолянски окр.), с. 203
Хемниц (Карлмарксщат), гр. 120
Херцеговина 93
Хесен, истор.-геогр. обл. в ГФР 103
Хилендарски манастир 225
Хисаря (Хисар), гр. 53
Холандия — вж Нидерландия

Царева ливада — вж Върбаново
Цариброд — вж Димитровград
Царибродско — вж Димитровградско
Цариград (Истанбул), гр. 14, 21—23, 28, 31, 32, 39, 40, 47, 61, 62, 73, 75, 77, 88, 96, 103—105, 108, 110, 112—114, 119, 120, 123—125, 130, 140, 144, 149, 151, 159, 162, 201—204, 207, 209, 211—215, 217, 223, 224, 226
Царское село — вж Пушкин
Централна Европа — вж Европа
Цетина (Цетине), гр. 150
Церова кория (Великотърновски окр.), с. 21
Цюрих, гр. 113, 121, 133 134, 219

Чамкория — вж Боровец
Чаталджа, гр. 135, 136
Чатал тепе — вж Елхово
Чепеларе (с. в Станимашко; дн. гр. Чепеларе) 127, 128, 203, 209
Чепино (Баня, Баня Чепинска, с. в Пазарджишко; дн. кв. на Велинград) 209, 210
Червен бряг, гр. 53
Черна гора 63, 77, 93
Черно море 120
Черногорово (Пазарджишки окр.), с. 61
Чехословакия (Чехия) 29, 30, 54, 131, 142, 159, 163, 187, 188, 195
Чехословашко 70
Чикаго, гр. 162
Чирпан, гр. 59, 62, 67, 197
Чокмаково (Смолянски окр.), с. 201, 204

Швейцария 32, 115, 138, 146, 152, 160, 163
Швеция 62, 234
Шипка, вр. 107, 117
Шипка (Старозагорски окр.), с. 220
Широка лъка (Смолянски окр.), с. 203, 209
Шумен, гр. 13, 14, 44, 46, 61, 62, 73, 109, 111, 113, 114, 116, 121, 148, 156, 166, 177—181, 221
Шуменско 219

Щип, гр. 36
Щутгарт, гр. 219, 223

Югоизточна Европа — вж Европа
Югославия (СФРЮ) 163, 191
Южна Албания — вж Албания
Южна България — вж България
Юмер ова (вероятно Умаревци, Ловешки окр.), с. 48

Ябланица, гр. 53
Яворово (Пловдивски окр.), с. 203
Ямбол, гр. 30, 60, 61, 109, 224
Япония 135
Ясен (Плевенски окр.), с. 62

ПРЕДМЕТНО-ТЕМАТИЧЕН УКАЗАТЕЛ[1]

Абдикации, детронации 253, 268, 271, 272, 284, 284
Абонаменти, абонати 259, 277, 280, 284; вж и Вестници; Списания
Австроунгарска войска 271
Автобиографии 255, 264, 266, 287; вж и Биографии.
Автографи 264, 271, 278
Агенции 255, 265, 268, 274
Агитации 265, 271, 272, 273, 280; вж и Избори
Адвокати 255, 263, 272—274
Администрация, административни служители 265, 272, 273
Азиатски департамент 268
Академии (общо) 264, 274
Българска академия на науките 274, 279, 287; вж и Дружества... Българско книжовно дружество — София
Международна дипломатическа академия 274
Морска академия — Ливорно 264
Чешка академия на науките 255
Сръбска кралска академия на науките и изкуствата 255
Югославска академия на науките 255
Акцизи — вж Данъци...
Акции, облигации, ценни книжа 272, 273, 274; вж и Финанси ...
Албанци, албански народ 263, 267
Амнистии 272, 273
Анархисти 263, 272, 274
Англо-индийски отношения 271
Англо-френски отношения 272
Анкети, анкетни комисии 264, 276, 284
Антанта (Тройно съглашение) 263, 273, 274
Антисъветска пропаганда 274
Апели, възвания, позиви 261, 272—274, 277, 286
Арбитражи 273
Арести, арестувани 263, 266, 272
Артисти 276
Археология, археологически разкопки 255, 270, 284, 285, 287
Архиви, архивистика, архивистични конгреси 255, 268, 272, 274, 287
Архимандрити 254
Астрономия 279
Атентати 263, 264, 268, 272, 274
Аудиенции 266, 271

Балкански държави 263, 272
Банатски българи 272
Банково дело, банки (общо) 272—273
Акционерна банка „Напредък“ — Плевен 272
Англо-българска банка — София 272
Балканска банка — София 272, 273
Банка за народен кредит — София 272
Българска гаранционна банка — София 272
Българска генерална банка — София 266, 272
Българска земеделска банка — София 272, 273
Българска земеделска кооперативна банка — София 289
Българска кредитна банка — София 266, 272, 273, 289
Българска народна банка — София 271—273, 277, 289
Българска търговска банка — София 272, 273

[1] Посочените цифри означават номерата на фондовете, а не на страниците, както е при именния и географския указател.

Българска търговска банка — Шумен 277
Българска търговска и индустриална банка — София 272
Кооперативна банка — София 273
Отоманска банка 272
Сконтова банка 272
Софийска банка 272
Търговска индустриална банка — Пловдив 289
Чужди банки 256, 263, 271—273
Бежанци 256, 272, 273; вж и Българска емиграция
Безработица 273, 289
Белетристика, белетристи 274, 275, 278, 282, 288
Белогвардейци 273
Берати 255, 286
Берлински конгрес 271
Бесарабски българи 276
Библиографии, библиографи 255, 272, 279, 287
Библиотеки, библиотечно дело, библиотекари (общо) 272, 273, 279, 287
Библиотека на Българската академия на науките 279
Библиотека на Н. Хр. Палаузов 276
Народна библиотека — Пловдив 287
Народна библиотека — София 255, 274, 276, 278, 287
Университетска библиотека 272, 287
Училищни библиотеки 277
Биографии, биографични очерци 255, 261, 264, 266, 267, 273, 277
Благотворителна дейност (общо) 249, 269, 272, 289; вж и Завещания и наследства
Дом на инвалидите 289
Студентски дом „Иван и Мария Гешеви“ — София 272
Фонд „С. С. Бобчев“ 279
Болници 271—274, 286; вж и Лекари...
Брошури 255, 263, 264, 271—274, 277, 278, 280, 287
Бунтове, метежи (общо) 272
Бунтове в Русе и Силистра (1887) 253, 263, 266, 271, 286
Бунтове в Дуранкулак, Шабла и Тръстеник (1899) 288
Българи, български народ 253, 263, 264, 272, 273, 277, 284, 286
Българо-австрийски отношения 256, 265, 271—274
Българо-албански отношения 267, 274
Българо-американски отношения 263, 272, 273
Българо-английски отношения 269, 271, 272, 279
Българо-белгийски отношения 272, 274
Българо-германски отношения 256, 263, 264, 272, 273, 279
Българо-гръцки отношения 264, 272, 274
Българо-египетски отношения 274
Българо-италиански отношения 264, 265, 272, 273
Българо-полски отношения 278
Българо-румънски отношения 255, 263—266, 268, 271, 272, 274, 284, 288
Българо-руски отношения 249, 252, 255, 256, 263, 266, 268, 271, 272, 273
Българо-словенски отношения 255
Българо-сръбски отношения, 255, 263, 264, 266, 271—273, 281, 288
Българо-турски отношения 266, 267, 272—274, 286
Българо-френски отношения 255, 271, 272—274, 279
Българо-хърватски отношения 255
Българо-чешки отношения 255, 273, 274, 278, 287
Българо-швейцарски отношения 272
Българо-югославски отношения 274, 278, 279
Българомохамедани 284, 285
Българска войска (армия) 262, 263, 266—268, 272—274, 284
Българска добродетелна дружина (БДД) 272
Българска екзархия 254, 272, 273, 284, 287, 288; вж и Черковно-национална борба
Българска емиграция 255, 266, 273, 278, 286
Българска история 266, 283, 285
Български език 278, 285
Български старини 284
Българско националреволюционно движение (общо) 255, 259, 262,

279; вж и Въстания, Войни — Руско-турска война (1877/78); Заточеници; Националноосвободителни борби на българите в Македония и Тракия; Турско иго...; Чети
БЦБО 273
Левски и сподвижниците му 264, 286
ТЦБК 255
Хасковско съзаклятие (1873) 286
Българско правителство 253, 263, 272—274, 286
Бюджети, проектобюджети 271—273

Великите сили 273, 286
Велико народно събрание — вж Народни събрания
Вестници (общо) 259, 272, 273, 278; вж и Периодичен печат
„Арденска дума“ 284
„Балканска трибуна“ 267
„Балкански сговор“ 272
„България“ 272, 288
„Български търговски вестник“ 279
„Варненски търговски вестник“ 272
„Век“ 281
„Вестник на вестници“ 274
„Военен глас“ 272
„Гутенберг“ 271
„XIX век“ 281
„Демократ“ 263
„Демократически сговор“ 274
„Ден“ (1875/76) 249
„Ден“ (1903/1922) 273
„Дневник“ 272, 284
„Днес“ 274
„Добруджа“ 272
„Държавен вестник“ 266, 272
„Заря“ 267
„Земеделска правда“ 280
„Земеделско знаме“ 280
„Зорница“ 285
„Източен край“ 272
„Индепанданс Белж“ 271
„Ла Бюлгари“ 274
„Ла Реформ“ 271
„Лъчезар“ 272
„Македония“ 272, 284, 288
„Марица“ 255, 259
„Мир“ 255, 272—274, 285
„Моравски глас“ 284
„Морски сговор“ 274
„Напредък“ 252, 259
„Народна защита“ 285
„Народен глас“ 277
„Народни права“ 259, 263
„Нива“ 282
„Нови дни“ 277
„Новини“ 272, 287
„Одесский вестник“ 255
„Отечество“ 284
„Пловдивски търговски вестник“ 272
„Право“ 284
„Просвета“ 269
„Пряпорец“ 270
„Пътека“ 282
„Разградско слово“ 274
„Реформи“ 284
„Реч“ 273
„Родолюбец“ 259
„Родопски глас“ 284
„Родопско ехо“ 284
„Русский мир“ 255
„Санкт-Петербургские ведомости“ 263
„Светоглас“ 264
„Свобода“ 259, 268
„Свободно слово“ 268
„Сила“ 263
„Славянское слово“ 272
„Слово“ 273, 288
„Софийска трибуна“ 272
„Стара планина“ 252, 255
Стенографически вестник“ 285
„Стремление“ 277
„Съветник“ 272
„Съзнание“ 261, 288
„Таймс“ 273
„Теснопис чески“ 285
„Търговия“ 272
„Учителски другар“ 285
„Цариградски вестник“ 249, 254
„Читалищни вестни“ 287
„Шутош“ 281
„Югозападна България“ 285
„Югославски стенограф“ 285
Вилаети 284
Владетели 263, 265, 271, 272, 284
Внос на стоки 249, 272, 273, 279; вж и Търговски стоки
Военноначалници, офицери 253, 262, 266, 267, 271, 274, 284
Военнопленници 255, 267, 273
Войни
Балкански войни (1912—1913) 255, 256, 264, 266, 272—274, 278, 279

Кримска война (1853—1856) 249
Втора световна война (1939—1945) 264, 272
Итало-турска война (1911—1912) 272
Първа световна война (1914—1918) 250, 255, 256, 261—263, 267, 272—274, 284
Руско-турска война (1877—1878) 255, 262, 271, 272
Руско-японска война (1904—1905) 262, 266, 270
Сръбско-българска война (1885) 262, 266, 271—273, 275
Временноруско управление (1877—1879) 255, 268, 276, 286
Възвания — вж Апели...
Външна политика на България 265, 272, 273, 276, 286
Въоръжение 273
Въстания
Априлско въстание (1876) 257, 259, 262, 272, 276, 281
Габровско (Търновско) въстание (1862) 259
Деветосептемврийско въстание (1944) 264
Дядо Николово въстание (1856) 255
Илинденско въстание (1903) 256, 266, 284
Преображенско въстание (1903) 284
Септемврийско въстание (1923) 273
Вътрешна политика на България 263, 273, 274, 286, 288; вж и Абдикации...; Демонстрации; Избор на български княз; Избори; Митинги; Стамболов режим
Вътрешна политика на Испания 274

Геоложки проучвания 272
Географски карти 272, 288, 289
Германо-австрийски отношения 256
Германо-чешки отношения 256
Главно равинство 255
Градоначалници 263, 276; вж и Временно руско управление (1877—1879)
Градушки — вж Природни бедствия
Грамоти 255, 263; вж и Медали...
Граници, гранични пунктове 255, 261, 272
Гръцка завера (1821) 255
Гръцка пропаганда 266, 288
Гръцки неутралитет (1915) 263
Гръцко духовенство 249
Гръцко правителство 256
Гръцко-румънски отношения 268
Губернатори 249, 259, 269, 271; вж и Временно руско управление (1877—1879)
Гърци, гръцки народ 263, 273; вж и Гръцко духовенство

Дамаскини 287
Данъци; акцизи; налози; данъчна система 263, 265, 269, 272, 273, 278, 286, 288, 289
Делегации, депутации 265, 271, 273
Демонстрации 256, 271, 274; вж и Митинги
Детронации — вж Абдикации...
Династии 255; вж и Владетели
Дипломация, дипломати, дипломатически отношения 249, 253, 263—265, 271—275; вж и Легации...
Дипломи, свидетелства 255, 272—274, 276, 278
Дирекции
За закупуване и износ на зърнени храни 284
На печата в Петербург 249
На просвещението в Източна Румелия 255
На промишлеността и труда 279
Дневници 263, 273, 279, 283, 284, 287
Договори, спогодби (общи) 271—273
Военни договори 263
Букурещки мирен договор (1913) 255
Лондонски мирен договор (1913) 255
Ньойски мирен договор (1919) 255, 261, 272, 273
Сан-Стефански мирен договор (1878) 268
Търговски договори 273, 274 279, 289
Доклади, рапорти 271, 272, 276
Драматични произведения 250, 267, 272, 273, 277

Дружества, дружби, настоятелства, общества, (общо) 272, 274, 281
Акционерни дружества 260, 263, 272—274, 289
Археологическо дружество — София 272
Ахъчелебийско дружество „Родопска подкрепа“ — Ксанти 284
Балканско транспортно акционерно дружество — София 272
Благотворително братство „Антим I“ — София 284
Благотворително братство „Йосиф I“ — Цариград 272
Благотворително дружество „Всех скорбящих радост“ — София 272
Благотворително дружество „Евдокия“ — София 272
Благотворително дружество „Евл. Георгиев“ — Тутракан 272
Благотворително дружество за подпомагане българските поклонници — Йерусалим 272
Благотворително дружество „Здравец“ 274
Благотворително дружество „Милосърдие“ — София 272
Благотворително дружество „Помощ“ — Пловдив 272
Благотворително дружество „Състрадание“ — Троян 272
Благотворително дружество — Хасково 272
Благотворително културно-просветно дружество „Панайот Волов“ — София 277
Българо-мохамеданска културно-просветна дружба „Родина“ — Смолян 284
Българско автомобилно командитно дружество — София 272
Българско гимнастическо дружество „Сокол“ — София 272
Българско гимнастическо дружество „Шипченски герой“ 272
Българско икономическо дружество 279, 289
Българско книжовно дружество — София 255, 272, 274, 278, 287, 288
Българско настоятелство в Одеса 255, 276
Българско параходно дружество Варна 272
Българско печатарско дружество „Промишление“ — Цариград 255
Българско природоизпитателно дружество — София 272, 288
Българско просветно благотворително братство „Възраждане“ — Цариград 284
Българско строително дружество „Иван Грозев“ 272
Българско студентско дружество — Букурещ 272
Българско хуманно дружество „Компас“ — Виена 272
Взаимно благодетелно дружество „Подкрепа“ — София 272
Взаимоспомагателно ученическо дружество „Изгрев“ — Цариград 284
Габровска дружба 261
Генерално транспортно дружество — Виена 272
Гимнастическо дружество „Черноморски юнак“ — Бургас 277
Гимнастическо дружество „Юнак“ — Шумен 272
Добродетелно дружество „Лепта на бедните“ — София 272
Дружество „Алианс франсез“ — София 272, 274
Дружество „Александър Блуменфелд“ — София 272
Дружество „Байер“ 289
Дружество за безплатни ученически трапезарии „Т. и А. Пулиеви“ — Карлово 272
Дружество „Болгарское землячество“ — Киев 255
Дружество „Братство“ — Букурещ 272
Дружество „Брезнишки минерал“ 272
Дружество „Бъдащност“ 272
Дружество „България“ 272
Дружество „Българска матица“ — Цариград 284
Дружество „Българска седянка“ — Прага 287
Дружество на българските жени с висше образование 274
Дружество на българските икономисти-академици 274, 279
Дружество на българските публицисти — София 255, 272

Дружество на българските слепи 274
Дружество „Гирдап“ 272
Дружество за електрическа енергия — София 273
Дружество на запасните офицери 274
Дружество на запасните подофицери „Гургулят“ 277
Дружество „Итало-българско общество“ 274
Дружество „Кирил и Методий“ — София 272
Дружество „Майка“ — София 272
Дружество „Опера Италиана про Ориенте“ — София 277
Дружество на педагози с висше образование — София 277
Дружество „Перун“ — София 260
Дружество за поддържане изкуството в България 285
Дружество за постройка на жп линия София—Вакарел 272
Дружество на приятелите в България 274
Дружество на политехниците — Цюрих 272
Дружество „Радост“ — Цариград 284
Дружество „Развитие“ — София 288
Дружество „Родопска искра“ — Чепеларе 285
Дружество „Роза“ 272
Дружество „Св. Георги“ 272
Дружество „Славянска беседа“ 263, 272, 285
Дружество „Трансбалкания“ 289
Дружество за устрояване безплатни ученически трапезарии — София 272
Дружество за учители от средните училища 273
Дружество „Червен кръст“ — България 272, 274, 277, 284, 285, 289
Дружество „Червен кръст“ — Германия 272
Дружество „Червен кръст“ — Испания 272
Дружество „Червен кръст“ — САЩ 272
Дружество „Червен кръст“ — Чехословакия 272
Дружество „Чешко-българска взаимност“ — София 287
Дружество на чуждестранните писатели и публицисти в България 264
Дружество „Юнак“ 263
Еленско благотворително дружество 273
Женско благотворително дружество „Здравец“ — София 272
Женско благотворително дружество „Ек. Симитчиева“ — София 272
Женско благотворително дружество „Майчини грижи“ — София 277
Женско дружество „Възпитание“ Карлово 269, 272
Женско дружество „Евдокия“ 272
Женско дружество „Майка“ — София 272
Женско дружество „Милосърдие“ 272
Женско дружество „Постоянство“ — Пловдив 272
Женско образователно дружество „Саморазвитие“ — Варна 272
Застрахователно дружество „Витоша“ 277
Застрахователно дружество „Дачиа-Романия“ — Букурещ 272
Застрахователно дружество „Ню-Йорк“ 277
Икономическо дружество — Варна 279
Икономическо дружество — София 279
Икономическо кредитно дружество — Плевен 272
Командитно дружество „Бр. Козареви, Генев, Шишкови и сие“ — Силистра 272
Командитно дружество „Факел“ — София 277
Кредитно акционерно дружество „Нива“ — Каварна 272
Културно дружество „България“ 289
Културно-просветна дружба „Морава“ 284
Ловешко благотворително дружество — София 277
Македонско благотворително братство „Трайко Китанчев“ 288

Македонско женско благотворително дружество — София 272
Младежко дружество „Червен кръст“ — България 272
Музикално дружество „Родна песен“ — София 272
Народно земеделско дружество — София 272
Народно осигурително дружество „Балкан — живот“ — София 272
Образцово спомагателно дружество „Родопска искра“ — Чепеларе 272
Общество на любителите на руската литература в Москва 255
Общество на руските офицери в България 262
Общество на славянската взаимност в С. Петербург 255
Общообразователно дружество „Съгласие“ 277
Околийско свещеническо братство — Елена 255
Осигурително дружество „Балкан“ 272
Осигурително дружество „Сила“ 289
Поборническо опълченско дружество в Пазарджик 257
Поборническо опълченско дружество в София 262
Полско-българско дружество в Лвов 278
Полско-българско дружество — София 278
Православно християнско братство „Св. София“ — София 274
Просветни дружества 277
Първо българско застрахователно дружество „България“ 272
Първо взаимно благодетелно дружество „Подкрепа“ — София 272
Работническо дружество „Братство“ — София 255
Родопска културна дружба — София 284
Родопски дружби 284
Руско библиологическо дружество 255
Руско българско културно дружество — София 272
Руско параходно и търговско общество — София 272
Самостоятелно икономическо дружество 269
Славянско благотворително дружество 278
Славянско благотворително общество в С. Петербург 255, 272, 273
Славянско дружество в България 255, 272
Славянско общество в Одеса 276
Стенографско дружество — София 285
Строително и икономическо дружество 272
Строително дружество „Ив. Грозев и С-ие“ 286
Студентско дружество „Братство“ — Лозана 272
Студентско дружество „Витоша“ — Фрайбург 279
Събирателно дружество „Петров—Джумалиев и С-ие“ 266
Транспортно дружество „Варна“ 272
Търговско дружество „Източни килими“ 272
Украинско правно дружество 255
Унгарско банкерско и търговско дружество 256
Унтерофицерско акционерно спестително дружество — Силистра 263
Ученическо дружество „Милост“ — Сливен 277
Ученическо женско дружество „Пчела“ 259
Ученолюбиво дружество „В. Левски“ 269
Ученолюбиво дружество „Родолюбие“ — Станимака 272
Ученолюбиво просветно дружество „Еленка и Кирил Д. Аврамов“ — Свищов 287
Учителско дружество в Лом 261
Учителско дружество в Търново 261
Учителски дружества в Прага 261
Чиновническо кооперативно спестително застрахователно дружество 261
Юридическо дружество — София 272
Юридическо общество при Новорусийски университет 276

Дуели 264, 267
Дунавски въпрос 286
Дългове — вж Заеми...
Държавен стопански съвет 279
Държавни спестовни каси 273

Езикознание 279
Експлоатация на детски труд 273
Екстернирани 271, 284
Електрификация 272, 273
Емиграция, емигранти — вж Българска емиграция
Енциклопедии 272, 274
Епархии 249, 254, 284, 288
Епидемии 272, 284
Епитропи 259
Етнография, етнографски бележки 272, 278, 287, 288
Ефории 272, 274

Жандармерия 271
Железопътно дело, железопътни линии (общо) 271—274, 279, 284, 286, 289; вж и Локомотиви
Жп линия Белово—Вакарел 272, 286
Жп линия Белово—София—Пирот 271, 272
Жп линия Перник—Радомир 272
Жп линия Радомир—Турската граница 266
Жп линия Русе—Варна 271, 272
Жп линия Русе—Търново 272, 273
Жп линия Саранбей—Нова Загора 272, 273
Жп линия Скопие—Враня 286
Жп линия София—Роман 263
Жп линия Търново—Трявна—Борущица 272
Жп линия Царева ливада — Габрово 273
Жп линия Цариброд — Вакарел 286
Жп линия Чирпан—Нова Загора 263
Жп линия Ямбол—Бургас 272
Жп линия Ясен—Сомовит 263
Журналистика, журналисти 255, 264, 272—275, 278, 288

Завещания и наследства (общо) 272 — 274
На А. Г. Аврамов 272
На П. Н. Бимбулов 251
На Ив. Вазов 255
На д-р Н. Василиади 272
На Евл. Георгиев 272
На Ив. Ев. Гешов 272
На М. Милков 272
На К. Нектариев 272
На Н. Попович 272
На Т. Хр. Пулиев 272, 273
На С. Радулов 272
На М. Райкович 272
На П. Рашев 272
На З. Сароглу 272
На Т. Теодоров 272
Заеми, държавни дългове 255, 263, 271—273
Закони, законопроекти 255, 271—274, 276, 279, 288
Занаяти 272, 273
Заплати 266, 272, 273
Застрахователно дело 272, 276
Затвори, затворници 255, 259, 269, 272, 273, 281; вж и Арести...
Заточеници 259, 272, 281, 289; вж и Българско национално революционно движение; Въстания
Земетресения — вж Природни бедствия
Зърнени храни 269, 272, 273

Избор на български княз 263, 268, 271, 272, 284, 286
Избори 256, 263, 271—274, 288; вж и Вътрешна политика на България; Митинги; Партии...
Извори за българска история 255
Издателства, издатели — вж Книгоиздателства...
Изложби, галерии 255, 272, 274, 279, 284
Изложения — вж Панаири...
Износ на стоки 256, 269, 272, 274, 279; вж и Търговски стоки
Изкуствознание 277
Икони 274
Икономическа криза 274
Инвалиди 274
Индустрия, индустриални предприятия (общо) 273, 274, 279

Захарна индустрия 272
Стъкларска индустрия 279
Текстилна индустрия 279
Хартиена индустрия 279
Химическа индустрия 279
Институти (български и чужди)
Археологически институт — София 255, 287
Балкански институт — Белград 255
Военнонаучен институт — София 274
Държавен институт за слепи 255
Икономически институт — БАН 279
Институт за стопанска рационализация — София 274
Институт за марксизъм-ленинизъм — Москва 279
Институт за славянски студии — Лондон 278
Интернационален институт за разпространение на социални проучвания — Париж 255
Руски археологически институт в Цариград 255
Славянски институт в Лайпциг 255
Статистически институт при Софийския университет 279
Тракийски научен институт — София 284
Интендантство (1878) 269
Интернирания, интернирани 255, 271, 274; вж и Вътрешна политика на България
История, историци 278, 288; вж и Българска история
Италианска общественост 265
Италиански език и литература 264
Итало-абисински конфликт 274
Итало-френски отношения 271

Кази 286
Календари 289
Каменна сол 272
Каменни въглища 267, 273
Кантори — вж Търговски сдружения...
Карнегиева анкета (1932) 274
Католическа пропаганда 274, 288
Килимарство — вж Занаяти
Клубове
Артистичен клуб — София 274
Банкерски клуб — Ню Йорк 272
Български спортен клуб 272
Юнион клуб 271, 272
Кметове 249; вж и Общини...
Книгоиздателства, книгоиздатели общо) 255, 260, 272, 279
На Ст. Атанасов 289
На Хр. Г. Данов 287, 289
„Казанлъшка долина“ 289
„И. П. Ладыжников“ — Берлин 277
„Наука и изкуство“ 260
„Ново училище“ 277
„Ал. Паскалев“ 289
„Хемус“ 289
Книжарници, книжари 249, 261, 272, 283, 289
Книжнина, книги, книжовници 260, 272—274, 279, 281, 285, 287, 289; вж и Брошури; Книгоиздателства; Печатници
Книжовници, книжовност 255, 278
Командировки 255, 266, 277, 279
Комедии — вж Драматични произведения
Комисии (общо) 271—273
Европейска дунавска комисия 271, 286
Междусъюзническа контролна комисия 273, 274
Комитети
„Априлско въстание“ 289
Благотворителен комитет „Св. Иван Милостиви“ — Ст. Загора 280
„Българско отечество“ 255, 272, 287, 288
Младежки славянски комитет — София 255
Славянски благотворителен комитет 268
Франко-български комитет 255
„Цар Освободител“ 272
Комунистическо движение, комунисти 255, 261, 272—274, 284
Конвенции
Българо-руска конвенция (1883) 272
Военни конвенции (1918) 255
Конвенция по въздухоплаването 274
Турско-съветска конвенция за Дарданелите 274
Търговски конвенции 274; вж и Договори...

Конгреси (общо) 272, 274, 280; вж и Берлински конгрес; Конвенции; Конференции
Археологически конгрес в Екатеринослав 270
Бузлуджански конгрес 261
Византоложки конгрес в Атина 270
На либералната партия 263
Международен конгрес на библиотекарите в Прага 287
Международен конгрес на учителите в Оксфорд 261
Първи земеделски промишлен конгрес 272
Конгрес на славянските книжовници и публицисти в София 255
Учителски конгрес 261
Конституции 265, 267, 270, 271, 276
Консулства — вж Легации...
Конференции (общо) 272, 274, 277; вж и Договори...; Конвенции; Конгреси
Балканска конференция (1914) 263
Брест-Литовска конференция (1918) 272
Виенска конференция (1880/81) 271
Интерпарламентарна конференция във Виена (1903) 255
Конференция в Букурещ (1886) 271
Лондонска конференция (1913) 273
Международни конференции на „Червен кръст“ 272
Международна конференция — Генуа (1922) 284
Международна конференция — Лондон по Дунавския въпрос (1883) 286
Педагогическа конференция — Русе (1934) 261
Славянска студентска конференция в Прага (1930) 255, 271, 276
Цариградска конференция (1876)
Концерти 272, 274
Кооперации (общо) 273
Пчеларска кооперация „Нектар“ София 261
Кооперативна централа „Мир“ 273
Кооперативна централа „Напред“ 261, 289
Корабоплаване 271; вж и Дунавски въпрос; Параходи

Латински език 249
Легации (дипломатически и търговски агентства, консулства, посолства) 249, 253—255, 259, 263—266, 268, 271—274, 284, 286
Лекари, лекарства 255, 273, 286
Лексикография 279
Лектори 278
Лекции 255, 272, 284
Лига на полската мисъл 263
Лихварство, лихвари 269
Локомотиви 272
Лотарии 272
Мавзолеи 266, 272
Македоно-одринско опълчение 272
Македонски въпрос 255, 264, 272—275, 288; вж и Национално-освободителни борби на българите в Македония и Тракия
Малцинства 265, 273, 274
Манастири, монаси 249, 255, 272, 288
Манифести 255, 273, 274, 286
Марксизъм-ленинизъм 279
Медали, ордени, награди, грамоти 257, 262, 271—273, 276, 286
Меджлиси 255
Международен книгообмен 287; вж и Библиотеки...
Мелници 272, 273
Мемоари — вж Спомени...
Метали — вж Търговски стоки
Метежи — вж Бунтове...
Минно дело, мини 262, 263, 266, 272, 274
Министерства, министри, министерски промени (общо) 255, 267, 271—274, 279, 280, 287
На войната 266, 271, 273, 289
На външните работи 271, 273
На вътрешните работи 255, 263, 271, 272
На земеделието 272
На народното просвещение 255, 263, 272—274, 287
На правосъдието 263, 271
На обществените сгради, пътищата и съобщенията 256, 271, 289

На търговията и земеделието 272
На финансите 256, 263, 271—273
Мисии 276
Митинги 263, 271, 272, 285; вж и Вътрешна политика на България; Избори
Мита, налози 272, 273, 279
Митрополити, митрополии 259, 266, 285
Мобилизация 266, 271, 272, 279; вж и Войни
Монополи 256, 272, 273
Мостове 265, 271, 273
Музеи 272, 273, 278, 279
Мюсюлмани 255

Наводнения — вж Природни бедствия
Награди 275, 278
Наеми, наемодатели 272, 289
Налози — вж Данъци...
Народни песни 249, 278, 285
Народни събрания, народни представители 255, 256, 261, 263, 266, 268, 271—274, 276, 279, 286—288
Наследства — вж Завещания...
Настоятелства — вж Дружества...
Научна информация 287
Научна дейност, научни трудове 249, 255, 260, 264, 272, 274, 276, 278, 279, 285, 287
Националноосвободително движение на българите в Македония и Тракия (общо) 255, 256, 258, 263, 266, 272, 273, 284, 288
Войводи 258, 288
Въоръжение 284
Върховен македоно-одрински комитет (ВМОК) 255, 263, 272
Вътрешна македоно-одринска революционна организация (ВМОРО) 258, 265, 266, 272—274, 289
Конгреси на ВМОРО 273
Куриери 284
Македонски културно-просветни организации в България 289
Русия и освободителното движение в Македония и Тракия 288
Сърбия и националноосвободителните борби на българите 256, 263, 275
Турски жестокости в Македония и Тракия 255, 275, 284, 288
Училищно дело в Македония и Тракия 271, 272, 284, 288
Чети 258, 266, 274, 288
Националсоциалисти (нацисти) 274
Независимост на Сърбия 271
Независимост на Чехословакия 273
Некролози 250, 271—273, 278
Никел — вж Метали
Нумизматика 270

Областно събрание — Пловдив — вж Народни събрания...
Облигации — вж Акции...
Образование — вж Училищно и просветно дело
Обсерватории 279
Общества — вж Дружества...
Общество на народите — Женева 274
Общини, общински управления (кметства и др.) общо — 263, 273, 284
Горнооряховска община 262
Ескиджумайска 259
Карловска 269, 272
Пловдивска 255, 273
Русенска 271
Софийска 263, 272, 289
Обявяване независимостта на България 263
Оди — вж Поеми; Стихотворения...
Околии, околийски управления, околийски началници 271, 272, 274, 284
Окръзи, окръжни управления 255, 263, 271, 274
Окупация 256, 273
Оперно дело 255, 272, 280
Ордени — вж Медали...
Освобождение на България 259, 277; вж и Берлински конгрес; Войни — Руско-турска война (1877—1878)
Офицери — вж Военноначалници...

Паметници 266, 270, 272, 279, 284, 289
Панаири, изложения (общо) 279
Парижко изложение 272
Пловдивко изложение 272, 275, 285, 289

Изложение в Румъния 272
Панславизъм 263
Параходи 274
Пари, парични отношения, парични курсове 263, 271—273, 281, 284; вж и Финанси...
Партии, партийни борби (общо) 256, 263, 266, 271, 272, 274
Български земеделски народен съюз (БЗНС) 273, 280
Българска комунистическа партия 261, 273, 274
Демократически сговор 273, 274
Консервативна партия 253
Либерална партия 256, 259, 263, 275
Младолиберална партия 256
Народна партия 255, 272, 273
Народнопрогресивна партия 272, 273, 288
Организация „Звено“ 274
Прогресивнолиберална партия 272
Работническа социалдемократическа партия (широки социалисти) 263, 273
Реформистка организация 266
Пенсии 255, 271, 273, 278, 279, 287, 288
Периодичен печат
Английски 275
Арменски 255
Български 272
Италиански 264
Немски 275
Руски 273—275
Чешки 278
Петрол 256, 273
Печатници, печатарско дело 263, 272, 289
Пиеси — вж Драматични произведения
Писатели, поети 249, 250, 255, 260, 264, 272, 274, 278, 287
Плебисцити 272
Пленници — вж Военнопленници
Поборници, опълченци 262, 272, 273, 288, 289; вж и Пенсии
Повести — вж Белетристика...
Подвига на Цв. Павлович и Н. Войводов 255
Поеми 249, 278; вж и Стихотворения...
Поети — вж Писатели...
Пожари 249, 272
Позиви — вж Апели...
Покръстване на българите 277
Полкове 266, 271
Помаци — вж Българомохамедани
Помирение с Русия 265, 273; вж и Българо-руски отношения; Външна политика на България
Портрети — вж Снимки...
Почивни станции 277
Пощи, телеграфи, телефони 271, 285
Правилници 272, 273
Правителства — вж и Българско правителство
Австроунгарско правителство 263, 271
Английско правителство 273
Германско правителство 263
Италианско правителство 265
Руско правителство 268, 271, 286
Сръбско правителство 286
Турско правителство 266
Право, правни науки 255, 276
Правопис 287
Преброяване на населението 272
Преводи, преводачи 255, 276, 279, 282, 287, 288
Преврати 253, 255, 266, 271, 273; вж и Вътрешна политика на България
Природни бедствия 255, 261, 263, 272—274, 284, 289
Пристанища (скели) 268, 272, 273
Промишленост 279
Псалтири 287
Публицисти, публицистика — вж Журналисти...
Пътеписи 288

Работници, работническо движение 263, 272, 273, 279, 289
Разкази — вж Белетристика...
Рапорти — вж Доклади...
Регентство (1886) 286; вж и Вътрешна политика на България
Редактори, редакции 255, 263, 278, 279
Режим на пълномощия (1881) 271; вж и Вътрешна политика на България
Реквизиции 263, 272
Репарации 272, 273

Репатриране 273, 274; вж и Войни
Реформи 265, 266, 272, 274
Рецензии, отзиви, рецензенти 264, 274, 277, 284
Речи 250, 255, 256, 272, 273, 280, 284
Родопчани 284
Родословни дървета 261
Руди, рудници — вж Минно дело...
Румъно-руски отношения 268
Румъно-турски отношения 274
Румънски войски 272, 274
Румънски език 272
Русенски бунт — вж Бунтове...
Руси, руски народ 273, 274
Руска войска 262, 263, 274, 286
Руска експортна палата 255
Руска политика 256, 266, 268, 286; вж и Българо-руски отношения; Външна политика на България
Руски език 278
Руски книги 255
Руски периодичен печат — вж Периодичен печат
Руски поданици 272
Руски поети 255
Русофоби 253
Ръкописи 250, 262, 264, 270, 271, 272, 274, 287

Санитарно дело 262, 267, 271
Сборници 255, 279, 284, 287, 289
Свещеници 255, 284
Свидетелства — вж Дипломи...
Синдикати 273, 280
Сказки 274
Скели — вж Пристанища...
Скултури 272
Слависти, славистика, славистични трудове 255, 287
Славянофилство, славянски конгреси и събори 255, 268, 274; вж и Конгреси
Снимки, портрети 250, 282
Солници 272
Социалисти 261, 272, 285; вж и Партии...
Социология 277, 287
Списания (общо) 259, 277; вж и Периодичен печат
„Архив на правни науки“ 279
„Банков преглед“ 272
„Библиотека“ 287
„Братско слово“ 289
„Българан“ 282
„Българска матица“ 284
„Българска сбирка“ 255
„Български журналист“ 289
„Вносноизносен преглед“ 272
„Градинка“ 255
„Детска радост“ 277
„Детски живот“ 289
„Духовна нива“ 289
„Журнал дьо Сан-Петербург“ 268
„Звено“ 274
„Знание“ 284
„Кооперативно съзнание“ 289
„Известия на Бургаската търговско-индустриална камара“ 272
„Илюстрована седмица“ 282
„Искра“ 255
„Изкуство и критика“ 289
„Лекарски преглед“ 289
„Летоструй“ 284
„Листопад“ 260
„Македонски преглед“ 272
„Минало“ 270
„Мисъл“ 285
„Монокъл“ 282
„Младежко четиво“ 289
„Надежда“ 288
„Народна целина“ 289
„Наука за всички“ 289
„Наш живот“ 282
„Нашата конница“ 274
„Нашата майка“ 277
„Образование“ 261
„Освета“ 276
„Педагогическа практика“ 261
„Педиатричен преглед“ 289
„Периодическо списание“ 285, 287
„Поборник-опълченец“ 272
„Правосъдие“ — Белград 255
„Родопа“ 284
„Светлина“ 272
„Славиеви гори (Родопи)“ 285
„Славише Рундшау“ — Прага 279
„Славянски календар“ 272
„Славянски преглед“ 278
„Слово“ 260
„Стопанска дума“ 289
„Стопански вести“ 279
„Труд“ 285
„Училищен преглед“ 255, 289
„Учителска мисъл“ 261
„Учителска практика“ 260

„Читалище“ 281
„Юридически преглед“ 255, 279
Спогодби — вж Договори...
Спомени, мемоари 250, 255, 257, 264, 266, 273, 274, 277, 278
Спогодителни писма 255, 259
Сръбска войска 266, 273
Сръбска литература 255
Сръбска пропаганда 256, 263, 266, 273, 284
Сръбска скупщина 271
Сръбско-руски отношения 271
Стамболов режим 253, 263, 265, 266, 268, 272, 273, 288
Старопечатни книги 287
Старопиталища, сиропиталища 272
Статии, дописки 264, 272, 274—276, 278, 279, 281, 287, 288
Статистика 272
Стачки 256, 263, 272, 273
Стенография 284, 285
Стипендии 272, 287; вж и Училищно и просветно дело
Стихотворения, стихосбирки 249, 250, 255, 264, 271, 278, 282, 295
Стопановеди 279
Стопанска политика на България 273, 274, 279
Стопански проучвания 279
Студентски дом „Иван и Мария Гешови“ — София — вж Благотворителна дейност
Схизми — вж Черковно-национална борба
Съветско-турски отношения 274
Съдебно дело, съдебни процеси, съдилища 255, 256, 263, 264, 266, 267, 272—274, 276, 279, 288, 289
Съединение на Източна Румелия с Княжество България 255, 266, 271—273, 285
Сърби 263
Съюзи (общо) 272
Български женски съюз „Любов към родината“ 277
Български национален студентски съюз 274
Български учителски съюз 261
Върховен читалищен съюз 277, 287
Европейски митнически съюз 279
Окръжен кооперативен съюз „Солидарност“ — Павликени 274
Просветен съюз 261, 274, 284
Средноевропейски стопански съюз 279
Съюз на българските журналисти 278, 284
Съюз на българските индустриалци 279
Съюз на българските писатели 272
Съюз на българските писателки 277
Съюз на българските учени 272
Съюз на германските стопановеди 279
Съюз международен за закрила на децата 277
Съюз „Отец Паисий“ 261, 274, 277
Съюз за подпомагане на българските пленници в Женева 272
Съюз на популярните банки 289
Съюз на приятелите на кооперацията в България 261
Съюз на руските писатели и журналисти в България 278
Съюз на славянските библиотекари 278
Съюз на славянските студенти — Париж 274
Съюз на югославски книжовници 255
Юношески туристически съюз 274

Таен централен български комитет (ТЦБК) — вж Българско националноре волюционно движение
Театрално дело 255, 266, 272—274; вж и Драматични произведения
Телескопи 279
Тракийско освободително движение — вж Националноосвободително движение на българите в Македония и Тракия
Транспорт 272—274
Трапезарии 272—274
Трети комунистически интернационал 261, 274
Троен съюз 263, 272, 273
Тройно съглашение — вж Антанта
Трудова повинност 263, 272, 274

Трудове — вж Научни трудове
Турска войска 255, 269, 272, 273
Турско иго, положение на българския народ под турско иго 249, 253, 259, 263, 276, 284, 286
Търговия, търговски отношения 256, 269, 272, 273, 279
Търговски договори 272
Търговски камари 273, 279, 285, 289
Търговски сдружения, къщи, кантори (общо) 272, 273, 289
Анев & Радивоев 289
И. Байер и С-ие — Франкфурт 272
Бамбергер — Лерой и С-ие — Франкфурт 273
Н. Бас и С-ие 285
Евл. Георгиев 272
Бр. Гешови 272
Хр. Г. Данов 289
Л. Дюрванд — Париж 272
Поповић — Илич и С-ие — Лясковец 272
Ж. Калве и С-ие — Бордо 272
Ж. Крес и С-ие — Цюрих 272
Круп 263
Майер и Афталион — София 272
Маркс и С-ие — Солун 272
Алеко Г. Новаков — София 272
Бр. Пулиеви 272
Савов — Пиперевски и С-ие 272
Бр. Цанкови и С-ие 272
Търговски стоки
алуминий 279
восък 272
вълна 272
гайтани 272
добитък 272
зърнени храни 272
кибрит 272
машини 272
мед 279
никел 272
олово 279
памук 272
платина 279
розово масло 269
сол 256
спирт 272
тютюни 272, 273, 279
хром 272
цинк 279
Търновска конституция — вж Конституции
Убийства на политически дейци 255, 264, 265, 270—272, 285, 288
Укази 273, 276
Устави, проектоустави 255, 261, 272, 274, 277, 279, 284
Учителски интернационал 261
Училищно и просветно дело (общо) 249, 255, 259, 261, 263, 272, 274, 276—278, 284, 289; вж и Библиотеки...; Национално-освободителни борби на българите в Македония и Тракия — Училищно дело...
Богословско образование 249, 272, 284
Българи, учащи в Белгия 261, 266
Българи, учащи в Германия 255, 264, 278
Българи, учащи в Италия 264
Българи, учащи в Русия 249, 255, 274, 276, 278, 288
Българи, учащи в Турция 255, 272
Българи, учащи във Франция 255, 286
Българи, учащи в Хърватско 251
Българи, учащи в Чехословакия 251, 287
Българи, учащи в Швейцария 266
Български училища в чужбина 269, 272, 281
Висши учебни заведения и учащи в тях 255, 261, 264, 266, 271, 272, 274, 276, 278, 279, 284, 287, 288
Професионални учебни заведения 263, 272, 278
Средни учебни заведения 251, 261, 266, 272, 277—279, 284, 287, 288
Педагогически учебни заведения 277, 284
Военни учебни заведения 271, 272, 274, 288
Девическо образование 263, 271—273
Учащи 272, 273, 285
Учебници 255, 260, 263, 276—278, 284, 289
Учители 249, 255, 259, 261—263, 273, 277, 281, 283, 284, 286, 287
Училища, пансиони 249, 251, 255, 259, 261, 263, 269, 272—274, 284, 285
Учителски конференции 277, 284

Учредително народно събрание — вж Народни събрания...

Фабрики (общо) 273, 279, 286
Захарна фабрика — София 272
Кибритена фабрика — Костенец 272
Книжна фабрика — Габрово 272
Книжна фабрика — София 272
Мастилена фабрика — Н. Загора 272
Парна валцова фабрика за брашна — Княжево 272
Първа софийска фабрика за вълнени платове 272
Розоварна фабрика — Карлово 272
Тъкачна фабрика — Своге 266, 272
Фабрика за вълнени изделия „Евл. Георгиев“ — Карлово 272
Фабрика за копринени платове — Станимака 272
Фабрика за оцет 256
Химическа фабрика за восък и лепило 272
Физическо възпитание 274, 277
Философия 264, 277, 278, 287
Финанси, финансови операции 256, 272, 273, 279, 289
Фирми — вж Търговски сдружения...
Фолклор 278, 285; вж и Народни песни
Фондации 263, 271, 287
Фондове 272, 277
Френска войска 262
Френско-славянска лига — Париж 273
Френско-руски отношения 263

Химия 288
Хонорари 260, 261, 273, 289
Хорово изкуство, хорове 274, 279
Художници, художествени картини 255, 265, 272, 273, 274; вж и Изложби...
Хюджети 255

Цариградска конференция (1876) — вж Конференции
Цариградски българи 254
Цензура 280, 287
Цени на стоки, ценова политика 279, 281
Център за научна информация 279
Цинцари 265

Църкви 251, 255, 269, 271—274
Църковни епархии — вж Епархии
Църковно-национална борба 254, 286
Честувания, юбилеи (общо) 271—274, 277—279, 282, 285
Отпразнуване деня на Кирил и Методий 284, 285, 288
Отпразнуване 1000 години от смъртта на Борис I 255
Отпразнуване на 1 май 263
Отпразнуване 25 години от Априлското въстание 257
Покръстване на престонаследника (1894) 272
Честувания и юбилеи на:
Ил. Р. Блъсков (1907) 255
С. С. Бобчев (1896, 1921, 1928, 1933) 255
Ст. Бурич 255
Ив. Вазов 255, 285
К. Иречек (1905), 255
Т. Масарик (1930) 255
Ж. Нурижан 264
Хр. Стамболски 255
К. Фотинов 250
К. Христов 264
Шипченски тържества (1902) 272
Чети 255, 267, 271, 273, 284, 286; вж и Въстания
Чехи, чешки народ 273
Чешка войска 256
Чешки език 287
Читалища 255, 263, 264, 272, 273, 277, 284, 287
Чифлици 259, 272
Чорбаджии 255
Чужда пропаганда — вж Антисъветска пропаганда; Гръцка пропаганда; Сръбска пропаганда
Чужди капитали 272

Шифри 258

Юбилеи — вж Честувания...
Юристи, юридически трудове 255, 273; вж и Адвокати
Юристконсулти 274

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор 5

Обзор на фондовете

Фонд № 249 — Сава Вълчев (Вълчов) Филаретов 13
„ 250 — Иван Минчов Вазов 15
„ 251 — Петър Парашкевов Боянов 17
„ 252 — Иваница Ангелов Иванов (Чернев) 18
„ 253 — Димитър Генков Филов 19
„ 254 — Архимандрит Стефан (Стефан Хаджирадков) . . 21
„ 255 — Проф. Стефан Савов Бобчев 22
„ 256 — Димитър Стоянов Тончев 40
„ 257 — Брайко Лулчев Механджиев 44
„ 258 — Йордан Христов Тренков 45
„ 259 — Михаил (Михал, Матьо, Минко) Христов Радославов 46
„ 260 — „Хемус“ — акционерно дружество за книгопечатане и издателство 48
„ 261 — Досю Андреев Негенцов 52
„ 262 — Ген.-лейт. Анастас (Атанас) Тодоров (Георгиев) Бендерев 56
„ 263 — Д-р Васил Христов Радославов 58
„ 264 — Жорж (Джоржио, Георги) Нурижан (Нурижанов) 66
„ 265 — Димитър Панталеев Минчевич (Минчович) . . . 70
„ 266 — Ген. Рачо Петров Петров 73
„ 267 — Майор Лука Малеев Малеев 78
„ 268 — Михаил Иванович Якобсон 81
„ 269 — Васил Христов Хадживълков 85
„ 270 — Георги Димитров Баласчев 88
„ 271 — Княз Александър I Батенберг 90
„ 272 — Иван Евстратиев (Евстатиев) Гешов (Гешев) . 103
„ 273 — Теодор Иванов Теодоров 141
„ 274 — Д-р Николай Петров Николаев 156
„ 275 — Михалаки Георгиев Лозанов 170
„ 276 — Проф. д-р Владимир Николаев Палаузов 172
„ 277 — Илия Краев Вътов (Вълов) 176
„ 278 — Д-р Никола Савов Бобчев 181
„ 279 — Проф. Константин Николов Бобчев 185
„ 280 — Димитър Драгиев Драгиев 196

„ 281 — Христо Стойчев Златаров 197
„ 282 — Йордан Йорданов Сливополски — Пилигрим . . 199
„ 283 — Яков Димов Змейкович (Змейков) 200
„ 284 — Христо Иванов Караманджуков 201
„ 285 — Христо Попконстантинов (Константинов, Попов) Манолов 208
„ 286 — Проф. д-р Георги Вълкович Чалъков 212
„ 287 — Стоян Стоянов Аргиров 215
„ 288 — Васил Иванов Кънчов (Кънчев) 222
„ 289 — Книгоиздателство „Хр. Г. Данов“ — Пловдив . . 227

Справочен апарат

Таблица на приетите съкращения 235
Съкратени заглавия на по-често цитирани библиографски източници 237
Списък на фондовете (V кн.) — подредени азбучно 239
Списък на фондовете (I — V кн.) — подредени азбучно 240
Указател на собствените имена 246
Указател на географските имена 276
Предметно-тематичен указател 285

ОБЗОР НА АРХИВНИТЕ ФОНДОВЕ... КН. V

Съставители: *Елисавета Христова Миладинова, Елена Павлова Харбова, Дора Милчова Томова, Здравка Николова Нонева, Виктория Живкова Тилева, Вера Кръстева Василева, Димитър Цветанов Цанев, Маня Димитрова Добрева, Калина Любенова Стоилова и Лидия Василева Драголова*

Под редакцията на *Кирила Възвъзова-Каратеодорова*

Техн. редактор *М. Казанджиева*

Коректор *Ан. Стоянова*

Дадена за печат на 22. VII. 1980 г. Излязла от печат на 28. V. 1981 г. Печатни коли 19 Издателски коли 17,75 Формат 60/84/16 Тираж 900 9539222411 Пор. № 204/805 Цена 5,50 лв.

Печатница на Народната библиотека „Кирил и Методий“, София, бул. „Толбухин“ 11